Alef

SCIENCE FICT

12

4900 DINARA

SEMJUEL DILEJNI

APTORSKI DRAGULJI

BALARD ● ŠEKLI ● STERLING

Broj 12 4900 din.

Prečnik Alefa iznosi oko dva-tri santimetra, ali kosmički prostor bio je tamo u nesmanjenoj veličini.

H. L. BORHES

SADRŽAJ

Odgovorni urednik Milorad Predojević
Urednik Boban Knežević
Likovni urednik Dragoljub Stanković
Naslovna Strana Vojislav Vasiljević

Izdaje: NIŠRO »DNEVNIK«, OOUR IZDAVAČKA DELATNOST 21.000 NOVI SAD, Vojvođanskih brigada 7/VI

REČ UREDNIKA

POVRATAK IZ KLINIČKE SMRTI

Krajem leta ALEF je zvanično prestao da postoji. Već pripremljen dvobroj za štampu je povučen, sakupljeni materijali odloženi na stranu, saradnici raspušteni... Tužna vest se lagano pronosila među ljubiteljima naučne fantastike izazivajući sumorne misli o budućnosti voljenog žanra u Jugoslaviji.

Sada, pet meseci kasnije imam tu radosnu dužnost da sastavim reč urednika za novi broj ALEF-a. Nije u pitanju dvobroj, kako je prvobitno bilo najavljeno već običan broj - februar 1989. Preskočili smo mesece zaostatka, pripremili smo dosta materijala unapred, postigli čvrst dogovor sa svim strukturama unutar same kuće „Dnevnik” i svi su izgledi da će ovaj novi život ALEF-a kucati u redovnom mesečnom ritmu.

Istina, zbog petomesečnog prekida, verovatno nećemo odmah uspeti da ustanovimo sve rubrike na koje ste navikli, posebno zbog toga što je primarno geslo novog ALEF-a redovnost.

Za dvobroj je bio predviđen kratki Dilejnijev roman »Dragulji sa Aptora«, u ovoj novoj postavci objavićemo ga u dva nastavka. Nakon njega ide ranije najavljena »Knjiga Reke« Jana Votsona. Zbog obimnosti Dilejnijevog romana, u ovom, i narednom broju izostaje naslovna novela.

Što se tiče priča i priloga najavljenih za dvobroj, oni će takođe biti objavljeni u ovom i narednom broju ALEF-a. Dakle, kad razdužimo sve što smo obećali, od četrnaestog broja čekaju vas novi sadržaji. ALEF-ov pristup naučnoj fantastici ostaje nepromenjen: mnogo raznovrsnosti, podžanrova, novih i starih pisaca, pomalo fantastike, mrvica horora... za svakog ponešto.

Boban KNEŽEVIĆ

PISMA

POŠTOVANI UREDNIČE,

Poneki delovi ovog teksta su oštri, a neki otkačeni, jer volim da čitam dobar SF i često mogu samo posmatrati, kako se u nekim izdavačkim kućama dešavaju jezive stvari. Pošto nemam nikakvog uticaja na tok zbivanja, dozvolite da vam se rasplačem na ramenu, jer volim baš takav SF, kakav je izašao u Monolitima, u Alefu, u ediciji Znak Sagite i u ediciji Zoroaster.

UVOD

Nije me pogodio srčani udar kad sam sasvim slučajno, primetio da pošto su brojevi 7 i 8 stajali 900, 9 i 10 — 1500 a ovaj poslednji košta čak 2000 dinara! Tako nešto nije ni Orwell bio kadar predvidjeti.

Činjenica je da ovim ludostima sa cenama nema kraja, tako da ću pokušati ignorisati cenu Alefa, dok god budem imao para za kupovinu još nekih sitnica osim sve skuplje hrane. Pored toga, postoje izgledi da se iz SF fana preobratim u SF fanatika, jer osim Orwella postoji još nekolicina SF autora, koji su uspeli pogoditi ovu lokalnu budućnost. Predlažem da SF fanovi počnu dodeljivati SF autorima specijalna priznanja zbog proricanja (mračnih) budućnosti, koje su kadre da se najbolje obistine baš kod nas (izuzetak su budućnosti tipa Gibson ili slične — jer uopšte nemamo uslova za bilo kakav prodor savremene tehnologije, i tamo gde postoje neki računari, upotrebljavaju se kao pisaće mašine, dok u razvoju ljudi baš zbog ovakvih idiotizama, ne mogu doći do nečeg, što pomaže u ionako sporom razvitku novih stvari (ukoliko kod nas uopšte još može da nastane nešto čega nema na Zapadu).

Ursulla LeGuin u svom romanu »Disposessed« odlično pokazuje razlike između Urasa i Anaresa. Najviše mi se sviđa ona rečenica, da »ćemo biti jednaki tada, kad neće niko ništa više posedovati«. Tako, znači, trebam biti samo strpljiv i sačekati, da mi se plata tako snizi, da neću moći ništa više kupovati i tada će naš vrli SIV proglasiti ovu državu državom sretnih ljudi, jer imaćemo (još u ovom veku, naravno) samo sami sebe i ništa drugo. (A šta ćemo sa svim Zapadnjacima na granici u julu, kad navale na more, o tome će sigurno stručno većati SIV i doneti značajne odluke...).

Dok smo još kod politike; da predložimo naš SIV za nagradu, Hugo ili Nebula zbog odlične priče »130%: Priča o ciljnoj inflaciji«, koju bismo mogli opravdano svrstati uz bok Tolkienovom »Gospodaru prstenova« i LeGuinnovoj »Zemljomore«, a doktor Živković bi mogao prvi otkupiti autorska prava za njezino objavljivanje u ediciji Polaris.

OBLIK ALEFA

Nijedan Alef mi se nije raspao dok sam ga čitao, ali ako bi bio jeftiniji, izveo bih eksperiment da ustanovim kako se ponaša ako ga čitam na neki neobičan način. Hoću da kažem, da trebate izdavati tri vrste Alefa, sa oznakama Alef »C«, Alef »I« i Alef »M«. (»C« = commercial, »I« = industry i »M« = military, koji bi imao neuništivi povez i desetostruku cenu — kao kod integrisanih kola...)

Pročitao sam pismo jednog čitaoca kome se ne sviđa štampanje priča ili romana u dve kolone. On to označava kao šund (ili nešto slično). Pošto imam kod kuće puno rečnika (ma, to mi je recimo hobi), sada znam da imam u njima puno šunda, jer su rečnici štampani u dve kolone. Ako rezoniram neispravno, molim ispravku...

Svida mi se i ime magazina. U reviji »Življenje in tehnika« pročitao sam priču Borgesa i mislim, da je ime magazina baš ono pravo!

SADRŽAJ ALEFA

Izbor priča u Alefu je dobar — bolji je samo još u Monolitima. Kako Monoliti nisu namijenjeni za šire ljudske mase (način prodaje to ne omogućuje), onda si mogu priuštiti izbor najkvalitetnijih priča. Izgleda da je Alef sastavljen malo šire, a Sirius je donedavno imao monopol nad SF, ali ako će i dalje objavljivati više prosečnih nego dobrih priča, može se desiti da ponestane zanimanja za taj magazin (zbog kvaliteta i cene). Iako sam SF fan, ne čitam sve što pomalo miriše na SF. Sa vremenom čovek počne da traži ono najbolje... a

PISMA ČITALACA

»Pa znate, druže uredniče, volio bih, da štampate romane pod uglom od 45 stepeni — ima nas nekolicina, koji čitamo Alef u krevetu....«

Ovakvo pismo još nije bilo objavljeno, ali čini mi se da primate pisma još otkačenija od ovog teksta.

Kad čitam pisma čitalaca, uvijek se nađe neko kome smeta, recimo LeGuinnova, a umjesto nje bi želeo baš onog Heinleina, a puno je manijaka koji luduju za Clarkeom. Da dra Isaaca Calvina ni ne pominjem...

Pitaćete se, zašto sam toliko protiv starih autora, pošto su baš oni zaslužni za ovakav SF, koji se stvara danas. Nema nikakve sumnje jesu ili nisu zaslužni, ali mislim da nije dužnost izdavača da objave sve njihove priče, i dobre i loše! Mislim da ima priča Clarkea ili Asimova ili Simaka, koje su odlične, ali većina odličnih priča već je objavljeno, tako da bi, objektivno gledajući, trebalo napraviti više mjesta za mlade autore koji su sa svojim radovima aktualniji baš ovdje i sada. U Egiptu su izmislili one hijeroglife — puno hvala Egipćanima — ali hijeroglifima više ne pišemo. Za SF valjda vrede isti zakoni...

Neka od pisama čitalaca čine mi se smešnim, jer su autori pisama uglavnom emocionalno vezani za IME autora, a ne toliko za njegov rad. Možda je Clarke super glavonja za pisanje knjiga o Odisejama (bože moj, koliko će ih još biti? Ponestaće planeta, koje se mogu pretvarati u sunca), ali na MOJOJ listi se nalazi tek ispod sredine...

ESEJI

Zastupam mišljenje da je dobrodošao svaki kraći teorijski rad na stranicama nekog magazina. Sirius je napravio nekakvu zbrku zbog onog Swanwickovog teksta (mislim, da je to bio »Vodič za postmodernizam«), tako da su se neki od čitalaca opredelili da li vole ili ne vole cyberpunk. Ako pitate mene, opet ću iskoristiti svoju luckastu rang listu i potražiti doktora Gibsona (i Swanwicka, naravno): Swanwick ima prosek 4.50, a Gibson nešto manje, 4.33. Nemam, dakle, milosti prema cyberpunku, tako da tvrdim sledeće: Gibson i Swanwick su dobri autori, ali nisu »odlični«.

Znači, nema revolucije. Cyberpunkeri su podelili cyberašima shurikene i smestili ih u Shinzen (ili nešto slično tome), gde ih progoni Yakuze, a za punk kažu, da je mrtav (dakle: živeo punk!). Ostalo je obična SF. (Molly je super cura i vredi da se zbog nje formira klub obožavalaca).

Ako uporedim film »Blade Runner« i roman »Neoromancer«, pitam se, koliko je Gibsona fascinirao prerađeni Dickov svet gde su jedini preostali ljudi Kinezi (bar ja nisam video nekih drugih ljudi) i oni ogavni punkeri. Truli gradovi sa trulim ljudima, pokoji W. A. S. P, i mnogo policije...

Nakratko, eseji i slični teorijski radovi nas nekoliko odvraćaju od tmurnih misli da je SF neozbiljna literatura. (Znate već ono: kad pričam sa nekim koji ne čita SF, uvek imam osećaj krivice, jer čitam one »svemirske« priče. Doktore, šta mi je? (A doktor Siegfried von Schrink sisa palac i šuti kao heechee narukvica...)

ROMANI U NASTAVCIMA

Kvalitet romana u nastavcima se poboljšava sa svakim novim romanom. Samog sebe sam naterao, da pročitam »Građana galaksije« da bih mogao proceniti koliko je taj roman loš. (U životu (ponekad) bolje prođeš ako upoznaš oba kraja štapa...) Svakako bi ga trebali svrstati među romane serije X — 100. Isto bih mogao reći i za Farmera, čiji roman »To Your Scattered Bodies« me veoma razočarao. Po procenama tog romana, po nekim prilozima u SF magazinima očekivao sam neko, kako kažete, »remekdelo«, ali za mene je taj roman po kvalitetu ovlaš iznad Heinleinovog.

Na svu sreću, iza dva loša romana došao je »Mindbridge« Joea Haldemana koji mi se čini daleko boljim od prethodnih romana. Bar ima u njemu nekih kvazi-fizikalnih zakona i pokušaja da se čitaocu, bar u izvesnoj meri, objasni nekoliko važnih činjenica.

JEZGRA

Da sad konačno pređem »na stvar«: kao veliki ljubitelj SF izvesno vreme procenjujem svaku pojedinačnu priču sa poenima od 2 do 5. To sam počeo da radim da dobijem pregled nad SF pričama i novelama i isto tako nad autorima. Imam i računar kojim mogu sve podatke obraditi po sopstvenim željama. Šaljem vam, dakle, mnogo papira na kojem su rezultati mog »rada« i mislim, da će vas ovi rezultati interesovati, ako ne čak obradovati (dakako, procene su strogo subjek-

tivne).

Tako imate pred sobom spisak procenjenih autora sa više priča, rang listu sa autorima kojima je objavljeno više od tri priče, (tri priče za svrstavanje u rang listu), rang lista svih procenjenih autora sa pričama i na kraju rang lista publikacija u kojima sam procenio sve priče. Nije to sve što sam u životu pročitao, ali te Siriuse, Alefe, Monolite i ŽIT imam u svom ormaru kod kuće.

Na vrhu rang liste, autora sa minimalno tri priče stoji Edward Bryant i zbog ove činjenice zainteresovao sam se za njegove priče, jer u spisku sam sve tri njegove priče procenio sa peticom (»Shark« »Stone« i »Particle Theory«). Mislim da imam sasvim prosečan ukus i tako bih želeo da doživim objavljivanje još neke od njegovih priča u Alefu. John Varley se stabilizovao na drugoj poziciji, kao što se vidi iz rang liste, a iz liste svih procenjenih priča se vidi, da je recimo Greg Bear isto tako vrlo interesantan da ne pričam o Stephenu Kingu (»Word-processor« i »I Am the Doorway«). Pa, ima još puno odličnih mladih autora, koji su već objavljivani u Alefu i koji još zaslužuju mjesto u njemu. Pored toga, možda bi trebali prepustiti Siriusu i ostalima da objavljuju starije priče.

ANKETA SA ZAKAŠNJENJEM

1. Najbolja novela u Alefu 11:
   Roger Zelazny: A Rose for Ecclesiastes
2. Najbolje inostrane priče Alefa 11:
   Greg Bear: Blood Music
   Edward Bryant: Shark
   Stephen King: I Am the Doorway
   Bob Shaw: Conversion
   Bruce Sterling. Swarm
3. Najbolje domaće priče Alefa 11:
   Zoran Jakšić: Znak zveri
   Branko Pihač: Eksperiment doktora Kuehlgrubera
   Vladimir Lazović: Ratnik sunčevog zalaska
4. Najbolji inostrani autori:
   Edward Bryant
   John Varley
   Roger Zelazny
   Poul Anderson
   Orson S. Card
5. Najbolja naslovna ilustracija Alefa11:
   Alef 3: Bob Živković

UPOREDBA ALEF/SIRIUS

Moram da kažem da je Alef uistinu bolji od Siriusa, iako bih više voleo da umesto romana u nastavcima objavite jednu ili dve priče više. (A Monoliti su još bolji od Alefa, kao što pokazuje i rang lista...). U slučaju, da roman nije baš najuzbudljiviji, zadnjih deset stranica postaju dosadne.

Možda je posredi vaša želja, da Alef privuče što više čitalaca, pa zbog toga i objavljujete romane minorne vrednosti. Čak razmišljam o tome, da svi oni koji su tako ludi za Heinleinom i društvom, možda nisu nikad čitali nešto bolje ili je ono, što je »bolje« za njih preteško da bi shvatili. Njima dakle, preporučujem, neka čitaju bolji SF ili neka (napuste SF) čitanje. (Možda ovo zvuči pomalo egocentrički, ali uvek ću braniti poslovicu da je bolje ako jedeš malo i dobro, nego ako jedeš mnogo blata. Svakako, najbolje je ako jedeš mnogo »najboljeg«, ali...)

LUDI PREDLOZI

Možda biste, za početak, objavili nešto slično mojoj rang listi, ili možda izradili svoju rang listu, pošto znamo da je izbor priča u dosadašnjim Monolitima više nego odličan (Fala bogu, tamo nema Hein-leina, Asimova, a ni Clarkea — ko voli njih, neka se obrati na ediciju Polaris. Mislim da je to pošteno!)

ZAKLJUČAK

Interesantno je, da još nisam uspio kod samog sebe da nađem uzrok i razloge, ZAŠTO čitam SF. (Ako se nađe neko ko jeste, neka se javi Alefu — šta kažete na ovaj, nadam se, poslednji predlog? (Molim, šaljite samo oko 10 kilobytea teksta sa objašnjenjima!). Očito bi trebao posetiti nekog psihoanalitičara u SAD, gde ih ima puno. (Da pitamo čiku Pohla, gde da nabavim one programe, von Schrinka i Einsteina. Možda bi čika Pohle odgovorio samo nekom magazinu, a nipošto otkačenim pojedincima)

Puno srdačnih pozdrava i još mnogo Monolita, Sagita i Alefa!

M.S.

(Puno ime i adresa poslati redakciji)

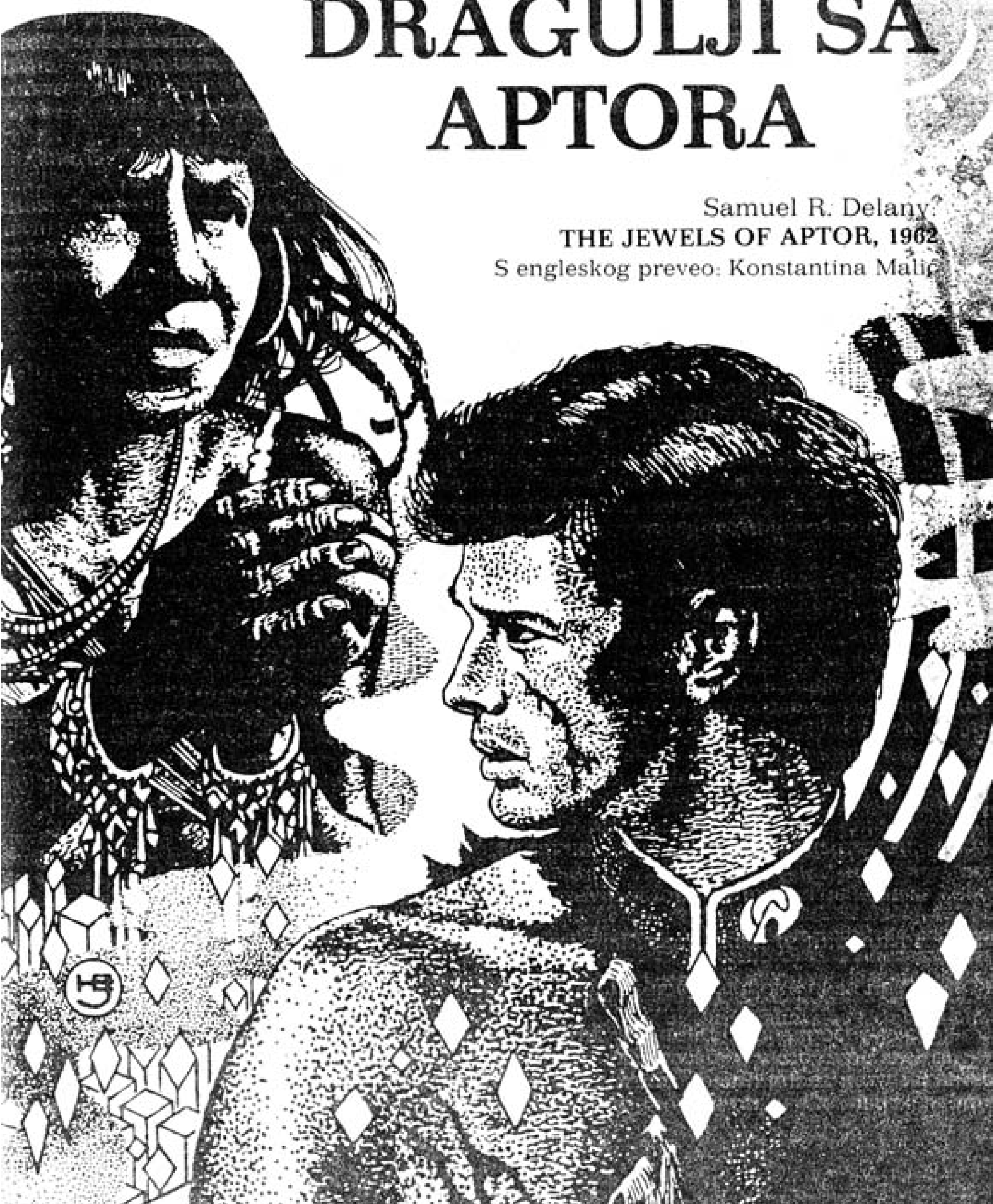
P. S.: Molim vas, da zbog eventualnih negativnih konsekvencija (po moj život) u slučaju objavljivanja mog pisma objavite samo moje inicijale. Ako neko od čitalaca zatraži kontakt sa mnom, odgovoriću mu (u zavisnosti od sadržaja njegovog pisma). Unapred vam zahvaljujem!

Semjuel R. Dilejni

DRAGULJI SA APTORA

Samuel R. Delany:
THE JEWELS OF APTOR, 1962
S engleskog preveo: Konstantina Malić

Nakon svega, odvedena je dole do mora.

Nije se osećala najbolje, pa je sela na jednu stenu i zarila stopala u vlažan pesak. Pognutih ramena, zurila je preko vode.

— Mislim da je bilo prilično strašno. Mislim da je bilo užasno! Zašto si mi to pokazao? Bio je još dečak. Šta ih je navelo da mu to učine?

— Bio je to samo film. Pokazali smo ti ga da bi nešto naučila.

— Ali to se stvarno i dogodilo!

— Dogodilo se pre nekoliko godina, nekoliko stotina milja daleko.

— Ali se zaista dogodilo; pomoću tankog zraka špijunirali ste ih i kad se na ekranu pojavila slika, napravili ste od toga film i... Zašto ste mi ga pokazali?

— Čemu smo te učili?

Ali ona nije bila u stanju da misli... pred očima joj je stalno titrala ta slika, ti živi pokreti, crvenilo i jasna agonija.

— Bio je još dete — rekla je. — Nije imao više od jedanaest ili dvanaest godina.

— I ti si dete. Nemaš još šesnaest godina.

— Šta je trebalo da naučim?

— Pogledaj oko sebe. Trebalo bi nešto da vidiš.

Ali i dalje je sve bilo i suviše crveno, i suviše jasno...

— Trebalo bi da učiš ovde, na ovoj obali, pozadi u šumi, među onim stenama dole i među školjkama pod tvojim nogama. Vidiš, ali ne prepoznaješ. — Glas mu je postao vedriji. — Ti si, u stvari, dobra učenica. Učiš brzo. Da li se sećaš nečega iz telepatije koju si učila pre mesec dana?

— Metodom koja je slična radio-talasima i prijemniku — počela je da recituje — uzorci svesnog razmišljanja se čitaju iz jedne hemisfere velikog mozga i umnožavanja se u drugoj, rezultujući u umnožavanju doživljenih senzornih impresija... Ali ja to ne mogu da uradim... to mi ne pomaže!

— Da vidimo onda kako stoje stvari sa istorijom? Bila si odlična na ispitu. Da li ti pomaže to što znaš šta se sve dogodilo na svetu pre i posle Velikog požara?

— Pa... zanimljivo je.

— Film koji si gledala, predstavljao je, istoriju. To jest, ono što se dogodilo u prošlosti.

— Bilo je tako... tako užasno.

— Da li te istorija fascinira samo zato što je interesantna? Zar te ne zanima da saznaš i razlog zbog čega su ti ljudi to nešto učinili?

— Da, želim da znam razlog. Želim da znam zašto su razapeli onog čoveka na krst. Interesuje me da saznam zašto su mu to učinili.

— Dobro pitanje... Otprilike u isto vreme kad su njega razapeli na taj krst, u Kini je odlučeno da se sile univerzuma predstave jednim krugom, pola crnim, pola belim. Međutim, da bi podsetili sebe da ne postoji nikakva čista sila, u crnu polovinu su stavili jednu belu tačku, a u belu jednu ernu. Zanimljivo, zar ne?

Namrštila se i pokušala da razmišlja o tome, ali on je nastavio.

— Sećaš li se onog zlatara, ljubavnika, kako je u svojoj autobiografiji pisao da su on i njegov otac videli na svom ognjištu čuvenog Salamandera. Otac je mlatnuo dečaka i rekao nešto što mali Selini nije mogao da upamti, ali bol koji je osetio u torn trenutku, nije nikada zaboravio.

— Sećam se te priče — rekla je. — Sećam se i da je Selini rekao da nije bio siguran

da li je taj šamar bio razlog što se sećao Salamandera ili je Salamander bio razlog što se sećao šamara.

— Da, da! — uzviknuo je ushićeno. — Tako je. Razlog... razlozi...— U tom ushićenju pala mu je kapuljača i ona je ugledala njegovo lice, obasjano bakarnim sjajem zalazećeg sunca. — Zar ne shvataš taj uzorak?

Ona obori pogled.

— Samo što ne znam šta je Salamander.

— Liči na one plave guštere koji se penju po tvom prozoru — objasnio je. Samo što on nije plav i ne peva.

— Zašto bi onda trebalo da ga ko pamti? — osmehnula se. Ali on nije gledao u nju.

— A onaj slikar — nastavio je — bio je Selinijev prijatelj iz Firence. Slikao je Đokondu. Morao je, u stvari, da se odmori od iscrpljujućeg rada na »Tajnoj večeri« i rešio je da nju naslika. I stavio je osmeh na njeno lice... osmeh koji je vekovima zbunjivao ljude. »Šta je razlog tog njenog čudnog osmeha« pitali su se ljudi. Da, razlog, zar ne shvataš? Pogledaj samo oko sebe.

— A šta je sa Velikim požarom? — upitala je. — Nebo je plamtelo, voda u lukama je ključala... zar to nije bilo besmisleno? Slično kao i sa dečakom.

— O, ne — odmahnuo je glavom. — Nije bilo bez razloga. Istina je da su ljudi vrištali kad je došlo do Velikog požara. Ali zašto? Zašto? Kako čovek može da učini to čoveku? Koji je razlog? Pogledaj samo oko sebe... baš tu gde sediš. Ovde na obali!

— Mislim da još nisam u stanju da vidim — odgovorila je. — Mogu samo da vidim ono što su mu uradili, a to je bilo užasno.

— Dobro. — Podigao je skute svog ogrtača. — Možda ćeš, kad ne budeš videla tako živo ono što su mu učinili, početi da uviđaš zašto su to uradili. Mislim da je vreme da se vratimo.

Ustala je sa stene i krenula za njim.

— Onaj dečak... nisam sigurna, bio je sav uvezan, ali je imao četiri ruke, zar ne?

— Jeste.

Zadrhtala je ponovo.

— Znaš, mislim da ću napisati jednu pesmu. Ili ću nešto napraviti... ili i jedno i drugo. Moram da istisnem to iz glave.

— To ne bi bilo loše — promrmljao je dok su se približavali šumi nedaleko od reke. — Zaista ne bi bilo loše.

I nekoliko dana kasnije, nekoliko stotina milja odatle...

I

Talasi su se razbijali u plavoj noći. Prigušena svetlost je gorela na vlažnim brodovima koji su lagano uplovljavali u luku. Drveni mostovi su spuštani i posada se rastrčala po palubama koje su škripale pod udarima njihovih bosih nogu. U grupama ili u parovima, razmileli su se priobalnim ulicama, hrleći u krčme u burdelje pune dima, smeha i sočnih ženskih usana. Kapetan, čije su oči bile boje zamagljenog mora, dodirnu pesnicom svoju sablju i reče tiho:

— Nema ih više. Bolje da potražimo nove mornare za onih deset koje smo izgubili kod Aptora. Deset dobrih ljudi, Jorde. Muka mi je kad pomislim u kakvu su se hrpu kostiju i mesa pretvorili.

— Deset za one pomrle — podsmehnuo se visoki Mejt — i dvadeset za one

preživele koje nećemo više nikada videti. Lud je svaki onaj mornar koji želi da nastavi ovo putovanje sa nama. Biće dobro ako izgubimo samo dvadeset. — Mejt je bio toliko mršav da je svaka odeća visila na njemu.

— Nikada joj neću oprostiti što nas je naterala da odemo do onog monstruoznog ostrva — promrmljao je kapetan.

— Govori tiše — upozorio ga je Mejt. — Ko si ti da joj opraštaš ili ne opraštaš? Osim toga, išla je sa nama i našla se u istoj opasnosti kao i mi. Imala je ludu sreću da se vrati.

— Da li veruješ u te magične priče koje pričaju o njoj? — upitao je kapetan iznenada.

— Zašto, gospodine? — iznenadio se Mejt. — Da li vi verujete?

— Ja ne verujem — odgovorio je kapetan i suviše brzo. — Ipak, s obzirom da je od trinaest samo troje preživelo i da je ona bila jedno od to troje...

— Možda nisu hteli da diraju žene — sugerisao je Jord.

— Možda — rekao je kapetan.

— Od tada je postala nekako čudna. Šeta noću. Video sam je kako se šeta pored ograde i gleda čas u more, čas u zvezde.

— Desetoro dobrih ljudi — razmišljao je glasno kapetan. — Raskomadani i izmasakrirani. Ne bih verovao da na svetu postoji takvo varvarstvo da nisam video onu ruku koja je plutala po vodi. I sada se naježim kad se toga setim. Ruka se podigla, kao da je htela da nas upozori, zatim potonula u tamne dubine.

— Pa — rekao je Mejt — treba da sakupimo ljude.

— Pitam se da li će ona sići na obalu?

— Sići će ako bude htela, kapetane. Vas se ne tiču njeni postupci. Vaše je da upravljate brodom i izvršavate njena naređenja.

— Nije samo to — osvrnuo se da pogleda svoj ukotvljeni brod. Mejt ga potapša po ramenu.

— Ako nastavite da govorite takve stvari, govorite ih tiho... da ih samo ja čujem.

— Moj posao nije da izvršavam samo njena naređenja — ponovio je kapetan. A onda je krenuo naglo. Mejt je išao za njim niz mračni dok.

Patuljak se načas primiri. A onda se jedno bure skotrlja sa gomile buradi i neka senka protrča izmedu dve bale brodskog tereta. U isto vreme, idući ulicom, približavala su se dva čoveka. Onaj veći je gestikulirao rukama dok je bosim nogama kao kopitima udarao po pločniku. Cevanice su mu bile umotane u kožu i krzno. Jednom rukom je mahao dok je nešto objašnjavao, a drugom trljao svoju kratku, riđu bradu.

— Hoćeš da se ukrcaš na brod, a, prijatelju? Misliš da će uzeti tvoje stihove i pesmice umesto mišića i potezanja konopca?

Onaj manji, u beloj tunici, nasmeja se uprkos ovoj zajedljivoj primedbi.

— Pre petnaest minuta si mislio da je to odlična ideja, Ursone. Rekao si da će me to učiniti pravim čovekom.

— Život je taj koji čini... Urson podiže ruku. — Život može i da uništi čoveka. — I spusti ruku.

Onaj niži i mršaviji skloni pramen crne kose sa čela, zastade i zagleda se u brodove.

— Još uvek mi nisi rekao zašto te nijedan brod nije uzeo u poslednja tri meseca.

Urson obujmi tog nižeg čoveka oko pasa i potapša ga po kesi koja mu je visila o pojasu.

— Jesi li siguran, prijatelju Geo — počeo je div — da ne bismo mogli, pre nego što

odemo, da potrošimo malo ovog srebra na vino ili rakiju? Svako ko traži posao na brodu obično je bez para i u škripcu.

— Ursone, skloni tu tvoju šapu. — Geo istrže svoju kesu iz njegove ruke.

— Ne moraš da mi je otimaš — promrmljao je Urson, hvatajući ga ponovo za kesu.

— Slušaj, pet noći piješ na moj račun... vreme je da se otrezniš. Šta ako nas ne uzmu, ko će... —ali Urson je, smejući se, posegnuo ponovo za njegovom kesom.

Geo odskoči unazad.

— Prestani da... — Ali kako je odskočio, nagazio je na ono bure koje se otkotrljalo. Poleđuške je pao na vlažan pločnik. Kesa mu je odletela zveckajući.

Obojica su počeli da pužu...

A onda je ona senka iskočila između bala, sagnula se brzo, jednom rukom ščepala kesu, a drugom odgurnula hrpu dasaka i dala se u beg. Još dve ruke su mu se klatile dok je bežao.

— Do vraga! — poče Urson, a onda uzvinu — Pa to je pravi đavo!

— Hej, ti! — Geo se podigao na noge. — Vrati se! — Urson je već potrčao za lopovom.

A onda, kroz tišinu se razleže jedan zvonak, ali oštar glas.

— Stani, lopove mali. Stani.

I on je stao kao da je udario o zid.

— Vrati se, odmah. Vrati se.

Okrenuo se i počeo mehanički da se vraća natrag.

— Pa to je dete — rekao je Urson.

Bio je to jedan crnokosi dečak, polunag i sa četiri ruke. Pogled mu je bio fiksiran prema gore.

Sada su se i ova dvojica okrenuli i pogledali gore.

Ona je stajala na brodskom mostu, crna silueta na horizontu. Jednom rukom je držala nešto na svom vratu dok joj je vetar nosio veo koji joj je sakrivao lice. Poput robota, dečak joj je prišao.

— Daj mi to, mali lopove.

Pružio joj je kesu i ona ju je uzela. A onda je sklonila ruku sa vrata. Čim je to učinila, dečak se zabatrgao unazad, zatim okrenuo i pojurio pravo u Ursona koji je rekao:

— Uuuh — a onda — Vrag da te nosi!

Dečak se borio kao hidra u gnevnoj tišini. Ali Urson je bio jači i spretniji.

— Kradeš, a? Pa, naučiću te pameti — Jednom rukom obujmio ga je oko pasa, a drugom uhvatio za sve četiri ruke i podigao ga uvis. Dečakovo mršavo telo treslo se od straha, ali glasa nije pustio.

Sada je žena sišla na dok.

— Ovo je vaše, gospodine? — upitala je, pružajući kesu.

— Hvala, gospođo — promrmljao je Urson, pružajući ruku.

— Ja ću uzeti, gospođo — rekao je Geo, uzimajući svoju kesu. A onda je počeo da recituje:

— »Senke i svetlosti budu isprepletane kada,

— Ruke i kuće biće jedno tada.«

— Hvala — dodao je.

Njene obrve su se podigle pod velom.

— Obrazovani ste. Da niste možda student?

— Bio sam do nedavno — Geo se osmehnu. — Ali stipendija je mala i moram nekako da preživim preko leta. Odlučio sam da se ukrcam na neki brod.

— Pošteno, ali možda luckasto. Kakav čovek je vaš prijatelj?

— Zovem se Urson. — Div je istupio pred nju. Bio sam najbolji mornar na svakom brodu na kojem sam plovio.

— Urson? Medved? Mislila sam da medvedi ne vole vodu. Sem polarnih medveda. Voda ih razdražuje. Ako se ne varam, nekad je postojala neka čarolija kojom su se krotili besni medvedi...

»Smiri se, brate medvede«, Geo je počeo da recituje: miran je zimski san, ne boj se vatre ni uzburkane vode«.

— Hej — pobuni se Urson. — Nisam ja medved.

— Tvoje ime znači *medved* — rekao je Geo. A onda se obratio tajanstvenoj ženi. — Kao što vidite, stekao sam lepo obrazovanje.

— Ja, na žalost, nisam — odgovorila je. — Bila sam mlada kad se negovala poezija i neki rituali. — Pogledala je u dečaka. — Vas dvojica ste slični. Obojica imate crnu kosu i crne oči. — Nasmejala se. — Ima još nekih sličnosti između pesnika i lopova?

— Pa — žalio se Urson, trljajući bradu — ovaj ovde neće da potroši nekoliko srebrnjaka i vinom pokvasi grlo svom najboljem prijatelju. I to je neka vrsta lopovluka ako se ja pitam.

— Nisam vas pitala — odgovorila je žena mirno.

Urson uzdahnu.

— Mali lopove — rekla je žena. — Mali četvororuki stvore. Kako se zoveš?

Tišina i crne oči se suziše.

— Mogu da te nateram da mi kažeš — i stavila je ponovo ruku na vrat.

Crne oči se sada raširiše i dečak poče izbezumljeno da uzmiče.

Geo ispruži ruku i uhvati keramičku pločicu koja je visila o dečakovom vratu. Na pločici je bila urezana crna zmija sa zelenim okom.

— Ovo će biti sasvim dovoljno — rekao je Geo.

— Zmija? — spustila je svoju preteću ruku. — Jesi li dobar lopov? — Pogledala je u Ursona. — Pustite ga.

— I da mu ne isprašim stražnjicu...?

— Neće pobeći.

Urson ga pusti.

Dečak je stavio ruke iza leđa i počeo da masira zglavkove. Crne oči su je gledale kad je ponovila:

— Jesi li dobar lopov?

Odjednom je zavukao ruku u svoje dronjke i izvukao još jednu kožicu sličnu onoj koju je imao oko vrata. Pružio je pesnicu i polako je otvorio.

— Šta je to? — Urson je zavirio preko Zmijinog ramena.

Žena se nagnula napred, potom naglo uspravila.

— Ti... — počela je.

Zmijina pesnica se zatvorila poput morskog polipa.

— Zaista si dobar lopov.

— Šta je to? — upitao je Urson. — Nisam ništa video.

— Pokaži im — naredila je dečaku.

Zmija otvori šaku. Na prljavom dlanu ležao je mlečnobeli privezak veličine čovečijeg oka.

— Vrlo dobar lopov — ponovila je žena promuklo. Sklonila je sada veo sa lica. Geo

je ugledao na njenom vratu identičan dragulj, samo što ovaj nije visio na kožici, već na zlatnom lancu.

Ona podiže pogled i njene oči se sretnu sa Geovim očima. Blag osmeh se pojavi na njenim usnama.

— Ne — rekla je. — Nije tako mudar kao što sam mislila. Pomislila sam prvo da je uzeo moj. Ali prilično mudro. Vi, učenjače, s obzirom da poznajete rituale Leptara, možete li mi reći šta predstavlja ovo bezvredno kamenje?

Geo je zavrteo glavom.

— Ne znate? — uzdahnula je duboko. — Stari sveštenici i sveštenice su sve to izgubili ili uništili.

»Zaledi kapljicu u ruci
i pevajući razori zemlju.
Veličaj uzvišenost čoveka,
kao i uzvišenost žene.
Oči su zarobile viziju...«

Odrecitovala je te stihove uz naklon.

— Da li prepoznajete? Možete li mi reći odakle su ti stihovi?

— Znam samo jedan stih — odgovorio je Geo. — I on je malo drugačiji. Počeo je da recituje:

»Spali tu mrvicu zrna u ruci
i pevajući razbij zvezde.
Veličaj uzvišenost čoveka,
kao i uzvišenost žene.«

— Pa. — Izgledala je iznenađena. — Bolji ste nego svi sveštenici i sveštenice Leptara. Odakle je taj stih?

— Taj stih je iz odbačenih rituala boginje Argo, rituala koji su bili zabranjeni i uništeni pre pet stotina godina. Ostatak pesme je potpuno izgubljen — objasnio je Geo. — Vaši sveštenici i sveštenice verovatno je ne znaju. Pronašao sam taj stih u jednom starom tomu Antičke zbirke u biblioteci hrama Akedija. Pretpostavljam da su to fragmenti iz rituala koji su se obavljali pre nego što je Leptar očistio njene litanije. Znam barem toliko da moja varijanta tog stiha pripada tom periodu. Do vas je možda stigla pogrešna verzija. Garantujem da je moja varijanta autentična.

— Nije — rekla je sažaljivo. — Moja varijanta je autentična. Prema tome, ni vi niste naročito mudri. — Okrenula se dečaku. — Ali treba mi dobar lopov. Hoćeš li poći sa mnom? I vi, pesniče. Hoćete li i vi poći sa mnom?

— Kuda?

— Na onaj brod. — Osmehnula se i glavom pokazala na brod.

— Dobar brod — primetio je Urson. — Ponosio bih se da plovim njime, Geo.

— Kapetan je u mojoj službi — objasnila je Geu. — On će vas uzeti. Možda ćete imati priliku da vidite sveta i postanete ono što želite.

Geo je video da je Ursonu nelagodno.

— I moj prijatelj ide sa mnom. Obećali smo jedan drugom da se nećemo rastajati. Osim toga, on je odličan mornar dok ja nemam iskustva na moru.

— Na našem poslednjem putovanju — objašnjavala je žena — izgubili smo posadu. Mislim da vaš prijatelj neće imati problema da obezbedi sebi jedan ležaj.

— U torn slučaju, biće nam čast da pođemo sa vama — rekao je Geo. — U čijoj službi ćemo biti... još uvek vam ne znamo ime?

Veo je prekrio ponovo njeno lice.

— Ja sam jedna od vrhovnih sveštenica boginje Argo. A ko ste vi?

— Zovem se Geo — predstavio se Geo.

— Dobro došli na moj brod.

I baš tada naiđoše kapetan i Jorde. Išli su polako krivudajući između bala sa brodskim teretom.

— Kapetane — obratila mu se sveštenica, — našla sam tri čoveka koji će dostojno zameniti one koje smo mojom greškom izgubili.

Urson, Geo i Zmija namrštili su se jedan drugome, potom pogledali u kapetana.

Jorde je slegnuo ramenima.

— I mi smo našli nekoliko ljudi, gospođo.

— Ljudi koje smo našli... — kapetan je odmahnuo glavom, — nisu onakvi mornari kakve sam tražio za ovo putovanje. Nisu uopšte.

— Ja sam dobar i iskusan mornar — rekao je Urson — i plovio sam nakraj sveta i natrag.

— Izgledaš snažno i vidi se da si pomorac. Ali ovaj... — kapetan pogleda u Zmiju, — ovaj mi izgleda nekako čudno.

— Ovi nisu za brod — rekao je Mejt. — Sumnjam da bi ih ijedan brod uzeo, gospođo. Ovaj ovde je još dete i, mada ima četiri ruke, sumnjam da bi mogao da povuče uže ili razapne jedra. Neće nam biti ni od kakve koristi.

— Nisam ga uzela da vuče užad — objasnila je sveštenica. — Mala Zmija će biti moj gost. Ostale možete uzeti da vam rade na brodu. Znam da nemate dovoljno ljudi, ali za ovog imam druge planove.

— Kako vi kažete, gospođo — rekao je kapetan.

— Ali, sveštenice... — počeo je Jorde.

— Kako vi kažete — ponovio je kapetan i Mejt je ućutao. Kapetan se sada obrati Geu. — A ko si ti?

— Ja sam Geo, pesnik. Ali radiću sve što mi naredite, gospodine.

— To je sve što mogu danas da zahtevam od bilo kog mornara, mladiću. Dole ćeš naći sebi ležaj. Skoro svi su slobodni.

— A ti? — upitao je Jorde Ursona.

— Ja sam stari pomorac i verujem da ste me već uzeli. — Pogledao je značajno u kapetana.

— Kako te zovu? — Jorde je hteo da zna. — Izgledaš mi nekako poznat. Ličiš mi na jednog koji je radio za mene.

— Zovu me lepim mornarom, najbržim potezačem užadi, najsnažnijim i najspretnijim...

— Tvoje ime, čoveče, ime!

— Neki me zovu Urson.

— Poznavao sam te pod tim imenom. Ali tada nisi nosio bradu. Zar misliš da bih ponovo plovio sa tobom? Zar misliš da sam tolika budala da na brod primim otrov kao što si ti? — Jorde se obratio kapetanu. — On je nezgodan čovek, gospodine. Voli da se tuče. Mada je neukrotiv kao more i snažan kao bik, kunem se da neće ploviti na istom brodu sa mnom. Unakazio je pola tuceta ljudi i isto toliko ubio.

Sveštenica Argoa se nasmejala.

— Kapetane, uzmite ga. — Pogledala je u Gea. — Magične reči kojima se krote divlji medvedi već su mu izrecitovane. A sada, Geo, ostaje nam još da vidimo koliko si dobar pesnik i kako magija deluje. — Obratila se konačno i Ursonu. — Jesi li ikada ubio nekog čoveka?

Urson je ćutao nekoliko trenutaka.

— Jesam — priznao je.

— Da si mi to rekao — počela je sveštenica — prvog bih te izabrala. I ti mi trebaš. Kapetane, morate ga uzeti. Ako je dobar mornar, onda ga moramo uzeti. Ja ću usmeriti njegove posebne sposobnosti... ako ih stvarno ima. Geo, pošto si ti izrekao one magične reči i pošto si mu prijatelj, ti ćeš ga držati pod kontrolom. I želela bih da razgovaram sa tobom, pesniče i studentu. Dođi. Svi ćete na brod večeras.

Dala im je rukom znak da pođu za njom i oni su se popeli na palubu.

II

Uljana lampa je bacala žutu svetlost po drvenim zidovima. Ustajao i memljiv miris zapahnuo je njih trojicu kada su ušli u kabinu. Geo je nabrao nos i slegnuo ramenima.

— Pa — rekao je Urson, — prilično zgodna rupa. — Popeo se na jedan od niza kreveta i dlanom udario po dušeku. — Ja ću uzeti ovaj. Ti četvororuki, uzmi ovaj u sredini, a Geo neka uzme donji. — Skočio je na pod. — Što si niže — objašnjavao je, — bolje ćeš spavati zbog ljuljanja. Kako ti se dopada ovaj brod?

Pesnik je ćutao.

— Smestio sam te na donji ležaj zato što će ti se stomak prevrtati i od najmanjeg nevremena ako si blizu tavanice i nisi na to navikao. — Urson spusti svoju tešku ruku na Geovo rame. — Rekao sam ti da ću paziti na tebe, zar ne, prijatelju?

Ali Geo se okrenuo i zagledao u nešto drugo.

Urson pogleda u Zmiju koji je stajao pored zida i posmatrao ga netremice. Ursonov pogled je bio upitan. Ali Zmija je ćutao.

— Hej — Urson se ponovo obrati Geu. — hajde da nas dvojica prošetamo palubom i pogledamo brod. To je prvo što radi jedan dobar mornar... naravno ako nije pijan. Šta kažeš za moj predlog?

— Ne sada, Ursone — Geo je zavrteo glavom. — Ti idi.

— Reci mi, molim te, zašto ti odjednom moje društvo nije dovoljno dobro? To tvoje ćutanje...

— Kad si ubio čoveka? — prekinuo ga je Geo.

U kabini je zavladala tišina i čulo se samo zapljuskivanje talasa spolja. Urson steže šake u pesnice, potom ih otvori.

— Možda je to bilo pre godinu dana — rekao je tiho. — Možda se to dogodilo jednog utorka ujutru pre godinu dana, dva meseca i pet dana, na brodu koji se valjao po talasima.

— Ubio si čoveka? Kako si mogao sve ovo vreme da se družiš sa mnom i da mi to ne kažeš, a onda da to priznaš nekom strancu? Bio si mi prijatelj; spavali smo pod istim ćebetom, pili iz istog pehara. Kakav si ti to čovek?

— A kakav si ti čovek — upitao ga je div. — Jedna ljubopitljiva hulja koju bih mogao da smrvim kad bih... — Udahnuo je duboko. — Koju bih smrvio da nisam obećao da neću praviti gužvu. Nikada nisam prekršio dato obećanje. — Ponovo je stegao pesnice.

— Ursone, nisam mislio da ti sudim. I sam to znaš. Ali ispričaj mi o tome. Bili smo kao braća... tako nešto ne možeš da kriješ od...

Urson je disao teško.

— Ti ćeš da mi govoriš šta mogu i ne mogu da uradim. — Podigao je ruku,

zamahnuo njome i pljunuo na pod. Krenuo je prema stepenicama.

A onda ga pogodi neki zaglušujući zvuk. Bio je toliko snažan da im se činilo da će im glave pući. Geo je rukama zapušio uši i okrenuo se naglo prema Zmiji.Iz dečakovih crnih očiju sevnule su oštre strele.

Ponovo se čuo neki zvuk, ovoga puta nešto tiši i ličio je na reč »pomoć«. Ta reč je zujala... vibrirala u njihovim glavama.

— Vi... pomoći... meni... zajedno...? — Reči su isprekidano dolazile jedna za drugom.

— Hej — rekao je Urson — da li ti to govoriš?

— Ne... ljuti... se... — usledile su reči.

— Nismo ljuti — rekao je Geo. — Šta to radiš?

— Ja... razmišljam. — Izgledalo je da te reči dolaze iz dečakovih usta.

— Kako to razmišljaš ako to svako može da čuje? — insistirao je Urson.

Zmija je pokušao da objasni:

— Vi... razmišljate... ja... čujem... Ja... razmišljam... vi... čujete...

— Znam da čujemo — rekao je Urson.

— Nije to hteo da kaže — Geo je odmahnuo glavom. — Hteo je da kaže da čuje ono što mi mislimo baš kao što mi njega čujemo. Je li tako, Zmijo?

— ... kad... mislite... glasno... ja... čujem...

— E, onda se izvinjavam, ako sam mislio nešto što nije trebalo da čuješ — uozbiljio se Urson.

Zmiju kao da nije zanimalo ovo izvinjenje, jer je upitao ponovo:

— Vi... pomoći meni... zajedno...?

— Šta hoćeš da ti pomognemo? — upita ga Geo.

— I u kakvoj si to nevolji kad ti treba naša pomoć? — dodao je Urson.

— ... Nemate... dobre mozgove... — rekao je Zmija.

— Šta to treba da znači? — upitao je Urson. — Naše glave ne razlikuju se od drugih glava u Leptaru. Čuo si kako je sveštenica razgovarala sa mojim prijateljem, pesnikom.

— Mislim da on hoće da kaže da mi ne čujemo baš dobro — rekao je Geo.

Zmija je klimnuo glavom.

— E, pa onda ćeš morati polako i imati strpljenja sa nama — promrmljao je Urson.

Zmija je ponovo zavrteo glavom.

— ... Mozak... promukao... kad... viče... i suviše... glasno... — Odjednom, prišao je krevetima. —... Čuti i... videti... bolje... ako... spavaš...

— Meni se ne spava — odgovorio je Urson, trljajući rukom bradu.

— Ni meni — priznao je Geo. — Zar ne možeš da nam kažeš nešto više?

— ... spavaj... — rekao je Zmija.

— Kako bi bilo da govoriš kao svako normalno biće? — predložio je Urson, još uvek prilično zbunjen.

— ... Govorio... jednom... — rekao je Zmija.

— Kažeš da si nekada mogao da govoriš? — upitao ga je Geo. — Šta ti se desilo?

Dečak je otvorio usta i pokazao prstom unutra.

Geo mu je prišao, uhvatio ga za bradu i zavirio mu u usta.

— Za ime sveta.

— Šta je? — upitao je Urson.

Geo se sada odmakao i lice mu je izražavalo gnušanje.

— Jezik mu je iščupan — rekao je divu. — Užasno.

— Za ime sveta, ko ti je to učinio, dečače? — zahtevao je Urson.

Zmija je zavrteo glavom.

— Reci nam, Zmijo — navaljivao je Urson. — Prijatelji nemaju tajni. Reci ko ti je iščupao jezik.

— ... Koji čovek... ti... ubio... — rekao je Zmija.

Urson se namrštio, potom prsnuo u smeh.

— U redu — rekao je. — Shvatam. Ali ako ti možeš da čuješ tuđe misli, onda već znaš ko je bio taj čovek. I znaš razlog.

— ... Ti... znaš... tog... čoveka... — zašištao je Zmija.

Geo i Urson izmenjaše zbunjene poglede.

— ... Spavajte... — rekao je Zmija... Spavajte... sada...

— Možda bi trebalo da pokušamo — rekao je Geo — i otkrijemo šta se dešava. — Otišao je do svog ležaja i zavukao se pod ćebe.

Urson se popeo na gornji ležaj i prebacio noge preko ograde.

— Večeras neću moći lako da zaspim — promrmljao je. — Zmijo, čudovište malo — nasmejao se, — odakle si? — Pogledao je brzo u Gea. — Grad je pun takvih kao što si ti. Neki sa tri oka, a neki samo sa jednim. Znaš, priča se da u Martinoj kući ima jedna žena sa osam dojki i dve... — ponovo se nasmejao. — Da li su te nakaze neka vrsta magije?

— U ritualima oni se pominju kao pepeo Velikog požara. Veliki požar se desio pre čišćenja, onog o kojem sam pričao sa sveštenicom, prema tome, ne znam ništa više o njima — objasnio je Geo.

— Mornari imaju svoje priče o Velikom požaru — rekao je Urson. — Pričaju da je more ključalo, da su velike ptice bljuvale vatru sa neba i da su se metalna čudovišta digla iz talasa i uništila luke. Ali kakva su bila ta čišćenja koja si spominjao?

— Pre nekih pet stotina godina — počeo je Geo da objašnjava, — svi rituali boginje Argo bili su uništeni. U hramu su zavedeni potpuno novi rituali. Uništena su i sva pismena svedočenja, a sa njima i veći deo leptarske istorije. U pričama se tvrdi da su rituali i magije bile i suviše moćne. Ali to su samo nagađanja i većina sveštenika ne voli da priča o tome.

— To je bilo posle Velikog požara? — zainteresovao se Urson.

— Skoro hiljadu godina kasnije — odgovorio je Geo.

— Mora da je zaista bio velik požar ako njegov pepeo još uvek izlazi iz utroba zdravih žena. — Pogledao je dole u Zmiju. — Da li je istina da kap tvoje krvi pomešana sa sirćetom može da izleči giht? — Nasmejao se grohotom.

— I sam znaš da su to samo priče — rekao je Geo.

— Bio je jednom jedan patuljak sa dve glave i sedeo je ispred »Plave taverne« i po ceo dan vrteo neku čigru. Mali idiot. Ali patuljci i oni beznogi koji tumaraju gradom i izvode trikove, ti su pametni.

— I ti, klipane — našalio se Geo — mogao bi da budeš jedan od tih. Koliko ljudi poznaješ koji su tvoje visine i snage?

— Ludi lažljivče — rekao je Urson. A onda je nabrao obrve i zamislio se da bi nakraju slegnuo ramenima. — Bilo kako bilo, nikada nisam čuo da iko može da čuje tuđe misli. Šetnja ulicom ne bi mi više bila tako prijatna. — Pogledao je dole u Zmiju. — Da li svi možete da čujete šta drugi misle?

Sa srednjeg ležaja, Zmija zavrte glavom.

— Sada mi je lakše — rekao je Urson. — Imali smo jednom jednog takvog na brodu. Ima kapetana koji ih zapošljavaju na brodu. Taj je imao malu glavu, kao moja

pesnica, ili čak i manju. Ali grudi su mu bile kao u ogromnog čoveka. Oči, nos i usta nisu mu bile na glavi, već na tim velikim grudima. Jednog dana se potukao i neko mu je raspolutio glavu. Sav krvav, otišao je dole kod brodskog lekara i vratio se nakon sat vremena odsečene glave i s zavojima oko vrata. Treptao je svojim zelenim očima ispod tog okovratnika od zavoja. — Urson se opružio na leđa i pogledao u Gea. — Hej, Geo, šta misliš o onim kamenčićima oko njenog vrata? Da li znaš kakvi su to kamenčići?

— Ne znam. Ali delovala je dovoljno zabrinuto zbog njih. — Pogledao je gore u Ursona. — Zmijo, da li bi mi dao da pogledam ponovo?

Zmija mu pruži kamenčić na kožnom lančiću.

— Gde si to nabavio? — upita ga Urson. — U stvari, nije bitno. Saznaćemo to kad zaspimo.

Geo pode rukom da uzme ogrlicu, ali Zmija brzo stegnu svoju šaku.

— Nisam hteo da ti je uzmem — objasnio je Geo. — Hteo sam samo da je pogledam.

Vrata kabine su se odjednom otvorila i visoki Mejt se pojavi na stepenicama.

— Pesniče? — doviknuo je. — Ona hoće da te vidi. — A onda je otišao.

Geo je pogledao u drugu dvojicu, slegnuo ramenima, zatim skočio sa kreveta i pošao uz stepenice i napolje u hodnik.

Na palubi je bilo potpuno mračno. Svetlost je dolazila iz kabine nedaleko od njega i iz još jedne, malo dalje od ove prve. Zastao je i zavirio u prozor prve, zatim produžio do druge.

Na nekoliko koraka od kabine, vrata su se otvorila i on se trgao.

— Uđi — pozvala ga je sveštenica Argoa. Ušao je u kabinu i zastao na prvom stepeniku. Zidovi su bili ukrašeni tapiserijama zelenih i crvenih boja. Prigušena svetlost je osvetljavala veliki krevet. prekriven svilom i brokatom. Na ogromnom pisaćem stolu nalazili su se papiri i kartografski instrumenti kao što su sekstanti, uglomeri i kompasi.

— Uđi — ponovila je sveštenica. — I zatvori vrata.

Geo je posluša.

Otišla je iza stola, sela i sklopila ruke ispred svog velom zakriljenog lica.

— Pesniče — rekla je, — imao si vremena da razmisliš. Šta si iz svega ovog saznao? Šta mi možeš reći o ovom putovanju na koje ćemo krenuti?

— Mogu reći samo to da je ono od velike važnosti i značaja za Leptar.

— Da li znaš koliko je velik taj značaj? — upitala je. — Dovoljno je velik da uznemiri svakog čoveka, ženu i dete u Leptaru... od najviše sveštenice do najgrđe nakaze. Tvoj svet, pesniče, bio je do sada svet reči, emocija i intelekta. Ali šta znaš o pravom svetu, izvan Leptara?

— Da ima mnogo vode, nešto kopna i da je uglavnom nepoznat.

— Kakve priče si čuo od tvog prijatelja Ursona? On je mnogo proputovao i trebalo bi da zna šta ima na Zemlji.

— Te priče mornara — rekao je Geo — predstavljaju menažeriju zveri koje nikada niko nije video. To su priče o zemljama koje ne postoje na kartama i o ljudima koje niko nije video.

Osmehnula se.

— Od kako sam se ukrcala na ovaj brod, naslušala sam se raznih priča od mornara i od njih sam naučila više nego od svih mojih sveštenika. — Zamislila se malo, zatim dodala. — Šta znaš o draguljima koje si video večeras?

— Ništa, gospođo.

— Jedan je kod onog malog lopova, a drugi je kod mene, sveštenice Argoa. Kad bi

i ti imao jedan, verovatno bi ga dao nekoj kafanskoj devojčuri za poljubac. Šta znaš o bogu Hama?

— Ne znam za takvog boga.

— Ti — rekla je — koji znaš da recituješ sve ritualne litanije boginje Argo, ne znaš čak ni ime tamnog boga Hama. Šta znaš o ostrvu Aptor?

— Ništa, gospodo.

— Ovaj brod je bio jednom na Aptoru i sada će ponovo tamo. Zamoli svog glupog prijatelja, medveda, da ti ispriča priče o Aptoru. Smejaćeš se, mudri pesniče, a verovatno i on. Ali nešto ću ti reći: njegove priče, njegove legende i njegove izmišljotine ne predstavljaju ni deseti deo prave istine. Možda mi ipak nećeš biti ni od kakve koristi. Razmišljam o tome da te ne uzmem.

— Ali, gospođo...

Sveštenica je pogledala negde gore i izgledalo je da razmišlja o nečemu drugom... o poslu možda.

— Gospođo, šta mi možete reći o ovim stvarima? Pokupili ste samo mrvice. Ja posedujem široko znanje iz oblasti verskih rituala, poezije i magije i znam da se to odnosi na vaš problem. Dajte mi podatke koje vi imate i biću u stanju da potpuno iskoristim svoje. Poznate su mi mnoge mornarske priče. Doduše, nijedna od njih nije o Aptoru ili o bogu Hama, ali mogao bih možda da sakupim fragmente. Poznate su mi legende i žargon lopova, a to je više nego što vaši sveštenici znaju. Imao sam učitelje koji su se plašili da dotaknu knjige koje sam ja pročitao. Ako je ceo Leptar u opasnosti, vaša je dužnost da date svakom građaninu pravo da pokuša da spase svoju braću. I ja tražim sada to pravo od vas.

— Ne, ti se ne bojiš — priznala je sveštenica. — Pošten si i... lud, pesniče. Ipak, nešto ću ti reći. — Ustala je i raširila kartu.

— Ovo je Leptar. — Pokazala je prstom na jedno ostrvo. Zatim je prstom prešla preko vode i pokazala na drugo ostrvo. — Ovo je Aptor. To je varvarska zemlja, necivilizovana. Ipak, povremeno pokazuju svoje lukavstvo. Reci mi, kakve si legende čuo o Velikom požaru?

— Čuo sam da su neke zveri izronile iz mora i uništile luke i da su ptice bljuvale vatru sa neba.

— Stariji mornari — rekla je sveštenica — reći će ti da su to bile zveri i ptice sa Aptora. Naravno, sve su to samo priče koje kruže petnaest stotina godina i možda je Aptor jednostavno postao sinonim za sve što je zlo, ali te priče još uvek golicaju čovečiju maštu. Hronike kažu da su snage Aptora pokušale pre pet stotina godina da osvoje Leptar. Svedočanstva o toj invaziji nisu dovoljno jasna. Ne znam koliko daleko su bili otišli i koliko uspeha su imali, ali metode su im bile mudre i nisu imale nikakve sličnosti sa invazijama o kojima pišu istorije. Toliko su se razlikovale da su zapisi o toj invaziji uništeni i ne spominju se u istorijama koje deca uče u školama.

— Tek nedavno sam imala priliku da saznam koliko su čudni i nehumani bili. I imam dobar razlog da verujem da se snage Aptora ponovo zgrušavaju, obrazujući sporu, ali ogromnu amebu užasa. Jednom, kad se potpuno razbudi i krene, niko je neće zaustaviti. Pipci su doprli do nas u poslednjih nekoliko godina, ispitali teren i povukli se pre nego što ih je iko prepoznao. Ponekad su zadavali katastrofalne udarce centralnoj leptarskoj vladi i religiji. Sve to se, naravno, krilo od naroda. Jer da je to bilo obnarodovano, morali bismo da priznamo svoju nesposobnost i došlo bi do nacionalne paralizovanosti. Poslali su me da skinem još jedan veo sa te velike tajne. I, ako mi možeš u tome pomoći, biću ti duboko zahvalna.

— A šta je sa onim draguljima i sa bogom Hama? — upitao je Geo. Da li je on bog Aptora i vođa tih snaga? I da li su ti dragulji možda njemu posvećeni?

— I jedno i drugo je tačno i nije sasvim tačno — odgovorila je sveštenica.

— Kažete da je poslednji pokušaj invazije na Leptar bio pre pet stotina godina. Pre pet stotina godina došlo je u Leptaru do čišćenja svih rituala boginje Argo i zavedeni su novi. Postoji li neka veza između invazije i tog čišćenja?

— Sigurna sam da postoji — izjavila je sveštenica. — Ali ne znam kakva. Ali da ti ispričam priču o draguljima. Ovaj što nosim o vratu zaplenjen je nekako od Aptora za vreme te prve invazije. To što smo ga zaplenili, možda je razlog što smo danas još uvek slobodna nacija. Od tada on je čuvan u hramu boginje Argo, zajedno sa onih nekoliko hronika koje spominju invaziju... koja se završila samo mesec dana pre čišćenja. A onda, pre otprilike godinu dana, jedna mala horda užasa stigla je sa Aptora do naših obala. Ne mogu da je opišem. Tako nešto nisam nikad videla. Uspeli su da prodru u unutrašnjost ostrva i ukrali su samu Argo.

— Mislite na inkarnaciju boginje Argo? Vrhovnu sveštenicu?

— Da. Kao što znaš, kćerka najviše sveštenice iz prethodne generacije bira se za živu inkarnaciju bele boginje Argo. Nju vaspitavaju i podučavaju najmudriji sveštenici i sveštenice. Ona predstavlja boginju Argo i na toj je dužnosti sve dotle dok se ne uda i izrodi kćeri. I tako se to prenosi sa majke na kćer. Kao što sam već rekla, nju su oteli. Jedan od pljačkaša je ranjen i pao je u holu hrama. Kod njega je nađen drugi dragulj Aptora. Pre nego što je izdahnuo, izgovorio je stihove koje sam ti ja odrecitovala ranije. I tada su me poslali na to neprijateljsko ostrvo da pronađem i, ako ikako mogu, spasem našu mladu Argo.

— Učiniću sve što mogu,— obećao je Geo — da pomognem da spasem Leptar i pronadem vašu sestru sveštenicu.

— Ne moju sestru — rekla je tiho — već moju rođenu kćerku, jer ja sam kćerka poslednje Argo. Zbog toga je meni poveren taj zadatak. I sve dotle dok je ne pronademo mrtvu ili živu — ustala je — ja sam ponovo inkarnacija boginje Argo.

Geo obori pogled kad Argo podiže svoj veo. Ponovo je uhvatila onaj dragulj na vratu. — Postoje tri ovakva dragulja — rekla je. —Hamin simbol je crna pločica sa tri bela oka. Svako oko predstavlja jedan dragulj. Sa prvom invazijom, oni su verovatno poneli sva tri dragulja, jer dragulji su centar njihove moći. Bez njih oni bi bill odmah odbijeni. Sa njima, smatrali su sebe nepobedivim. Ali mi smo zaplenili jedan i ubrzo saznali njegovu tajnu. Nemam stražu oko sebe. Sa ovim draguljem ne treba mi nikakva straža. Bezbedna sam kao da imam uz sebe armiju i skoro sam isto toliko opasna.

— Kada su pre godinu dana došli da otmu moju kćerku, verujem da su poneli sa sobom ona preostala dva dragulja, misleći ili da smo ga mi izgubili, ili da nismo otkrili tajnu njegove moći. U svakom slučaju, rezonovali su da oni imaju dva, a mi samo jedan. Pukom slučajnošću, onaj vaš mali lopov ukrao je jedan od mene kada sam se pre dva meseca ukrcavala na brod. Danas me je verovatno prepoznao i nameravao je da iznudi neku nagradu time što bi mi ga vratio. Ali sada će morati da obavi pravi lopovski zadatak. Moraće da mi ukrade treći i poslednji dragulj Hame. Tada ćemo imati Aptor i osloboditi se njihovog zla.

— A gde je taj treći dragulj? — upitao je Geo.

— Možda je — rekla je sveštenica, — možda je u čelu statue mračnog boga Hama koja se nalazi u dobro čuvanom dvorcu negde usred džungle na Aptoru. Šta misliš da li će to biti izazov za vašeg lopova?

— Mislim da hoće — odgovorio je Geo.

— Negde u tom istom dvorcu nalazi se moja kćerka ili njeni ostaci. Treba da je nađeš, i ako je živa vratiš se s njom.

— A dragulji? — upitao je Geo. — Kada ćete nam pokazati njihovu moć kako bismo ih iskoristili da prodremo u taj dvorac?

— Pokazaću ti njihovu moć — rekla je Argo osmehujuci se. Jednom rukom podigla je kartu, a drugom dotakla beli dragulj na vratu. Karta se zacrnela na jednom kraju i zapalila. Argo je prišla posudi za žeravicu i bacila kartu u nju. A onda se okrenula prema Geu. — Mogu da pomutim čoveku um, kao što sam to uradila sa Zmijom, ili mogu da zbunim stotinu ljudi. Kao što mogu da spalim kartu, isto tako lako mogu da sravnim bilo koji grad.

— Uz pomoć ovoga — osmehnuo se Geo, — mislim da imamo šansu da dopremo do tog Hama i da se vratimo.

Ali osmeh sa kojim mu se obratila bio je čudan i iščeznuo je u momentu.

— Zar misliš — rekla je — da bih ti dala u ruke takvo iskušenje? Mogli bi te zarobiti, a onda bi dragulji bili ponovo u rukama Aptora.

— Ali sa njima bismo bili toliko moćni...

— Dragulji su bili jednom u njihovim rukama; ne smemo rizikovati da ih se ponovo domognu. Ako uspeš da prodreš u zamak, ako ti pođe za rukom da ukradeš taj treći dragulj, ako je moja kći živa i ti uspeš da je spaseš, ona će znati kako da aktivira njegovu moć i pomogne ti u bekstvu. Međutim, ako ti i tvoji prijatelji ne ispunite sve ove zadatke, put do Aptora biće beskoristan i možda će biti bolje da umrete nego da se vratite i posmatrate srdžbu boginje Argo u njenim samrtničkim mukama, jer to će biti gore čak i od najmalicioznije torture Aptorovog zla.

Geo je ćutao.

— Zašto ćutiš? — upitala ga je Argo. — Ti imaš svoju poeziju, svoju magiju, svoje obrazovanje. Zar ne veruješ u njihovu moć? Vrati se u svoju kabinu. Pošalji mi onog malog lopova. — Te poslednje reči zvučale su kao oštro naređenje i Geo je izašao na mračnu palubu.

III

Geo se vratio u malu kabinu u potpalublju broda.

— I? — upitao je Urson sedajući na ivicu svog ležaja. — Šta ti je rekla?

— Zašto ne spavaš? — upitao je Geo sa teškim uzdahom. Dodirnuo je Zmiju po ramenu. — Sada hoće tebe da vidi.

Zmija je ustao, krenuo prema vratima; potom se okrenuo.

— Šta je? — upitao je Geo.

Zmija je zavukao ruku u svoje prnje i izvukao onaj dragulj na kožnom lančiću. Prišao je Geu, oklevao malo, zatim stavio ogrlicu oko pesnikovog vrata.

— Hoćeš da ti ga ja čuvam? — upitao je Geo.

Ali Zmija se okrenuo i otišao.

— Sada i ti imaš jedan dragulj — promrmljao je Urson. — Pitam se kakva je njihova moć. Ili si ti to već otkrio? Hajde, Geo, reci mi šta ti je ispričala.

— Da li ti je Zmija nešto rekao dok sam bio kod nje?

— Nije izgovorio ni jednu jedinu reč — odgovorio je Urson. — Pokušao sam da spavam, ali nisam uspeo. A sada mi reci šta ti je ispričala?

I Geo mu je sve ispričao. Kad je završio, Urson je rekao:

— Ti si lud. I ti i ona. Oboje ste ludi.

— Mislim da nismo — odgovorio je Geo. Završio je svoju priču tako što mu je ispričao kako je Argo demonstrirala moć dragulja.

Urson je dotakao prstom dragulj na Geovim grudima i zagledao ga.

— Tolika moć u ovom malom kamenu? Reci mi, da li misliš da bi znao da ga upotrebiš kad zatreba?

— Ne bih to uradio i kad bih znao — odgovorio je Geo. — Ne bi bilo pošteno.

— Vraga ne bi bilo pošteno — ponovio je Urson. — Ima li svrhe da nas šalju tamo bez ikakve zaštite i očekuju da uradimo ono što ni cela armija ne bi bila u stanju da učini? Šta ona ima protiv nas?

— Nema ona ništa protiv nas — rekao je Geo. — Ursone, šta znaš o Aptoru? Rekla je da bi ti mogao možda da mi ispričaš nešto o Aptoru.

— Znam da niko ne trguje sa njima... svi ih zaobilaze. Ostalo su gluposti koje nisu vredne pričanja.

— Kao na primer, šta?

— Sve su to besmislice, veruj mi — bio je uporan Urson. — Šta misliš da li bi mogao da upotrebiš moć tog malog kamena, naravno pod pretpostavkom da je tvoj? Rekla je da su sveštenici pre pet stotina godina umeli, a izgleda da ona misli da si ti pametan koliko i oni. Ne sumnjam da bi i ti mogao.

— Prvo mi ispričaj neke priče — rekao je Geo.

— U pričama se spominju kanibali, žene koje piju krv, stvorenja koja ne liče ni na čoveka, ni na životinje i gradovi u kojima živi samo smrt.

— Znaš li još nešto?

— Mislim da je to dovoljno. — Urson je slegnuo ramenima. — Priča se da svako zlo dolazi sa Aptora... i da je onaj Veliki požar bio delo njihovih čudovišta. Nikada nisam bio tamo i nikada nisam ni želeo da odem tamo. Ali radujem se prilici što ću ga videti i moći konačno da opovrgnem sve te lažne priče.

— Rekla je da sve te priče nisu ni deseti deo istine.

— Verovatno je mislila da u njima nema ni deset procenata istine. Siguran sam da je u pravu. Nisi je dobro shvatio.

— Dobro sam je shvatio — uveravao ga je Geo.

— Onda ja u to ne verujem. Ima pola tuceta stvari koje se ne uklapaju u sve to. Kao prvo, kako se ta mala nakaza sa četiri ruke baš zadesila na pristaništu kad se ona ukrcavala na brod? I da još uvek ima taj dragulj... da ga nije već trampio za nešto drugo ili prodao...

— Možda je — razmišljao je Geo glasno — kad ga je prvi put ukrao, pročitao i njene misli kao što je i naše.

— Ako jeste, možda zna kako se operiše tim draguljima. Čuj, hajde da ga nateramo da nam to pokaže kad se vrati. Pitam se ko mu je odsekao jezik.

— Kad već govorimo o tome — počeo je Geo, — zar se ne sećaš? Rekao je da ti poznaješ tog čoveka.

— Poznajem ja puno ljudi — obrecnuo se Urson — ali koji je od tih mnogih taj?

— Zaista ne znaš? — upitao je Geo tiho.

— Pitas me tako čudno — promrmljao je Urson mršteći se.

— Postaviću ti isto pitanje koje ti je i on postavio — nastavio je Geo. — Kojeg čoveka si ubio?

Urson je zurio u svoje ruke, zatim rekao, ne podižući pogled:

— Bilo je to davno, prijatelju, ali još uvek se jasno sećam. Da, trebalo je da ti kažem.

— Savijali smo jedra po užasnoj kiši kad je to počelo. Zvao se Mačak. Nas dvojica smo bili najveći i najsnažniji u celoj posadi, što potvrđuje činjenica da smo nas dvojica bili odredeni da obavimo taj važan posao. Kiša nam je lila u oči, ruke su nam klizile po vlažnim konopcima. Nije bilo nikakvo čudo što mi je vetar istrgnuo jedro i upleo ga među užad, pokidavši dva manja konopa.

»Huljo nespretna«, zaurlao je Mejt sa komandnog mosta. »Koji si ti kučkin sin?«

— I kroz urlik vetra čuo sam Mačkov urnebesan smeh.

»Sreća je prevrtljiva«, uzviknuo je hvatajući svoje jedro koje je pretilo da će odleteti. Povukao sam svoje jedro i uvezao ga čvrsto. lako sam kipteo od srdžbe, ćuteći sam obavio svoj posao. Naravno, poslednji sam sišao sa jarbola i dok sam silazio... na palubi je bilo još ljudi... video sam zašto mi se jedro odvezalo. Jedna stara karika na jarbolu je pukla i glavno uže je popustilo. Ali ta karika je držala i raskol na celoj dužini jarbola koji se od vetra raskolio i počeo da puca. U blizini je bilo jedno debelo uže. Držeći se grčevito nožnim prstima, uhvatio sam uže i vezao ga oko jarbola.

Te noći, za večerom, smejao sam se nekoj šali kad je Mejt ušao unutra.

»Hej, druškani« — uzviknuo je. Zavladala je tišina. »Koji je od vas učvrstio raskol na jarbolu?«

— Taman sam hteo da viknem da sam to bio ja kad me preduhitri jedan drugi mornar.

»Veliki Mornar, gospodine!« Tim imenom su često zvali i mene i Mačka.

»Kapetan kaže da tog mornara treba nagraditi«. Mejt je izvadio iz džepa jedan zlatnik i bacio ga na sto pred Mačka. »Evo ti, Veliki Mornaru.

Okrenuo se i izašao. Uz poklike odobravanja Mačak je uzeo zlatnik i stavio ga u svoj džep. Nisam mogao da mu vidim lice.

— I tada me je obuzeo neopisiv gnev. Zar Mačku da pripadne ta slava i taj zlatnik? Ali Mačak se već digao od stola i krenuo napolje.

— Sledećeg jutra gnev me nije napustio; naprotiv, postao je još jači. Jedan mornar dobacio mi je nešto u prolazu i ja sam odjednom pobesneo i nasrnuo na njega. Udarali smo jedan drugoga, psovali i valjali se po podu. Valjali smo se pod Mejtovim nogama, jer se on pojavio baš u torn trenutku na stepenicama. Psujući strašno, šutnuo je obojicu i kad je prepoznao mene, podsmehnuo se: »O, to si ti, nespretnjakoviću.«

— Retko koji kapetan dozvoljava tuče na brodovima. Meni je to bila već treća tuča, a to je značilo da sam preterao. I Mejt je, naravno, prijavio to kapetanu koji je odmah izdao naredenje da budem išiban

— Sutradan ujutru, u prisustvu cele posade, izveden sam na palubu i vezan za jarbol. Sada je sav moj gnev bio upućen Mejtu koji je sa korbačem stajao na krmi. Međutim, moj gnev je prešao u belo usijanje kada je hitnuo korbač Mačku i proderao se: »Evo ti, Veliku Mornaru, uradio si jedno dobro delo, a sada učini još jedno. Išibaj ga deset puta, ali tako da mu se svaki udarac ureže na leđima.«

— Sve vreme dok su udarci padali, nisam disao. Od deset takvih udaraca čovek može da se oporavi za nedelju dana. Većina pada na kolena već kod prvog udarca ako je korbač dovoljno savitljiv. Nisam pao sve dok me nisu odvezali sa jarbola. A onda je Mejt bacio drugi zlatnik i uzviknuo posadi: »Vidite kako jedan dobar mornar može da se obogati.« Mornari su klicanjem pozdravili ovaj Mejtov gest.

— Mačak i još jedan mornar odneli su me u zatvor. Kad sam pao ničice na slamu, čuo sam Mačkov glas: »Pa, brate, sreća je varljiva.«

— Onda sam se onesvestio od bola.

— Sutradan, kad sam bio u stanju da se dovučem do prozora sa rešetkama i

pogledam napolje, video sam da smo ušli u strašnu oluju. Ogromni talasi zapljuskivali su palubu i deset mornara je zauvek završilo u moru. Oluja je naišla tako iznenada da nijedno jedro nije bilo spušteno i sada su se preostali mornari penjali uz jarbol.

Kroz rešetke sam video kako se jarbol uvija i zaurlava kao pobesnela životinja i pokušao sam da razmaknem rešetke. Ljudi su trčeći prolazili pored mog prozora i niko se nije zaustavljao. Vikao sam i urlao kao pomahnitao. Majstor još nije bio popravio onu kariku na jarbolu tako da je raskol i dalje bio uvezan užetom. Uže nije izdržalo ni deset minuta. Kad je puklo, puklo je kao grom. Jedra su se opustila i počela nekontrolisano da kruže oko jarbola. Ljudi su počeli da padaju kao zrele kruške. Jarbol se nakrivio na jednu stranu, potom na drugu, a onda je pukao i pao na palubu, prignječivši one popadale mornare. Posada je sada bila prepolovljena i kad smo konačno izašli iz te strašne oluje, nastradalih mornara bilo je jedanaest. Brodska ambulanta ima deset kreveta i svaki prekobrojni se smešta u zatvor. Obično u zatvor smeštaju one koji imaju najmanje šanse da prežive. I tako su sledećeg jutra doneli Mačka i spustili ga pored mene dok sam ja spavao. Kičma mu je bila slomljena, a na nozi je imao ogromnu ranu.

— Kad je došao svesti, nije urlao... samo je tiho ječao kroz stisnute zube. Ječao je tako satima.

— Sledećeg jutra prestao je da ječi i još je samo uzdisao duboko i isprekidano. Mislio sam da je u nesvesti, ali kad sam kleknuo da ga pogledam, oči su mu bile otvorene i piljio je u mene. »Ti... «, krkljao je. »Boli... ti...«

»Ne mrdaj se«, rekao sam mu, »lezi mirno!«

— Sledeće što mi se učinilo da je rekao bilo je »voda«, ali u ćeliji nije bilo vode. Trebalo je da shvatim da je veći deo zaliha završio verovatno u moru. Ali sada sam i ja bio gladan i žedan i smatrao sam neslanom šalom to što nam je tog jutra donešeno samo jedno parče hleba i pola šolje vode.

— Bilo kako bilo, otvorio sam mu usta i pokušao da mu dam malo vode. Medutim, on nije mogao da proguta vodu. Voda mu je samo iscurila iz usta. Zatreptao je kapcima i zakrkljao ponovo: »Ti... molim te... « A onda je ponovo počeo da cvili.

»Šta ti je?«, upitao sam.

— Odjednom je počeo da se bori i zavukao ruku u svoju iscepanu košulju. Zatim je izvukao i ispružio pesnicu. »Molim te... molim te... «

— Otvorio je pesnicu i ja sam spazio tri zlatnika. Odmakao sam se kao oparen, a onda sam se ponovo nagnuo napred.

»Šta hoćeš?«, upitao sam ga.

»... molim te... «, rekao je, pružajući mi ruku. »... Ubij... ubij... me«, a onda je ponovo zaječao. »Boli... užasno me boli... «

— Podigao sam se. Otišao sam na drugi kraj ćelije. Potom sam se vratio. A onda sam mu slomio vrat preko svog kolena.

— Uzeo sam ono što sam zaradio. Kasnije sam pojeo hleb i popio ostatak vode. Zatim sam utonuo u san. Odneli su ga, ne pitajući me ništa. I dva dana kasnije, kad mi je donet sledeći obrok, shvatio sam da bih bez hleba i vode najverovatnije umro. Konačno su me pustili zato što im je trebala radna snaga. I jedino o čemu ponekad razmišljam je da li sam ili nisam zaslužio taj novac. Mislim da sam ona dva zlatnika svakako zaslužio. Ali ponekad ih, uzmem i gledam i pitam se odakle mu taj treći. — Urson je zavukao ruku ispod košulje i izvadio tri zlatnika. — Nikad nisam mogao da ih potrošim. — rekao je. Bacio ih je u vazduh, potom uhvatio u šaku. Na-smejao se. — Nikada nisam mogao ni na šta da ih potrošim.

— Izvini — rekao je Geo posle izvesnog vremena.

Urson ga pogleda iznenađeno.

— Zašto? Ovo su moji dragulji, zar ne? Možda svako ima svoje dragulje. Možda je Mačak zaradio onaj treći zlatnik tako što je odsekao jezik onoj maloj nakazi sa četiri ruke?

— Čuj, rekao sam ti da se izvinjavam, Ursone.

— Znam — odgovorio je Urson. — Znam. Mislim da sam upoznao vraški mnogo ljudi u svom mornarskom životu, ali svaki od njih mogao je da uradi to našem malom lopovu. — Uzdahnuo je. — Ipak bih voleo da znam ko mu je to učinio. Mada mislim da to nije odgovor. — Prineo je ruku ustima i gricnuo nokat na palcu. — Nadam se da to momče nije tako nervozno kao što sam ja. — Nasmejao se. — Koliko bi on noktiju morao da izgrize.

A onda im je u glavama zabrujalo.

— Hej — rekao je Geo — to je Zmija!

— I u nevolji je! — Urson je skočio na pod i pojurio hodnikom. Geo je krenuo za njim.

— Ja ću napred! — rekao je Geo. — Znam gde je.

Sada su već bili na palubi.

— Kreni — naredio je Urson. A onda je ramenom gurnuo vrata i ona su se širom otvorila.

Unutra u kabini, sedeći za svojim stolom, Argo se igrala sa draguljem na svom vratu.

— Šta je...

Ali u trenutku kad se okrenula i pogledala u vrata, Zmija, koji je dotle stajao nepomično pored zida, preskočio je klupu i potrčao prema Geu. Geo je zgrabio dečaka i u istom momentu Zmija zavuče ruku i uhvati dragulj na Geovim grudima.

— Budale jedne... — prosiktala je Argo. — Zar ne shvatate? On je aptorski špijun.

Odjednom je zavladala tišina.

— Zatvorite vrata — naredila je Argo.

Urson je zatvorio vrata. Zmija je još uvek držala Gea i onaj dragulj.

— Pa — rekla je. — Sada je prekasno.

— Kako to mislite? — upitao je. Geo.

— Da niste provalili unutra, još jedan aptorski špijun bi odao svoju tajnu i tada bi bio pretvoren u pepeo. — Disala je duboko. — Ali on sada ima svoj dragulj i ja imam svoj. Pa, mala lopužo, nešto ću ti reći. Snage su sada izjednačene. — Pogledala je u Gea. — Šta misliš kako je na tako lak način došao do dragulja? Šta misliš kako je znao kada ću se ja ukrcati na brod? Zaista je mudar... sa svom tom pameću Aptora koja radi za njega. Verovatno je i vas iskoristio, naravno, vi toga niste bili svesni, da nas prekinete u odsudnom trenutku.

— Nije, on je... — počeo je Urson.

— Šetali smo palubom — prekinuo ga je Geo — kad smo čuli neku gužvu i pomislili da je neko u nevolji.

— Vaša zabrinutost može sve da nas staje života.

— Ako je on špijun, pretpostavljam da onda zna kako ovo radi — rekao je Geo. — Dopustite da ga Urson i ja odvedemo...

— Vodite ga kud hoćete! — prosiktala je Argo. — Gubite se svi.

Onda su se vrata otvorila.

— Čuo sam neku galamu, sveštenice Argo i pomislio sam da ste u opasnosti. — Bio je to visoki Mejt.

Sveštenica uzdahnu duboko.

— Nisam ni u kakvoj opasnosti — rekla je mirno. — Molim vas, ostavite me na miru, sva četvorica.

— Šta Zmija radi ovde? — upitao je Mejt, ugledavši Gea i četvororukog dečaka.

— Rekla sam da me ostavite na miru.

Geo se okrenuo i izašao napolje na palubu, a Urson za njim. Posle nekoliko koraka osvrnuo se i video Mejta kako izlazi iz kabine i kreće u suprotnom pravcu. Spustio je Zmiju na noge.

— U redu je, mališa. Napred.

Kad su ušli u hodnik i krenuli prema švojoj kabini, Urson je upitao:

— Hej, šta se to dešava?

— Jedno je sigurno, naš mali prijatelj nije špijun.

— Kako to znaš?

— Zato što ona ne zna da on ume da čita tuđe misli.

— Kako to misliš? — upitao je Urson.

— Počeo sam da sumnjam da nešto nije u redu onda kad sam se vratio sa razgovora sa sveštenicom. I ti si sumnjao. Zašto bi naš zadatak bio potpuno besmislen ako ne bismo izvršili sve delove naše misije? Zar ne bi bilo dovoljno kad bismo uspeli samo da joj vratimo kćerku? Siguran sam da je njena kći došla do nekih korisnih podataka koji bi se mogli iskoristiti protiv Aptora, prema tome, i to bi imalo neku vrednost ako ne bismo našli onaj dragulj. Ne deluje mi uopšte materinski to da se žrtvuje mlada sveštenica ako se njenoj majci ne obezbedi taj dragulj. Zatim, onaj njen ton... način na koji govori o dragulju kao da je njen. Postoji jedna stara izreka, nastala još pre Velikog požara: »Moć korumpira, a apsolutna moć korumpira apsolutno«. I mislim da je njoj najviše stalo do moći, pa tek onda do mira.

— Ali to ne znači da ovaj ovde nije špijun sa Aptora — primetio je Urson.

— Sačekaj malo. I to ću ti objasniti, ali imaj malo strpljenja. Vidiš, i ja sam mislio da je on špijun. To mi je palo na pamet kad sam prvi put razgovarao sa sveštenicom i kad je ona spomenula da je bilo špijuna sa Aptora. To njegovo slučajno pojavljivanje i činjenica da je uspeo da ukrade dragulj... sve to me je navelo da posumnjam da je on špijun. Ali sveštenica nije znala da on ume da čita misli i prenosi ih mentalno. Zar ne shvataš? To što ona ne zna za njegovu telepatsku moć, objašnjava jednu drugu slučajnost. Ursone, zašto je ostavio dragulj kod nas pre nego što je otišao kod nje?

— Zato što je mislio da će ona pokušati da mu ga uzme.

— Tačno. Kad mi je rekla da ga pošaljem kod nje, bio sam skoro siguran da je to bio razlog zbog kojega je želela da ga vidi. Ali kad bi on bio špijun i znao kako da upotrebi taj dragulj, zašto ga ne bi poneo sa sobom i suprotstavio se njoj sa podjednakom silom?

— Dobro — rekao je Urson, — zašto ga nije poneo sa sobom?

Zato što on nije špijun i ne zna kako da aktivira dragulj. Da, jednom je osetio njegovu moć. Možda se pretvarao da ga je sakrio negde kod sebe. Ali nije hteo da se ona domogne njega iz razloga koji su bili jaki, ali ne i sebični. Hej, Zmijo — obrati se on dečaku — sada znaš kao da aktiviraš dragulj, zar ne? Naučio si malopre od sveštenice Argo.

Dečak je klimnuo giavom.

— Zašto ga onda ne uzmeš? — Geo je skinuo lančić sa vrata i pružio ga dečaku.

Zmija je ustuknuo i izbezumljeno zavrteo giavom.

— Kao što sam mislio.

Urson je delovao zbunjeno.

— Zmija je zavirio u ljudske umove, Ursone. Video je stvari direktno... sve one stvari koje mi saznajemo na posredan način. On zna da je moć ovog malog dragulja opasnija za um onog koji ga poseduje nego za gradove koje može da razori.

— Pa — rekao je Urson — sve dotle dok ona misli da je on špijun, imaćemo barem taj mali dragulj i nekog ko zna kako da upotrebi njegovu moć... naravno, ako budemo morali da iskoristimo tu njegovu moć.

— Mislim da ona više ne veruje da je on špijun, Ursone.

— Kako?

— Rezonovala je kao što sam i ja. Kad je otkrila da on nema dragulj kod sebe, znala je da je nevin koliko ti i ja. Ali njena jedina misao bila je da ga se domogne na bilo koji način. Kad smo se mi pojavili, u trenutku kad je htela da stavi Zmiju pod kontrolu dragulja, osećaj krivice ju je primorao da ga optuži, jer šta bismo mi pomislili?

Ušli su u svoju kabinu. U kabini je sada bilo još nekoliko mornara. Uglavnom su bili pijani i hrkali na ležajevima. Potpuno umotan u ćebe, jedan je spavao na srednjem ležaju koji je Urson dodelio Zmiji.

— Izgleda da će morati ustati — rekao je Urson. Zmija se popeo brzo na gornji ležaj.

— Tu ja spavam — proderao se Urson. Zmija ga je pozvao rukom da se i on popne.

— Šta? Dvojica na takvom malom ležaju? — negodovao je Urson. — Slušaj, ako hoćeš da te neko greje, sidi dole i lezi kod Gea. Tamo ćeš imati više mesta i nećeš biti sateran uza zid. Ja nemirno spavam i hrčem.

Zmija se nije micao.

— Možda bi bilo bolje da uradiš onako kako ti kaže — umešao se Geo. — Imam jednu ideju...

— Opet imaš neku ideju? — upitao je Urson. — Idite do vraga i ti i tvoje ideje. I suviše sam umoran da bih se raspravljao. — Opružio se na ležaju i svojim telom potpuno zakrilio Zmiju. — Hej, skloni taj tvoj lakat. — Geo je čuo kako Urson mrmlja pre nego što je utonuo u dubok san...

Magla se spustila na palubu, a vlažna užad su se sijala fosforecentno. Nebo je bilo belo poput leda i nekoliko zvezda je još uvek treperilo na njemu. I more je postalo belo. Vrata kabine su se otvorila i zavijorio se beli veo sveštenice Argo. Jedna tamna mrlja na njenom vratu pulsirala je poput srca... poput crnog plamena. Prišla je ogradi i zagledala se preko nje. Skeletna ruka izroni iz guste bele pene. Ruka se podigla, zatim pala u vodu. Sada se podigla druga ruka, malo dalje od one prve, i stala da pokazuje. A onda se pojaviše tri odjednom, pa još dve.

Bled kao i ta vizija, jedan glas progovori:

— Dolazim, dolazim. Zaplovićemo za sat vremena. Mejt je dobio naređenje da brod isplovi pre zore. Sada mi moraš reći, ti vodeni stvore. Moraš mi reći.

Dve ruke izroniše sada iz vode, potom neko nejasno lice, zatim grudi. Prikaza se zatim zanela unazad i potonula.

— Jesi li sa Aptora ili sa Leptara? — insistirala je Argo piskavim glasom. — Jesi li odan Hamu? Moraš mi reći pre nego odem još dalje.

— More... more... more... — odgovorilo je nešto što je podsećalo na šum vetra.

Ali Argo nije slušala. Okrenula se i vratila u svoju kabinu.

I prikaza se sada pokrenu i uputi prema kabini gde su spavali mornari. Otvorila je vrata i krenula hodnikom, lebdeći bešumno.

Zaustavila se kod ona tri ležaja. Na donjem je ležao Geo. Ali Geo čije je lice bilo užasno bledo. Njegova crna kosa postala je bela. Na grudima mu je pulsiralo nešto crno... nešto što je ličilo na srce. Na gornjem ležaju bio je Urson. Ležao je nepomično kao da je izdahnuo.

Na srednjem ležaju nalazila se neka gomila umotana u ćebad. Ta gomila pod ćebetom privukla je prikazu i ona je prišla bliže... i bledilo je prešlo u senku i odjednom potpuno iščeznulo...

Geo se podigao u sedeći položaj i protrljao oči.

Pri žutoj svetlosti lampe ugledao je Mejta koji je stajao na stepeništu.

— Hej, ti — viknuo je jednom mornaru, — ustaj i izlazi napolje. Isplovljavamo. Mornar se digao zevajući.

Mejt je prišao drugom mornaru.

— Diži se, pseto lenjo. I ti mrcino. Isplovljavamo. — Okrećući se, sreo se sa Geovim pogledom. — A šta je sa tobom? — zaurlao je. — Isplovljavamo, zar nisi čuo? A sada nastavi da spavaš. I ti ćeš doći na red, ali sada su nam potrebni iskusniji. — Osmehnuo se načas, zatim prišao još jednom krevetu. — Diži se, pijanduro. Isplovljavamo.

IV

Kakav užasan san — rekao je Geo Ursonu nakon što je Mejt otišao. Urson ga je gledao odozgo sa svog ležaja.

— I ti si ga sanjao?

Obojica pogledaše u Zmiju.

— Pretpostavljam da je to tvoje maslo, ha? — upitao ga je Urson.

Zmija se spustio sa gornjeg ležaja.

— Jesi li tumarao sinoć po palubi i špijunirao? — upitao ga je Geo.

Sada su već uglavnom svi mornari ustali i jedan je stao između Ursona i Gea.

— Izvini, druškane — rekao je i počeo da drma onu hrpu ispod ćebadi na srednjem ležaju. — Hej, Vajti, probudi se. Nije valjda da se još nisi otreznio od sinoć? Ustaj da ne bude posle belaja. — Mladi Crnac prodrmao ga je ponovo. — Hej, Vajti. — Čovek ispod ćebadi nije odgovarao. Mornar ga je još jednom dobro prodrmao i ćebe je spalo sa plavokose glave. Oči su bile širom otvorene i ukočene. Usta su mu bila otvorena. — Hej, Vajti! — rekao je Crnac ponovo. A onda polako ustuknuo.

Tri sata nakon što je isplovio iz luke, brod je ušao u gustu maglu. Ursona su pozvali na palubu odmah posle doručka, ali niko nije mario za Zmiju ili Gea tog prvog jutra na brodu. Zmija je nekud odlutao i Geu nije preostajalo ništa drugo nego da sam tumara po brodu. Geo je šetao palubom kad se odnekud pojavio Urson.

— Hej — osmehnuo se gorostas. — Šta radiš ovde?

— Ništa posebno — odgovorio je Geo.

Urson je nosio kolut užadi preko ramena. Skinuo je kolut sa ramena i držao ga u ruci, naslonivši se na stub i zagledavši se u maglu.

— Loš početak za ovo putovanje. Mornarima se ovo ne dopada.

— Ursone — upitao ga je Geo, — imaš li pojma šta se u stvari dogodilo jutros?

— Možda imam, a možda nemam — odgovorio je Urson. — Imaš li ti?

— Da li se sećaš tog sna?

Urson skupi ramena kao da mu je odjednom postalo hladno.

— Sećam se.

— Gotovo kao da smo gledali nečijim tudim očima.

— Naše malo čudovište vidi stvari na čudan način.

— Ursone, nismo gledali Zmijinim očima. Pitao sam ga pre nego što je otišao da razgleda brod. To su bile nečije druge. On je samo stvorio slike i ubacio ih u naš mozak. Šta je bilo poslednje što si video?

— U stvari — rekao je Urson, osvrćući se — mislim da je gledao u ležaj jadnog Vajtija.

— A ko jetrebalo da spava na Vajtijevom ležaju?

— Zmija?

— Tačno. Da nije možda Vajti ubijen umesto Zmije?

— Moglo bi biti. Ali kako, zašto i ko?

— Neko ko je želeo da ubije Zmiju. Možda ista ona osoba koja mu je odsekla jezik pre godinu i po.

— Mislio sam da smo zaključili da ne znamo ko je to uradio.

— Neko koga ti znaš, Uršone — rekao je Geo. — Sa kojim čovekom na ovom brodu si plovio ranije?

— Zar misliš da nisam gledao? — upitao je Urson. — Na brodu nema nijedne poznate face, sem možda jedne koju sam video u krčmi u pristaništu.

— Misli, Ursone... s kim si plovio ranije? — upitao je Geo ponovo i upornije.

— Jorde! — Odjednom, Urson se okrenuo. — Misliš na Mejta?

— Mislim upravo na njega — Geo je klimnuo glavom.

— I misliš da je on pokušao da ubije Zmiju? Zašto nam Zmija nije to rekao?

— Zato što je mislio da bismo bili u nevolji kad bismo znali. I možda je u pravu.

— Kako sada to? — upitao je Urson.

— Slušaj, znamo da je nešto sumnjivo u vezi sa Argo. Što više razmišljam o tome, sve mi je sumnjivije. Ali ako je nešto sumnjivo i u vezi sa Mejtom, onda je on možda u dosluhu sa njom. Šta misliš o tome kad je ušao sinoć u sveštenićinu kabinu dok smo mi bili tamo?

— Možda je stvarno bilo onako kako je rekao... da se šetao palubom kad je čuo neku galamu. Ako smo gledali njegovim očima, onda on vidi na užasan način.

— Možda je i on od onih čudnih, kao Zmija, koji čuju neobične stvari.

— Možda si u pravu. — Urson se odmakao od stuba na koji je bio naslonjen. — Treba da radim i ne mogu ovde stajati ceo dan. Ti samo i dalje razmišljaj, prijatelju, a ja ću te rado saslušati. Videćemo se kasnije. — Ponovo je stavio svežanj na rame i krenuo negde u maglu.

Geo se osvrnuo oko sebe i odlučio da potraži Zmiju. Jedne lestve su vodile na gornju palubu i dok se penjao iiz njih, spazio je visoku, maglom obavijenu siluetu. Zastao je, potom krenuo napred.

— Dobro jutro — rekao je Geo.

Kapetan se okrenuo od ograde.

— Zdravo — promrmljao je.

— Mislio sam da je to Mejt — objasnio je Geo.

Kapetan je ćutao nekoliko trenutaka, potom rekao:

— Šta ti treba?

— Nisam hteo da vam smetam ako ste...

— Ne smetaš mi.

— Koliko nam treba da stignemo do Aptora?

— Još dve i po nedelje. Možda manje ako nas ovaj vetar posluži.

— Shvatam — Geo je klimnuo glavom. — Znate li možda geografski položaj Aptora?

— Mejt je jedina osoba na ovom brodu koja je ikada kročila nogom na Aptor i živa se vratila sa njega. Osim sveštenice Argo.

— Mejt, gospodine? Kada?

— Na prethodnom putovanju doživeo je tamo brodolom. Ali napravio je splav i otisnuo se na otvoreno more gde je imao sreću da ga pokupi jedan brod.

— Znači, on će nas odvesti donde?

— On neće — rekao je kapetan. — Zakleo se da neće vise kročiti nogom na to tie. Nemoj ni tražiti od njega da ti o tome priča. Ne, on će nas odvesti zalivom do ušća reke i to će biti sve.

— Na brodu smo imali još dva čoveka koji su bili tamo i vratili se odande. Išli su sa sveštenicom Argo u velikom čamcu sa posadom od trinaest mornara. Desetoro je stradalo i njihova iskasapljena tela su bačena u vodu. Dva preživela mornara su uspela da vrate sveštenicu na brod. Jedan od njih se zvao Vajti... onaj što je jutros nađen mrtav u postelji. Pre pola sata javljeno mi je da je i onaj drugi stradao... pao je preko ograde i nestao u moru. Putovanje je loše krenulo. Ljudi se ne mogu gubiti kao zlatnici u nekoj igri. Život je i suviše dragocena stvar.

— Razumem — rekao je Geo. — Zahvaljujem za vaše vreme i obaveštenje, gospodine.

— Nema na čemu — odgovorio je kapetan. A onda se okrenuo ponovo prema moru.

Geo se spustio niz lestve i nastavio šetnju po palubi. Neko ga dotače po ramenu i on se trže naglo.

— Zmijo, do vraga, nemoj to raditi.

Dečak je izgledao zbunjeno.

— Nisam hteo da vičem na tebe — rekao je Geo, stavljajući ruku dečaku na rame. — Dođi. Šta si saznao? Reći ću ti šta sam ja saznao, ali prvo ti meni reci.

— ti... spavaj... — čulo se iz Zmije.

— Žao mi je, prijatelju — nasmejao se Geo. — Sada ne bih mogao da spavam ni za kakve pare. Moraćeš da se pomučiš i pošteno odgovoris na neka moja pitanja. Kao prvo, čijim očima smo sinoć gledali? Kapetanovim?

Zmija je zavrteo glavom.

— Mejtovim?

Zmija je klimnuo glavom.

— To sam i mislio. Da li je on hteo da ubije... trenutak samo — rekao je Geo. — Da li i Mejt može da čita tude misli?

Zmija je slegnuo ramenima.

— Hajde — rekao je Geo — napregni se i objasni.

— Ne... znam... — Zmija je razmišljao glasno. — Može... da vidi... ono... što vidi... čujem ono... što... on čuje... ali... ne... čuje... misli...

— Shvatam. Slušaj, pretpostavi da on ne može da čita tuđe misli i reci mi. Da li je on ubio onog čoveka u čijem krevetu je trebalo ti da spavaš?

Zmija se zamislio, potom klimnuo glavom.

— Da li misliš šta je hteo tebe da ubije?

Zmija je ponovo klimnuo glavom.

— A sada nešto drugo. Da li si znao da je taj ubijeni bio jedan od one dvojice koji

su se vratili sa Aptora sa sveštenicom Argo?

Zmija je delovao iznenađeno.

— Da li znaš da se i onaj drugi udavio jutros?

Zmija je poskočio.

— Šta ti je?

— Tražim... ga... celo... jutro... nije... mrtav... čujem... misli... nejasno... prigušeno...

— Ko nije mrtav? — upitao je Geo. — Koji od te dvojice?

— Onaj... drugi...

— Jesi li ga našao?

— Ne mogu... da... nađem... — odgovorio je Zmija —... ali... on... živ... znam... da... je... živ...

— Još jedno pitanje. — Geo je podigao dragulj koji mu je visio na grudima. — Kako upotrebljavaš ovo?

— Mislim... kroz... to... — odgovorio je Zmija.

— Kako to misliš? — Geo se namrštio. — Možeš li mi reći kako to radi?

— Nema... reči... — rekao je Zmija — samo... radio... elektricitet... diode...

— Radio, elektricitet diode? — ponovio je Geo, izgovarajući čudno te njemu nepoznate reči. — Šta su to?

Zmija je slegnuo ramenima.

Nekoliko metara ispred njih vrata svešteničine kabine su se otvorila i na palubu je izašla Argo. Ugledala ih je i ruka joj je odmah krenula prema vratu. Zatim se spustila. Zmija i Geo su stajali nepomično.

Gore, na palubi iznad kabina, obavijen maglom stajao je prvi oficir, ali Geo nije bio siguran da li ih posmatra ili je leđima okrenut prema njima.

Sveštenica je stajala nekoliko trenutaka, potom se vratila u svoju kabinu. A onda se i Jorde udaljio.

Te večeri Geo je podneo raport Ursonu o onome što je saznao. Veliki mornar je bio zbunjen.

— Zar nemaš ništa da dodaš? — upitao ga je Geo.

— Radio sam ceo dan — odgovorio je Urson mrzovoljno. Stajali su pored ograde dok se gusta magla polako spuštala. — Hej, Četvororuki — upitao je Urson odjednom — šta to gledaš?

Zmija je zurio u vodu i ćutao.

— Možda nešto sluša — sugerisao je Geo.

— Misliš da ima boljih stvari za prisluškivanje od riba? — rekao je Urson. — Pretpostavljam da je Argo izdala specijalno naređenje da se vama dvojici ne da nikakav posao. Hajdemo na večeru. — Dok su išli prema trpezariji, Urson je zastao na samom ulazu u hodnik. — Pogodite šta sam uradio. — Uhvatio je dragulj na Geovim grudima.

— Svi vi se šepurite sa finim nakitom. Odneo sam svoje zlatnike brodskom majstoru i rekao mu da ih naniže na lančić. Sada ću i ja da se šepurim kao vi. — Nasmejao se kad su ušli u uzanu trpezariju koja je bila puna mornara.

Te noći su rano zaspali i brod je polako isplovio iz guste magle. Osvanula je siva zora, ali nebo je bilo vedro. U vreme doručka uzan pojas zemlje se pojavio na horizontu.

Na palubi mornari su se okupili kod ograde. Oštre stene su izvirivale iz vode poput slomljenih zuba. Sa svojom novom ogrlicom oko vrata, Urson se pridružio Geu i Zmiji.

— Huh! Biće veselo proći izmedu njih.

Odjednom sve glave su se okrenule. Mornari su gledali u svešteničin tamni veo koji se vijorio na povetarcu dok se penjala na komandni most. Koračala je polako između mornara. Oni su se pomicali u stranu praveći joj prolaz. Stala je i, sa rukom na konopcu, zagledala se preko vode u crni jezičak kopna.

— Stojeći kod kormila, kapetan je rekao:

— Jorde, izdaj naređenja i preuzmi kormilo.

— Razumem, gospodine — odgovorio je prvi oficir. — Ti, ti i ti gore na jarbol — Pokazivao je prstom na mornare. — I ti i ti. Hej, zar me nisi čuo?

— Ja, gospodine? — Geo se okrenuo.

— Da, ti. Gore na jarbol.

— Ne možete njega slati gore! — uzviknuo je Urson. — Nikada nije bio na jarbolu. I suviše je opasno za onog koji se prvi put penje. On ne zna čak ni...

— Ko je tebe pitao za mišljenje? — Mejt se narogušio.

— Niko me nije pitao, gospodine — rekao je Urson — ali...

— Onda se gubi pre nego što te kaznim za neposlušnost i oduzmem ti ta tvoja tri zlatnika. Misliš da ne znam čiji su to zlatnici?

— Pazite šta govorite — zagrmeo je Urson.

Geo je pogledao u Argo, pa u kapetana. Kapetan je bio iskreno zbunjen, ali zbunjenost koju je video na svešteničinom licu ga je šokirala. Jorde je odjednom zgrabio klin, podigao ga i viknuo na Ursona:

— Gubi se pre nego što ti rascopam glavu!

Urson podiže pesnice.

— Kučkin sine — zaurlao je Urson i nasrnuo na Jorda. Nešto je otpozadi skočilo na Jorda... Zmija. Klin se zari na nekoliko inča od Ursonovog ramena. Pesnica se zarila u Jordov stomak i on polete napred zajedno sa Zmijom koji mu je još uvek visio na leđima. Presamitio se preko ograde I Zmija kliznu i polete u vodu.

Geo je pritrčao ogradi i video kako Zmijina glava izranja iz vode. Iza njega Urson je viknuo:

— Pazi! — Geo je skočio u stranu i sagnuo u momentu kad se Jordov klin zabo u ogradu.

— Ne njega! — uzviknula je Argo. — Ne, ne. Nemoj njega.

Ali Jorde je ščepao Gea za rame i gurnuo ga uz ogradu. Geo je video kako Urson uzima uže i zamahuje njime. Pokušao je da obori Jorda. Tada je Argo podigla ruke i gurnula ga tako snažno da se zaneo i pao nekoliko metara dalje od ograde.

I Geo se tada okliznuo, poleteo uvis i preko ograde u vodu. Kad je izronio na površinu, Urson mu je doviknuo:

— Drži se, prijatelju Geo, dolazim! — Zamahnuo je rukama unazad, zatim unapred i skočio preko ograde.

Sada je Geo mogao da vidi Argo i Jorda kod ograde. Njih dvoje su se borili.

Urson i Zmija su bili blizu njega u vodi. Poslednje što je video bilo je: Jorde je odjednom otrgnuo lanac sa sveštenčinog vrata i bacio ga u more. Rukama je posegnula za draguljem koji je poleteo i ispustila užasan krik kad je potonuo u plave dubine.

A onda se njene ruke spustiše na njegovo telo. Geo se okrenuo kad je Zmija potonuo. Urson je odjednom kriknuo. Ruke su ščepale Gea kad je pokušao da udahne vazduh. I Urson je potonuo.

Ruke su ga vukle dole.

Pod sobom je osećao pesak, a nad sobom sunce. Kapci su mu bili teški i oči su ga

pekle. A onda je zapuhao povetarac. Otvorio je oči i brzo ih zatvorio zbog jarkog sunca. Prevrnuo se na drugu stranu i pružio ruku, očekujući da će napipati jastuk. Ali rukom je napipao samo pesak.

Otvorio je oči i podigao se u sedeći položaj. Malo dalje bile su stene i gusta vegetacija iza njih. Kleknuo je dok mu je oštar pesak bockao kolena. Pogledao je u svoje ruke i na njima video pesak. A onda se dodirnuo po grudima.

Prstima je napipao jedan dragulj, potom još jedan. Pogledao je u svoja prsa. Oko vrata visila su mu dva lančića... Zmijin i svešteničin. Zbunjen, podigao se polako na noge. I seo ponovo kad mu se zavrtelo u glavi. Ponovo je ustao, ali polako.

Oprezno je krenuo obalom, gledajući prema kopnu. Kad se okrenuo da pogleda u vodu, zastao je.

Na horizontu, iza stena, video se brod sa spuštenim jedrima. Znači, nisu još otplovili. Pogled mu je skrenuo ka obali... pedeset stopa dalje ležao je čovek.

Potrčao je napred. Na deset stopa od tog čoveka, zaustavio se.

Bio je to mlad Crnac, kože boje humusa. Glava mu je bila obrijana. Kao i Geo, i on je bio gotovo nag. Morska alga ovila mu se oko ruke, a dlanovi su mu bili sivkasti i namreškani... kao da je bio i suviše dugo u vodi.

Geo se namrštio i stajao tako čitav minut. Ponovo je pogledao uz i niz obalu. Nikog više nije bilo na obali. I tada je Crnac pomerio ruku kao da je bio u dubokom snu.

Geo je odmah kleknuo pored njega, prevrnuo ga i podigao mu glavu.

Crnac je otvorio oči, zatreptao kapcima od jake svetlosti i rekao

— Ko si ti?

— Zovem se Geo.

Crnac se podigao u sedeći položaj. Zaneo se napred i zario ruke u pesak da ne bi pao. Zatresao je glavom, zatim podigao pogled.

— Da — rekao je. — Sećam te se. Šta se desilo. Da li je brod potonuo?

— Odakle me se sećaš? — upitao ga je Geo.

— Sa broda. Bio si na onom brodu, zar ne?

— Da, bio sam na torn brodu — naglasio je Geo. — I u more me je bacio onaj prokleti prvi oficir. Ali brodu se nije ništa dogodilo. Još uvek je tamo... možeš ga videti. — Geo je odjednom ućutao, zatim dodao. — Ti si onaj koji je otkrio Vajtijevo telo.

— Tako je. — Ponovo je zatresao glavom. — Zovem se Iimi. — Sada je gledao prema pučini. — Vidim ih. Brod je tamo — rekao je. — Ali gde smo mi?

— Na obali Aptora.

Mračan užas pojavi se na Iimijevom lieu.

— Ne... — rekao je tiho. — Nije moguće. Trebalo je da plovimo danima pre nego što stignemo...

— Kako si pao u more? — prekinuo ga je.Geo.

— Vetar je prilično duvao — objasnio je Iimi. — Stajao sam na krstu jarbola kad me je otpozadi nešto udarilo i poleteo sam naglavačke u more. Mislio sam da se jedro odvezalo i da me je ono udarilo i srušilo dole. Po onakvoj magli, bio sam siguran da me niko neće videti, a i struja je bila toliko jaka da... — Ućutao je i osvrnuo se oko sebe.

— Bio si već ranije na ovoj obali, zar ne? — upitao ga je Geo.

— Jednom — promrmljao je Iimi. — Da, jednom.

— Da li shvataš koliko si dugo bio u vodi?

Iimi ga pogleda iznenadeno.

— Više od dve nedelje — rekao je Geo. — Ustani sada... da vidiš da li možeš da hodaš. Imam još puno toga da ti objasnim, a treba nešto i da ulovimo.

— Ima li ovde vode za piće? — upitao je Iimi. — Grlo mi je suvo kao barut. — Digao se na noge, zaneo malo i uspravio.

— Da nađemo vodu za piće — rekao je Geo. — Odlična ideja. Možda čak i neku reku. I kad je nademo, neću se udaljavati od nje jer ovde u okolini imam neke prijatelje.

— Šta to tražiš? — upitao je Iimi kad su krenuli obalom.

— Prijatelje — odgovorio je Geo.

Dve stotine stopa dalje, stene i bujna vegetacija oivičile su obalu. Probijajući se kroz guste lijane, uspeli su se na stenu u čijem podnožju ugledaše široko rečno ušće. Reka je krivudala kroz džunglu. Legli su potrbuške na vlažnu stenu i pili hladnu vodu, gledajući sve vreme u plavo kamenje i beličast šljunak na rečnom dnu.

Nešto je šušnulo. Odmakli su se od vode i uspuzali na stenu.

— Hej — viknuo je Urson kroz lišće. — Baš sam se pitao kada ću te naći. — Zlatnici na njegovim kosmatim grudima presijavali su se na suncu. — Jesi li video Zmiju?

— Nadao sam se da je sa tobom — odgovorio je Geo. — Ursone, ovo je Iimi, onaj drugi mornar koji je umro pre dve nedelje.

I Iimi i Urson su izgledali zbunjeno.

— Popij najpre malo vode — rekao je Geo. — pa ću ti onda sve objasniti.

Dok je Urson pio vodu, Geo je počeo da priča, objašnjavajući više Iimiju nego Ursonu. Kada je završio, Iimi ga je upitao:

— Hoćeš da kažeš da su nas one čudne stvari u vodi donele ovamo? Na čijoj su one strani?

— Izgleda da ni Argo nije sigurna — odgovorio je Geo. — Možda su neutralni.

— A prvi oficir? — upitao je Iimi. — Misliš da me je on gurnuo u more nakon što je ubio Vajtija?

— Ako se ne varam, rekao si da je on pokušao da ubije Zmiju — primetio je Urson kada se napio vode.

— Jeste — objasnio je Geo. — Želeo je da se otarasi sve trojice. Verovatno prvo Zmije, a onda Vajtija i Iimija. Mada nije računao na naše neobične prijatelje u moru. Mislim da je sreća što je ubio Vajtija umesto Zmije. Ako ne ume da čita tuđe misli, u šta sam skoro siguran, nije mogao da zna da si ti, Ursone, odredio ko će gde da spava. Kada je saznao da je umesto Zmije ubio Vajtija, shvatio je da mora što brže da se reši Iimija.

— Neko je pokušao da me likvidira — složio se Iimi. — Ali još uvek ne shvatam zašto.

— Ako je na brodu špijun sa Aptora, onda je to Jorde — izjavio je Geo samouvereno. — Kapetan mi je rekao da je Jorde bio jednom na Aptoru. Mora da se tada pridružio njihovim snagama. Iimi, i ti i Vajti ste bili na Aptoru... bili ste barem nekoliko sati. Mora da je Jorde otkrio nešto na ovom ostrvu... nešto što se bojao da ste možda i vi otkrili ili videli. Nešto opasno, opasno po Aptor... nešto što ste mogli da vidite i sa obale. Verovatno nešto što niste čak ni prepoznali... moguće je da ste shvatili značaj toga tek mnogo kasnije. Ali verovatno je bilo nešto uočljivo.

Sada je Urson upitao:

— Šta se desilo kad ste bili na Aptoru? Kako je stradalo onih desetoro ljudi?

Iako je stajao na suncu, Iimi je zadrhtao. Ćutao je nekoliko trenutaka, potom počeo:

— Uzeli smo čamac sa broda i uspeli da prođemo izmedu tih opasnih stena. Bilo je veče kad smo zaplovili prema obali. Sećam se da je mesec bio visoko na nebu, mada je nebo bilo još uvek plavo. »Pun mesec je naklonjen beloj boginji Argo«, rekla je ona, stojeći na pramcu čamca. U vreme kad smo stigli na obalu i iskrcali se, nebo je postalo

crno, a obala se svetlucala kao da je bila posuta srebrom. Vajti i ja smo ostali da čuvamo čamac. Dok smo sedeli na rubu čamca i rukama se trljali da bismo se zagrejali, gledali smo ih kako idu uz obalu, petorica po petorica, sa Argom pozadi.

— Odjednom se čuo krik. Pojavili su se kao lešinari. Svojim crnim krilima, poput ogromnog oblaka, zakrilili su potpuno mesec. Gonili su ljude koji su izbezumljeno bežali preko peska. Jedino što smo zaista mogli da vidimo bila je mračna borba na srebrnom pesku. Mačevi su bleskali, čuli su se užasni krici i zapomaganja i kosa nam se dizala od užasa. Argo i ono što je ostalo od ljudi trčali su sada prema čamcu. Lešinari su ih gonili sve do vode, poluleteći i polutrčeći, komadajući jednog za drugim. Video sam jednog kako je pao i kako mu se glava otkotrljala dok mu je iz vrata šikljala krv. Prizor je bio stravičan i sada mi je muka kad se setim svega. Jedan je, u stvari, uhvatio svešteničin veo, ali ona je kriknula i utrčala u vodu. Popela se u čamac, dišući teško i isprekidano. Čovek bi očekivao da se žena onesvesti posle takvog užasa, ali ona, bogami, nije. Stajala je na pramcu dok smo mi izbezumljeno veslali. Lešinari nisu ulazili u vodu, niti leteli iznad nje. Uspeli smo nekako da doveslamo do broda... nismo se razbili o opasno stenje.

— Možda naši vodeni prijatelji imaju neke veze sa tim — rekao je Geo. — Iimi, kažeš da su joj svukli veo. Reci mi, sećaš li se da li je oko vrata imala neki nakit?

— Nije — odgovorio je Iimi bez razmišljanja.

— Nije htela da ponese taj svoj dragulj na Aptor, bojeći se da ne padne ponovo u ruke tim čudovištima — rekao je Urson. — Ali, Geo, ako je Jorde špijun , zašto je bacio dragulj u more?

— Ma kakav razlog da je imao — rekao je Geo — naši prijatelji su ga dali meni tako da sada imam oba.

— Rekao si da Argo ne zna na čijoj su strani ta morska stvorenja, na Leptarovoj ili Aptorovoj — zamislio se Iimi. — Ali Jorde je možda znao i zato ga je bacio njima. — Ćutao je nekoliko trenutaka. — Prijatelju, mislim da si pogrešio. Tvoja tvrdnja da Zmija nije špijun zasniva se na činjenici da je Argo morala imati duboke motive da te pošalje da izvršiš skoro nemoguć zadatak, bez zaštite i sa napomenom da će ga smatrati ispunjenim samo ako ostvariš sve njegove ciljeve. I ti si rezonovao, kako jednoj poštenoj ženi može da bude važniji dragulj od života njene kćerke...

— Nije u pitanju samo njena kćerka — prekinuo ga je Geo — već inkarnacija boginje Argo.

— Ali čuj — insistirao je Iimi. — Samo ako je želela da svoju trenutnu moć učini trajnom, tako si ti mislio, mogla je da traži od tebe da izvršiš taj nemoguć zadatak. Možda ima istine u tome što govoriš. Ali ona sama ne bi nikada sa draguljem došla na Aptor, mada bi time sebe zaštitila. Sada su sva tri dragulja na Aptoru i, ako ima nešto istine u njenoj priči, Leptar je trenutno u daleko većoj opasnosti nego što je to bio pre pet stotina godina. Ti imaš dragulje, dva od ukupno tri, i ne znaš da ih upotrebiš. Gde je onaj tvoj prijatelj Zmija koji ume? I Zmija i Jorde bi mogli lako da budu špijuni. Kažeš da on ume da prenese reči i slike u bilo čiji mozak? Možda ti je pomutio um...

Sedeli su i ćutali nekoliko minuta.

— Moguće je da je Argo razapeta na više strana — nastavio je Iimi. — Ali ti, dok si motrio jedno, drugo te je zavelo.

Lišće je zašuštalo od blagog povetarca.

— Mislim da je njegova priča bolja od tvoje, Geo — rekao je sada Urson.

— I šta ćemo sada? — upitao je Geo tiho.

— Što bolje možemo, uradićemo ono što Boginja zahteva od nas — odgovorio je

limi. — Pronaći ćemo taj hram Hama, ukrasti taj dragulj, spasti mladu Boginju i pre umreti nego dozvoliti da ti dragulji padnu ponovo u ruke Aptora.

— Ipak — razmišljao je Geo glasno — ima tu stvari koje se ne uklapaju. Zašto su i tebe spasli, limi? Zašto su te uopšte doveli ovamo? I zašto je Jorde hteo da ubije tebe i onog drugog mornara?

— Možda — rekao je limi — bog Hama ima čudan smisao za humor, pa će nam dozvoliti da unesemo dragulje u hram pre nego što nas zakolju. — Osmehnuo se. — Možda je tvoja priča ipak tačna, Geo. Možda sam ja taj špijun koga su poslali da ti pomuti razum.

Urson i Geo se pogledaše.

— Ima beskonačan broj teorija — rekao je konačno Geo. — Pravilo broj jedan: prihvati najprostije za istinu sve dok ne dođeš do novih činjenica. Pravilo broj dva: Tek tada, i samo tada, prihvati drugu teoriju.

— Znaš, idemo u džunglu — zaključio je limi.

— Verovatno — promrmljao je Urson.

Geo je ustao.

— Predlažem da idemo uz reku. Da li se slažete? Mislim da nam je to sigurnije.

— Slažemo se — odgovorio je limi.

— A šta ćemo sa draguljima? — upitao je Urson. — Možda bi trebalo da ih negde zakopamo... negde gde ih niko neće naći. Ako smo možda na pogrešnom putu...

— Možda grešim — rekao je Geo — ali voleo bih da ih ponesem sa sobom. Iako ne znamo da ih upotrebimo, možda ćemo moći sa njima da izblefiramo.

— Ja sam za to da ih ponesemo — rekao je limi.

— Mada počinjem da sumnjam koliko su tačne moje pretpostavke — prokomentarisao je Geo.

— Nemoj sada tako — zamerio mu je Urson. — Pošto smo dobili ovaj zadatak, treba da verujemo da smo u stanju da ga izvršimo.

V

Sunce je bilo nisko na nebu dok su išli uz reku koja je krivudajući ulazila sve dublje u džunglu. Urson je otkinuo debelu, dugačku granu i njome lupkao po vodi.

— Ovim ću odalamiti svakog ko pokuša da nas napadne.

— Moraćemo uskoro da uđemo u šumu i potražimo hranu — rekao je Geo — ili možda da sačekamo da neka životinja dođe da pije vodu.

Urson je otkinuo još jednu granu.

— Uzmi — pružio je Geu. — I tebi ću otkinuti jednu, limi.

— Možda bismo mogli malo da procunjamo pre nego što se smrači — predložio je limi.

Urson mu je dao granu.

— Sumnjam da ima išta interesantno — promrmljao je Urson.

— Pa... ne možemo spavati na obali. Moramo potražiti neko skrovito mesto u šumi.

— Možeš li da vidiš šta je ono tamo? — upitao je Geo.

— Gde? — upitao je limi. — Huh...? — Neka visoka senka uzdizala se izmedu gustog rastinja. — Neka stena ili greben?

— Možda — razmišljao je Urson — samo što je strašno simetrična.

Geo je krenuo prema šumi i oni za njim. »Stena« je bila mnogo veća i udaljenija

nego što je izgledalo sa reke. Šuma više nije bila tako gusta i uskoro su stigli do jednog relativno raskrčenog mesta. Tada ugledaše jednu derutnu zgradu. Najviši zid se oslanjao na šest greda. Prvobitna visina zgrade morala je biti osamnaest ili dvadeset spratova. Jedan zid je bio potpuno srušen i njegovi ostaci bili su raštrkani po tlu. Prilazili su polako.

Na jednoj strani ruševine, na gomili đubreta, stajao je veliki metalni cilinder.

Fascinirani, krenuli su prema toj olupini. Dok su joj se približavali, iznutra se začuo neki sum. Stali su kao ukopani. Deset stopa iznad tla, još jedna senka se pomerila, pretvarajući se u životinjsku gubicu, sivu i dugačku. Mogli su da vide prednje šape. Nalik na psa, u čeljustima je držala manju životinju. Zver ih je spazila, gledala i nije se micala.

— Eto nam večere — rekao je Urson tiho. — Hajdemo. — Ponovo su krenuli, zatim stali.

Zver je skočila odozgo. Imala je telo vuka, dugačko skoro pet stopa. Urson ju je raspalio granom u letu. Kada je pala, Geo i Imi su pritrčali i stali da je udaraju po glavi i grudima. Nakon šest udaraca, zver je klonula. Ali kad je izgledalo kao da će se ponovo dići, Urson je nasrnuo i stao izbezumljeno da je udara batinom po grudima. Kosti su pucale i parale smeđe krzno koje je trenutak kasnije postalo crveno od krvi koja je šikljala na sve strane. Zver je urliknula i zatresla zadnjim nogama. Zatim je ispružila sve četiri noge i zadrhtala celim telom. Prednje noge su se istezale i istezale dok se trup smanjivao u samrtnim mukama. Dugačka njuška je dahtala i jezik se isplazio.

— Gospode! — promrmljao je Geo.

Njuška je postajala sve kraća, a oštre kandže pretvarale su se u prste. Dlake su iščezle sa celog trupa. Zadnje noge su se produžile i savile u kolenima. Kudrav, crnokosi čovek ležao je na zemlji sa razjapljenim i krvavim grudima. U samrtničkom ropcu, rukama je uhvatio granu i pokušao da je iščupa iz svojih grudi. Ruke su mu zatim klonule, glava pala i usta zinula.

Urson je počeo da uzmiče. Stavio je ruku na grudi i dodirnuo svoje zlatnike... svoju amajliju.

— Tako mi Boginje! — prošaputao je konačno.

Geo je krenuo napred, uzeo manju zver koju je velika ispustila iz čeljusti, i okrenuo se.

— Mislim — rekao je — da večera neće biti tako izdašna kao što smo mislili.

— Izgleda da neće — promrmljao je limi.

Vratili su se do srušene zgrade.

— Hej, Ursone — rekao je Geo konačno. Gorostas je još uvek držao svoju amajliju. — Pusti te zlatnike. Šta ti je?

Odlučili su da tu noć provedu u uglu jedne od srušenih zidina te zgrade. Zapalili su vatru i prilično se namučili dok nisu odrali životinju. Meso su ispekli i natakli ga na tanke grančice da bi mogli da ga ispeku. Mada je bilo delimično izgorelo, a delimično presno, jeli su ga sa užitkom, utoljujući svoju glad.

— Hoćemo li ostaviti da vatra gori? — upitao je Urson. — Životinje se plaše vatre.

— Ako ima životinja — podsetio ga je Geo — i ako zaista žele nešto da pojedu... moći će da se posluže onim tamo.

Opružili su se pored zida, ležeći na lišću koje su prethodno sakupili. Bilo je tiho, nije se čulo ništa, čak ni zujanje insekata.

Geo se prvi probudio sa očima punim srebra. Opet je sanjao onaj užasan san... Nije, Podigao se u sedeći položaj. Cela čistina se kupala u beloj svetlosti zapanjujuće

ogromnog meseca koji je stajao nad krošnjama visokog drveća. Iimi i Urson ličili su na mrtvace. Taman je hteo da dodirne Iimijevu ispruženu ruku, kad je iza sebe čuo jak šum. Nešto nalik na kretanje platna na vetru? Okrenuo je brzo glavu i zagledao se u sivi zid. Pogledao je gore i video samo kamen i tamnu noć. Ponovo je legao na lišće i prislonio obraz uz rame.

Ponovo je čuo sum koji mu je sada ličio na lupanje krila. Okrenuo se na leđa i zurio u nebo. Nešto je prešlo preko meseca. Ponovo se čulo lupanje krila. Nešto... ne, nekoliko ih je sletelo na slomljenu gredu na zidu. Jedna senka se tamo pomerila... nešto se kretalo gegajući. Krila su se raširila i ponovo skupila.

Jeza mu krenu niz vrat, pa niz leđa i uvuče mu se u grudi. Pružio je ruku i uhvatio limija za rame. Iimi je nešto progunđao, okrenuo se na leđa i otvorio oči. Pogledao je zbunjeno u Gea koji je stavio svoj prst na usta. A onda je podigao glavu i pogledao u tamnu noć. Iza zida čulo se udaranje krila... čulo se tri puta. Kad je ponovo pogledao u limija, video je da je on rukom pokrio oči.

Kao da su tako proveli godine...

Jato je odjednom sletelo sa zida i ustremilo se na njih. Kružilo je iznad njihovih glava, potom se vratilo na zid i ponovo sletelo nakon izvesnog vremena. Ovoga puta kružilo je u većem luku i pre nego što su se vratili na zid, još jedno jato sletelo je u tami.

Onda je Geo ščepao Iimijevu ruku i sklonio mu je sa očiju. Senke su sletele kao papirni zmajevi: šezdeset stopa iznad njih, četrdeset, trideset. Zatim je usledio prodoran krik. Geo je skočio na noge i Iimi za njim. Obojica su držala svoje batine. Senke su padale krešteći i krila su udarala podivljalo. A onda su se digle i odletele sa zida. Sada su se vraćale.

— Dolaze — prošaputao je Geo. Nogom je udario Ursona, ali gorostas je bio već na kolenima, zatim na nogama. Krila su udarala, letela prema njima i okretala se nazad na samo nekoliko stopa od njih.

Dvadeset stopa dalje spustili su se na zemlju. Crna krila su se okupljala na mesečini.

Dva krilata stvorenja odvojiše se od ostalih i krenuše napred. Mačevi blesnuše odjednom iznad njihovih glava.

Urson zgrabi Geovu batinu izamahnu njome što je mogao jače, pogodivši obe zveri po grudima. One padoše dole uz prasak rasprslih gumenih krila.

Još tri zveri jurnuše na njih krešteći. Jedna prolete iznad Iimijeve glave i Geo je uhvati za dlakom obraslu ruku. Povukao je i snažno i krilato stvorenje izgubi ravnotežu. Dok je ležalo i koprcalo se, ispustilo je svoj mač. Geo je zgrabio mač i zario ga u stomak drugom krilatom stvorenju koje je raširilo krila i zateturalo se. Izvukao je mač i zario ga u telo one pale zveri. A onda je čuo šištanje... neki glas u svojoj glavi...

— ...Dragulji...

— Zmijo! — uzviknuo je Geo. — Gde si, do vraga? — Još uvek je držao batinu u ruci i sada ju je hitnuo poput koplja u njušku zveri koja je kidisala na njega. Pogođena, raširila se kao crni padobran i pala, oborivši još tri svoja druga.

Geov pogled se razbistrio za trenutak; video je dečaka kao se belasa na mesečini i stoji na kraju čistine. Geo je strgnuo dragulje sa vrata i zavitlao ih preko glava kreštećih zveri. Zmija je potrčao prema draguljima, uzeo ih i podigao iznad glave.

Vatra je buknula iz dečakovih ruku i ustremila se na ta crna tela. Krila su plamtela, krici su parali uši i širio se miris spaljenog krzna. Još jedan plamen je pogodio crnu hordu. Zveri su pokušale da polete, ali su padale kao užarene buktinje.

Zveri su se povlačile i tri čoveka dišući teško, stajala su pored zida. Odjednom, dve crne krilate nemani stuštiše se na Zmiju koji je još uvek stajao na kraju čistine sa podignutim rukama.

— Pazi! — doviknuo mu je Iimi.

Zmija je pogledao gore kad su krila pala na njega i prekrila ga u momentu. Ispod je suknuo crveni plamen i zveri su se srušile i otkotrljale se u lišće.

— Bežimo odavde — rekao je Urson. Potrčali su prema Zmiji.

— Nikada nisam bio srećniji što te vidim! — rekao je Geo.

Urson je gledao za krilatim nemanima koje su se dizale u vazduh i nestajale u tami.

— Čistimo se odavde — ponovio je.

Osvrnuvši se, videli su da je vatra koja je buknula pored zida, polako jenjavala. Pohitali su prema šumi.

— Zmijo — rekao je Geo kad su stali da se odmore, — ovo je Iimi. Iimi... pričali smo ti o Zmiji.

— Drago mi je što sam te upoznao. — Iimi mu je pružio ruku.

— Pazi — upozorio ga je Geo — on može da čita misli, prema tome, ako još uvek misliš da je on špijun...

Iimi se osmehnuo.

— Sećaš se onog tvog opšteg pravila? Ako je on špijun, biće i suviše komplikovano da saznamo zašto nas je spasao.

Urson se počeša po glavi.

— Hej, Zmijo, dugujem ti dobre batine. — Ćutao je malo, potom prsnuo u smeh. — Nadam se da ću jednog dana imati priliku da ti isprašim tur. Čini mi se da si ponekad više od štete nego od koristi.

— Gde si, u stvari, bio? —upitao ga je Geo. Spustio je ruku na dečakovo rame. — Mokar si.

— Opet nasi vodeni prijatelji? — sugerisao je Urson.

— Verovatno — odgovorio je Geo.

Zmija je ispružio jednu ruku prema Geu.

— Šta je to? O, nećeš da ih zadržiš kod sebe?

Zmija je zavrteo glavom.

— U redu — rekao je Geo. Uzeo je dragulje i stavio ih ponovo sebi oko vrata.

— Znači, tako radi naše blago — primetio je Iimi.

— Zašto i ti ne uzmeš jedan, Iimi? — upitao je Geo. — Možda je bolje da ih ne držimo zajedno.

Iimi je slegnuo ramenima.

— Pretpostavljam da su i suviše teški da bi ih samo jedan od nas nosio. Uzeću jedan.

Geo je skinuo onaj na zlatnom lančiću i stavio ga oko Iimijevog vrata. Dok su išli kroz šumu, dragulj se poput oka svetlucao na Iimijevim crnim grudima. Zmija im je dao znak da ga slede. Stali su samo da bi pokupili mačeve koji su se sijali u tami. Kad su zamakli za ugao srušene zgrade, Geo je potražio pogledom leš koji su tu ostavili, ali on je nestao.

— Kuda idemo? — upitao je Urson.

Zmija im je samo pokazao rukom da ga slede. Približili su se razbijenom cilindru i Zmija se uspuzao uz gomilu kamenja ispod te rupe iz koje je ranije iskočio onaj čovek—vuk. Išli su oprezno za njim.

Pred ulazom, Zmija je podigao dragulj sa Geovog vrata i usmerio ga prema otvoru.

Dragulj je sada zasjao, osvetljavajući plavo — zelenom svetlošću uglove polusrušenog otvora. Ušavši unutra, našli su se u hodniku i videli metalne ramove... jedine ostatke nekadašnjeg niza sedišta. Ostaci tkanina visili su sa prozora koji su većinom bili polupani. Metalni pod bio je prekriven grančicama i trulim lišćem. Išli su između sedišta ka vratima na drugom kraju hodnika. Izgrebani natpisi visili su još uvek na zidovima i Geo je mogao da raspozna samo nekoliko slova:

N. . SM. . K... G

— Da li znaš koji je to jezik? — upitao je Iimi.

— Ne mogu da prepoznam — odgovorio je Geo.

Vrata na kraju hodnika su bila otškrinuta i Zmija ih je otvorio širom. Nešto je šmugnulo kroz razbijen prozor. Dragulj je osvetlio dva sedišta koja su bila slomljena. Prednji prozor je bio obrastao lijanama. Dva kostura pala sa sedišta... možda još pre pet stotina godina, na zglavkovima ruku i nogu imali su metalne karike, a na lobanjama srebrne šlemove. Zmija je pokazao prstom na zdrobljene staklene ploče ispred slomljenih sedišta.

— ... Radio... čuli su u svojim glavama.

Zmija se spustio na pod i podigao nešto metalno i zardalo.

— ... Revolver... — zašištao je, pokazujući ga Geu.

Tri čoveka su ga zagledala pažljivo.

— Čemu to služi? — upitao je Urson.

Zmija je slegnuo ramenima.

— Ima li u blizini elektriciteta ili dioda? — upitao je Geo, setivši se tih reeči od ranije.

Zmija je ponovo slegnuo ramenima.

— Zašto si hteo sve ovo da nam pokažeš? — upitao ga je Geo.

Dečak se samo uputio natrag prema vratima. Kad su stigli do ovalnog ulaza i spremali se da siđu, Iimi je pokazao na srušenu zgradu nedaleko od njih.

— Da li znaš kako se zvala ta zgrada?

— ...Kasarna... — šišteći je odgovorio Zmija.

— Poznata mi je ta reč — rekao je Geo.

— I meni — promrmljao je Iimi. — Tako su zvali nekada mesto gde su držali vojnike. Reč je uzeta iz jednog od starih jezika.

— Tako je — složio se Geo.

— Da li se tu kriju snage Aptora? — upitao je Urson. — Onaj užas koji smo malopre doživeli?

— Tamo unutra? — upitao je Geo. Ruševine su bile sada sive pri bledoj svetlosti mesečine. — Možda. Čini mi se kao da su prvo odavde izašli.

— I kuda sada? — upitao je Urson Zmiju.

Kad su izašli iz šume i bili na obali reke, Geo je rekao:

— Prvi put smo bili u pravu. Trebalo je ovde da ostanemo.

Žubor vode i šuštanje lišća ispunjavalo je tamu kad su polegali po osušenoj travi iza većih stena. Gusto granje i lijane zaklanjale su mesec. Umorni i iscrpljeni utonuli su ubrzo u dubok san...

....Srebrno jezero se širilo, dizalo uvis i poprimalo oblike jarbola, palube, ograde i mora. Idući palubom, avetinjska silueta se približavala. Silueta je dobila konačno svoje groteskno obličje... obličje kapetana.

— O, to si ti, oficiru, — rekao je kapetan.

Jorde je nešto odgovorio, ali to nisu mogli da čuju.

— Da, — odgovorio je kapetan. — I ja se pitam šta ona hoće. — Glas mu je bio šupalj, beživotan poput cveta koji raste u tami. Kapetan je sada zakucao na vrata svešteničine kabine. Vrata su se otvorila i ušli su unutra.

Ruka koja je otvorila vrata bila je tanka kao suva grančica. Zidovi su bili pokriveni gustom paučinom i prašinom. Oni papiri na stolu bili su tanki i žuti... kao da su godinama tu stajali.

Svešteničin bled glas zvučao je sablasno.

— Ostaćemo još najmanje sedam dana, — rekla je.

— Ali, zašto? — upitao je kapetan.

— Dobila sam znak iz mora.

— Ne bih želeo da dovodim u pitanje vaš autoritet, sveštenice... — počeo je kapetan.

— Onda nemoj — prekinula ga je Argo.

— Moj oficir je stavio primedbu da...

— Tvoj oficir je jednom podigao ruku na mene — naglasila je sveštenica. Zahvaljujući samo mojoj dobroti — tu je zastala i glas joj je postao nesiguran — stoji sada tu gde je. Da sam htela, mogla sam ga uništiti. — Pod velom se krila glava kostura.

— Ali... — počeo je kapetan.

— Čekaćemo ovde pored ostrva Aptor još sedam dana — naredila je Argo. — Pogledala je pravo u Jordove oči. Ispod vela, iz crnih očnih duplji, zračila je mržnja.

Okrenuli su se da pođu. Gore na palubi, stali su da pogledaju more. Poput sivog dima, talasi su se mreškali. Daleko na horizontu, oštar jezik kopna lizao je tamne planine.

Potom je usledio slab krik...

VI

Geo se prevrnuo i otvorio oči. Zgrabio je mač i podigao se na noge. I Iimi je stajao sa isukanim mačem. Kroz drveće probijala se zora, siva i bela. Vazduh je bio prohladan i reka je iza njih žuborila.

I opet se čuo slab krik. Sada su i Zmija i Urson bili na nogama. Krici su dolazili iz one srušene kasarne. Geo je krenuo oprezno napred... ljubopitljivost ga je vukla prema tom zvuku. Ostali su krenuli za njim.

Odjednom su izašli iz šume i našli se na čistini ispred one srušene zgrade. Sada su se prikradali iza drveća i gledali fascinirano.

Nešto između majmuna i čoveka švrljalo je u senci visokog zida. Bilo je Zmijine visine, ali Ursonove grade. Skočilo je preko četiri stepenika, urliknulo prodorno i bacilo se na jednu od krilatih zveri koje su prošle noći pale sa neba. Treslo je glavom dok je kidalo uginulu neman.

Odjednom, iz šume je istrčalo još jedno dlakavo stvorenje. Na pola puta preko čistine zaustavilo se, spazivši komad mesa dva metra od mesta gde se Geo sakrio. Osvrnuvši se nekoliko puta, zarilo je svoje oštre kandže u meso i počelo da ga kida oštrim zubima.

Sada je i treća zver izašla polako iz šume. Bila je manja od one dve druge. Spazila je odjednom zaklano telo na čistini. Zastala je, zatim se bacila i zarila zube u vrat.

— Hajde — prošaputao je Urson. — Idemo.

Tišinom se prolomi slab krik i oni podoše.

Ona prva zver doskakuta do njih i zagleda se u njih zbunjenim očima. Kandže su se

otvarale i zatvarale u ritmu disanja, a kudrava glava bila je blatnjava i puna grančica. Namreškala je njušku i frknula tiho.

Urson se uhvatio za mač, ali to Geo primeti i šapnu:

— Nemoj.

Geo je pružio ruku i polako krenuo napred. Dlakavo stvorenje je ustuknulo i mjauknulo.

Iimi je odjednom došao na ideju. Prilazeći Geu, počeo je da pucka prstima i rekao izmenjenim glasom:

— Dođi, dođi, dođi.

Geo se preko ramena nasmejao tiho Ursonu.

— Neće nam ništa.

— To je neka vrsta nekrofaga — dodao je Iimi.

— Šta? — upitao je Urson.

— Jede samo leševe — objasnio je Geo. — Spominju se u nekim starim legendama. Posle Velikog požara, tako barem kažu, ovih je bilo više nego ičega drugog. Mada su u Leptaru izumrle.

— Dodi, maco — rekao je Iimi. — Dodi, mala moja lepotice.

Zver je ponovo mjauknula, sagnula glavu, prišla i očešala se o Iimijev bok.

— Užasno smrdi — primetio je Crnac, češkajući je iza uveta.

— Ostavi to tvoje mezimče — rekao je Urson — i krenimo. Geo je potapšao zver po glavi.

— Zbogom, lepotice. — Ponovo su se uputili prema reci.

Kad su stigli na stenovitu obalu, Geo je rekao:

— Znamo barem toliko da imamo sedam dana da stignemo do hrama i vratimo se nazad.

— Šta? — upitao je Iimi začudeno.

— Zar se ne sećaš onog sna... tamo na brodu?

— I ti si sanjao isti san?

Geo prebaci ruku preko Zmijinih ramena.

— Ovaj naš prijatelj može da ti prenese tuđe misli dok spavaš.

— Čije su to bile misli? — upitao je Iimi.

— Jordove, prvog oficira.

— Svi su izgledali tako kao da su mrtvi. Mislio sam da sam imao košmar. Jedva sam prepoznao kapetana.

— Još jedan razlog da poverueš da je Jorde špijun, zar ne?

— Zbog načina na koji vidi stvari? — Iimi se osmehnuo.

Čuli su iza sebe slab krik, pa su se okrenuli da bi videli Iimijevo mezimče kako puže uz stenu iznad njih.

— Ha... ha — nasmejao se Urson. — Eno tvoje lepotice.

— Nadam se da nam se do kraja puta neće pridružiti ceo čopor ovakvih zveri — primetio je Geo.

Zver je skočila sa stene i stala tačno ispred njih.

— Šta to ima? — upitao je Iimi.

— Ne znam — odgovorio je Geo.

Zagnjurivši glavu u grudi, zver izvuče komad sivog mesa i pruži im ga.

Iimi se nasmejao.

— Donela nam je doručak — rekao je.

— To! — zgranuo se Urson sa gađenjem.

— Možeš li da predložiš nešto bolje? — upitao ga je Geo. Uzeo je meso iz čeljusti pitome zveri. — Hvala, lepotice.

Zver se okrenula, osvrnula se jednom i nestala u gustoj šumi. Geo je prevrtao meso u rukama i zagledao ga.

— Uopšte nije krvavo — rekao je zbunjeno. — Potpuno je suvo.

— Što znači da će se teže pokvariti — primetio je Iimi.

— Ja to neću jesti — izjavio je Urson kategorično.

— Zmijo, šta misliš može li to da se jede? — upitao je Geo.

Zmija je slegnuo ramenima, potom klimnud glavom.

— Hoćeš li ga ti jesti? — upitao je Geo.

Zmija se potapšao rukom po stomaku i ponovo klimnuo glavom.

— Meni je to dovoljno — rekao je Geo.

Uz pomoć dragulja zapalili su vatru i meso je uskoro pucketalo i dobijalo rumenu boju.

Urson je sedeo malo podalje od vatre i posmatrao ih kako sa apetitom jedu pečeno meso. Šmrknuo je i zatim prišao bliže da bi se konačno lupnuo po stomaku i progunđao.

— Do vraga, gladan sam kao vuk. — Napravili su mu mesta da i on sedne pored vatre.

Prvi put tog jutra sunce je pripeklo iznad krošnji visokih stabala.

— Mislim da je vreme da krenemo — rekao je Urson, kidajući zubima sočan komad mesa.

— Pa — primetio je Geo — sada znamo da imamo dva prijatelja.

— Koja dva? — upitao je Urson.

— Tamo gore. — Geo je pokazao prema šumi. — I tamo dole — Pokazao je prema reci.

— Izgleda da je tako — promrmljao je Urson.

— To me je podsetilo na nešto drugo — nastavio je Geo, okrećući se prema Zmiji. — Gde si, kog vraga, bio pre nego što si se sinoć pojavio ovde? — Hajde, zašišti malo i reci.

— ...Na obali... — rekao je Zmija.

— I naši vodeni prijatelji su te rekom doveli do nas?

Zmija je klimnuo glavom.

— Kako te onda nismo ranije videli na obali?

— ... Nisam... još... stigao... tamo... — zašištao je Zmija.

— Gde si onda bio u to vreme? —...

— Na... brodu...

— Bio si na brodu?

— Ne... na... brodu... — rekao je Zmija. A onda je zavrteo glavom. — ... I... suviše... komplikovano... da... objasnim

— Nije baš tako komplikovano — rekao je Geo. — Osim toga, iako si nam puno pomogao, prilično si sumnjiv.

Odjednom, Zmija je ustao i dao im rukom znak da pođu za njim. Ustali su i krenuli za njim. Urson je još uvek žvakao meso. Kad su se popeli uz stene i krenuli prema šumi, Urson je upitao:

— Kuda sada idemo?

Zmija im je samo pokazao rukom da ga slede i da ćute. Nakon nekoliko minuta bili su ponovo na čistini ispred srušene kasarne. Tamo nije više bilo nijedne kosti, nijednog tela. Dok su išli, Geo je spazio bačenu Ursonovu batinu, umrljanu krvlju na jednom kraju. Ležala je u lišću. Zmija ih je odveo do podnožja srušene kasarne. Tu je zastao i podigao dragulj koji je visio oko limijevog vrata. Draguljem je osvetlio ulaz. Po drugi put im je dao znak da ćute, zatim prešao prag prve prazne prostorije.

Prešli su preko cementnog poda i stigli do jednog hodnika. Zmija je ušao unutra i oni za njim. Pri svetlosti dragulja mogli su da vide ogromne crne vreće okačene o grede celom dužinom tavanice. Išli su sve dok nisu stigli do vreće koja je visila odvojeno od ostalih. Zmija joj je prineo dragulj i osvetlio dno vreće.

— Da li pokušava da nam kaže kako oni ne mogu da vide? — prošaputao je Urson.

Okrenuli su se prema Ursonu i pokazali mu da ćuti. U istom tom momentu nešto kao papir zašuštalo je iz vreće i pojavilo se jedno crno krilo. Na nepokrivenoj glavi koja je visila dole, trepnulo je jedno slepo, crveno oko... potom se zatvorilo. Ono krilo se skupilo i oni su na prstima izašli napolje na sunčevu svetlost. Ćutali su sve dok nisu bili blizu reke.

— Šta si to... — počeo je Geo neobično glasno. A onda je nastavio tiše. — Šta si hteo da nam kažeš?

Zmija je pokazao na Ursona.

— Ono što je on rekao? Da nas ne vide već samo čuju?

Zmija je klimnuo glavom.

— Baš ti hvala — podrugnuo se Geo. — To sam sinoć ustanovio.

Zmija je slegnuo ramenima.

— To još uvek nije odgovor na njegovo pitanje — namrgodio se Iimi.

— I na još jedno — dodao je Geo. — Zašto nam sve to pokazuješ? Čini mi se da se ovde izuzetno dobro snalaziš. Jesi li bio već ranije na Aptoru?

Zmija je ćutao nekoliko trenutaka. Potom je klimnuo glavom.

Svi su ćutali.

Konačno, Iimi je upitao:

— Šta te je navelo da ga to pitas?

— Nešto u onoj prvoj teoriji — odgovorio je Geo. — Već duže vremena razmišljam o tome. I pretpostavljam da je Zmija znao da ja o tome razmišljam. Jorde je hteo da se otarasi Iimija, Vajtija i Zmije i pukom slučajnošću je likvidirao prvo Vajtija umesto Zmije. Želeo je da se otarasi Vajtija i Iimija zbog nečega što su oni videli ili mogli da vide kad su bili sa Argo na Aptoru. Mislio sam da je možda iz istog razloga hteo da se oslobodi i Zmije. Što znači da je i on možda bio na Aptoru.

— I Jorde je bio ranije na Aptoru — rekao je Urson. — Rekao si da je tada najverovatnije postao njihov špijun.

Ponovo su svi pogledali u Zmiju.

— Mislim da ne treba više da mu postavljamo pitanja — rekao je Geo. — Odgovori nam neće biti ni od kakve pomoći i bez obzira na to šta saznamo, dobili smo zadatak i treba da ga obavimo za sedam... ne već za šest i po dana.

— Mislim da si u pravu — složio se Iimi.

— Ti si nam više od štete nego od koristi — dobacio je Urson Zmiji. — Krenimo.

Zmija je vratio dragulj Iimiju. Crnac ga je ponovo stavio oko vrata. Krenuli su uz reku.

Oko podne, sunce je odskočilo visoko na nebu. Stali su da se okupaju i osveže. Kasnije,

kad su se dobro iskupali u hladnoj reci, polegali su na stenje da se osuše. Sunce poput zlatnika im je peklo oči.

— Ja sam gladan — rekao je Urson, okrećući se na stomak.

— Malopre smo jeli — rekao je Iimi, podižući se u sedeći položaj. —... i ja sam ogladneo.

— Jeli smo pre pet sati — izračunao je Geo. — I ne možemo ležati ovde ceo dan. Šta mislite, da li bismo mogli da nađemo nešto slično onom što smo juče dobili... od vuka?

— Ili nešto slično onome što smo dobili od našeg prijatelja nekrofaga? — sugerisao je Iimi.

— Uhh — Urson se stresao.

— Hej — obratio se Iimi Geu — da li ono tvoje da Zmiju ne treba ispitivati, znači da ga ne pitamo gde se nalazi onaj hram?

Geo je slegnuo ramenima.

— Ili ćemo stići tamo ili nećemo. Ako smo išli pogrešnim putem i on je to znao, rekao bi nam do sada da je hteo da nam kaže.

— Do vraga, stalno se vrtimo ukrug — uzviknuo je Urson. — Hej, ti četvororuka bitango, jesi li ikada bio tamo kuda idemo?

Zmija je zavrteo glavom.

— Da li znaš kako da stignemo donde?

Zmija je ponovo zavrteo glavom.

— Odlično! — Urson je pucnuo prstima. — Napred, momci... krećemo još jednom u nepoznato. — Osmehnuo se, ubrzao korak i oni su još jednom krenuli za njim.

Milju dalje, glad je ponovo svojim oštrim prstima stegla njihove stomake.

— Možda je trebalo da uštedimo malo od doručka — promrmljao je Urson. — Tako bez krvi, rekao si da se neće pokvariti.

Geo je odjednom krenuo prema šumi.

— Ovamo — rekao je. — Potražimo nešto za jelo.

Ovde su lijane bile još gušće i morali su mačevima da krče sebi put. Tamo pored reke vazduh je bio vruć, dok je ovde bio svež i vlažan.

Građevina na koju su naišli bila je od kamena i prilično visoka. Sto metara od vode, džungla je dosezala upravo do njenog temelja. Jednom svojom stranom zgrada je tonula u mekom tlu. Bila je u daleko boljem stanju i primitivnije strukture nego ona kasarna. Uputili su se prema ulazu gde su se nalazila dva visoka kamena stuba. Kamen je bio grub i neobrađen.

— Pa to je hram! — Geo je uzviknuo odjednom.

Stepenište je bilo puno raznih otpadaka, a prostor ispod ulaznog svoda potpuno u mraku. Tamna linija bazaltnih vrata ukazivala je na to da su odškrinuta. Popeli su se uz stepenice, sklanjajući nogama popadalo lišće i grančice. Geo, Zmija, potom Iimi i na kraju Urson, prodoše kroz ta vrata.

Tavanica je na pojedinim mestima propala tako da je sunce prodiralo. Pod je bio prašnjav i pun otpadaka.

— Da li misliš da je to hram boga Hama? — upitao je Urson. Glas mu je odzvanjao praznom prostorijom.

— Ne verujem — prošaputao je Geo. — Siguran sam da nije onaj koji mi tražimo.

— Možda je napušten hram — rekao je Iimi. — Možda nađemo ovde nešto što će nam biti od koristi.

Nešto veliko i crno prolepršalo je iznad njihovih glava. Ustuknuli su sa isukanim

mačevima. Nakon nekoliko minuta potpune tišine, Geo je pružio svoj dragulj Zmiji. — Osvetli malo. Brzo.

Iz podignutog dragulja u Zmijinoj ruci potekla je plavo-zelena svetlost. Stubovi su celom dužinom podupirali propalu tavanicu. Kad je dragulj osvetlio prostoriju, videli su gore na gredi jednu pticu i shvatili da im je ona malopre proletela iznad glava. Saginjući glavu, pogledala ih je, zatim zakreštala prodorno i odletela na drugu gredu. Lepet njenih krila odjekivao je još nekoliko trenutaka nakon što je odletela.

Nisu mogli da vide oltar, ali postojalo je nekoliko vrata izmedu stubova i kada su im se oči privikle na polutamu, videli su da deo zida nije odoleo zubu vremena. Jedna velika pukotina bila je gotovo obrasla divljom lozom.

Krenuli su napred niz veliku kapelu prema oltaru.

Na velikom kamenom postolju sa uklesanim stepenicama stajali su ostaci ogromhe statue. Isklesan od crnog kamena i sa prekrštenim nogama, na postolju je sedeo čovek. Jedna ruka mu je bila slomljena i ležala rasuta u komadićima na stepenicama. Šaka i prsti, debljine Ursonove noge, ležali su iza oltara. Božanstvu je nedostajala glava. Obe ruke, i ona koja je još uvek postojala na telu i ona koja je ležala na stepenicama, delovale su tako kao da su nekada nešto držale, ali ma šta da su držale, to je iščezlo.

Geo je hodao po postolju i zagledao.

— Ovamo, Zmijo — doviknuo je. — Osvetli ovde. — Zmija ga je poslušao i uz Iimijevu i Ursonovu pomoć, pomerio poklopac na jednoj od niza kamenih kocaka.

— Šta ima unutra? — upitao je Urson.

— Knjige — odgovorio je Geo, vadeći jedan prašnjavi tom. Iimi se nagnuo preko Geovog ramena i svojim crnim prstima stao da prelistava stranice. — Stari rituali — objasnio je Geo. — Vidi ovo — zaustavio je Iimijevu ruku. — Može još uvek da se pročita.

— Da vidim — rekao je Iimi. — Studirao sam na univerzitetu Olkse Olun.

Geo ga pogleda i nasmeja se.

— Neke tvoje ideje su mi delovale poznato. Ja sam bio Velisov učenik. Naši profesori ne bi nikada razgovarali jedni sa drugim. Kakvog li iznenađenja! Znači i ti si bio na Olkse Olunu?

— Um-hm — promrmljao je Iimi, listajući ponovo stranice. — Prijavio sam se na ovaj brod da bih zaradio nešto preko leta. Da sam znao gde ćemo završiti, mislim da se ne bih nikada ukrcao.

Momentalno su zaboravili na glad dok su gledali rituale Hama.

— Sasvim su drugačiji od onih Boginjinih — primetio je Iimi.

— Potpuno — složio se Geo. —... Stani! Pogledaj ovo! — pokazao je prstom.

— Šta je to? — upitao je Iimi,

— Stihovi — objasnio je Geo. — Oni stihovi koje je recitovala Argo…

46

Pročitao je naglas:

Zaboden u srce tamnog hrasta
svojim prstenom
uokvirio je mesto gde je oko Hama
haralo vatrom, dimom i pepelom.

Sledi kapljicu u ruci,
uništi svet pevajući.

Veličaj slavu čoveka,
kao i slavu žene.

Iz mora uzmi
so i alge i zlato,
jer to je koplje mozga,
staro koliko i užas.

Sa solju u srcu.
Sa solju u svakoj vijugi mozga.
Alge zasađene u zemlji,
pretvoriće se ponovo u zlato.

Oči su zarobile viziju.
Sagorelo drvo kapa krv.
Blatom su umrljane
zatvorske kapije.

— To je ona druga verzija te pesme koju sam našao u ritualima Argo pre čišćenja. Pitam se da li je bilo još pesama u ritualima Leptara koje su slične ovim aptorskim i od boga Hama?

— Verovatno je bilo — rekao je Iimi. — Pogotovu ako se prva invazija sa Aptora odigrala pre i verovatno prouzrokovala to čišćenje.

— Šta je sa našim jelom? — upitao je odjednom Urson. Sedeo je na oltarskim stepenicama. — Vas dvojica školaraca, imaćete kasnije vremena da raspravljate o tome. Ali mogli bismo da umremo od gladi dok ne dođete do nekog zaključka.

— U pravu je — rekao je Iimi. — Osim toga, treba da krenemo.

— Kako bi bilo da svojom pameću pokušate da nam obezbedite neku hranu? — upitao je Urson zajedljivo.

— Čekaj — rekao je Geo. — Evo stiha koji opisuje kako se sahranjuju mrtvi. Da, tako sam i mislio. — Pročitao je naglas:

»Sahrani telo presvetlo darujući mu sve ono sa čim je živeo...«

Šta to znači? — upitao je Urson.

— To znači da su mrtvi sahranjivani sa svim obeležjima živih. Bio sam skoro siguran u to, ali sam hteo da proverim. To znači da su stavljali i hranu u grobove.

— Kao prvo, gde ćemo naći bilo kakav grob, a drugo, dosta mi je hrane od mrtvih i polumrtvih. — Urson se podigao.

— Ovamo — uzviknuo je Geo. Stigli su do niza zapečaćenih vrata iza stubova i celom dužinom zida. Geo je pogledao u natpis. — Grobnice — izjavio je ushićeno. Uhvatio je dve velike karike i okrenuo ih u suprotnom pravcu. — U starom, zapuštenom hramu kao što je ovaj, mehanizam za otvaranje mora da je zarđao... ako je uopšte sličan mehanizmu starih grobnica na Leptaru.

— Jesi li proučavao te stare grobnice? — upitao je Iimi zainteresovano. — Profesor Idne je to uvek smatrao gubljenjem vremena.

— Isto je govorio i profesor Velis — nasmejao se Geo. — Hej, Ursone, dođi da mi pomogneš.

Gunđajući, Urson je prišao, uhvatio karike i okrenuo ih svom svojom snagom. Jedna mu je pukla u ruci. Druga je popustila i čulo se prigušeno škljocanje u bravi.

— Mislim da smo uspeli — rekao je Geo.

Sada su svi gurali. Vrata su se najpre malo otvorila, zatim potpuno.

Zmija je prvi ušao u kamenu ćeliju.

Na kamenom stolu, ležeći postrani, nalazilo se jedno nago, smežurano telo. Na podu, oko stola, stajale su zapečaćene tegle, hrpe pergamenta i hrpe ukrasa.

Geo je zagledao tegle.

— U ovoj je žito — rekao je. — Pomozi mi. — Iimi mu je pomogao da odnesu tešku teglu do vrata.

Tada se prašnjavim vazduhom razlegao slab krik i oba studenta su se trgla. Tegla je tresnula o zemlju i žito se rasulo po podu. Ponovo se čuo krik.

Na srušenom zidu hrama Geo ugleda pet majmunolikih zveri. Jedna je skočila i urlajući potrčala prema vratima grobnice. Za njom još dve, pa još dve.

Tri takve zveri uleteše u grobnicu. Kandžama i zubima nasrnuše na smežurano telo. Ostale zveri su urlale na ulazu. Telo se prevrtalo pod pobesnelim šapama i halapljivim čeljustima. Jedna ruka je odletela u vazduh iznad njihovih glava, pala na pod i otkotrljala se.

Ne odvajajući pogled od stravičnog prizora, oni su se povlačili prema izlazu. A onda su se okrenuli i pojurili niz stepenice. Nisu se zaustavili sve dok nisu stigli do reke. A onda su nastavili polako.

Robert Šekli

NEŠTO ZA NIŠTA

Robert Sheckley: SOMETHING FOR NOTHING, 1954

S engleskog preveo:
Aleksandar Carić i Aleksandar Nejgebauer

Da li je čuo glas? Nije bio siguran. Rekonstruišući to trenutak kasnije, Džo Kolins je znao da leži na svom krevetu, suviše umoran čak i da skine vodom natopljene cipele sa ćebeta. Buljio je u mrežu pukotina na prljavo-žutom plafonu, posmatrajući kako voda sporo i tužno kaplje.

Mora da se tada dogodilo. Kolins je opazio metal pored svog kreveta. Pridigao se. Na podu je bila mašina, gde je ranije nije bilo.

U prvom momentu iznenadenja, Kolinsu se učinilo da čuje vrlo daleki glas koji kaže: »Evo! *To* je to!«

Nije bio siguran da je čuo glas. Ali mašina je nesumnjivo bila tamo.

Kolins je kleknuo da je ispita. Mašina je bila kvadrat od tri sa tri stope i nežno je zujala.

Ispucala siva površina nije imala nikakvih obeležja, osim crvenog dugmeta u jednom uglu i mesingane pločice u sredini. Na pločici je stajalo Utilajzer A-KLASE, SERIJA AA-1256432. A ispod, UPOZORENJE! OVU MAŠINU MOGU KORISTITI SAMO RANGIRANI U KLASI A!

To je bilo sve.

Nije bilo dugmadi, ekrana, prekidača, niti kakvih drugih dodataka koje je Kolins povezivao sa mašinama. Samo mesingana pločica, crveno dugme i zujanje.

»Odakle si došao?«, upita Kolins. Utilajzer A klase nastavi da zuji. Nije zapravo očekivao odgovor. Sedeći na ivici kreveta, buljio je zamišljeno u utilajzer. Pitao se — šta učiniti sa njim? Oprezno je dodirnuo crveno dugme, svestan da mu nedostaje iskustva sa mašinama koje padaju niotkuda. Kada bi ga uključio, bi li se pod otvorio? Da li bi mali zeleni ljudi padali sa plafona?

Ali nije imao ništa, ili još malo manje, da izgubi. Blago je pritisnuo dugme.

Ništa se nije desilo.

»U redu *učini* nešto«, reče Kolins, osećajući se jako razočaranim. Utilajzer je samo nastavio nežno da zuji.

Dobro, uvek ga može odneti u zalagaonicu. Pošteni Čarli će mu dati najmanje dolar za metal. Pokušao je da podigne utilajzer. Nije se dao podići. Pokušao je ponovo, ulažući svu svoju snagu, i uspeo da podigne jedan ugao za inč od poda. Pustio ga je i seo na krevet, teško dišući.

»Trebalo je da mi pošalješ ljude da mi pomognu«, reče Kolins utilajzeru. Zujanje odmah postade glasnije i mašina poče da vibrira.

Kolins ju je posmatrao, ali ništa se još nije dogodilo. Najednom se pruži i ubode crveno dugme.

Odmah se pojaviše dva krupna čoveka, u grubim radnim odelima. Pogledali su utilajzer, procenjujući. Jedan od njih reče: »Hvala bogu, ovo je mali model. Veliki su strava za utovar.«

Drugi čovek reče: »Gori su od kamenoloma, jel'da?«

Pogledali su Kolinsa, koji je buljio u njih. Najzad, prvi čovek reče: »O kej, Mek, nemamo ceo dan. Kud ste 'teli s'ovim?«

»Ko ste vi?«, uspe Kolins da zakrekeće.

»Nosači. Zar izgledamo kao sestre Vanizadi?«

»Ali, otkuda ste došli?«, upita Kolins. »I zašto?«

Mi smo iz kompanije 'Poha Minil transport'«,reče čovek. »A došli smo zato što ste tražili nosače, eto zato. Sad, kud ćemo s'ovim?«

»Odlazite«, reče Kolins. »Zvaću vas kasnije.«

Nosači slegnuše ramenima i nestadoše. Nekoliko minuta, Kolins je piljio u mesto

gde su bili. Onda se zagledao u utilajzer A klase, koji je nežno zujao.

Utilajzer? Mogli su mu dati i bolje ime.

Mašina želja.

Kolins nije bio naročito, šokiran. Kada se čuda pojave, samo tupi, svakodnevni mentaliteti nisu sposobni da ih prihvate. Kolins sigurno nije bio jedan od takvih. Imao je izvrsnu osnovu da to prihvati.

Najveći deo svog života proveo je priželjkujući nadajući se, moleći da mu se nešto čudno desi. Na fakultetu je sanjao o tome da se probudi jednog jutra sa sposobnošću da zna domaći zadatak bez mrske neophodnosti učenja. U vojsci, priželjkivao je neku vešticu ili genija da promeni naređenja, da ga postavi za intendanta, umesto da bude prisiljen da radi vežbe po komandi, kao i svi ostali.

Kad je izašao iz vojske, Kolins je izbegavao posao, za koji nije bio psihički podoban. Lutao je unaokolo, nadajući se da bi se neka basnoslovno bogata osoba mogla navesti da promeni testament, ostavljajući mu sve.

Nikad nije zaista očekivao da će se išta desiti, ali bio je spreman kada je do toga došlo.

»Želeo bih hiljadu dolara u malim neobeleženim novčanicama«, reče Kolins oprezno. Kada je zujanje postalo glasnije, pritisnuo je dugme. Pred njim se pojavila velika gomila zaprljanih novčanica od jednog, pet i deset dolara. Nisu bile nove, ali su sigurno bile novac.

Kolins ih je bacio punu šaku u vazduh i posmatrao kako se divno smeštaju na pod. Legao je na krevet i počeo da pravi planove.

Prvo, trebalo bi da iznese mašinu izvan Njujorka — na sever, možda — na neko mesto gde mu ne bi smetali njuškavi susedi. Porez na dohodak može biti zapetljan kod ovakvih stvari. Možda bi, pošto se organizuje, trebalo da ode u Centralnu Ameriku ili...

U sobi je bilo sumnjivih zvukova.

Kolins skoči na noge. Rupa se otvarala u zidu, i neko se na silu probijao kroz nju. »*Hej,* nisam ništa tražio!«, reče Kolins mašihi.

Rupa se povećavala. Krupan čovek crvenog lica već je bio napola prošao kroz nju, gurajući besno dalje.

U tom trenutku, Kolins se setio da mašine obično imaju vlasnike. Nijedan vlasnik mašine želja ne bi se lako pomirio s tim da mu je odnesu. Išao bi na sve, samo da je povrati. Verovatno ne bi prezao ni—

»Zaštiti me!«, povika Kolins utilajzeru, i ubode crveno dugme.

Zevajući pospano, pojavio se mali, ćelavi čovek u mekoj pidžami. »Sanisa Lik, iz 'Servisa za zaštitu vremenskim zidom'«, reče on, trljajući oči. »Ja sam Lik. Šta želite?«

»Izbacite ga odavde!«, urlao je Kolins. Čovek crvenog lica skoro je prošao kroz rupu, divlje mlateći rukama.

Lik je pronašao komad sjajnog metala u džepu svoje pidžame. Čovek crvenog lica povika: »Čekajte! Ne razumete! Taj čovek«.

Lik uperi svoj komad metala na njega. Čovek crvenog lica zaurla i nestade. Trenutak kasnije nestalo je i rupe.

»Jeste ga ubili?«, upita Kolins.

»Naravno da nisam«, reče Lik, sklanjajući komad metala. »Samo sam ga vratio kroz njegov glommatch. Neće više pokušati na taj način.«

»Mislite da će pokušati nešto drugo?«, upita Kolins.

»Moguće je«, reče Lik. »Može pokušati mikrotransfer, ili čak animaciju.« On pogleda oštro Kolinsa: »Ovo je vaš utilajzer, zar ne?« .

»Naravno«, reče Kolins, počevši da se znoji.

»A vi ste sa A-liste?«

»Prirodno«, reče mu Kolins. »Da nisam, šta bih radio sa utilajzerom?«

»Bez uvrede«, reče Lik pospano, »Pitam prijateljski«, polako klimnu glavom. »Kako vama sa A-liste dobro ide! Pretpostavljam da ste se vratili ovamo da napišete istorijsku studiju?«

Kolins se samo zagonetno nasmeši.

»Odoh ja«, reče Lik, široko zevajući. »Zauzet, noć i dan. Bolje da krenem u kamenolom«.

I nestade usred zeva.

Kiša je još uvek dobovala po krovu. Kroz otvor za ventilaciju, hrkanje se nastavilo, neometano. Kolins je ponovo bio sam, sa mašinom.

I sa hiljadu dolara u sitnim novčanicama raštrkanim po podu. Potapšao je utilajzer s ljubavlju. Onima sa A-liste je prilično dobro. Želiš nešto? Samo zatraži i pritisni dugme. Nesumnjivo, nedostajao je pravom vlasniku.

Lik je rekao da onaj čovek može pokušati da ga povrati na neki drugi način. Koji način?

Pa šta s tim? Kolins je skupio novčanice blago zviždućući. Dokle god ima mašinu želja, može se uspešno brinuti o sebi.

Nekoliko sledećih dana obeležili su veliku promenu u Kolinsovoj sudbini. Uz pomoć »Poha Minil transporta« preneo je utilajzer na sever države Njujork. Tamo je kupio planinu srednje veličine u zabačenom kutku Adajrondeka. Kada je dobio papire u ruke, odšetao je do središta svog imanja, nekoliko milja od auto-puta. Dva nosača, znojeći se obilno, teglili su utilajzer za njim, jednolično proklinjući život dok su se probijali kroz gusto rastinje.

»Ostavite to ovde i nestanite«, reče Kolins. Poslednjih nekoliko dana veoma se učvrstilo njegovo samopouzdanje.

Nosači uzdahnuše umorno i nestadoše. Kolins pogleda okolo. Na sve strane, dokle je pogled dopirao, bila je gusta brezova i borova šuma. Vazduh je bio prijatan i vlažan. Ptice su veselo cvrkutale u krošnjama, a promakla je i jedna zalutala veverica.

Priroda! Oduvek je voleo prirodu. Ovo bi bilo savršeno mesto da se podigne velika, impozantna kuća sa bazenom, teniskim igralištem i možda malim aerodromom.

»Hoću kuću«, izgovori Kolins snažno i pritisnu crveno dugme.

Pojavio se čovek u urednom sivom poslovnom odelu i naočarima. »Da, gospodine«, reče razroko gledajući u drveće, »ali zaista morate biti malo odredeniji. Da li želite nešto klasično, kao prizemnu kuću, ranč, na više nivoa, dvorac, zamak ili palatu? Ili nešto primitivno, kao iglo ili koliba? Pošto ste sa A-liste, mogli biste uzeti nešto najnajnovije, kao polufasadu, novi prošireni tip ili potopljenu minijaturu«.

»Ha?«, reče Kolins. »Ne znam, šta biste vi preporučili?«

»Mali dvorac«, reče čovek hitro. »Obično počinju s tim.«

»Zaista?«

»O, da. Kasnije se sele u toplu klimu i grade palate.«

Kolins je hteo da postavi još neka pitanja, ali se predomislio. Sve je išlo glatko. Ovi ljudi su mislili da je on sa A-liste, i pravi vlasnik utilajzera. Bilo bi besmisleno da ih razočara.

»Vi se pobrinite za sve«, reče čoveku.

»Da, gospodine«, reče čovek. »Obično to i činim«.

Ostatak dana Kolins je ležao na kauču i pio ledene napitke, dok je građevinsko

preduzeće »Maksima Olf« odnekud dovuklo opremu i podiglo mu kuću.

Bio je to nizak objekat od dvadesetak soba, koji je Kolins smatrao prilično skromnim pod ovim okolnostima. Bio je izgraden od najboljeg materijala po projektu Miga iz Degme, enterijer od Tovidža, bazen od Mjule i geometrijski vrtovi od Virijena.

Do večeri je bila završena, i mala armija radnika spakovala je svoju opremu i nestala.

Kolins je dozvolio svom glavnom kuvaru da mu pripremi laku večeru. Posle toga je seo u svoju veliku, prohladnu dnevnu sobu da promisli o celoj stvari. Pred njim je, zujeći nežno, stajao utilajzer.

Kolins je pripalio cigaru i ušmrknuo miris. Najpre, odbacio je natprirodna objašnjenja. Ni demoni ni đavoli nisu sa ovim imali veze. Njegovu kuću su izgradila obična ljudska bića, koja su psovala, smejala se i proklinjala kao ljudska bića. Utilajzer je naprosto bio naučna sprava koja je radila po nekim principima, a on se nije trudio da ih razume.

Da li je možda stigao sa druge planete? Ne liči na to. Ne bi naučili engleski baš zbog njega.

Mora da je utilajzer dospeo ovamo iz zemaljske budućnosti. Ali kako?

Kolins se zavali i otpuhnu dim. I u budućnosti će se događati nezgode, podsetio se. Zar utilajzer nije mogao jednostavno *skliznuti* u prošlost? Najzad, mogao je da stvori nešto ni iz čega, a to je bilo mnogo komplikovanije.

Kakva divna budućnost to mora biti. Mašine želja. Kako čudesno civilizovano! Treba samo da pomisliš na nešto. Presto! I tu je. Vremenom će, možda, eliminisati i crveno dugme. Tada neće biti nikakvog manuelnog rada.

Naravno, moraće da pripazi na sebe. Još uvek je postojao vlasnik i ostali sa A-liste. Pokušaće da mu oduzmu mašinu. Verovatno postoji i nasledna klika....

Opazi pokret krajičkom oka i pogleda gore. Utilajzer je drhtao kao list u buri.

Kolins pođe do njega, žestoko se mršteći. Oko uzdrhtalog utilajzera isparavala je izmaglica. Izgledao je kao da se pregreva.

Da li ga je preforsirao? Možda kofa vode...

Tada opazi da je utilajzer postao primetno manji. Nije bio viši od dve stope, i smanjivao se pred njegovim očima.

Vlasnik! Ili možda oni sa A-liste! Mora da je ovo mikrotransfer o kome je Lik pričao. Kolins je znao da će, se ako nešto brzo ne učini, njegova mašina smanjiti toliko da će na kraju iščeznuti.

»Likov servis za zaštitu!« odseče Kolins. On tresnu dugme i trgnu ruku natrag. Mašina je bila veoma vruća.

Lik se pojavio u uglu sobe, u širokim pantalonama i sportskoj košulji, sa palicom za golf u ruci. »Zar me morate uznemiravati svaki put kad—«

»*Učini nešto*!«, vikao je Kolins, pokazujući na utilajzer, koji je bio visok samo stopu i presijavao se mutnocrveno.

»Ništa ne mogu učiniti«, reče Lik.« Ja imam ovlašćenje samo za vremenski zid. Tražite ljude iz mikrokontrole«. Podigao je svoj štap za golf i otišao.

»Mikrokontrola«, reče Kolins i posegnu za dugmetom. Hitro povuče ruku. Utilajzer je bio samo oko četiri inča visok i vruće svetlucao crveno. Jedva je video dugme, veličine čiode.

Kolins se osvrnu, zgrabi jastuk i tresnu ga.

Pojavi se devojka sa naočarima sa rožnatim okvirom, notesom u ruci i spremnom olovkom. »Sa kim želite da zakažete sastanak?« upita mirno.

»Dajte mi brzo pomoć!« urlao je Kolins, gledajući svoj dragoceni utilajzer kako postaje sve manji i manji.

»G. Vergon je izašao na ručak«, reče devojka, zamišljeno grickajući olovku. »De — zonirao se , ne mogu ga dozvati.«

»Koga *možete* dozvati?«

Pogledala je notes. »G. Vis je u Dijeg Kontinuumu, a G. Eldžis se bavi poljskim radovima u paleolitskoj Evropi. Ako ste stvarno u gužvi, možda bi bolje bilo da pozovete Transferpoint kontrolu. Oni su manji, ali —«

»Transferpoint kontrola. O kej — gubi se«. Prebacio je punu pažnju na utilajzer i oborio se na njega spržením jastukom. Ništa se nije dogodilo. Utilajzer je bio jedva pola inča visok, i Kolins shvati da jastukom ne može da pritisne skoro nevidljivo dugme.

Za trenutak Kolins pomisli da treba da prepusti utilajzer njegovoj sudbini. Možda je ovo pravi čas. Mogao bi prodati kuću, nameštaj, i da mu još uvek bude prilično dobro...

— Ne! Još ništa važno nije poželeo! Niko mu ga ne može oduzeti bez borbe.

Prisilio se da drži oči otvorene kad je ubo belo usijano dugme ukrućenim kažiprstom.

Pojavio se mršavi starac u iznošenom odelu, držeći nešto što je ličilo na veselo išarano uskršnje jaje. Bacio ga je. Jaje se razletelo, narandžasti dim se razlio i beskrajno mali utilajzer ga je usisao. Podigao se veliki talas dima i skoro ugušio Kolinsa. Tada je obris utilajzera počeo ponovo da se ocrtava. Ubrzo je bio normalne veličine i na izgled neoštećen. Starac odsečno klimnu glavom.

»Nismo čudotvorci«, reče, »ali smo pouzdani.« Klimnu opet i nestade.

Kolinsu se učinilo da je čuo uzvik besa u daljini.

Drhteći, seo je na pod ispred mašine. U ruci ga je bolno probadalo.

»Popravi me«, procedi on kroz suve usne i zviznu dugme zdravom rukom.

Utilajzer je načas zazujao glasnije i zaćutao. Bol je iščezao iz njegovog sprženog prsta i, gledajući ga, Kolins je video da nema znakova opekotina — čak ni ožiljka na tom mestu.

Kolins otpi dug gutljaj brendija i ode pravo u krevet. Te noći je sanjao da ga vija džinovsko slovo A. Ali ujutro se nije toga sećao.

Za nepunu nedelju, Kolins je ustanovio da je izgradnja vile bila sasvim pogrešna stvar. Morao je da iznajmi vod čuvara da drži turiste na odstojanju, a lovci su insistirali da kampuju u njegovim geometrijskim vrtovima.

Takođe, Poreski ured se počeo živo interesovati za njegove poduhvate.

Ali, iznad svega, Kolins je otkrio da baš i ne voli prirodu. Ptice i veverice su sasvim u redu, ali teško da bi se mogle smatrati sagovornicima. Stabla, mada prilično dekorativna, bila su loše društvo za piće.

Kolins je ustanovio da je u duši gradski momak.

Zato se, uz pomoć »Poha Minil transporta«, gradevinskog preduzeća »Maksima Olf«, Jagtonovog biroa za instant-putovanja i mnogo novca koji je otišao u prave ruke, Kolins preselio u malu centralnoamerićku republiku. Tamo je, pašto je klima bila toplija, a porez na prihod nije postojao, izgradio novu, prozračnu, razmetljivu palatu.

Bila je uobičajeno opremljena — konji, psi, paunovi, sluge, majstori za održavanje, straže, muzičari, ansambli igračica i sve ostalo što bi palata trebalo da ima. Kolins je proveo dve nedelje samo u istraživanju mesta.

Sve je neko vreme bilo divno.

Jednog jutra Kolins se približio utilajzeru, sa neodredenom namerom da zatraži sportski auto, ili možda malo krdo stoke sa pedigreom. Nagnuo se nad sivom mašinom,

posegao za crvenim dugmetom...

A utilajzer se odmaknuo od njega.

Za trenutak, Kolins pomisli da mu se priviđa, i gotovo odluči da prestane sa šampanjcem pre doručka. Prišao je i posegao za crvenim dugmetom.

Utilajzer se jednostavno izmakao i otkasao iz sobe.

Kolins potrča za njim, psujući vlasnika i celu A-listu. To je verovatno bila animacija o kojoj je Lik govorio. Vlasnik je nekako uspeo da ga obdari pokretljivošću.

Nema veze. Trebalo je samo da ga uhvati, zvizne dugme i traži ljude iz kontrole animacije.

Utilajzer je jurio kroz hol, Kolins odmah za njim. Niži sobar, koji je glancao kvaku od čistog zlata, blenuo je otvorenih usta.

»Zaustavi ga!« vikao je Kolins.

Sobar se nespretno postavio na put utilajzeru. Mašina ga je elegantno izbegla i pojurila prema glavnim vratima.

Kolins pritisnu prekidač i vrata se sa treskom zatvoriše.

Utilajzer se momentalno sabra i prođe pravo kroz njih. Kad se našao na otvorenom, odskakutao je preko baštenskog creva, povratio ravnotežu i pohitao prema otvorenom polju. Kolins je trčao za njim. Da je mogao samo malo bliže.

Utilajzer iznenada skoči uvis. Stao je tako, na jedan dugi trenutak, i potom pao na zemlju. Kolins se bacio na dugme.

Utilajzer se otkotrljao, zatrčao i ponovo skočio. Visio je kratko vreme dvadesetak stopa iznad Kolinsove glave — otklizao još nekoliko stopa pravo uvis, zaustavio se, naglo se okrenuo i pao.

Kolins se plašio da bi u trećem skoku mogao nastaviti pravo uvis. Kada je nevoljno pao na zemlju, Kolins je bio spreman. Izveo je fintu, a onda ubo dugme. Utilajzer nije mogao da izmakne dovoljno brzo.

»Kontrola animacije!«, urlao je Kolins trijumfalno.

Dogodila se mala eksplozija i utilajzer se pitomo spustio. Nije ostalo ni traga živosti u njemu.

Kolins je obrisao čelo i seo na mašinu. Sve tešnje i tešnje. Bolje bi bilo da poželi nešto veliko, dok još ima priliku.

Brzo je tražio naizmenično pet miliona dolara, tri bogata izvora nafte, filmski studio, savršeno zdravlje, još dvadeset pet igračica, besmrtnost, sportski auto i krdo stoke sa pedigreom.

Učinilo mu se da čuje nečiji prigušeni smeh, pogledao je oko sebe. Nije bilo nikog.

Kad se okrenuo, utilajzer je nestao.

Samo se zablenuo. U sledećem momentu i *on* nestade.

Kad je otvorio oči, Kolins je stajao pred pisaćim stolom. Sa druge strane bio je krupan čovek crvenog lica koji je još na početku pokušao da mu provali u sobu.Čovek nije izgledao besan. Pre je bio rezigniran, čak melanholičan.

Kolins je stajao za čas u tišini, žalostan što je cela stvar prošla. Vlasnik i A-lista su ga konačno uhvatili. Ali bilo je slavno dok je trajalo.

»Dobro«, reče Kolins direktno, »dobili ste svoju mašinu nazad. Šta biste sad još hteli?«

»*Moju mašinu*?« reče čovek crvenog lica, gledajući podozrivo uvis. »To nije moja mašina, gospodine. Ni slučajno«.

Kolins je piljio u njega. »Ne pokušavajte da me zavarate, mister. Vi sa A-liste želite da zaštite svoj monopol, zar ne?«

Čovek crvenog lica spusti svoj papir. »Gospodine Kolinse«, reče on kruto. »Moje ime je Flajn. Ja sam agent Udruženja za zaštitu građana, besprofitne organizacije čiji je cilj da zaštiti pojedince kao što ste vi, od grešaka u rasuđivanju«.

»Znači, niste sa A-liste?«

»Činite stvari bez razumevanja, gospodine«, reče Flajn sa tihim dostojanstvom. »A-lista ne predstavlja socijalnu grupu, kao što vi, izgleda, verujete. To je samo iznos na računu«.

»Šta?« upita polako Kolins.

»Iznos na računu«, Flajn pogleda na svoj sat. »Nemamo mnogo vremena, pa ću vam to skratiti koliko je moguće. Naše doba je decentralizovano, gospodine Kolinse. Naši poslovi, industrija i usluge su razbacani u popriličnom prostoru i vremenu. Korporacija za utilizaciju je suštinska veza. Ona obezbeđuje transfer robe i usluga od mesta do mesta. Shvatate li?«

Kolins klimnu glavom.

»Kredit je, svakako, automatska privilegija. Ali, konačno, sve se mora platiti«.

Kolinsu se nije dopalo kako to zvuči. *Platiti*? Ovo mesto nije bilo tako civilizovano kao što je mislio. Niko nije spominjao plaćanje. Zašto sad to iznose?

»Zašto me neko nije zaustavio?« upita očajno. »Morali su znati da nemam odgovarajući iznos na računu«.

Flajn odmahnu glavom. »Kreditni iznosi su predlog, a ne zakon. U civilizovanom svetu pojedinac ima pravo na sopstvene odluke. Veoma mi je žao gospodine«. Pogleda ponovo na svoj sat i pruži Kolinsu papir koji je dotad čitao. »Da li biste samo pogledali ovaj račun, da mi kažete da li je u redu?«

Kolins je uzeo papir i čitao:

Jedna palata, sa opremom	45,000,000
Usluge Maksima Olf	111,000
122 igračice	122,000,000
Savršeno zdravlje	888,234,031

Strogo i na brzinu je pogledao ostatak liste. Zbir je iznosio nešto više od osamnaest milijardi duga,

»Čekajte malo!« povika Kolins. »Ne mogu me prisiliti na ovo! Utilajzer je slučajno upao u moju sobu!«

»Upravo na tu činjenicu ću im skrenuti pažnju«, reče Flajn. »Ko zna? Možda će biti razumni. Neće škoditi ako se proba«.

Kolins oseti da se soba njiše. Flajnovo lice je počelo da se topi pred njim.

»Vreme je isteklo«, reče Flajn. »Mnogo sreće«.

Kolins sklopi oči.

Kada ih je ponovo otvorio, stajao je na goloj zaravni, spram venca onižih planina. Hladan vetar ga je šibao po licu, a nebo je bilo čelične boje.

Pored njega je stajao čovek u dronjeima. »Ovde«, reče čovek i pruži Kolinsu pijuk.

»Šta je ovo?«

»To je pijuk«, reče čovek strpljivo. »Tamo je kamenolom, gde ćemo ti i ja, i mnogi drugi rezati mermer«.

»Mermer?«

»Sigurno. Uvek postoji neki idiot koji želi palatu«, reče čovek nacerivši se kiselo. »Možeš me zvati Jang. Bićemo zajedno neko vreme«.

Kolins glupo trepnu. »Koliko dugo?«

»Odradićeš ti to«, reče Jang. »Rata je pedeset mesečno, dok ne otplatiš ceo dug!«

Pijuk ispade Kolinsu iz ruke. Ne mogu mu to učiniti. Korporacija za utilizaciju mora odmah uvideti svoju grešku! *Oni su krivi*, što su pustili mašinu da sklizne u prošlost: Zar ne shvataju?

»Sve je to greška!« reče Kolins.

»Nema greške«, reče Jang. »Nedostaje im radnika, morali su svuda da ih vrbuju. Hajde. Posle prvih hiljadu godina neće ti više smetati«.

Kolins je krenuo, prateći Janga, prema kamenolomu. Zastao je.

»Prvih *hiljadu* godina? Pa neću toliko živeti!«

»Sigurno da hoćeš«, uveravao ga je Jang. »Dobio si besmrtnost, zar ne?«

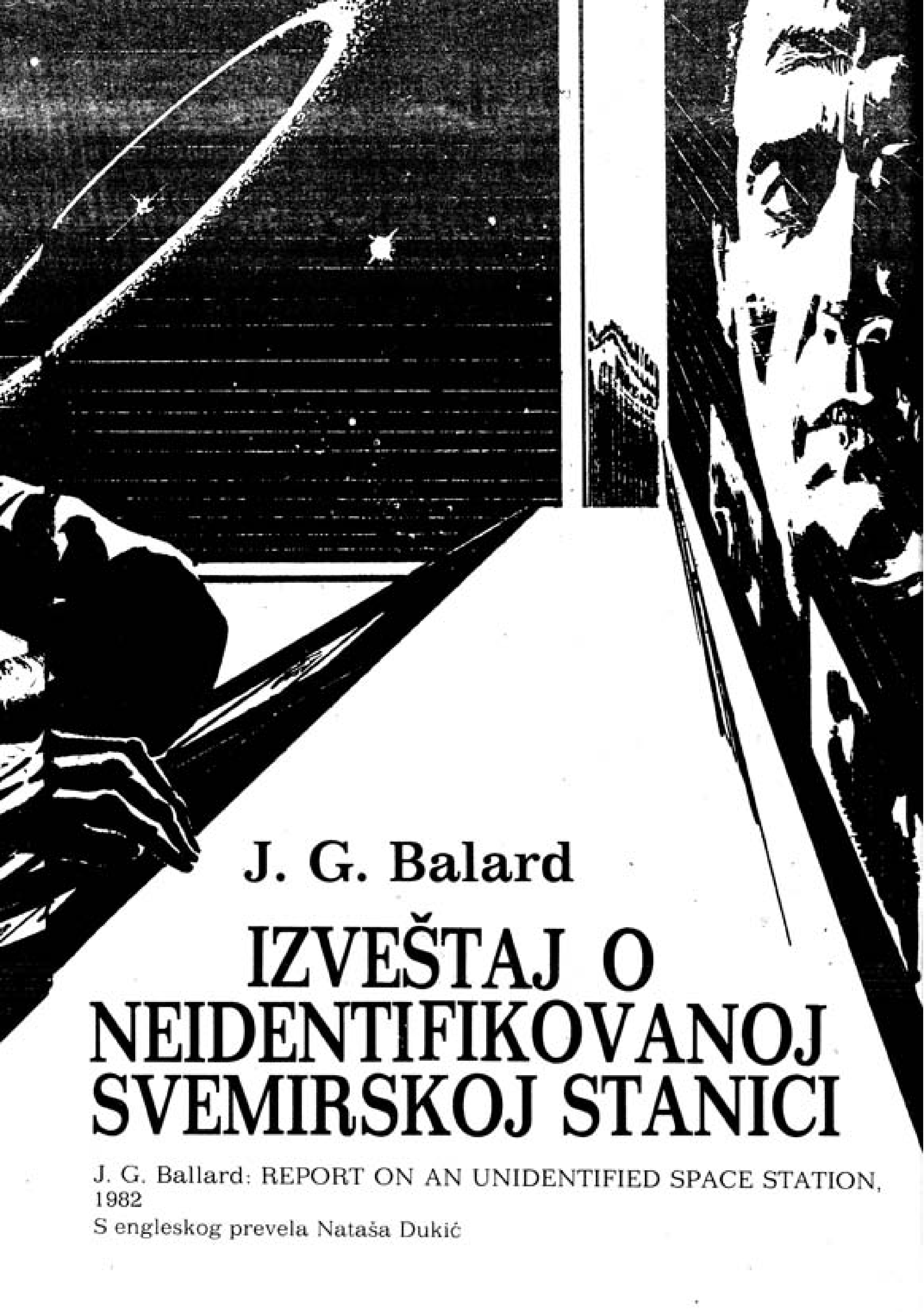
Da, dobio ju je. Poželeo ju je, baš pre nego što su mu oduzeli mašinu. Ili je to zatražio tek pošto su mu uzeli mašinu?

Kolins se nečega setio. Čudno, ali nije se sećao da je video besmrtnost na računu koji mu je Flajn pokazao.

»Koliko me terete za besmrtnost?« upitao je.

Jang ga pogleda i nasmeja se. »Ne budi naivan, drugar. Trebalo je već da shvatiš«.

Odveo je Kolinsa prema kamenolomu. »Naravno, *to daju besplatno*«.

J. G. Balard

IZVEŠTAJ O NEIDENTIFIKOVANOJ SVEMIRSKOJ STANICI

J. G. Ballard: REPORT ON AN UNIDENTIFIED SPACE STATION, 1982
S engleskog prevela Nataša Dukić

ISTRAŽIVAČKI IZVEŠTAJ 1

Imali smo sreće da smo mogli da izvedemo prinudno spuštanje na ovu nenastanjenu svemirsku stanicu. Nije bilo gubitaka. Smatramo se srećnim jer smo pronašli siguran spas u trenutku kada se činilo da ekspediciji preti potpuna katastrofa.

Stanica nema nikakve identifikacione oznake a suviše je mala da bi bila upisana u našim mapama. Mada konstrukcija ukazuje da je odavno izgrađena, vrlo je racionalno uređena i u dobrom radnom stanju, pa izgleda da je donedavno korišćena kao tranzitna stanica za odmor putnika. Unutrašnjost joj se sastoji od niza spojenih putničkih holova, sa komforno uređenim salonima i čekaonicama. Do sada nismo uspeli da lociramo most ili kontrolni centar. Pretpostavljamo da je stanica bila jedna od mnogih satelitskih jedinica oko većeg komandnog centra, i da je napuštena kada je postala suvišna unutar matičnog tranzitnog sistema.

Najčudnije na stanici je izuzetno jako grvitaciono polje, mnogo jače nego što bi se moglo pretpostaviti po njenoj maloj masi. Ipak, ovo mora da je greška mernih instrumenata. Nadamo se da ćemo u kratkom roku završiti opravke i zahvalni smo što smo pronašli utočište na ovom spomeniku nekadašnjih migracija.

Ustanovljeni prečnik stanice: 500 metara.

ISTRAŽIVAČKI IZVEŠTAJ 2

Popravke traju duže nego što smo očekivali. Pojedine delove opreme treba temeljno rekonstruisati pa, da bismo skratili vreme, nastavljamo sa istraživanjem našeg privremenog doma.

Na svoje iznenadenje, ustanovili smo da je stanica daleko prostranija nego što smo pretpostavljali. Stanicu okružuje tanak sloj atmosfere, sastavljen od međuzvezdanih čestica koje je ona privukla svojom neobično jakom gravitacijom. Ova fina zavesa je prikrivala pravi obim stanice i navela nas na zaključak da u njoj nema više od koje stotine metara u prečniku.

Počeli smo od centralnog hola koji deli stanicu na dve hemisfere. Ova široka paluba je opremljena hiljadama stolova i stolica. Ali, kada smo stigli do zadnjeg pregradnog zida, otkrili smo da je restoranska paluba samo skroman ulaz u daleko veći hol. Nepregledni krov visok tri sprata prostirao se iznad otvorenog prostora prepunog salona i prolaza. Istražili smo nekoliko veličanstvenih stepeništa, svako opremljeno odmorištem, i pronašli da sva vode ka identičnim holovima ispod i iznad nas.

Očigledno je svemirska stanica korišćena kao značajni tranzitni objekat, na kom su se mogle komforno smestiti na hiljade putnika. Nema soba za posadu ni kontrolnih punktova. To potpuno odsustvo bar jedne kabine koja bi upućivala na to da su putnici ovde provodili iole duže vremena pre nego što bi nastavili, upućuje na zaključak da su ili bili izuzetno samodisciplinovani ili pod snažnim nadzorom.

Ustanovljeni prečnik: 1 milja.

ISTRAŽIVAČKI IZVEŠTAJ 3

Period narastajuće zbunjenosti. Dva člana posade su pre 48 sati preduzela istraživanje nižih paluba stanice, i još uvek se nisu vratili. Preduzeli smo intenzivnu potragu ali se bojimo da je posredi tragičan dogadaj. Nijedan od liftova, kojih ima na stotine, ne radi, ali naši drugovi su možda ušli u neosigurane kabine i poleteli u smrt. Uspelo nam je da na silu otvorimo jedna od teških vrata i pogledamo sa poštovanjem u ogromni otvor. Mnogi od liftova na stanici bi sami mogli da ponesu po hiljadu putnika. Bacili smo nekoliko komada nameštaja u otvor, nadajući se da prema padu odredimo dubinu, ali nikakav zvuk nam se nije vratio. Naši glasovi su odzvanjali u beskrajnoj jami.

Možda su nasi drugovi izgubljeni daleko od nas na nekom nižem nivou? Po veličini stanice, ostaje nada da se njena posada

nalazi na nekom znatno višem nivou i da i ne zna za našu prisutnost. Čim dođemo u kontakt sa njima, pomoći će nam da spasemo svoje drugove.

Ustanovljeni prečnik: 10 milja.

ISTRAŽIVAČKI IZVEŠTAJ 4

Još jednom će naša pretpostavka o veličini stanice biti suštinski izmenjena. Stanica očito ima dimenzije većeg asteroida ili čak manje planete. Naši instrumenti pokazuju da postoje na hiljade paluba, od kojih se svaka prostire miljama, kao neizdiferencirani putnički holovi, saloni i restorani. Kao i ranije, nema znaka o prisutnosti posade ili čuvara. Pa ipak je nekako ogroman broj putnika bio prebačen kroz ovu svemirsku čekaonicu.

Dok smo se odmarali u foteljama, pod nepromenljivim osvetljenjem primetili smo kako nam se ubrzano gubi moć orijentacije. Svaki od nas je sedeo u jednoj tački prostora koja istovremeno nije bila precizno određena i mogla se nalaziti svuda unutar beskrajnih horizonata stolova i fotelja. Možemo samo da pretpostavimo da su putnici koji su ovuda prolazili imali neki urođen smisao za pravac, možda model stanice u mislima koji im je omogućavao da se kreću unutar nje.

U cilju ustanovljavanja preciznih dimenzija stanice i, ako bude mogućno, spašavanja naših drugova, odlučiii smo da napustimo rad na popravkama i produzmemo neograničeno istraživanje, ma koliko nas ono daleko odvelo.

Ustanovljeni prečnik: 500 milja.

ISTRAŽIVAČKI IZVEŠTAJ 5

Ni traga našim drugovima. Tišina unutrašnjosti stanice se odrazila na naš osjećaj vremena. Putovali smo u pravoj liniji duž jedne od centralnih paluba neodredivo dugo vremena. Istovetni pešački holovi, istovetna stepeništa povezana s odmorištima, i istovetni putnički saloni protežu se miljama pod ujednačenim svetlom. Energija koja je potrebna da bi se održao ovakav stepen osvetljenosti govori da su oni koji vode stanicu bili naviknuti na pune putničke kapacitete. U svakom slučaju, postoje nesumnjivi dokazi da ovuda odavno niko nije prolazio. Očigledno je da je onaj koji je stvorio stanicu bazirao tranzitni unutrašnji sistem na tablama ogromnih dimenzija.

Nastavljamo dalje, duž prolaza koji razdvaja dva spojena salonska hola. Kratko se odmaramo posle određenog vremena, all uprkos svom trudu osećamo da se uopšte ne pomeramo, i može lako da se desi da smo uhvaćeni unutar male čekaonice čijim, očigledno neodredivim dimenzijama, kružimo kao mrav unutar lopte. Paradoksalno, naši instrumenti pokazuju da se probijamo u celinu koja naglo povećava masu.

Da li se ceo univerzum sastoji od beskrajnog svemirskog terminala?

Pretpostavljeni prečnik: 5000 milja.

ISTRAŽIVAČKI IZVEŠTAJ 6

Upravo smo došli do znacajnog otkrića! Naši instrumenti su pronašli jedva vidljivu zakrivljenost u podovima stanice. Plafoni iza nas se spuštaju i tonu ka nižim palubama. dok se horizont pred nama sastoji od nestajućih podova.

Dakle, stanica ima merljivu zakrivljenu formu. Mora da je moguće pronaći meridijane koji će označiti njene konture, i ekvator koji će nas vratiti do tačke sa koje smo krenuli. Svi osećamo kako nas obuzima nada. Možda smo već zakačili ekvatorsku crtu, pa se možda, i pored užasno dugog putovanja, u stvari već vraćamo kući.

Pretpostavljeni prečnik: 50.000 milja

ISTRAŽIVAČKI IZVEŠTAJ 7

Naše nade su bile kratkog daha Oduševljeni pomišiju da smo savladali stanicu, i ispleli mrežu oko njenog nevidljivog obima, preterali smo u svojoj vraćenoj samouverenosti. lpak, sada znamo da, mada postoje zakrivljenosti, one se pružaju u svim pravcima. Svaki zid je zakrivljen drugačije od susednih, pod drugačije od plafona. Stanica je, u stvari;

rastuća struktura čije mere se izgleda eksponencijalno uvećavaju. Što je duže putovanje koje se preduzima, veće je uvećanje razdaljine koje putnik treba da pređe. Praktično neograničene prostorne mogućnosti stanice govore da su putnici bili ukrcani na neobično dugačka, ako ne večna, putovanja.

Ne treba ni naglašavati da je kompleksnost arhitekture u nama probudila zlo-slutna predosećanja. Shvatamo da je veličina stanice mera ne zbira broja ukrcanih putnika — mada on mora da je bio ogroman — već dužine putovanja koja moraju da se preduzmu. To izgleda idealno za jednog putnika. Usamljeni putnik ukrcan na beskrajno putovanje zahtevao bi beskrajno mnogo salona za tranzit. Međutim, kako nas na sreću ima više od jednog možemo pretpostaviti da stanica ima svoje krajnje mere mada deluje neizmerno. Stepen do kojeg postiže svoju nemerljivost je verovatno primeren volji i ambiciji putnika.

Pretpostavljeni prečnik: 1 milion milja.

ISTRAŽIVAČKI IZVEŠTAJ 8

Baš kada nam se moral spustio do nule, došli smo do malog ali značajnog otkrića. Kretali smo se po jednoj od neograničenih putničkih paluba, ophrvani svakakvim strahovima i špekulacijama, kada smo primetili tragove nečijeg skorog boravka. Grupa putnika je na ovom mestu nedavno napravila pauzu. Stolice u centralnom holu su bile pomerene, lift na silu otvoren, i našli smo nepogrešive tragove umora putnika. Van sumnje je da ih je bilo više od dvoje, pa na žalost moramo isključiti mogućnost da su to bila naša dva druga.

Ali ima i drugih u stanici, možda ukrcanih na putovanje jednako beskrajno kao što je naše.

Takođe smo primetili i jedva vidljive promene u opremi stanice, u rasporedu svetla i podnim pločicama. To možda deluje nevažno, ali množeći te promene sa skoro beskrajnom veličinom stanice možemo predvideti postepene promene u arhitekturi. Negde u stanici mogte bi postojati nastanjene enklave, čak celi gradovi, okruženi praznim putničkim hodnicima koji se protežu u beskraj poput praznog prostora. Možda postoje i narodi — države čije civilizacije nastaju i propadaju pri zaustavljaju u svojim večitim migracijama kroz stanicu.

Kuda idu? I šta ih tera dalje na tom besmislenom putu? Samo se nadamo da ih vuče najveći od svih instinkata, potreba da ustanove veličinu stanice.

Ustanovljeni prečnik: 5 svetlosnih godina.

ISTRAŽIVAČKI IZVEŠTAJ 9

Ushićeni smo! Među nama raste euforija dok koračamo ogromnim hodnicima. Više nismo nailazili na tragove drugih putnika, i sada je izvesno da smo se kretali po nekoj unutrašnjoj krivulji stanice i naišli na svoje tragove.

Ali taj mali neuspeh nam sada ne znači ništa. Prihvatili smo beskrajnost veličine stanice, i ovo saznanje nas je ispunilo skoro religijskim osećanjima. Naši instrumenti potvrđuju ono što već dugo nagađamo, da je prazan prostor kojim smo prošli od našeg solarnog sistema u stvari deo unutrašnjosti stanice, kao jedna od mnogih praznina u njenim beskrajnim zakrivljenim zidovima. Naš solarni sistem sa svojim planetama, milioni drugih sunčevih sistema koji čine našu galaksiju, i svi udaljeni univerzumi takođe zajedno leže unutar ivica stanice. Stanica se podudara sa kosmosom, ona sačinjava kosmos. Dužnost nam je da putujemo po njoj, na putu čiji početak počinjemo da zaboravljamo, a čiji je cilj sama stanica, svaki sprat i hol unutar nje.

Zato nastavljamo, napajani svojom verom u stanicu, svesni da svaki korak koji učinimo vodi bliže našem cilju. Ali samo postojanje stanice nas održava i daje našim životima razlog za postojanje. Srećni smo što na to možemo odgovoriti svojim obožavanjem stanice.

Ustanovljeni prečnik: 15.000 svetlosnih godina.

Rej Bredberi
GOMILA

Ray Bradbury:
THE CROWD

S engleskog preveo
Goran Skrobonja

Gospodin Spalner prekri lice rukama.

Kretanje u prostoru, predivno izmučeni vrisak, prevrtanje i udar automobila o zid, kroz zid, preko i dole, poput igračke, i osećaj da je izbačen iz njega. Onda — tišina.

Gomila je dotrčala. Na ivici nesvestice, tamo gde je ležao, čuo ih je kako trče. Mogao je da im odredi uzrast i veličinu prema zvuku njihovih mnogobrojnih stopala po letnjoj travi i oivičenom pločniku, preko asfaltirane ulice, dok su birali gde staju izmedu nagomilanih cigala, do mesta gde je njegov automobil napola visio u noćnom nebu, i dalje okrećući točkove besmislenom centrifugom.

Nije znao odakle je gomila došla. Borio se da ostane svestan, a onda su ga lica gomile okružila, obesila se iznad njega poput velikog svetlucavog lišća pognutog drveća. Bili su prsten lica koja su se smenjivala, zbijala i menjala nad njim, koja su gledala dole, gledala dole, čitajući mu vreme života ili smrti na licu, pretvarajući mu lice u mesečev sat na kome je mesec bacao senku sa njegovog nosa na obraz kako bi pokazao vreme disanja ili večnog nedisanja.

Kako brzo gomila dolazi, pomislio je, kao zenica oka koja se skuplja niotkuda.

Sirena. Glas policije. Kretanje. Krv mu je curila sa usana i unosili su ga u ambulantna kola. Neko reče: »Je li mrtav?« A neko drugi reče: »Ne, nije mrtav.« A treća osoba reče: »Neće umreti, neće taj umreti.« I video je lica gomile iza sebe u noći, i po njihovim izrazima znao je da neće umreti. A to je bilo čudno. Video je lice čoveka, mršavo, svetlo, bledo; čovek je progutao i ugrizao se za usnu, kao da mu je jako muka. Bila je tu i mala žena, riđe kose i sa suviše rumenila na obrazima i usnama. I mali dečak sa pegavim licem. Lica drugih. Starac sa smežuranom gornjom usnom, starica, sa madežom na bradi. Svi su oni došli — odakle? Iz kuća, automobila, uličica, iz neposrednog sveta šokiranog nesrećama. Došli su iz uličica, hotela, tramvaja, a izgledalo je kao da su došli niotkuda.

Gomila ga je posmatrala, i on je posmatrao njih i nimalo mu se nisu dopadali. Postojalo je nešto veoma pogrešno u vezi s njima. Nije mogao na to da ukaže prstom. Bili su mnogo gori od ove stvari koja mu se sada dogodila zbog mašine.

Vrata ambulantnih kola se zalupiše. Video je kroz prozore kako gomila gleda unutra. Ta gomila koja je uvek dolazila brzo, tako neobično brzo, da formira krug, da viri, isprobava, bude trapava, ispituje, ukazuje, uznemirava, i kvari privatnost ljudske agonije svojom iskrenom radoznalošću.

Ambulantna kola se odvezoše. Potonuo je nazad a njihova lica su i dalje zurila u njegovo, čak i kad je zatvorio oči.

Točkovi automobila su se okretali danima u njegovim mislima. Jedan točak, četiri točka, vrteći se, vrteći se, i zujeći, ukrug i ukrug.

Znao je da je to pogrešno. Nešto pogrešno sa točkovima i čitavom nesrećom i žurbom stopala i radoznalošću. Lica gomile su se mešala i upredala u divlju rotaciju točkova.

Probudio se.

Sunce, bolnička soba, ruka koja mu meri puis.

»Kako se osećate?« upitao je doktor.

Točkovi izbledeše. Gospodin Spalner pogleda oko sebe.

»Dobro — čini mi se.«

Pokušao je da nađe reči. O nesreći. »Doktore?«

»Da?«

»Ta gomila — je li to bilo sinoć?«

»Pre dva dana. Ovde ste od četvrtka. Ipak, dobro ste. Dobro se oporavljate. Ne pokušavajte da ustanete.«

»Ta gomila. Takođe nešto u vezi točkova. Da li nesreće čine da ljudi, pa — malo skrenu?«

»Ponekad, privremeno.«

Ležao je zureći u doktora. »Da li to može da povredi osećaj za vreme?«

»Panika može ponekad.«

»Čini da minut izgleda kao sat, ili možda da sat izgleda kao minut?«

»Da.«

»Onda da vam kažem.« Osećao je krevet pod sobom, sunce na licu. »Pomislićete da sam lud. Vozio sam prebrzo, znam. Sada mi je žao. Preskočio sam ivičnjak i udario o taj zid. Bio sam povređen i otupeo, znam, ali još uvek mogu da se setim stvari. Najviše — gomile«. Sačekao je trenutak a onda odlučio da nastavi, jer je odjednom znao šta je bilo to što mu je smetalo. »Gomila je stigla tamo previše brzo. Trideset sekundi posle udarca svi su stajali iznad i zurili u mene... nije u redu da oni mogu da trče tako brzo, tako kasno noću...«

»Vi to samo mislite da je bilo trideset sekundi« reče doktor. »Verovatno je bilo tri ili četiri minuta. Vaša čula...«

»Da, znam — moja čula, nesreća. Ali bio sam svestan! Sećam se jedne stvari koja sve to povezuje i čini čudnim, Bože, tako prokleto čudnim. Točkovi mog automobila, naopačke. Točkovi su se još okretali kada je gomila stigla tamo!«

Doktor se nasmešio.

Čovek u postelji nastavi. »Siguran sam! Točkovi su se okretali i okretali brzo — prednji točkovi. Točkovi se ne okreću jako dugo, trenje ih usporava. A ovi su se baš okretali.«

»Zbunjeni ste«, reče doktor.

»Nisam zbunjen. Ulica je bila prazna. Ni žive duše na vidiku. A onda nesreća i točkovi koji se još okreću i sva ta lica iznad mene, brzo, začas. I način na koji su me gledali, znao sam da neću umreti...«

»Običan šok«, reče doktor odlazeći na svetlost sunca.

Otpustili su ga iz bolnice dve nedelje kasnije. Dovezao se do kuće taksijem. Ljudi su došli da ga posete u toku dve nedelje koje je proveo ležeći, i svima je ispricao svoju priču, o nesreći, točkovima koji se okreću, o gomili. Svi su se smejali sa njim dok su to razmatrali, i potom zaboravill.

Nagnuo se napred i kucnuo o prozor taksija.

»Šta nije u redu?«

Taksista se osvrnu. »Žalim, gazda. Ovo je pakleni grad za vožnju. Nesreća tamo napred. Hoćete da zaobidem?«

»Da. Ne, ne! Čekaj. Nastavi. Daj-daj da pogledamo.«

Taksi krenu napred, trubeći.

»Prokleto čudna stvar,« reče taksista. »Hej, *t*i! Sklanjaj tu buvolovku s puta!« Tiše: »Čudna stvar — još više prokletnih ljudi. Radoznalaca«

Gospodin Spalner je spustio pogled i posmatrao kako mu prsti drhte na kolenu. »I vi ste to primetili?«

»Naravno«, reče taksista. »Stalno. Uvek je tu gomila. Pomislili biste da im je rođena majka poginula.«

»Dotrče užasno brzo«, reče Čovek u zadnjem delu taksija.

»Isto kao kod požara ili eksplozije. Nikoga nema. Bum. Mnogo ljudi. Nemam

pojma«

»Jeste li ikad videli nesreću — noću?«

Taksista klimnu glavorh. »Naravno. Ne razlikuje se mnogo. Uvek je tu gomila «

Olupina je bila na vidiku. Telo je ležalo na pločniku. Znali ste da je tu telo iako niste mogli da ga vidite. Zbog gomile. Gomile koja mu je bila okrenuta leđima dok je sedeo u zadnjem delu taksija. Sa leđima okrenutim njemu. Otvorio je prozor i gotovo počeo da viče. Ali nije imao hrabrosti. Ako bi povikao, mogli bi da se okrenu.

A on se plašio da im vidi lica.

»Izgleda da imam pik na nesreće«, rekao je u svojoj kancelariji. Bilo je kasno popodne. Njegov prijatelj je sedeo s druge strane stola i slušao.

»Jutros sam izašao iz bolnice i prva stvar na putu kući, prošli smo pored jedne olupine.«

»Stvari se kreću u ciklusima«, reče Morgan.

»Da ti ispričam o mojoj nesreći.«

»Čuo sam. Čuo sam sve.«

»Ali bilo je čudno, moraš to da priznaš.«

»Moram da priznam. A sada, jesi li za piće?«

Razgovarali su pola sata ili duže. Sve vreme dok su razgovarali, pozadi u Spalnerovom mozgu otkucavao je mali časovnik, sat kome nikad nije bilo potrebno navijanje. Bilo je to sećanje na nekoliko malih stvari. Na točkove i lica.

Oko pola šest začuo se teški metalni prasak na ulici. Morgan klimnu glavom i pogleda napolje. »Šta sam ti rekao? Ciklusi. Kamion i kadilak krem boje. Da, da.«

Spalner ode do prozora. Bilo mu je jako hladno, i dok je stajao tamo posmatrao je svoj časovnik, malu kazaljku za minute. Jedna, dve, tri, četiri, pet sekundi — ljudi koji trče — osam, devet, deset, jedanaest, dvanaest — ljudi su odasvud dotrčavali — petnaest, sedamnaest, osamnaest sekundi — još ljudi, još automobila, još sirena. Čudnovato udaljen, Spalner je posmatrao prizor kao eksploziju unatrag, fragmente detonacije usisane nazad do tačke aktiviranja. Devetnaest, dvadeset, dvadeset jedna sekunda i gomila je bila tu. Spalner napravi pokret dole prema njima, bez reči.

Gomila se okupila tako brzo.

Ugledao je telo žene trenutak pre nego što ga je gomila progutala.

Morgan reče: »Izgledaš loše. Evo. Dovrši piće.«

»Dobro sam, dobro sam. Pusti me na miru. Dobro sam. Možeš li da vidiš te ljude? Možeš li da vidiš bilo koga od njih? Voleo bih da možemo da ih vidimo izbliza.«

Morgan uzviknu: »Gde to do đavola ideš?«

Spalner je izašao, a Morgan za njim, niz stepenice, brzo koliko je bilo moguće. »Dođi, i požuri.«

»Polako, nisi još zdrav!«

Izašli su na ulicu. Spalner se progurao napred. Mislio je da vidi riđokosu ženu sa previse rumenila na obrazima i usnama.

»Eno!« Divlje se okrenuo Morganu. »Jesi li je video?«

»Video *koga* ?«

»Prokletstvo; nestala je. Gomila se zatvorila!«

Gomila je bila svuda okolo, disala je i gledala, menjala položaj i mešala se, mumlala i smetala mu dok je pokušavao da se probije napred. Riđokosa ga je očito videla kako dolazi i pobegla.

Ugledao je još jedno poznato lice! Pegavog dečaka. Ali bilo je na svetu mnogo pegavih dečaka, i, uostalom, nije vredelo, pre nego što je Spalner stigad do njega, taj

dečak je pobegao i nestao među ljudima.

»Je li mrtva?« pitao je glas. »Je li mrtva?«

»Umire«, odgovorio je neko drugi. »Umreće pre nego što stignu ambulantna kola. Nije trebalo da je pomeraju. Nije trebalo da je pomeraju.«

Sva lica gomile — poznata, a ipak nepoznata, koja se naginju, gledaju dole, gledaju dole.

»Hej, čoveče, prestani da se guraš.«

»Koga to guraš, drugar?«

Spalner se vrati nazad i Morgan ga uhvati pre nego što je pao. »Prokleta budalo. Još uvek si bolestan. Zašto si do đavola morao da siđeš ovamo?« zahtevao je Morgan da zna.

»Ne znam, zaista. Pomerali su je, Morgane, neko ju je pomerao. Ne smeš nikada da pomeraš žrtve saobraćajne nesreće. To ih ubija. To ih ubija.«

»Da. Tako ti je to sa ljudima. Idioti.«

Spalner je pažljivo rasporedio isečke iz novina.

Morgan ih pogleda. »Šta ti je na umu? Posle tvoje nesreće stalno misliš da je svaka saobraćajna gužva deo tebe. Šta je ovo?«

»Isečci o automobilskim sudarima, i fotografije. Pogledaj ih. Ne automobile«, reče Spalner, »već gomile oko automobila.« Pokazao je. »Evo. Uporedi ovu fotografiju olupine u okrugu Vilšajer sa ovom u Vestvudu. Nema sličnosti. Ali sad uzmi ovu sliku iz Vestvuda i stavi pored ove snimljene u okrugu Vestvud pre deset godina.« Ponovo je pokazao. »Ova žena je na obe slike.«

»Koincidencija. Desilo se da je žena bila jednom tamo 1936-te pa ponovo 1946-te.«

»Jednom je, možda, koincidencija. Ali dvanaest puta u periodu od deset godina, kada su se nesreće događale i do tri milje jedna od druge, ne. Evo.« Razdelio je tuce fotografija. »Ona je na svima!«

»Možda je perverzna.«

»Ona je više od toga. Kako može da se desi da je tamo toliko brzo posle svake nesreće? I zbog čega nosi istu odeću na slikama snimljenim u periodu od jedne decenije?«

»Neka budem proklet, tako je.«

»I najzad, zbog ćega je stajala iznad mene u noći moje nesreće, pre dve nedelje?«

Uzeli su piće. Morgan je prošao kroz dosijee. »Šta si to radio, angažovao službu za isečke dok si bio u bolnici da za tebe pregleda novine?« Spalner klimnu glavom. Morgan otpi piće. Postajalo je kasno. Ulična svetla su se palila na ulicama ispod kancelarije. »Šta sve ovo znači?«

»Ne znam«, reče Spalner, »osim da postoji univerzalni zakon što se tiče nesreća. *Okuplja se gomila*. Uvek se okuplja. I poput tebe i mene, ljudi se pitaju godinu za godinom zašto se okuplja tako brzo, i kako? Ja znam odgovor. Evo ga!«

Bacio je isečke. »To me plaši.«

»Ti ljudi — možda su oni lovci na zadovoljstva, perverzni senzacionalisti sa bludnom požudom za krvlju i morbidnim?«

Spalner slegnu ramenima. »Da li to objašnjava njihovo prisustvo kod svih nesreća? Zapazićeš da se drže određenih teritorija. Nesreća u Brentvudu će privući jednu grupu. U Hantington Parku drugu. Ali postoji pravilo za lica, određeni procenat koji se pojavljuje kod svake olupine.

Morgan reče, »Nisu sva ta lica ista, zar ne?«

»Prirodno da nisu. Nesreće privlače i normalne ljude, za određeno vreme. Ali ovi su, po meni, tamo *prvi.*«

»Ko su oni? Šta hoće? Stalno nagoveštavaš, umesto da kažeš. Dobri bože, mora da imaš neku ideju. Zaplašio si sebe, a sad si i mene učinio nervoznim.«

»Pokušavao sam da dođem do njih, ali uvek me neko saplete, uvek stignem prekasno. Oni skliznu u gomilu i nestanu. Izgleda da gomila pruža zaštitu nekim svojim članovima. Vide me da dolazim.«

»Zvuči kao neka vrsta klike.«

»Imaju jednu stvar zajedničku, uvek se pojavljuju zajedno. Kod požara ili eksplozije ili na ivicama ratišta, kod svake javne demonstracije te stvari zvane smrt. Lešinari, hijene ili sveci, ne znam šta su, naprosto ne znam. Ali idem sa tim u policiju, večeras. Dovoljno dugo je trajalo. Danas je neko od njih pomerao telo te žene. Nisu smeli da je dotaknu. To ju je ubilo.«

Stavio je isečke u aktovku. Morgan ustade i skliznu u svoj kaput. Spalner zatvori tašnu koja škljocnu. »Ili, upravo sam pomislio...«

»Šta?«

»Možda su je želeli mrtvu.«

»Zašto?«

»Ko zna. Ideš sa mnom?«

»Žao mi je. Kasno je. Vidimo se sutra. Srećno.« Izašli su zajedno. »Pozdravi pajkane s moje strane. Misliš da će ti poverovati?«

»Poverovaće mi, ne boj se. Laku noć.«

Spalner je vozio sporo prema gradu.

»Želim da stignem tamo«, rekao je sebi, »živ«.

Bio je prilično šokiran, ali ne i iznenađen, donekle, kada je naišao kamion kotrljajući se iz jedne uličice pravo prema njemu. Upravo je čestitao sebi na oštrom čulu opažanja i uobličavao u mislima ono što će reći policiji, kada je kamion udario u njegov automobil, To, u stvari, i nije bio njegov automobil, što je u celoj stvari bilo obeshrabrujuće. Bio je bačen najpre na ovu, pa na onu stranu, dok je mislio, kakva šteta, Morgan je otišao i pozajmio mi svoj drugi automobil na nekoliko dana dok moj ne poprave, a sad eto me opet. Vetrobran mu se zakova u lice. Bačen je napred — nazad u nekoliko munjevitih trzaja. Onda se svo kretanje zaustavilo i sva buka prestala i ispunio ga je samo bol.

Čuo im je stopala kako trče i trče i trče. Počeo je da petlja sa vratima automobila. Škljocnula su. Ispao je na pločnik pijano i ostao da leži, sa uvetom uz asfalt, slušajući ih kako dolaze. Bilo je to kao velika kišna oluja, sa mnogo kapi, teških i lakih i srednjih, koje su dodirivale zemlju. Čekao je nekoliko sekundi i slušao njihovo približavanje i dolazak. A onda, slabo, sa iščekivanjem, pridigao glavu i pogledao.

Gomila je bila tu.

Mogao je da im oseti dah, pomešane mirise mnogo ljudi koji usisavaju i usisavaju vazduh potreban čoveku za život. Nagomilali su se i gurali i usisavali i usisavali sav vazduh oko njegovog dahtavog lica dok nije pokušao da im kaže da odstupe, primoravali su ga da živi u vakuumu. Glava mi je veoma mnogo krvarila. Pokušao je da se pomeri i shvatio da mu nešto nije u redu sa kičmom. Nije mnogo osetio udarac, ali kičma mu je bila povređena. Nije se usuđivao da se pomera.

Nije mogao da govori. Dok je otvarao usta, ništa nije izlazilo napolje osim gušenja.

Neko reče: »Pomozite mi. Okrenućemo ga i podići u udobniji položaj.«

Spalnerov mozak eksplodira.

Ne! Ne pomerajte me!

»Pomerićemo ga«, reče glas, bezbrižno.

Idioti, ubićete me, nemojte!

Ali ništa od toga nije mogao da izgovori glasno. Mogao je samo da misli.

Ruke ga dohvatiše. Počeli su da ga dižu. Uzviknuo je i nesvestica ga zaguši. Ispravili su ga u udarač agonije. Dva čoveka su to učinili. Jedan od njih je bio mršav, plav, bled, hitar mladić. Drugi je bio jako star i imao je smežuranu gornju usnu.

Već im je ranije video lica.

Poznati glas reče, »Je li — je li mrtav?«

Drugi glas, glas vredan pamćenja, odgovori, »Ne. Još ne. Ali biće mrtav pre nego što stignu ambulantna kola.«

Bila je to jako glupa, luda zavera. Kao svaka nesreća. Cvileo je histerično pred čvrstim zidom Oca. Bili su svuda oko njega, ove sudije i porotnici sa licima koja je već ranije video. Brojao im je lica kroz svoj bol.

Pegavi dečak. Starac sa smežuranom gornjom usnom.

Riđokosa žena rumenih obraza. Starica sa mladežom na bradi.

Znam zbog čega ste ovde, pomislio je. Isto kao i kod drugih nesreća. Da osigurate da pravi prežive, a pravi umru. Zato ste me podigli. Znali ste da će me to ubiti. Znali ste da bih preživeo da ste me pustili na miru.

I tako je bilo od početka vremena, kada se gomile okupe. Na ovaj način ubijate mnogo lakše. Alibi vam je veoma jednostavan; niste znali da je opasno pomerati povređenog. Niste želeli da ga povredite.

Gledao ih je, iznad sebe, radoznalo kao čovek duboko pod vodom koji posmatra ljude na mostu. Ko ste vi? Odakle dolazite i kako stižete ovamo toliko brzo? Vi ste gomila koja uvek smeta, koja troši dobar vazduh potreban plućima čoveka na umoru, koristeći prostor koji bi trebalo on da koristi za ležanje, sam. Gazite po ljudima da biste bili sigurni da će umreti, takvi ste vi. Znam vas sve.

Bilo je to poput učtivog monologa. Nisu rekli ništa. Lica. Starac. Riđokosa žena.

Neko podiže aktovku. »Čije je ovo?«

To je moje! To su dokazi protiv svih vas!

Oči, izokrenute nad njim. Sjajne oči ispod razbarušene kose ili šešira.

Lica.

Negde — sirena. Stizala su ambulantna kola.

Ali gledajući u lica, konstrukcije, modele, oblike lica, Spalner je znao da je prekasno. Pročitao im je to na licima. Oni su znali.

Pokušao je da govori. Nešto je uspelo da izađe:

»Izgleda da ću — vam se pridružiti. Ja — pretpostavljam da ću — sada — biti član vaše — grupe.«

Onda je sklopio oči, i sačekao islednika koji pregleda leševe.

Brus Sterling

MALA PRODAVNICA ČAROLIJA

Bruce Sterling: THE LITTLE MAGIC SHOP, 1987
S engleskog prevela Nataša Đukić

Rane godine života Džejmsa Obernadija su bile prepune najcrnjih predskazanja.

Njegov otac, carinik u Novoj Engleskoj, imao je umetničkih sklonosti; crtanke su mu bile prepune crteža starih putitanskih grobova i novih nantaketskih kitolovaca. Danju je merio bale uvezenog čaja i pamučnog platna; uveče bi vodio Džejmsa na sastanke sa obrazovanim prijateljima, koji bi pili porto, ogovarali svoje žene i izdavače, i davali Džejmsu luše od melase.

Džejmsov otac je nestao u ekspediciji na Veliku kamenu glavu u Vermontu; od njega su ostale jedino cipele.

Džejmsova majka, udovica sa nejakim sinom, ubrzo su udala za ogromnog i dlakavog čoveka koji je živeo u raspadajućem zdanju u unutrašnjosti države Njujork.

Uveče bi porodica često odlazila u obližnji Albani u posete. Sa prijateljima iz antimasonske partije Džejmsov bi poočim raspravljao obično o politici; na spratu, njegova majka je s drugim ženama preko spiritualističkih obreda pričala sa poznatim mrtvacima.

Vremenom je Džejmsov poočim bio sve zaokupljeniji masonskom urotom. Porodica je prestala da se pojavljuje u društvu. Zavese su po ceo dan bile navučene a porodici je naređeno da se dobro čuva od nepoznatih u crnim odelima. Džejmsova majka postajala je sve slabija i bleđa, i sve češće je zaboravljala da zameni kućnu haljinu doličnijom odećom.

Jednog dana, Džejmsov poočim pročitao im je novinski izveštaj o anđelu Moroniju koji je u blizini otkrio zakopane zlatne poluge koje su objašnjavale biblijsko predanje Maundbilder Indijanaca. Kako se približavao kraju članka, glas mu se sve više tresao a oči postajale sve luđe. Te noći su se čuli prigušeni krici i pomamna lupa čekića.

Sledećeg jutra, mladi Džejms je našao svog očuha ispred kamina još uvek u odelu, kako ispija šolje brendija jednu za drugom odsutno džarajući vatru žaračem.

Džejms je nazvao dobro jutro sa uobičajenom srdačnošću. Poočimove oči su ga izbezumljeno pogledale ispod sastavljenih obrva. Džejmsu je rečeno da mu je majka otišla u milosrdnu posetu dalekoj rodbini koju je pogodila crvena kuga. Razgovor se uskoro preneo na određenu ostavu na spratu koja je sada bila zakucana ekserima. Džejmsu je poočim strogo zabranio da se približava njenim vratima.

Prolazili su dani. Njegove majke nije bilo već nedeljama. I mada su mu oštra upozorenja da ne ide u ostavu često ponavljana, Džejms nikada nije pokazao zanimanje za ono što je u njoj. Nedugo potom negde u starčevoj glavi je od prevelike brige eksplodirala arterija.

Za vreme poočimovog pogreba, porodičnu kuću je pogodio grom i sravnio je sa zemljom. Novac od osiguranja, a i sudbina Džejmsovog života, prešli šu u ruke dalekog rođaka, smušenog i preplašenog čoveka koji je vodio borbu protiv alkohola i pio nekoliko boca dr Rifkinsovog životnog eliksira svakog dana.

Džejms je poslan u internat koji je vodio fanatični kalvinistički đakon. Tamo je Džejms bio uspešan, zahvaljujući prilježnom radu i svojoj pomirljivoj, blagoj naravi. Stigao je do zrelosti kao visok, razuman mladi čovek mirnog temperamenta i nežnog lica potpuno neobeleženog zlom kobi.

Dva dana pošto je diplomirao, đakon i njegova žena su nađeni iseckani na parčiće, polugolih tela skoro zakopanih u balegi jedinog konja koga su imali. Džejms se zadržao taman toliko da uteši njihovu neudatu kćer, koja je suvih očiju sedela u stolici za ljuljanje, sa pažnjom kidajući maramicu na parčiće.

Onda se Džejms preselio u Njujork kako bi nastavio školovanje.

I tamo je Džejms Obernadi pronašao malu radnju u kojoj su se prodavale čarolije.

Džejms je ušao u neobeleženu radnju slučajno, bežeći od prigušenih jauka iz zubarske ordinacije preko puta.

Zamračena unutrašnjost radnje je mirisala na goruće kitovo ulje i mesingani fenjer. Duboke drvene police, prekrivene paučinom, pružale su se duž zidova. Tu i tamo,

požuteli vojni proglasi su pozivali na pomoć protiv ustanika u Teksasu. Džejms je s poštovanjem pozdravio prema apotekarskom kredencu, gde je nekoliko uštavljenih, lakiranih žaba mahalo malim trubama i gitarama. Vlasnik se pojavio iza crvene zavese. »Mogu li pomoći mladom gospodinu?« rekao je trljajući ruke. Bio je to mali, žustri Irac. Uši su mu se gubile negde u gomili kose, nosio je bifokalne naočare i cipele s mesinganom kopčom.

»Sviđa mi se ta stvarčica ispod zvona«, pokazao je Džejms.

»Čini mi se da mladog gospodina možemo uslužiti i zanimljivijim stvarima«, reče vlasnik cereći se. »Tako ste mladi, tako puni života.«

Džejms je oduvao prašinu sa ćupa, nakupljenu podužom nebrižljivošću. »Kako ide posao ovih dana?«

»Mi posedujemo vrlo probranu klijentelu«, reče onaj drugi, i predstavi se. Ime ju je bio g-din O'Beron, i skoro je bio pobegao od neopisive gladi u svojoj zemlji. Džejms je protresao sitnu, papirnatu ruku gospodina O'Berona.

»Sigurno ste za jedan ljubavni napitak«, reče g-din O'Beron sa zavereničkim pogledom. »To obično traže vaši vršnjaci.«

Džejms je odmahnuo. »Ne, zaista ne.«

»Onda problemi sa džeparcem? Možda će vas zanimati jedan novčanik koji se sam puni.« Starac je kliznuo preko kase i pokazao kožnu lisnicu.

»Novac?« reče Džejms jedva zainteresovano.

»Onda slava. Imamo magične četke — ili ako vam se više sviđaju novotarije, imamo fotoaparat koji je nekad pripadao samom Montavardeu.«

»Ne, ne«, reče Džejms, nemiran. »Kažite mi cenu ovog ovde. Proučavao ga je kritički. Nije baš bio u dobrom stanju.

»Možemo da povratimo mladost,« reče g-din O'Beron, odjednom nametljivo.

»Jelte«, reče Džejms, zainteresovan.

»Imamo isporuku Vode mladosti po receptu dr Hajdegera«, reče g-din O'Beron. Povukao je skrivenu ručicu koja je otvarala okovani kovčežić i izvukao četvrtastu staklenku. Odčepio ju je. Malo se prosulo i miris maja je ispunio prostoriju. »Jedna ispijena boca«, reče g-din O'Beron, »vraća čoveku ili zveri pravu mladost.«

»Nije valjda«, reče Džejms, skupljajući obrve razmišljajući »A koliko je kašičica u boci?«

»Nemam pojma«, priznao je g-din O'Beron. »Nikad nisam merio na kašičicu. Opominjem vas, ovo je obično za starije. Mladići poput vas uzimaju ljubavne napitke,«

»Koliko je jedna boca?« reče Džejms.

»Malo je skupo«, preko volje reče g-din O'Beron. »Cena je sve što imate.«

»Deluje razumno«, reče Džejms. »A koliko za dve boce?«

G-din O'Beron se zabuljio. »Ne preterujte, mladiću«, Pažljivo je začepio bocu. »Setite se da već treba da mi date sve što imate.«

»Kako da znam da ćete opet imati vodicu kada mi zatreba?« reče Džejms.

G-din O'Beron je nelagodno podigao oči iza bifokalnih stakala. »To prepustite meni.« Cerio se, ali ne ubedljivo kao malopre. »Ova radnja se neće zatvoriti — ne dok ima mušterija poput vas.«

»Dogovoreno«, reče Džejms, pa se rukovaše po sklopljenoj pogodbi. Džejms se vratio posle dva dana, prodavši sve što je posedovao. Predao je malu torbu sa zlatom i bankovni ček kojim mu prenosi celo svoje nasleđe. Otišao je sa odelom na sebi i bocom.

Prođe dvadeset godina.

U Sjedinjenim Državama je besneo građanski rat. Ubijeno je na stotine hiljada ljudi, razneseno ili minama ili mecima, ili jadno nestalo u septičkim jamama. Na ulicama Njujorka, stotine protivnika regrutovanja je pobijeno šrapnelima, pa je kaldrma ispred male radnje čarolija bila pretrpana mrtvima čiji se zadah raspadanja počeo osećati. Najzad, posle tvrdoglavog otpora i neopisive agonije, Konfederacija je poražena. Rat je postao prošlost.

Džejms Obernadi se vratio.

»Bio sam u Kaliforniji«, rekao je zaprepašćenom g-dinu O'Beronu. Bio je fino preplanuo i nosio ljubičasti kaput, čizme s mamuzama i srebrni sombrero. Imao je zlatan sat velik kao kupus a na prstima su mu sijali dragulji.

»Obogatili ste se na kopanju zlata«, nagadao je g-din O'Beron.

»Ne baš«, reče Džejms. »Petljao sam trgovinom. U Sakramentu. Tamo se tuce jaja prodaje za skoro isto toliko zlata, znate.« Nasmešio se i pokazao na svoju biranu odeću. »Išlo mi je uglavnom dobro, ali se obično ne oblačim ovako ekstravagantno. Znate, na sebi nosim sve što posedujem. To će nam olakšati razmenu.« Pružio je praznu bocu.

»Vrlo dalekovido s vase strane«, reče g-din O'Beron. Pažljivo je ispitivao Džejmsa, kao da traži naznaku fizičkog opadanja ili moralnog propadanja. » ne izgledate stariji ni jedan dan.«

»O, nije baš tako«, reče Džejms. »Imao sam dvadeset kada sam došao prvi put. Sada bi mi lako dali dvadeset jednu, čak dve godine.« Stavio je bocu na “tezgu. »Zanimaće vas sigurno kad vam kažem da ima tačno dvadeset kašika.«

»Niste prosuli ni kap?«

»Ne, naravno«, nasmešio se Džejms na tu pomisao. »Otvarao sam je samo jednom godišnje.«

»Nije vam se desilo da uzmete dve kašike odjednom, na primer? Ili da iskapite bocu?«

»Šta bi mi to pomoglo?« reče Džejms. Počeo je da skida prstenje i da ga slaže po tezgi uz jedva čujno zveckanje. »Sačuvali ste malo Vode mladosti u rezervi, pretpostavljam«.

»Pogodba je pogodba«, preko volje reče g-din O'Beron. Pružio mu je sledeću bocu. Džejms je otišao bos, samo u košulj; i pantalonama, ali sa svojom bocom.

Prošla je 1870. i narod je slavio stogodišnjicu. Železnica se protegla po celoj zemlji. Na ulicama Njujorka su instalirane gas-lampe. Počele su da niču neviđeno visoke zgrade, ali je kraj sa malom prodavnicom čarolija ostao nedirnuto mračan.

Džejms Obernadi se vratio. Sada je izgledao kao dvadesetčetvorogodišnjak. Preneo je tapije nekih poseda u Čikagu i otišao sa narednom bocom.

Uskoro posle početka veka, Džejms se ponovo vratio, vozeći automobil na paru, zviždućući melodiju sa Izložbe u Sent Luisu i gladeći negovane brčiće. Potpisao je tapiju na kola, koja su bila izvrsna, ali nisu oduševila g-dina O'Berona. Stari Irac je s godinama propao, a tanke ruke su mu se tresle dok je prodavao svoju robu.

U nekoliko sledećih godina, svet je potresao rat velikih sila, ali Amerika je ostala uglavnom nepovređena. Došle su dvadesete, i Džejms dode natovaren koferčetom prepunim naglo rastućih akcija i obveznica. »Čini mi se da se uvek dobro snalazite«, primetio je g-din O'Beron drhtavim glasom.

»Važno je da si u toku«, reče Džejms. »I da si talentovan po prirodi.« Ispitivački se osvrnuo po prostoriji. Vrednost robe je opala. Delovi starih mašina su ležali pored gomila raspadajućih narodnih magazina i kolutova pocrnelog telefonskog kabla. Egzotične sitnice, kutijice začina ili ćilibara, idoli od slonovače koje su izradili ljudožderi, sada su potpuno nestali. »Nadam se da vam neće smetati novo pakovanje«, krkljao je g-din O'Beron, dodajući mu tečnost. Boca je bila zaobljena i imala mašinski čep od plute i kalaja.

»Imate problema sa nabavkom?« delikatno je upitao Džejms.

»To prepustite meni!« reče g-din O'Beron, uvređeno podižući nos.

Džejmsova sledeća poseta bila je posle sledećeg rata koji je bio neobjašnjivo i nezamislivo jeziv. Radnja g-dina O'Berona je sada bila pretrpana vojnim viškovima. Gole električne sijalice su visile iznad naslaga natrulih kaki i gumenih stvari.

Džejms je izgledao kao da je blizu tridesetih. Po modernim američkim standardima bio je nešto niži, ali jedva primetno. Nosio je pantalone sa visokim strukom i beli laneni sako sa naglašenim ramenima.

»Pretpostavljam«, mrmljao je g-din O'Beron veštačkim zubima, »da se vas ovaj svet nimalo ne tiče. Šta je sa ženama, ljubavnicama, decom?«

»Šta je s njima?« slegnuo je Džejms.

»Zadovoljni ste dok ih gledate kako stare i umiru?«

»To nikad ne dočekam«, primetio je Džejms. »Ipak, svakih dvadeset godina se moram vratiti i ovde ostaviti sve što imam. A onda je jednostavnije krenuti od nule.

»Kako bezosećajno«, mrmljao je gorko g-din O'Beron.

»Ma dajte«, reč Džejms. »Ipak mi se čini da ni vi ne delite eliksir na sve strane.«

»Ali radnja sa čarolijama je moj POSAO«, reče g-din O'Beron jedva. »Postoje određena nepisana pravila.«

»Jel'?« reče Džejms, naginjući se preko tezge sa lakoćom mladog stogodišnjaka. »To nikad niste spomenuli. Natprirodni zakoni — mora da su zanimljivi za proučavanje.«

»Šta se vi petljate u to«, reče g-din O'Beron. »Vi ste KUPAC i ljudsko biće. Brinite se za sebe a mene ostavite na miru.«

»Što smo osetljivi«, reče Džejms. Oklevao je. »Znate, imam neke novine vezane za industriju plastike. Verujem da ću zaraditi mnogo više nego obično. Pa, ako biste prodavali ovo...« Nasmešio se. »Kažu da Irci ne zaboravljaju staru zemlju. Mogli biste se pod starost vratiti tamo — sa zlatom, pa svakog jutra boca mleka ispred vrata...«

»Uzmite svoju bocu i idite«, viknuo je g-din O'Beron, trpajući mu je u ruke.

Prošle su još dve decenije. Džejms se dovezao u otvorenom mustangu i ušao u radnju. Mesto je mirisalo na pačuli drvce, a savremeni posteri su preplavili zidove. Pakovanja tupavih slikovnica su se nazirala pored polica sa razbacanim kukama i ručno pravljenim slavinama.

G-din O'Beron se dovukao iza obešene iskrzane zavese. »Opet vi«, propištao je.

»Na vreme«, reče Džejms, okrećući se. »Sviđa mi se što u radnji držite korak s vremenom, g-dine O'Beron, baš divno.«

G-din O'Beron ga je otrovno pogledao. »Sada imate sto dvadeset godina. Zar vam nije teško da ih nosite na plećima?«

Džejms je zatečeno gledao u njega. »Šalite se?«

»Zar niste naučili koliko je smrt blagoslov? Koliko je bolje da ne pređemo granicu koju nam je sudbina odredila?«

»Uh«, reče Džejms. Stresao se. »Shvatio sam nešto o materijalnom bogatstvu, to da... Ono samo sputava. Ovoga puta vam ne ostavljam kola, iznajmljena su.« Izvadio je izlizani novčanik iz prednjeg dela svojih farmerki. »Imam neke lažne Dajners i kreditne kartice.« Bacio ih je preko tezge.

G-din O'Beron je ne verujući gledao u lopova. »Vi se to šalite?«

»Hej, to je sve što imam«, reče Džejms blago. »Tamo pedesetih, mogao sam levom rukom da kupim ceo Dženeral motors. Ali kada sam razgovarao s vama poslednji put, shvatio sam da vas to ne zanima. Pomislio sam da onda i nije važna imovina, već onako, duša same stvari.«

G-din O'Beron se pridržao za srce svojom starački pegavom rukom. »Zar se ovo nikad neće završiti? Zašto sam napustio Evropu? Tamo znaju šta je tradicija...« Zastao je, skupljajući dah. »Pogledajte ovo mesto! To je uvreda! Zar se ovo zove radnjom čarolija?« Dohvatio je debelu sveću u obliku pečurke i zavitlao je na pod.

»Uzrujali ste se«, reče Džejms. »Pazite, vi ste rekli da je pogodba pogodba. Nema potrebe da nastavimo sa ovim. Vidim da vam nisam prirastao za srce. Što me ne povežete sa svojim nabavljačem?«

»Nikad!« O'Beron se zaklinjao. »Neće mene potući neki hladnokrvni... ćata.«

»Nisam smatrao da je ovo takmičenje«, ponosno reče Džejms. »Žao mi je ako vi na to tako gledate, gospodine.«

Odgovarajuće vreme je prošlo i Džejms je ponovio svoje hodočašće do prodavnice čarolija. Okolina se promenila. Žene u korsetima i mrežastim čarapama su vrebale po

pločnicima, pod budnim okom muškaraca sa šeširima širokih oboda i izglancanih cipela. Džejms je pažljivo zaključao bravu svog BMW-a.

Nekad zastrveni izlozi magične radnje su bili ofarbani u crno. Neonska reklama iznad vrata je glasila ODRASLI — GLEDANJE — 25 centi.

Unutra, nekad prenatrpani pod prodavnice bio je raščišćen. Dobro umotani magazini su ležali na policama, sa živim koricama koje su sijale pod plavičastim mrtvačkim svetlom neonke. Stara tezga je bila zamenjena dugačkom staklenom vitrinom u kojoj su bili izloženi pleteni bičevi i eterična ulja. Goli pod je odzvanjao pod oplatama Džejmsovih Guči cipela.

Neki mladić se pojavio iza zavese. Bio je visok i koščat, sa malim, brižljivo negovanim brčićima. Njegova nežna koža je delovala voskasto i nezdravo. Jedva da se naklonio. »Viri se pozadi«, rekao je visokim glasom ne gledajući Džejmsa. »Morate da kupite žetone. Tri dolara.«

»Šta ste rekli?« reče Džejms.

»Tri soma, čoveče!«

»A«, pružio mu je Džejms novac. Čovek mu predade tuce plastičnih žetona i odmah nestade iza zavese.

»Oprostite« reče Džejms u prazno. »Hej?« ,

Mašine za virenje su čekale u dnu radnje, u nizu prikrivenih odaja. Vinilska sedišta unutar njih bazdila su na znoj i butil nitrat. Džejms je ubacio žeton i gledao.

Onda je prešao na ostale i gledao i u njih. Vratio se u prednji deo radnje. Čuvar je sedeo na hoklici, cepajući korice sa neprodatih magazina i gledajući mali televizor ispod tezge.

»Ti filmovi« reče Džejms. »To je bio Čarli Čaplin. Pa Daglas Ferbanks. A tek Glorija Svenson...«

Čovek je podigao pogled, nameštajući frizuru. »Pa? Ne volite neme filmove?«

Džejms je ćutao. »Ne mogu da verujem da je Čarli Čaplin snimao pornić«.

»Ne volim da prodajem fazone«, reče čuvar, zevajući. »Ali ovo su originalni snimci, ortak. Jesi li čuo za Herstov dvorac? San Simeon? Stari Herst je voleo da usnimi svoje holivudske gošće na leglu. Sve spavaće sobe su bile snimane.«

»A«, reče Džejms. »Sada mi je jasno. A je li tu gospodin O'Beron?«

Tip je prvi put pokazao zanimanje. »Znate starog? Nema ih mnogo u poslednje vreme da ga znaju. Cujem da njegova klijentela ima vrlo specifičan ukus.«

Džejms je klimnuo. »Trebalo bi da za mene čuva jednu bocu.«

»Pa, pogledaću iza. Možda je budan.« Cuvar se ponovo izgubio. Vratio se sa staklenkom u rukama. »Evo malo ljubavnog napitka.«

Džejms je odmahnuo glavom. »Žao mi je, ne tražim to.«

»Ali to je ono pravo, čoveče! Ne da deluje nego nije normalno!« Čuvar je bio zbunjen. »Pa vi mladi obično tražite ljubavni napitak. A vama verovatno treba stari. Mada mi je žao da ga maltretiram.«

Prođoše dugi minuti, sa udaljenim mrmljanjem i cičanjem. Najzad se čuvar pojavio, gurajući kroz zavesu invalidska kolica. U njima je sedeo g-din O'Beron, sav umotan zavojima, s noćnom kapicom navučenom preko izborane glave. »Oh«, reče napokon. »To ste opet vi.«

»Da, došao samo po...«

»Znam, znam. »G-din O'Beron je zrikavo gledao u jastučiće. »Vidim de ste upoznali mog... ortaka. G-din Feri.«

»Ja kao vodim ovo mesto u poslednje vreme«, reče g-din Feri. Namignuo je Džejmsu iza leđa g-dina O'Berona.

»Ja sam Džejms Obernadi«, reče Džejms. Pružio je svoju ruku.

Feri je ratoborno povukao svoje ruke. »Žao mi je, to nikad ne radim.«

O'Beron se slabo javio i zagušio kašljem. »Pa, moj dečače«, reče on najzad, »nadao sam se da ću izdržati toliko da vas još jednom vidim... Gospodine Feri! Tamo iza, ispod

vaših prljavih plakata, nalazi se jedan paket...«

»Odmah, odmah«, reče popustljivo Feri. Izašao je.

»Dajte da vas vidim«, reče O'Beron. Njegove oči u suvim, sivkastim dupljama su postajale nalik na gušterske. »Pa, kako vam izgleda radnja? Iskreno?«

»Pamti i bolje dane«, reče Džejms. »Kao i vi.«

»Tako vam je to, zar ne?« reče O'Beron. »On ovaj posao vodi kao gangster, taj mladić. Da vidite kako vodi knjige...« Odmahnuo je rukom, u kojoj su kosti krekale pritisnute artritisom. »To je pravo blagostanje, ne morate se više brinuti.«

Feri se pojavio, noseći drveni sanduk u kom su bile naslagane prašnjave aluminijumske konzerve. Pažljivo ju je spustio na tezgu.

Svaka konzerva je sadržala Vodu mladosti. »Hvala« reče Džejms šireći oči. Podigao je sa uživanjem jedan paket, i izvukao konzervu.

»Neka«, reče O'Beron. »Ovo je za tebe, sve. Uživaj, sine moj. Nadam se da si zadovoljan.«

Džejms spusti konzervu. »Šta je sa našim dogovorom?«

O'Beronove oči se zacakliše, uživajući u poniženju. »Iskreno mi je žao. Ali ja jednostavno ne mogu da sprovodim naš ugovor. Kao što vidite, nemam više snage. Ovo je sada vaše. To je sve što sam mogao pronaći.«

»Da, čini mi se da je ovo sve što je ostalo,« klimao je glavom Feri, pregledajući stanje svojih noktiju. »Nije baš bilo prometa — verovatno je preduzeće za punjenje stavilo ključ u bravu.«

»Tolike konzerve, ipak...«. reče Džejms zamišljeno. Pružio je svoj novčanik. »Dovezao sam vam fina kolica, tu su ispred...«

»To više nije važno«, reče O'Beron. »Zadrži ih, kao uspomenu na mene.« Glas mu se izgubio. »Mislio sam da nikad neću stići dovde, ali priznajem da si me potukao. Predajem se.« Spustio je glavu.

G-din Feri je preuzeo kolica. »Sada je umoran«, reče on mudro. »Skloniću ga da ne smeta, ovamo...« Podigao je zavesu i nogom gurnuo kolica. Vratio se Džejmsu. »Uzmite taj sanduk i izvolite napolje. Lepo je bilo raditi sa vama — zbogom.« Oštro je klimnuo.

»Gospodine, do viđenja!« viknuo je Džejms. Bez odgovora.

Džejms je odneo sanduk do kola i stavio ga na zadnje sedište. Onda je izvesno vreme sedeo na prednjem sedištu, dobujući prstima po volanu.

Konačno se vratio unutra.

Gospodin Feri je izvadio telefon ispod kase. Kada je ugledao Džejmsa, tresnuo je slušalicu. »Nešto si zaboravio, ortak?«

»Zbunjen sam«, reče Džejms, »stalno se pitam... šta je sa nepisamm pravilima?«

Čuvar ga je pogledao zbunjeno. »E, starac stalno tako priča. Pravila, standardi, kvalitet. »G-din Feri se zapiljio u svoju robu, a onda pogledao Džejmsu pravo u oči. »Kakva PRAVILA, čoveče?«

Za trenutak je vladala tišina.

»Nikad nisam bio načisto s tim«, reče Džejms. »Ali voleo bih da pitam g-dina O'Berona.«

»Već ste ga dovoljno udavili«, reče čuvar. »Zar ne vidite da starac umire? Dobili ste šta ste tražili, sad čistac, gubite se.« Sklopio je ruke. Džejms je odbio da se pomeri.

Čuvar je uzdahnuo. »Slušaj, nisam ja narodna kuhinja. Ako ćeš da se muvaš ovuda, kupi još žetona.«

»Već sam video šta nudiš«, reče Džejms. »Imaš još nešto«?

»Šta, aparati ti nisu dovoljni, a?« G-din Feri je protrljao svoju bradu. »Pa, obično s tim nemam veze, ali mogu ti naći gram ili dva Magičnog praha senjor Buendije iz Kolumbije. Prvi put je besplatno. Ne? Tebi je teško ugoditi, dečko.«

Feri je ponovo seo, kao da se dosađuje. »Ne znam zašto bih menjao svoju robu, zbog tvog cepidlačenja. Takav budža kao ti, šta ima da se zanosi malom prodavnicom čarolija. Tebi ovde nije mesto, ortak.«

»Zašto, oduvek sam voleo ovo mesto«, reče Džejms. »Ili bar nekad jesam... Čak sam želeo i da ga kupim.«

Feri se zakikotao. »Ti? Ma nije valjda.« Namrgodio se. »Ako ti se ne svida kako je ja vodim, ko te šiša.«

»Ne, ne, siguran sam da ću naći nešto za sebe«, reče brzo Džejms. Naglo je pokazao na tanku knjigu u tvrdom povezu, na vrhu gomile iza tezge. »Evo ovo na primer.«

G—din Feri je slegnuo i nevoljno je izvukao. »Dopašće ti se«, rekao je neubedljivo. »Merlin Monro i Džeki Kenedi na privatnoj plaži.«

Džejms je prevrnuo nekoliko sjajnih stranica. »Koliko je?«

»Želite je?« reče čuvar. Proučavao je povez a onda je spustio. »U redu, pedeset soma.«

»Čist keš?« reče Džejms iznenadeno. »Ništa magično?«

»Keš JE čarolija, ortak.« Opet je slegnuo. »Dobro, četrdeset soma i da se rastanemo u miru.«

»Evo ti pedeset«, reče Džejms. Izvadio je novčanik. »Opa,« spetljao se pa mu je on pao na drugi kraj vitrine.

G-din Feri je sagao za njim. Kada se ponovo digao, Džejms ga je zviznuo teškom knjigom po glavi. Čuvar je pao sa treskom.

Džejms je preskočio tezgu i razmakao zavese. »Dokopao se kolica i izgurao ih napolje. Točkovi su dvaput zapeli za noge gospodina Ferija. O'Beron se od truckanja probudio i vrisnuo.

Džejms ga je gurao ka crno zastakljenom izlogu. »Matori«, naglasi, »koliko već nisi izašao na svež vazduh?« Gurnuo je vrata.

»Ne!« kričao je O'Beron. Zaklonio je oči obema rukama. »Ja moram ostati unutra. Takva su pravila.« Džejms ga je izvezao na pločnik. Kada ga je dodirnulo sunce, O'Beron je vrisnuo od straha i divlje se zakoprcao. Oblaci prašine su leteli sa njegovih jastuka a zavoji se razmotavali. Džejms je brzo otvorio vrata od kola, u zamahu podigao O'Beronovo telo i spustio ga na sedište. »Ne smete to učiniti!« vrištao je O'Beron, a noćna kapa mu je sletela sa glave. »Ja pripadam unutrašnjem svetu, ja ne smem napolje...«

Džejms je zalupio vratima. Optrčao je oko kola i seo za volan. »Ovde je opasno«, drhtao je O'Beron dok je motor startovao. »Tamo sam bio na sigurnom...«

Džejms je pritisnuo papučicu za gas. Kola su krenula. Pogledao je u retrovizor, i video gomilu džabalebaroša kako se smeje i zabavlja. »Kuda idemo?« Mekano je rekao O'Beron.

Džejms je proleteo kroz žuto svetlo. Nagnuo se ka zadnjem sedištu i dohvatio konzervu iz kutije. »Gde se ovo punilo?«

O'Beron je treptao nesigurno. »Bilo je to davno... Mislim na Floridi.«

»Florida deluje baš dobro. Sunce, svež vazduh...« Džejms se spretno probijao kroz saobraćajnu gužvu, palcem skidajući otvarač. Ispio je dobar gutljaj, a onda dao O'Beronu konzervu. »Hajde matori. Dovrši je.«

O'Beron je buljio, oblizujući Suva usta. »Ali ne smem. Ja sam vlasnik, ne kupac. Jednostavno, nije mi dopušteno da uradim tako nešto. Ja sam. vlasnik prodavnice čarolija, kada ti kažem.«

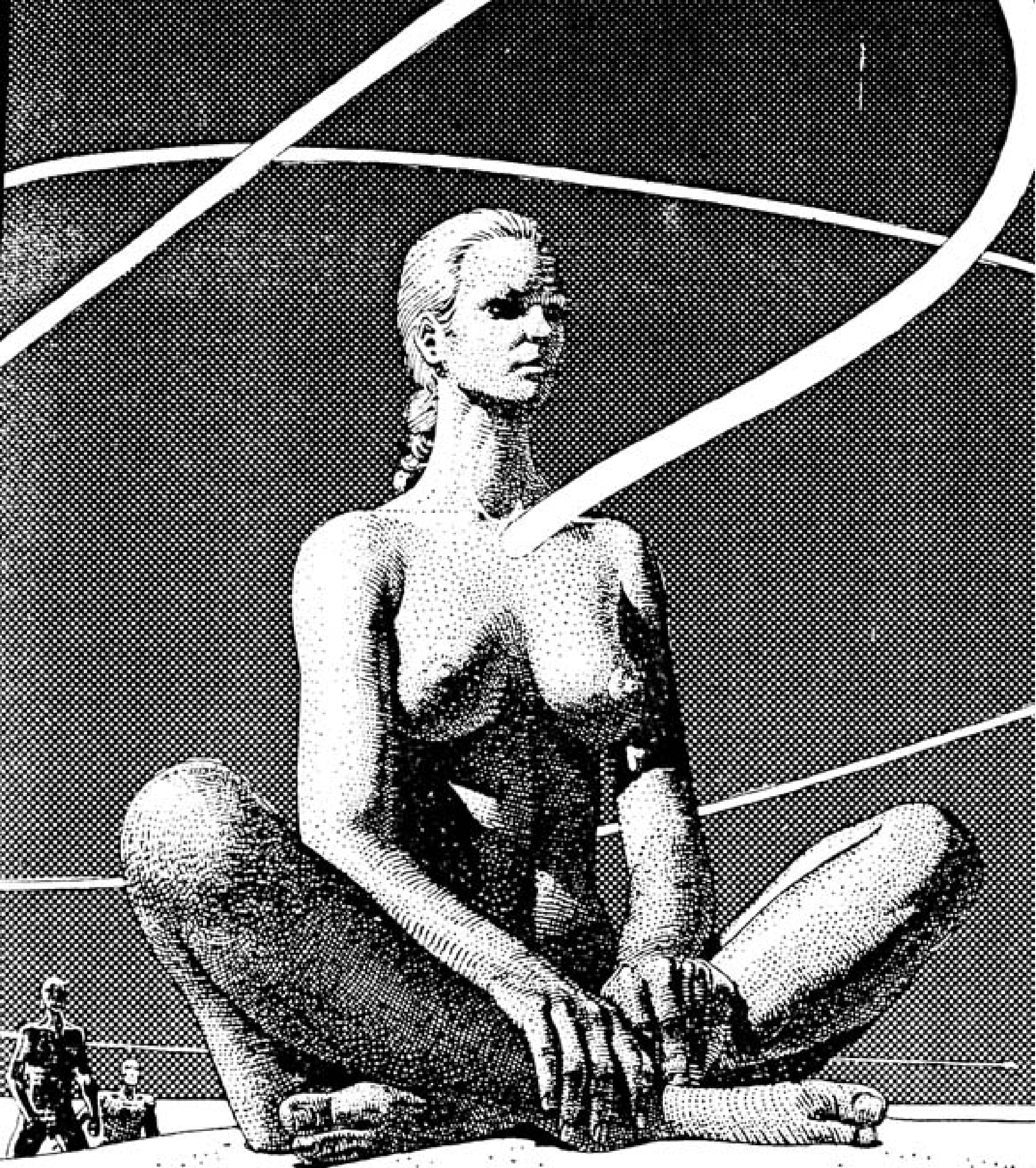
Džejms je zavrteo glavom i nasmejao se.

O'Beron se tresao. Obema kvrgavim rukama je podigao konzervu i počeo žedno da ispija. Zastao je jednom da izdahne vazduh, pa nastavio.

Miris maja je ispunio kola.

O'Beron je obrisao usne i zgnječio konzervu u šaci. Bacio ju je preko ramena.

»Na zadnjem sedištu ima mesta i za te zavoje« reče mu Džejms. »A blizu smo auto-puta.«

Eni Žerar

TERMINAL

Annie Gerard: TERMINAL, 1988
S engleskog preveo Aleksandar B. Nedeljković

Pakao nije pogodan za navigaciju: mapa može pomoći. Onaj pas je izgrizao prste na znaku koji je nekad oznacavao tri mutna pravca gde reka skreće i račva se onostran ulaza u pećinu. Nema drugih belega i nećete ih videti sve dok ne bude prekasno — ne sme vam se dogoditi da zalutate.

Čaršavi su bili vlažni zamršaj oko mojih nogu. Sanjala sam oluju kako pokušava da razbije ovu tišteću uparenu noć u koalesciranje svežih kapi. Osetila sam kako kiša počinje da pljušti, praćena vetrom i grmljavinom. Nisam znala da je to san.

Te noći probudih se sa osećajem da su njegova usta na mom vratu i da njegovi zubi zadiru u moju kožu. Odgurnula sam ga i opet zaspala, čvrsto zatvarajući oči protiv beline munja.

Ujutru nije bilo tragova zuba na mojoj koži. Prozorski okvir bio je suv — kiša, ipak, nije padala. Čaršavi su bili lepljivi od znoja koji nije mogao sebi naći mesta u vazduhu. Leni — moj muž — već bejaše izišao.

Kad stignete tamo, morate uvek imati na umu da treba postupati u skladu sa Hekatinim željama. Biće joj drago ako donesete nešto kostiju za Kerbera, i to je u prvi mah dovoljno — kosti treba da budu mesnate, sveže i krvave. Ako ste pošli uobičajenim putem, imate toga sa sobom. Ako nameravate i da se vratite, nastojte da se ne rastanete od nečega što bi vam moglo biti potrebno.

Obukla sam se za posao. Lenijeve cipele bile su pod krevetom, ali kafa je bila pripremana, a neki odevni predmeti su nestali sa vrha gomile na stolici. U dnevnoj sobi, smrad duvana još uvek se lepio za debelu, klonulu fotelju. Prebačena preko jednog zaprljanog velurskog rukonaslona fotelje, licem nadole, prelomljenih leđa, ležala je jedna knjiga — Krivina energije vezivanja.

Neumnoljiva vlažnost potrajala je čitav dan. Posao se nastavljao sporo — za mene je rad tada već bio samo dug, dosadan interval izmedu dve prigradske vožnje, vreme provedeno u hlađenom vazduhu. U popodnevnom satu gužve, podzemna železnica ja paklena. Stojim u jednom prepunom, usporenom vagonu trideset minuta, posle na platformi čekam sledećih četrdeset pet. Kad sam se vratila kući, Leni još nije bio tu. Knjiga je ležala nepomaknuta.

Kad je konačno ušao, spavala sam. Sva svetla sam bila pogasila. Čula sam ključ u bravi, otvorila oči, videla liniju žutog ispod vrata spavaće sobe — svetlost one lampe kod fotelje. Ležala sam u mraku čekajući, onda se okrenula zidu kad su se koraci primakli vratima. Pre nego što je ušao u sobu počela sam da dišem duboko a sporo. Vrelina i miris njegovog tela počeli su da me guše; nisam se okrenula da se suočim s njim.

Opet sam sanjala oluju. Probudila sam se i videla da je ulica ispod našeg prozora osvetljena, da sija sivo od kiše. Digla sam se u sedeći položaj, pritisnula lice na prohladni metalni zastor, osećajući oštri miris ostarelog aluminijuma, osluškujući kako voda udara po zidovima i krovu, čujući oštro zatvaranje vazduha iza munja. Kad sam opet legla dole, bio je budan a njegove šake našle su se na mom telu. Kasnije mi se učinilo da osećam njegove zube na vratu.

Ponesite, ako možete, ponešto za svaku glavu, i za Lunu; Lovkinju; Uništiteljku (ona voli izvesne kamenove).. Ne škrtarite sa ponudama ako želite da imate iole ikakvu nadu u povratak, morate biti adekvatno pripremljeni.

Kad stignete do rečne obale, tu zastanite radi razmišljanja o konturama obale, o

njenom blatu, o krvavo tamnim tromim vodama. Ne žurite previše sa ulaskom u čamac. Rasklopite svoju mapu pažljivo, proučite je, onda glavom klimnite Haronu. Ovo bi bio trenutak kad treba da mu platite dajući mu svoja dva novčića, za jednosmernu vožnju; novčiće možete izvaditi iz svojih očiju. Ali vi koji ste naumili da načinite povratno putovanje Haronovom skelom; ne plaćajte mu tad, samo mu pokažite koliko vredite — a trebaće vam, za to, neka druga moneta, sem ako ste ukrali novčiće od nekog drugog.

Kad sam se probudila, opet ga nije bilo. Moj vrat bio je bled i gladak kao uvek; nikakvih tragova nije bilo. Ipak, osećala sam ubod — gledala sam pažljivo u ogledalo, zatezala kožu, pipala bolno mesto. Ničeg. Pomislila sam da to, možda, neko perce postepeno izlazi iz jastuka, badrljicom napred, kao i igla, pa sam pažljivo tapkala sve jastuke. Ničeg.

Vazduh je još uvek bio nepodnošljivo vruć i lepljiv, a mala spavaća soba počinjala je da smrdi na ustajali duvan i znoj. Umila sam se, odlutala do kuhinje, odlučila da ne odem na posao.

Njegova knjiga je ležala na kuhinjskom radnom stolu, a u njoj nije bilo ni obeleživača za stranicu, ni podvijenih uglova na stranicama. Pokraj knjige ostavio je čašu sa sveže nacеđenim sokom od pomorandže. Nekoliko sekundi sam posmatrala staklo izmrljano pulpom, onda se vratila u kupatilo i ispovraćala. Istuširala sam se, obukla šorts i T-majicu.

U stanu su uslovi bili maltene tropski. Ako se izuzme primetno odsustvo povetarca ili čiste sunčeve svetlosti, bili su tropski. Mlazevi svetlosti su krvarili kroz ogavno prljava okna — na pojedinim, nasumično odabranim mestima oprana, ali dekorisana dugim vertikalnim trakama golubijeg izmeta — i osvetljavali kovitlaje prašnog vazduha koji se kretao kao izmaglica kroz pravougaonu šumu. Uzela sam njegovu knjigu, sela na prohladne pločice kuhinjskog poda, i pokušala da čitam. Moje gole, oznojene noge lepile su se za hrapave pločice. Pomakla sam se, vratila se knjizi. Između druge i treće stranice bila je cedulja, meni namenjena.

»Draga Bes«, pročitah reči ispisane njegovim preciznim kaligrafskim rukopisom, »morao sam da odem. Nisam siguran kad ću se vratiti — imam problem na poslu i moram ga rešiti. Znam da ni tebi nije išlo dobro, ali pokušaj da izdržiš još malo — kad ovo bude raščišćeno biću u mogućnosti da izdvojim više vremena za nas.« Bilo je potpisano sa »Leni«, bez »voli te«. Pamtim da sam pomislila da je trebalo ovo i da očekujem... Presavila sam tu cedulju napola, pa opet napola, i tako dalje, sve dok nije bila suviše debela da bi se mogla dalje presavijati uredno, a onda sam je bacila u đubre.

Nije to bio prvi slučaj da on nestane. Kad je radio na modelacionom programu za najnoviju transformaciju koju je otkrio, dva meseca ga nigde nije bilo. Novac se materijalizovao na našem računu, ali u njegovoj kancelariji su izjavljivali da pojma nemaju gde je. Bilo je sasvim mogućno da je to istina. Ali vratio se.

Onda smo neko vreme bili bliskiji. Razgovarali smo, jeli smo zajedno — sve one aktivnosti koje obični ljudi dele.

U poslednje vreme živeli smo udaljenim, nepovezanim životima. Od kad je počeo taj njegov novi projekat, jedva da sam ga uopšte i videla. Noću, kad me je budio da vodimo ljubav, nisam mogla jasno da se setim njegovog lica. Svetlo nikad nije palio.

Kad jednom prođete pored psa i ukrcate se u dugu crnu skelu, biće potrebno da oštro pazite na zaokrete. Dok putujete, pravite oznake na mapi. Ako želite da razgovarate sa staricom, morate se iskrcati znatno pre drugih — a vaše je da znate tačno na kojoj stanici.

Motrite i na Harona; ako ima drugih putnika koji su platili prevoz, on će morati da

opere njihove novčiće. Slatko ga pitajte možete li mu dati zdelu za ovo — time ćete mu postati dragi. Može se desiti da vam voda, koja ostane u zdeli, bude korisna ako uspete da iziđete kroz istu kapiju. Držite tu zdelu uz sebe i ne prosipajte je.

Moja jutarnja povraćanja su se nastavila. Mislila sam da je to zbog nečeg u mojoj hrani. Posle prvih sedam dana, dala sam ostavku — bilo je nemoguće opravdati prigradsku vožnju, dosadu, beskrajni podgrizajući zamor, kad u banci ima dovoljno para. A para je, iznenada, bilo dovoljno. Leni je sigurno dobio neku povišicu ili višak. Nije bilo objašnjavajućih napomena.

Onaj san o oluji ponovio mi se još nekoliko puta.

U početku mi je bilo dosadno. Čitala sam, malo sam šila, očistila sam stan. Nisu mi nedostajali znaci njegovog prisustva. Najzad sam počela da se pitam kada je, zapravo, otišao, koliko dugo je ona beleška provela u knjizi — to je lako moglo biti i duže nego što sam mislila. Danima, nedeljama duže. Sećala sam se onih rupica na mom vratu — to nije ni ličilo na Lenija.

Pitala sam se ko me je to dirao, tih poslednjih noći; ko je došao sa prvim snom o oluji. Lice mu nisam videla. Nije mi bilo stalo da pogledam.

Jedino je oluja bila važna.

I dalje mi je pripadala muka pre doručka. Posle nekog vremena znala sam da to nije zbog hrane. Često sam se vozila metroom: u muzej, u kupovinu, pa i jednostavno zato da bih izlazila iz apartmana. Noću mi je bilo teško da zaspim. Spavaća soba je uvek bila zagušljivo vruća, a i prazna; čula sam podzemne vozove kako, uz zveket, brzo prolaze ispod uličnih rešetaka, napolju.

Počela sam da silazim sve kasnije. Nikad nisam razgovarala sa pijancima, sa kradljivim damama i klincima, sa pank-džankijima: vozila sam se sve dok ne bih našla neki prazan prednji vagon sa nedostajućim prozorom, odakle je memljivi, prašni vetar nadirao iz mraka napred i bičevao moju kosu. Stajala sam tada leđima okrenuta ka dugim redovima prljavih plastičnih klupa, i stubova i opreme od blistavog nerđajućeg metala. Ignorisala sam blistave kriptične poruke nabrljane po umornom emajlu oko prozora. Posmatrala sam kako se signalne svetiljke pretvaraju u trake. Viđala sam crvene iskrice pacovskih očiju u pobočnim tunelima i izmedu tupo sijajućih šina. Još uvek mi je želudac bio nemiran ujutru, ali to sam često uspevala da prespavam.

Pored psa Kerbera proći ćete dvaput tokom vašeg putovanja — a on će se možda dvoumiti da li da vam dopusti izlazak. Ako silazite samo da biste vratili neki Hekatin poklon, možete očekivati da će pas nezahvalno besneti, zatežući svoje crne usne preko požutelih zuba, kad budete pokušavali da napustite njegov domen. Samo se prisetite, kad krećete natrag, da pokupite jednu ili dve fine mesnate kosti; biće toga toliko da ćete moći i da birate.

Nikakvih vesti od Lenija nisam imala. Letnje vrućine su konačno prošle, prelazeći u vetrovitu prljavštinu jeseni, a mučnine u stomaku su konačno nestale, mada umor i iscrpljenost ostadoše. Izbegavala sam naše prijatelje. Ni sa kim nisam razgovarala. Isprva zato što sam bila tako letargična, tako apatična — a kasnije, tako udaljena. Oni bi pitali gde je Leni. Oni bi bili srećni zbog ovog mog.

I dalje sam se vozala metroom noću, i polako počela da se javljam, klimanjem glave, jednom ogromnom mrkom propalitetu od čoveka, mršavom, četvrtastog lica, ravnih bademastih očiju i masne kose. I on je najviše voleo prvi vagon, čak i kad je zima osvojila tunele i uduvavala ledeni šrapnel mračnog vetra kroz razlabavljenu tkaninu njegovog kaputa.

Pričao je sam sa sobom,šaputao i monotono, zguren na krutom sivom plastičnom sedištu, zureći u nevidljive užase — taj jezik tada još nisam znala. Ponekad je pojačavao glas i činilo se da govori u mom pravcu. Ponekad je na moje klimanje glavom uzvraćao takođe klimnućem.

U osmom mesecu Leni je jednom zvao. Pozno u noći; tek što sam potonula u spavanje sa snovima. Bio je to grmljavinski san. Kroz urlikanje i treskanje čula sam telefon, prodorno zvonjenje je sletalo kružeći kroz kišu. Kad sam se odazvala, još u polusnu, pitao je da li je sve dobro sa mnom — rekla sam mu da sam trudna. Nije bio iznenađen. Nije zvučao kao da je srećan, ili uznemiren; niti kao da je to uopšte važno. Nije zvučao kao da je išta uopšte važno.

Rekla sam mu da mi treba više para. Nije mi mogao reći kad će se vratiti, ali je rekao da će pokušati da sredi da se mesečni depozit poveća. Onda mi je rekao da pazim na sebe i bebu, i spustio slušalicu. Ne znam zašto je zvao. Vratila sam se spavanju.

U sledećem snu, Leni je pitao o tragovima na mom vratu. Nisam mogla da mu dam odgovor. Padala je kiša, i on je, takode, bio ljut što su prozori ostavljeni otvorenim. Probudila sam se tresući se.

… Skela se zanosi, ciči po šinama jer je naišla na široku krivinu, juri u dublji lavirint. Zbunjena sam...

Ako postupate po mojim uputstvima, stići ćete na vreme za audijenciju (a upamtili ste ono za poklone, za plaćanje Haronu pri povratku, i za zdelu vode, što sam već pomenuo). Saberite se. Objasnite Hekati da ste zahvalni, ali da ne možete da prihvatite njenu velikodušnost. Nastojte da je ne naljutite.

Početkom aprila bila sam manje-više spremna. Gospođa Falkus, komšinica iz stana do mog, nekoliko puta me je prekorevala što u ovom stanju silazim u podzemnu železnicu sama, noću. Rekla sam joj, kad je poslednji put izvirila iza svojih vrata i obratila mi se, da ne treba da brine — ovo neće još dugo biti problem. Pogledala me je čudno.

Starica će biti nezadovoljna što se njen rad omalovažava. Recite joj, tada, da je ovo jedno doneto olujom. Recite joj da ga ne možete zadržati uz sebe zato što se plašite njegovog oca, i da smatrate da će ono dobiti bolju negu u svom elementu. Zamolite je da vam pomogne — najzad, to su njena područja. Rodenje i smrt. Trebalo bi da vam ona sa zadovoljstvom objasni puteve jednog i drugog, ako je zamolite na pravi način.

Ona će vam pomoći da odaberete, ako ste u stanju da platite cenu.

Haron, čije su tamne bademaste oči ukočeno usmerene na bele mlazeve signalnih svetiljki, poteže kočnicu u pravom času.

»Stigli smo«, kaže. Vrištim, osećajući krv i vodu između nogu. Bol popušta i ja prihvatam njegovu ruku i idem do zadnjeg dela vagona, otvaram vrata, silazim između vozova, onda preko prljavog mrkog šljunka...

Kad ste završili svoj posao sa boginjom — Uništiteljkom — podignite svoju zdelu tiho i idite. Haronu neće smetati čekanje; on ima tako malo onih koji mu prave društvo na dugoj vožnji natrag. I sada mu morate dati ono što traži, dogovorenu cenu; može se desiti da tek po odlasku saznate šta vam je uzeo.

Doplovila sam rekom Stiks do mesta gde dugi tupi čelik svetluca, a vazduh leži trom i vlažan; šištanje kiše i grmljavina, samo zvuci, odlaze, pa se vrate, pa izblede. Puzim

izmedu metalnih šina, preko oštrog drobljenog granita, zastajući kad se bolovi ponovo jave. Okrećem glavu, i iza okrugle bele lampe skele vidim kako se Haron ponovo penje na svoje mesto blizu krme. Zidovi tunela, rebrasti i sa poprečnim tamnim linijama, nestaju iza njega, osvetljeni mutnim žutim sjajem prozora. Preko ove svetlosti dolazi vozač ovog voza, konačno, da oslobodi kočnicu; umesto toga, Haron oslobađa njega; mlitava ljuštura mašinovođinog tela pada, postaje mrlja pored svetlucanja točkova. Njemu neće trebati nikakva moneta za povratno putovanje.

Čujem pacove, tiho grebucanje u blizini. Osmehujem se: njene glasnike sam baš i čekala.

Najzad je bolovima kraj. Tu je nešto klizavo, maleno; mrda se malčice. Zubima razdirem vrpcu, osećajući ukus gvožđa i neke druge gadosti — onda se odmaram. Pacovi prilaze, pomažu mi da gurnem ovo što bliže, što bliže onoj pokrivenoj šini koja nosi munju.

Već sam vam ispričao kako da prođete pored Kerbera po drugi put. Sa čamdžijom ste već morali srediti pitanje plaćanja — dakle, šta preostaje?

A, zdela. Zdela spore, krvavo tamne vode upotrebljene za ispiranje novčića iz očiju mrtvih ljudi. Postojao je razlog da tu zdelu čuvamo: kaže se da ovu vodu možete upotrebiti da sperete sumnje svog dragog ili drage. Ili možda da se umijete i zaboravite da ste bili u Paklu.

Zidovi su ovde od pločica, tamne oker boje koja je možda nekad bila bela. Pod izgleda da je od prefarbanog betona. Plafon je visoki svod, sa njega vise gole fluorescentne svetiljke, ali mesto nije dobro osvetljeno. Vrlo je tiho — grupe ljudi stoje, ćuteći, čekajući. Neki sede na klupama, na velikim međusobnim rastojanjima, gledajući pravo napred. Nema se šta raditi.

Neki od njih su u dugim belim mantilima sa svetlucanjem čelika i cevi po džepovima. Mislim da sam ih već viđala. Jedan od njih, zdepasti čovek sa bradicom, prelazi preko širokog poda, oštro lupkajući petama po tvrdoj površini — sklanjam pisaljku u jednu od mojih torbi i dižem pogled.

»Izvinite«, kaže on, »mogu li videti tu vašu vodič-knjigu? Pokušavam da nađem jednu određenu stanicu... a možda mi možete i kazati?«

A ja mu klimam glavom i osmehujem se, uručujem mu današnji zapis, posmatram njegovo lice dok on otkriva da ova mapa nije na jeziku njemu čitljivom. Ljut je, čini mi se, ali, učtiv. Ovo kao da se i ranije dešavalo. Možda ćemo se sutra opet sresti.

Udaljavam se, konačno. U zakorelom lavabou, koji curi, a koji je ugraden u zid od pločica, daleko niz platformu, umivam se, perem lice, oči, ruke. Iznad sporog procurivanja vode čujem, čini mi se, voz.

Ričard Metison

KOŠMAR NA 20.000 STOPA

Richard Matheson:
NIGHTMARE AT 20000 FEET, 1961
S engleskog preveo
Aleksandar
B. Nedeljković

»**S**edišni pojas, molim«, rekla je stjuardesa vedrim glasom, prolazeći pored njega.

Praktično u istom trenutku osvetli se znak iznad svoda koji je vodio ka prednjem delu aviona — PRIČVRSTITE SEDIŠNE POJASEVE — a, ispod toga, prateće upozorenje — PUŠENJE ZABRANJENO. Uvlačeći dim duboko u pluća, Vilson ga izduva u kratkim mlazevima, zatim ugnječi ostatak cigarete u pepeljari na rukonaslonu, nervoznim ubadajućim pokretima.

Napolju se jedan od motora monstruozno nakašlja, a iz njega bljunu oblak dima koji se raspade u noćnom vazduhu. Trup aviona poče da se trese a Vilson, pogledajući kroz prozor, vide kako sa izduvnim gasovima beli plamen šiba iz zadnje komore motorskog omotača. Zakašlja se i drugi motor, pa urliknu, a njegov propeler istog trena postade rotirajuće zamućenje. Vilson, sa napetom pokornošću, pričvrsti pojas preko svog krila..

Sad su radili svi motori, a u Vilsonovoj glavi je bubnjalo sinhronizovano sa trupom aviona. Sedeo je ukočeno, zureći u sedištu ispred sebe, dok je DC-7 vozio po pristupnoj traci, zagrevajući noć gromoglasnim mlazevima iz svojih motora.

Na ivici piste avion zastade. Vilson pogleda kroz prozor ka levijatanskom svetlucanju terminala. Pozno ujutro, istuširan i u čistoj odeći, sedeće, pomisli da, u kancelariji još jednog posrednika i diskutovaće o još jednom obimnom ugovoru, čiji čisti rezultat neće dodati ni mrvicu smisla istoriji čovečanstva. Sve je to takva prokleta —

Vilson šumno udahnu u trenutku kad mašine ubrzaše radi zagrevanja pred poletanja. Zvuk je i pre toga bio jak, ali sad postade zaglušujući — talasi zvuka su treskali po Vilsonovim ušima kao udarci motkom. Otvorio je usta kao da bi želeo da pusti zvuk da se izlije iz njegove glave. Njegove oči dobiše paćeničku zastakljenost, njegove šake počeše da se povlače kao kandže koje se napinju.

Trgao se i povukao stopala unatrag kad je osetio dodir na mišici. Cimnuvši glavu u stranu, vide onu stjuardesu koja ga je sačekala na vratima. Smešila mu se.

»Jeste li dobro?« razabrao je njene reči, ali jedva.

Vilson jako stisnu usne i poče da maše rukom kao da nju odguruje od sebe. Njen osmeh se razbukta u preteranu blistavost, zatim pade dok se okretala i odlazila.

Avion poče da se kreće. U prvi mah letargično, kao neki gigant koji se bori da se oslobodi sopstvene težine. Onda brže, pobeđujući trenje koje ga je sputavalo. Vilson, okrećući se prozoru, vide, mračnu pistu kako juri pokraj aviona, sve brže. Na ivici krila začulo se cviljenje dok su se zakrilca spuštala. Onda, neosetno, gigantski točkovi izgubiše kontakt sa tlom i zemlja poče da pada u dubinu. Drveće poče da seva ispod njih, građevine, automobilski farovi nalik na kapi žive koje streličasto proleću. DC-7 zaokrete polako nadesno, vukući sebe uvis, prema mraznom svetlucanju zvezda.

Najzad dostiže visinu horizontalnog letenja i činilo se da su motori stali, pa Vilsonov sluh, prilagodavajući se, tek posle nekog vremena uhvati mrmljanje njihove krstareće brzine. Trenutak olakšanja opusti mu mišiće i donese osećaj zadovoljstva. Onda to nestade. Vilson je sedeo nepomično, zureći u znak PUŠENJE ZABRANJENO sve dok se nije ugasio, a onda je brzo pripalio cigaretu. Posežući u džep na zadnjoj strani naslona sedišta ispred sebe, glatkim pokretom izvuče svoje novine.

Kao i obično, stanje u svetu je bilo kao njegovo. Trvenja u diplomatskim krugovima, zemljotresi i pucnjave, ubistva, silovanja, uragani i sudari, poslovni sukobi, gangsteraj. Bog je na svom nebu, sve je sa svetom u redu, pomisli Artur Džefri Vilson.

Petnaest minuta kasnije, odbacio je novine u stranu. U želucu je imao užasno osećanje. Digao je pogled prema dva znaka pokraj dva WC-a. Oba su bila upaljena na mestu gde piše ZAUZETO. Zgnječio je svoj treći opušak posle uzletanja i, gaseći svetiljku iznad glave, počeo da gleda kroz prozor.

Duž čitave kabine, ljudi su već gasili svoja svetla i pomicali naslone sedišta unazad radi spavanja. Vilson pogleda na svoj časovnik. Jedanaest i trideset. On ispusti umorni

uzdah. Kao što je i očekivao, pilule koje je uzeo pre ukrcavanja nisu mu ni najmanje pomogle.

Ustao je naglo kad je jedna žena izišla iz WC-a i, zgrabivši svoju torbu, krenuo prolazom između sedišta.

Kao što je i očekivao, njegov sistem nije nimalo sarađivao. Vilson se zaustavi sa umornim ječanjem i popravi odeću na sebi. Oprao je ruke, umio se, izvadio iz torbe svoj toaletni pribor, i istisnuo malo paste za zube duž svoje četkice.

Dok je četkicom trljao zube, oslanjajući se jednom šakom na hladni zid letilice, pogledao je kroz prozorčić. Jedva metar odatle bilo je bledo plavilo bližeg propelera. Vilson predstavi sebi šta bi se desilo ako bi se taj propeler otkinuo i, kao trostruka satara, uleteo ka njemu, sekući.

Oseti iznenadno tonjenje u stomaku. Vilson instinktivno proguta i izvesnu količinu pljuvačke, izmešana sa pastom za zube, pođe mu niz grlo. Daveći se, okrete se i ispljunu to u lavabo, a onda, žurno, ispra usta i popi malo vode. Bože dragi, da je samo mogao vozom; u vozu bi imao svoj kupe, mogao bi ležerno da odšeta do vagon-restorana, smesti se u fotelju, sa pićem i časopisom. Ali nije bilo tog vremena i bogatstva u ovom svetu.

Već se spremao da stavi toaletni pribor natrag, kad mu pogled pade na omotač od voštane hartije u torbi. Oklevao je, a onda, odlažući koferčić na lavabo, izvukao omotač i razmotao ga na krilu.

Sedeo je zureći u nauljeno sjajnu simetriju pištolja. Taj pistolj je sa sobom nosao već skoro godinu dana. U prvo vreme je o njemu razmišljao u vezi s novcem koji prenosi, zaštitom od pljačke, bezbednošću od omladinskih bandi u gradovima koje je morao opsluživati. A ipak, duboko ispod toga, oduvek je znao da postoji samo jedan razlog koji ima smisla. O tom razlogu je iz dana u dan razmišljao sve više. Kako bi jednostavno bilo — ovde, sada —

Vilson zatvori oči i brzo proguta. Još je mogao da oseti ukus zubne paste u ustima, blago pepermintno bockanje na kvržicama. Sedeo je, težak, u bubnjajućoj ledenosti WC-a, a podmazani pištolj odmarao se u njegovim rukama. Sve dok, sasvim iznenadno, Vilson ne poče da drhti, nekontrolisano. Bože, pusti me! jeknu njegov um naglo.

»Pusti me,pusti me.« Jedva je u svojim ušima, prepoznao to cviljenje.

Vilson naglo sede uspravnije. Stisnuo je usne, opet zamotao pištolj, gurnuo ga u torbu, stavio koferčić preko toga, rajsferšlusom zatvorio torbu. Ustajući, otvorio je vrata i zakoračio napolje, požurio do svog mesta i seo, a ovu noćnu torbu uklizao preciznim pokretom na pravo mesto. Pritiskajući dugme na rukohvatu, gurnuo je leđima naslon. On je poslovni čovek, i, kad jutro dođe, čekaće ga biznis. To je tako jednostavno. Telu je potreban san, on će telu dati san.

Dvadeset minuta kasnije, Vilson polako posegnu dole i pritisnu dugme, pomerajući se napred zajedno sa naslonom sedišta. Njegovo lice bilo je maska potučenog pristajanja. Zašto se boriti protiv ovoga? pomisli on. Očigledno je da će on ostati budan. I to je tako.

Popunio je polovinu ukrštenih reči pre nego što je pustio da mu novine klonu u krilo. Suviše su mu umorne oči. Sedajući uspravnije, kretao je ramenima, opružajući mišiće vrata. Šta sad? pomisli on. Ne želi da čita, ne može da spava. A još ima — on to proveri na svom časovniku — sedam do osam sati letenja do Los Anđelesa. Kako to da potroši? Pogledajući duž putničke kabine, on vide da, sa izuzetkom usamljenog putnika u prednjem delu, svi spavaju.

Ispuni ga nenadana, neodoljiva provala besa, požele da vrišti, da baci nešto, da tresne nekog. Steže zube kao u besnilu, tako da vilice počeše da ga bole. Grčevitim udarom ruke on ćušnu zavesu u stranu i zapilji se ubilačkim pogledom kroz prozor.

Napolju vide paljenje i gašenje krilnih svetiljki, bleskove nalik na munje u izduvnim gasovima iz omotača motora. Evo gde sam ja, pomisli on; dvadeset hiljada stopa iznad

zemlje, zarobljenik u jednoj urlajućoj smrti, krećem se kroz polarnu noć ka —

Vilson se trže kad munja izblede nebo, sipajući talas svog lažnog dnevnog svetla preko krila. On proguta. Zar će biti oluje? Pomisao na kišu i olujnu vetrušinu, na avion kao iver u nebeskom moru, nije prijala. Vilson bejaše loš letač. Od preteranog kretanja uvek mu je pripadala muka. Možda je trebalo da uzme još nekoliko pilula i dramamina, čisto radi bezbednosti. I, jasna stvar, baš njegovo sedište je bilo pored izlaza za hitne slučajeve. Pomišljao je na mogućnost da ga otvori slučajno; i o sebi kako, isisan iz aviona, pada, vrišteći.

Vilson žmirnu i otrese glavom. Osećao je blago peckanje na zadnjoj strani svog vrata dok je primicao glavu bliže prozoru i zurio napolje. Mogao se zakleti da—

Iznenada se njegovi stomačni mišići silovito zgrčiše, a oči izbuljiše. Nešto je puzilo po krilu.

U želucu mu je sve treperilo od muke. Bože dragi, da li je neki pas ili mačor dopuzio na krilo aviona pre poletanja pa nekako uspeo da se održi?_Bila je to smućujuća misao. Ta jadna životinja bila bi već luda od užasa. Ali, kako bi, na glatkoj, vetrom tučenoj površini, mogla naći uporište? Pa to je svakako nemoguće. A možda je to ipak bila samo neka ptica ili—

Sevnu munja i Vilson vide da je to čovek.

Nije se mogao pomaći. Zapanjeno je gledao crnu formu kako puzi niz krilo. *Nemoguće*. Negde, omotan slojevima šoka, javio se jedan glas, ali Vilson ga nije čuo. Bio je svestan samo titanskog, maltene razdirućeg udara svoga srca — i svestan čoveka napolju.

Odjednom, kao ledena voda pljusnuta preko njega, nastade reakcija; njegov um se baci ka zaklonu objašnjenja. Neki mehaničar je, neverovatnim previdom, ponet zajedno sa vazdušnim brodom, i uspeo da se održi iako mu je vetar otrgao odeću, iako je vazduh bio razređen i blizak smrzavanju.

Vilson ne dade sebi vremena da pobija ovo. Skačući na noge, on se razvika: »Stjuardeso! Stjuardeso!« glasom koji je šuplje odjekivao kroz kabinu. Prstom poče da ubada dugme za pozivanje stjuardese.

»Stjuardeso!«

Dotrčala je niz prolaz izmedu sedišta, lica napetog od uzbudenosti. Kad vide na šta liči njegovo lice, zastade ukočeno.

»Čovek je tamo napolju! Čovek!« povika Vilson.

»*Šta?*« Koža se zategla na njenim obrazima, oko njenih očiju.

»Gledajte, *gledajte!*« Drhtavom rukom, zavaljujući se nazad u sedište, Vilson pokaza kroz prozor. »Puzi po—«

Reči se okončaše gušećim krkljanjem u njegovom grlu. Na krilu nije bilo ničeg.

Vilson je sedeo drhteći. Neko vreme, pre nego što se okrenuo, gledao je refleksiju stjuardesinog lica na staklu. Na njenom licu bio je prazan izraz.

On se najzad okrete i diže pogled ka njoj. Vide kako se njene crvene usne razdvajaju kao da bi nešto kazala, ali ona ništa ne reče, samo opet zatvori usne i proguta. Pokušaj osmeha razvuče joj crte lica, samo za kratko.

»Žao mi je«, reče Vilson. »Moralo je biti neko—«

Zaćutao je kao da mu je to kraj rečenice. S one strane međusedišnog prolaza jedna tinejdžerka je blenula u njega sa pospanom radoznalošću.

Stjuardesa pročisti grlo. »Mogu li vam doneti nešto?« reče ona.

»Čašu vode«, reče Vilson.

Stjuardesa se okrete i vrati međusedišnim prolazom.

Vilson usisa jedan dug udisaj vazduha i okrete se od ispitivačkog pogleda mlade devojke. Osećao je to isto. I ovo ga je upravo najviše šokiralo. Pa gde su vizije, krici, bubnjanje pesnicama po glavi, čupanje kose?

Odjednom on zatvori oči. Maločas je tamo bio jedan čovek, pomisli on. Zaista je,

stvarno je, bio. Zato je on osećao isto. A ipak; nije mogao biti tamo. Toga je Vilson bio jasno svestan.

Vilson je sedeo sklopljenih očiju, pitajući se šta bi Žaklina sada radila da je tu na sedištu pored njega. Da li bi ćutala, šokirana onostran govora? Ili bi, na onaj prihvaćeniji način, lepršala oko njega, smeškajući se, čavrljajući, praveći se da nije videla? Šta bi mislili njegovi sinovi? Vilson oseti u grudima pretnju suvog jecaja. O, bože—

»Vaša voda, gospodine.«

Trgnuvši se oštro, Vilson otvori oči.

»Da li biste želeli ćebe?« upita stjuardesa.

»Ne.« Odmahnuo je glavom. »Hvala vam«, dodao je pitajući se zbog čega je toliko učtiv.

»Ako vam bude išta trebalo, samo zazvonite«, reče ona.

Vilson klimnu glavom.

Iza sebe, dok je sedeo sa netaknutom čašom vode u ruci, začu prigušene glasove stjuardese i jednog putnika. Sav se zateže od ogorčenja. Naglo posegnu dole i, pazeći da ne prospe vodu, izvuče noćnu torbu. Otvarajući zip na njoj, izvadl kutiju pilula za spavanje i proguta dve sa vodom. Praznu čašu je zgužvao i zavukao u džep naslona ispred sebe, a onda, ne gledajući, navukao zavesu. Eto — gotovo. Jedna halucinacija ne čini ludilo.

Vilson se okrete nadesno i pokuša da se namesti tako da mu ne smetaju trzaji vazdušne lađe. Ovo mora zaboraviti, to je najvažnije. Ne sme se na ovoj stvari zadržavati. Neočekivano, nađe ironični osmeh koji mu se formirao na usnama. E, pa, tako ti boga, bar ga niko ne može optužiti da ima osrednje halucinacije. On kad se baci u halucinacije, postigne kraljevske rezultate. Nag čovek koji puzi duž krila aviona DC-7 na dvadeset hiljada stopa — eto himere dostojne najuzvišenijeg Ludaka.

Ovaj humor brzo splasnu. Vilson se osećao kao prožet jakom hladnoćom. Bilo je tako jasno, tako živopisno. Kako su mogle oči da vide tako nešto ako nije postojalo? Kako je mogao sadržaj njegovog uma da dovede do tako savršenog ostvarenja fizičkog akta gledanja? Nije bio nešto ošamućen ni smućen — a nije bila ni neka bezoblična, ili kao iza velova, vizija. Bila je izoštreno trodimenzionalna, savršeno spojena sa stvarima koje je video i za koje je znao da su realne. To je bilo ono zastrašujuće. Stvar ni najmanje nije ličila na san. Pogledao je napolje, na krilo, i —

Vilson impulsivno skloni zavesu.

Nije znao, u prvi mah, da li će ostati živ. Činilo se da_se celokupna sadržina njegovih prsa i njegovog želuca gigantski nadima, da višak prodire u grlo i glavu, gušeći dah, gurajući njegove oči da ispadnu. Zarobljeno u ovoj nadutoj masi, njegovo srce je sakato pulsiralo, preteći da iskoči iz svog omotača dok je Vilson paralisano sedeo.

Samo nekoliko centimetara daleko, odvojen od njega debljinom jednog komada stakla, taj čovek je zurio u njega.

Bilo je to lice jezive opakosti, ne ljudsko. Koža jako prljava, sa velikim grubim porama; nos bezoblična i bezbojna grudva; usne nakazne, krive, ispucale, prisilno otvorene zbog prisustva zuba groteskno velikih i krivih; oči uvučene u glavu, male — i bez treptaja. Sve to uokvireno čupavom, umršenom kosurinom koja je torn čoveku bujala, u vidu pramenja dlaka i iz ušiju i nosa, uz pticoliko paperje na obrazima.

Vilson je sedeo prikovan za svoju stolicu, nesposoban da reaguje. Vreme je stalo i izgubilo smisao. Funkcionisanje i analiziranje prestadoše. Sve ostade zamrznuto u ledu šoka. Samo se lupanje srca nastavljalo — usamljeno, frenetično skakanje u tami. Vilson nije mogao ni da trepne. Očiju otupelih, lišen daha, uzvraćao je ovom biću prazni pogled.

Tada naglo zatvori i oči i um, oslobođen od tog prizora, kao da se probio u slobodu. Nije tamo, pomisli on. Stisnuo je zube, a dah mu je drhtao u nozdrvama. Nije tamo, toga prosto-naprosto nema tamo.

Grabeći rukohvate prstima na kojima su zglavkovi pobeleli, Vilson se sabra. Nema nikakvog čoveka tamo napolju, reče on sebi. Nemoguće je da tamo napolju bude čovek i da čuči na krilu i gleda ga.

Otvorio je oči

— i zgrčio se uz naslon sedišta, dišući krkljavo. Ne samo što je onaj bio tamo nego se čak i cerio. Vilson podvi prste na rukama i poče da zabija nokte u dlanove dok se bol nije rasplamsao. Nastavljao je tako sve dok u njegovom umu nije iščezao i poslednji trun sumnje u pogledu toga da li je potpuno pri svesti.

Onda, polagano, rukom uzdrhtalom i umrtvljenom, Vilson pođe ka dugmetu koje zove stjuardesu. Neće opet pogrešiti na isti način — dernjati se, skakati na noge, uzbuniti ovog stvora tako da pobegne. Nastavio je kretanje rukom nagore, a mišići su mu bili ispunjeni drhtajima užasnutog uzbuđenja zato što ga je onaj čovek gledao, pomicao te male oči prateći pokret Vilsonove ruke.

Pritisnuo je dugme pažljivo jednom, dvaput. Sad dodi, pomisli on. Dođi sa tvojim objektivnim očima i vidi ono što ja vidim — ali požuri.

Začuo je kako se u zadnjem delu kabine jedna zavesa pomiče u stranu i, iznenada, njegovo se telo ukočilo. Onaj je okrenuo svoju kanibalsku glavu da pogleda u tom pravcu. Vilson je paralizovano zurio u njega. Požuri, pomisli on. Za ime boga, požuri!

Završilo se za sekund. Ćovekove oči vratiše se ka Vilsonu, a preko njegovih usana pojavi se osmeh monstruoznog lukavstva. Onda on jednim skokom nestade.

»Da, gospodine?«

U jednom trenutku Vilson je osećao najpotpuniju patnju ludila. Njegov pogled preletao je sa mesta gde je čovek maločas stajao do upitnog lica stjuardese, pa opet natrag. Pa ka stjuardesi, pa ka krilu, ka stjuardesi, dah zadržan, oči pomućene od nelagodnosti.

»Šta treba?« upita stjuardesa.

Izgled njenog lica je presudio. Vilson steže mengele oko svojih emocija. Ova mu ni slučajno ne može poverovati. To je shvatio u trenu.

»P-pardon«, zamucnu on. Progutao je grlom tako suvim da je škljocnulo. »Ni-šta ne treba. Ja — se izvinjavam«.

Stjuardesa očigledno nije znala šta da kaže. Nastavila je da se klati nasuprot neujednačenom klaćenju broda, jednom rukom se držeći za naslon sedišta pokraj Vilsonovog, dok joj se druga klatila opušteno duž šava suknje. Usne su joj bile malo razdvojene kao da je mislila da nešto kaže ali nije nalazila reči.

»Pa«, reče ona konačno, i pročisti grlo, »ako — vam bude trebalo išta«.

»Da, da. Hvala. Da li — idemo u oluju?«

Stjuardesa se žurno nasmeši. »Samo malu«, reče ona. »Ništa za brigu«.

Vilson klimnu glavom, grčevitim pokretom. Onda, kad se stjuardesa okrenula da ode, on naglo udahnu, šireći nozdrve. Bio je siguran da ga ona već smatra ludim ali da ne zna šta da učini u vezi s tim jer, dok je bila na obuci, nije bilo instrukcija o tome kako postupati sa putnicima koji misle da su videli male ljude kako čuče na krilu.

Misle?

Vilson naglo okrete glavu i pogleda napolje. Zurio je u mračno uzdignuće krila, u vatreno iskašljavanje izduvnih gasova, u namigujuća svetla. Kako može da bude potpuno svestan cele svoje okoline — da bude, u svemu, mentalno zdrav, a ipak da zamišlja nešto onako? Zar je logično da jedan um, kad popušta, umesto da iskrivi svu realnost, ubaci u nju, u još netaknuti raspored detalja, jedan nepripadajući prizor?

Ne, nije uopšte logično.

Iznenada, Vilson pomisli na drugi svetski rat, na novinske price o navodnom postojanju nebeskih stvorenja koja su ometala savezničke pilote u obavljanju njihovih dužnosti. Zvali su ih gremlinima, priseti se on. Da li su, uistinu, takva bića postojala? Da li ona, stvarno, postoje ovde gore, i nikad ne padaju, jašu na vetru, prividno imaju masu

i težinu, ali ne podležu gravitaciji?

O tome je razmišljao kad se onaj čovek opet pojavi.

Jednog sekunda krilo je bilo prazno. Sledećeg, jednim lučnim doskokom odozgo, čovek se nađe na njemu. Činilo se da nije bilo nikakvog udara. Doskočio je maltene krhko, šireći svoje kratke, dlakave ruke kao da želi da drži ravnotežu. Vilson se napreže. Da, u tom pogledu ima razuma. Taj čovek — da li o njemu misliti kao o čoveku? — Nekako zna da je prevario Vilsona navodeći ga da uzalud zove stjuardesu. Vilson oseti da treperi od uzbuđenosti. Kako da dokaže drugima postojanje tog čoveka? Osvrtao se očajno. Ona devojka s druge strane međusedišnog prolaza. Ako joj se obrati tiho, probudi je, da li bi ona mogla da?

Ne, taj čovek bi odskočio pre nego što bi ga ona mogla videti. Verovatno navrh trupa gde ga niko ne može videti, čak ni piloti iz svoje kabine. Vilson oseti iznenadni nalet samoosuđivanja što nije poneo kameru koju je Valter tražio. Dragi bože, pomisli on, biti u stanju da fotografišeš tog tamo.

Prignuo se bliže prozoru. Šta to onaj radi?

Odjednom, mrak kao da je odskočio a po krilu kao da je razmazana kreda, zbog udara munje, i Vilson vide. Kao radoznalo dete, taj čovek je čučao na prednjem rubu krila i pružao desnu ruku prema jednom od rotirajućih propelera.

Dok je Vilson, užasnuto opčinjen, gledao, čovekova šaka se sve više primicala zamućenom kovitlaju a onda se, iznenada, trgla unazad, kao i čovekove usne koje su se razvukle u nečujni uzvik. Izgubio je prst! pomisli Vilson kome je bilo muka. Ali onaj odmah posegnu opet napred, pružajući taj kvrgavi prst, slika nekakve monstruozne bebe koja pokušava da uhvati okretanje ventilatora.

Da stvar nije bila tako grdno neumesna, bila bi zabavna jer, objektivno gledano, taj ćovek je u torn času predstavljao komičan prizor — trol iz bajke koji je nekako oživeo, čijom kosom na glavi i telu vitla vetar, i koji je svu svoju pažnju koncentrisao na okretanje jednog propelera. Kako bi ovo moglo biti ludilo? pomisli Vilson odjednom. Kakvo bi saznanje o samome sebi mogao on, Vilson, dobiti od ovog farsičnog malog strašila?

Ponovo i ponovo, pred Vilsonovim očima, čovek je posezao napred. I ponovo i ponovo trzao prste natrag, ponekad ih čak stavljajući u usta kao da hoće da ih ohladi. I stalno je, očito proveravajući, pogledao preko ramena, ka Vilsonu. On zna, pomisli Vilson. Zna da je ovo igra izmedu nas dvojice. Ako uspem da navedem još nekoga da ga vidi, on gubi. A ako sam ja jedini svedok, on pobeđuje. Osećanje blage razonođenosti već je nestalo. Vilson steže zube. Zašto, do vraga, piloti ne primete.

Sada je čovek, koga elisa vise nije interesovala, seo opkoračivši omotač motora, kao da je zajahao konja koji se trza. Vilson je piljio u njega. Odjednom trzaj zavijuga niz Vilsonova leđa. Čovečuljak je čačkao oko ploča koje štite motor, pokušavao da zavuče nokte pod njih.

Vilson impulsivno pruži ruku gore i pritisnu dugme za stjuardesu. U zadnjem delu kabine začuše se zvuci njenog dolaženja i on, za sekund, poverova da je prevario onog čoveka, koji kao da se zaneo u svoje napore. Medutim, u poslednjem času, baš pre dolaska stjuardese, čovek virnu ka Vilsonu. Potom, kao marioneta koju je neko potegao žicama i odvukao sa pozornice u visinu, on polete u vazduh.

»Da?« Gledala ga je sa iščekivanjem nevolje.

»Da li — biste seli, molim vas?« upita on.

Oklevala je. »Pa, ja —«

»Molim vas.«

Sela je, ustežuei se, na sedište pokraj njegovog.

»Šta je, gospodine Vilsone«, upita ona.

Spremio se.

»Onaj čovek je još uvek napolju«, reče on.

Stjuardesa je zurila u njega.

»Razlog što vam to govorim«, nastavi Vilson žurno, »je to što je počeo da petlja oko jednog od naših motora«.

Instinktivno je okrenula pogled ka prozoru.

»Ne, ne, ne gledajte«, reče joj on. Nije on sada tamo«. Pročistio je lepljivost u svom grlu. »On — odskoči kad god vi dođete«.

Iznenadna mučnina ga obuze čim je shvatio šta ona mora misliti. Čim je shvatio i šta bi on, sam, mislio kad bi mu neko pričao takvu priču. Talas vrtoglavice kao da je prelazio preko njega i on pomisli — ja zaista ludim!

»Poenta je ovo«, reče on, boreći se da odagna tu misao. »Ako ja ovo ne izmišljam, brod je u opasnosti«.

»Da«, reče ona.

»Znam«, reče on. »Mislite da sam sišao s uma«.

»Naravno, ne«, reče ona.

»Sve što tražim je ovo«, reče on, boreći se protiv nadolazećeg talasa gneva. »Recite pilotima šta sam video. Zamolite ih da pripaze na krila. Ako ne vide ništa — u redu. Ali ako vide —«

Stjuardesa je sedela ćuteći i gledajući ga. Vilsonove šake se saviše u pesnice koje su mu drhtale u krilu.

»*Dakle?*« upita on.

Uzdigla se na noge. »Kazaću im«, reče.

Okrenula se i otišla niz prolaz kretnjama koje su Vilsonu izgledale kao slaba gluma — prebrze da bi bile normalne, a ipak, očigledno, usporene da on ne bi pomislio da ona beži. Osećao je kako mu u stomaku sve ključa dok se okretao da opet pogleda krilo.

Odjednom se onaj čovek ponovo pojavi, doskakujući na krilo kao neki groteskni baletan. Vilson ga je gledao a onaj se opet dao na posao, zajahujući omotač motora svojim debelim golim nogama i čupkajući ploče.

Pa, zašto se ja toliko brinem? pomisli Vilson. To jadno stvorenje ne može noktima da otkida nitne. Zapravo, nije ni bitno da li će ga piloti videti ili ne — bar sa stanovišta bezbednosti aviona nije bitno. A što se tiče Vilsonovih ličnih razloga.

U tom času čovek odiže ivicu jedne ploče.

Vilson jeknu. »Ovamo, brzo!« povika on primećujući, napred, sjuardesu i pilota kako dolaze kroz vrata pilotske kabine.

Pilotove oči se trgoše i usmeriše ka Vilsonu, a onda se on naglo progura pored stjuardese i sjuri prolazom.

»*Požurite!*« viknu Vilson. Pogledavši kroz prozor vide kako čovek skače uvis. TO sad nije važno. Biće dokaza.

»Šta se dešava?« reče pilot, zastajući bez daha pokraj njegovog sedišta.

»Otrgnuo je jednu od ploča na motoru!« reče Vilson drhtavim glasom.”

»Šta je ko uradio?«

»Onaj čovek napolju!« reče Vilson. »Kažem vam da je on — !«

»Gospodine Vilson, tiše govorite!« naredi pilot.

Vilsonova vilica se opusti.

»Ne znam ja šta se ovde dešava«, reče pilot, »ali —«

»Hoćete li pogledati?« povika Vilson.

»Gospodine Vilson, ja vas upozoravam.«

»Za ime boga!« Vilson brzo proguta, trudeći se da suzbije zaslepljujući bes koji je osećao. Naglo se zavaljujući u sedište on pokaza napolje, onemoćalom rukom. »Da li ćete, za ime boga, *pogledati?*« upita on.

Udišući nervozno, pilot se sagnu. Sledećeg trenutka njegov pogled se hladno ukrsti sa Vilsonovim. »I, šta?« reče on.

Vilson trzajem okrete glavu. Ploče su.bile u svom normalnom položaju.

»O, pa čekajte sada«, reče on pre nego što je strah mogao doći. »Video sam ga kako odiže tu ploču.«

»Gospodine Vilson, ako vi ne — «

»*Rekao sam da sam ga video kako je odiže*«, reče Vilson.

Pilot je stajao tu i gledao ga na isti onaj povučeni, maltene užasnuti način kao stjuardesa. Vilson se silno strese.

»Čujte, *video* sam ga!« povika on. Ostade poražen iznenadnim lomljenjem svog glasa.

Sledeće sekunde pilot je sedeo pored njega. »Gospodine Vilsone, molim vas«, reče on. »U redu, videli ste ga. Ali imajte na umu da ovde ima još ljudi. Ne smemo ih uzbunjivati.«

Vilson je bio suviše uzdrman da bi ovo odmah shvatio.

»M-mislite, *videli* ste ga i vi?« upita on.

»Naravno«, reče pilot, »ali nećemo da plašimo putnike. To ćete shvatiti.«

»Naravno, naravno. Ne želim ja da — «

Vilson oseti stvaranje grčevitih namotaja u preponama i donjem delu stomaka. Iznenada stisnu usne i pogleda pilota zlobno.

»Razumem«, reče.

»Ono što moramo imati u vidu — « poče pilot.

»Možete sad da prekinete«, reče Vilson.

»Gospodine?«

Vilson se strese. »Izlazite odavde«, reče.

»Gospodine Vilsone, šta — ?«

»*Hoćete li prestati?*« Bledeći u licu, Vilson se okrete od pilota i zagleda van, ka krilu, očima poput kamena.

Nenadano okrete vatreni pogled natrag.

»Budite mirni i sigurni da neću reći više nijednu reč!« odreza on.

»Gospodine Vilsone, pokušajte da shvatite naš — «

Vilson se sav uvrte na drugu stranu i zapilji se otrovno u taj motor. Krajičkom oka video je dvoje putnika kako stoje u međusedišnom prolazu i gledaju ga. *Idioti!* eksplodira njegov um. Osećao je da šake počinju da mu se tresu, nekoliko sekundi je i strahovao da će se ispovraćati. To je zbog kretanja, reče on sebi. Sada se avion bacakao u vazduhu kao brod na burnom moru.

Shvatio je da mu pilot još uvek nešto priča i, refokusirajući pogled, osmotrio je pilotov odraz u staklu prozora. Pored pilota je, uozbiljena i nema, stajala stjuardesa. Slepi idioti, oboje, pomisli Vilson. Ničim nije pokazao da je primetio njihov odlazak. Gledajući refleksiju njihovih likova u prozoru, vide da se udaljavaju prema zadnjem delu putničke kabine. Sada će da diskutuju o meni, pomisli on. Spremaće planove za slučaj da postanem nasilan.

Sad je želeo da se onaj čovek opet pojavi, pokida ploče sa motora i upropasti ceo motor. Ispunjavala ga je osvetničkim zadovoljstvom pomisao da sada samo on stoji izmedu katastrofe i više od tridesetoro ljudi u ovom avionu. Ako se tako opredeli, on može dozvoliti da se katastrofa dogodi. Vilson se nasmeši bez humora. E to bi bilo kraljevsko samoubistvo, posmisli on.

Čovečuljak opet skoči iz visine i Vilson vide da je njegova malopređašnja misao bila tačna — taj je zatisnuo ploču natrag na mesto pre nego što je odskočio maločas. Jer, evo, opet ju je poduhvatio i sada se digla lako, oljuštila se kao koža koju je isekao neki groteskni hirurg. Kretnje krila bile su veoma izlomljene ali tom čoveku kao da nije bilo teško da održi ravnotežu.

Još jednom Vilson oseti paniku. Šta će sad? Niko mu ne veruje. Ako opet pokuša da ih ubeđuje, verovatno će ga silom sputati. Ako zamoli stjuardesu da sedi pored njega to će biti, u najboljem slučaju, samo trenutna pošteda. One sekunde kad ona ode ili,

ostavši, zaspi, taj čovek će se vratiti. Čak i ako bi ona ostala budna pored njega, što može sprečiti tog čoveka da čačka po mašinama na drugom krilu? Vilson se strese, a hladnoća strave već se skupljala kao izmaglica duž njegovih kostiju

Bože dragi, ne može se ništa učiniti.

Trgao se kad, preko prozora kroz koji je on posmatrao čovečuljka, prode pilotov odraz. Ludilo ovog trenutka maltene ga je slomilo: taj čovek i pilot jedva koji metar udaljeni jedan od drugog, on vidi obojicu, a ipak oni nisu sveshi jedan drugog. Ne, to je pogrešno. Čovečuljak je pogledao preko ramena dok je pilot prolazio. Kao da je znao da više nije potrebno da odskakuje, da je Vilsonova moć da se umeša okončana. Vilson odjednom uzdrhta od gneva koji spaljuje um. Ubiću te! pomisli on. Ti gadna mala životinjo, *ubiću te*!

Napolju, motor zastade.

Trajalo je to samo sekund, ali, tokom tog jednog sekunda, Vilsonu se činilo da je i njegovo srce takode stalo. Natisnuo se uz prozor, zureći. Čovek je sada presavio pokrivnu ploču daleko unazad i, klečeći, gurao radoznalu ruku u motor.

»Nemoj«, craču Vilson molećivo cviljenje sopstvenog glasa. »*Nemoj...*«

Motor opet stade. Vilson se užasnuto osvrtao. Zar su svi gluvi? Diže ruku da pritisne dugme za pozivanje stjuardese, onda trže ruku natrag. Ne, zaključali bi ga, savladali bi ga nekako. A on je jedini koji zna šta se dogada, jedini koji može da pomogne.

»*Bože..*,« Vilson zagrize svoju donju usnu i poče stezati sve dok ne zacvile od bola. Okrete se opet i poskoči. Stjuardesa je hitala duž grolaza koji se sav ljuljao. Čula je! Posmatrao ju je ukočeno i video je kako pogleda ka njemu dok prolazi pokraj njegovog sedišta.

Zaustavila se tri sedišta dalje, u prolazu. Neko drugi je čuo! Posmatrao ju je kako se naginje i razgovara sa nevidljivim putnikom. Napolju se motor opet zakašlja. Vilson trže glavu na tu stranu i pogleda tamo, očima stisnutim od užasa.

»*Prokletst bio!*« zacvile on.

Okrete se opet i vide stjuardesu kako se vraća međusedišnim prolazom. Nije izgledala uzbunjeno. Vilson je sa nevericom zurio u nju. Pa to nije moguće. Uvijajući se, pratio je njen raznjihani hod i video kako ulazi u kuhinju.

»Ne.« Vilson se sad tako gadno tresao da nije mogao prestati. Niko čuo.

Niko saznao.

Odjednom se Vilson sagnu i iskliza svoju noćnu torbu ispod sedišta. Odzipnuo ju je, istrgao koferčić i odbacio ga na tepih. Onda, posežući opet unutra, on dograbi omotnicu od voštane hartije i uspravi se. Uglom oka vide da se stjuardesa vraća i cipelama gurnu torbu pod sedište, a omotnicu od voštane hartije pokraj sebe. Sedeo je kruto, sa drhtavim dahom u grudima, dok je ona prolazila.

Onda uvuče omotnicu sebi u krilo i razveza je. Pokreti su mu bili toliko grozničavi da je maltene ispustio pištolj. Zgrabio ga je za cev, onda dočepao dršku prstima pobelelih zglavaka, i otkočio ga. Pogledavši van, ohladio se.

Onaj čovek ga je gledao.

Vilson stisnu usne koje su počele da poigravaju. Nemoguće je da taj zna šta on namerava. On proguta i pokuša da dođe do daha. Premeštajući pogled vide da stjuardesa dodaje neke pilule putniku napred, onda opet osmotri krilo. Čovek se opet okretao motoru, posežući unutra. Vilson jače stisnu pištolj, dižući ga.

Iznenada ga opet spusti. Prozor je predebeo. Kuršum bi mogao da skrene i ubije nekog putnika. On se strese i zagleda u čovečuljka. Motor opet omanu i Vilson vide kako erupcija varnica baca svetlost na životinjske crte lica tog čoveka. On poče da skuplja snagu. Postojao je samo jedan odgovor.

On spusti pogled ka ručici na vratima za spasavanje.

Ručicu je pokrivao providni plastični poklopac. Vilson ga poteže, skide i pusti da

padne. Pogleda napolje. čovek je još uvek bio tamo. Čučao je i čeprkao po motoru rukorn. Vilson drhtavo udahnu. Stavljajući levu šaku na ručicu, on oproba. Nadole se nije htela pomaći. Nagore je mogla.

Vilson odmah ispusti ručicu i ostavi pištolj na krilu. Nema vremena za raspravljanje, reče on sebi. Rukama koje su se tresle, on zakopča pojas preko svojih butina. Kad vrata budu otvorena, nastaće strahoviti vakuum. U ime bezbednosti ovog broda, on ne sme izleteti sa vazduhom.

Sad. Vilson opet uze pistolj. Njegovi otkucaji srca su se teturali. Moraće da bude iznenadan i tačan. Ako promaši, onaj bi mogao da preskoči na drugo krilo — i još gore od toga, na repni deo gde bi, nedohvatljiv, mogao da kida žice, osakaćuje zakrilca, uništi ravnotežu broda. Ne, ovo je jedini način. Pucaće nisko i pokušaće da pogodi čoveka u grudi ili stomak. Vilson ispuni pluća vazduhom. Sad, pomisli on. Sad.

Stjuardesa je nailazila prolazom baš kad je Vilson potezao ručicu. Jedan trenutak, sleđena usred koraka, nije mogla ništa da kaže. Izraz tupog užasa razvuče njene crte lica, i ona diže ruku kao da ga molt. Onda iznenada poče da ciči nadjačavajući buku mašina.

»*Gospodine Vilsone, ne*! «

»Udalji se!« uzviknu Vilson i poteže ručku nagore.

Činilo se da su vrata nestala. U jednom sekundu bila su uz njega, u njegovom zahvatu. Sledećeg trena čulo se hučanje i nigde ih nije bilo.

Istovremeno Vilson oseti da ga je obuhvatilo gigantsko usisno polje koje nastoji da ga otrgne od sedišta. Glavom i plećima on izlete iz kabine i već poče da diše razredeni, ledeni vazduh. Za trenutak, dok su mu bubne opne maltene prskale od grmljavine motora, a oči bile oslepljene polarnim vetrom, on zaboravi onog čoveka. Učini mu se da čuje ubod vriska u tajfunu oko sebe, daleki povik.

Onda vide onoga.

Čovek je hodao preko krila, čvornovata forma nagnuta napred, sa kandžasto skvrčenim šakama željno ispruženim. Vilson izbaci riiku napred, opali. Ta eksplozija bila je kao neko sitno pućkanje urlajućoj silini vazduha. Čovek se zatetura, izmahnu rukom i Vilson oseti traku bola kako mu je sevnula po glavi. Opali ponovo iz neposredne blizine i vide kako mali čovek pada unazad, mlatarajući — a onda, nenadano, nestaje, ništa solidniji od papirne lutkice koju nosi oluja. Oseti kako mu se u mozgu raspraskava tupost. Oseti kako mu se pištolj istrže iz prstiju koji su popuštali.

Onda je sve bilo izgubljeno u zimskoj tami.

Pomakao se i zamumlao. Toplina mu je curila u venama, udovi kao da su mu bili drveni. U mraku je čuo neko kretanje, i delikatni vrtložić glasova. On to leži, licem nagore, na nečemu — što se pomiče, poskakuje. Neki hladan vetar ga poprska po licu, onda on oseti da se površina ispod njega naginje.

Uzdahnuo je. Znači, avion je sleteo i njega iznose na nosilima. Rana na glavi, verovatno, plus injekcija za smirivanje.

»Najluđi način da se pokuša samoubistvo za koji sam ja ikad čuo«, reče jedan glas negde.

Vilson oseti zadovoljstvo razonođenosti. Ko god je to kazao, grešio je, dakako. A to će biti utvrdeno vrlo skoro, kad motor bude pregledan i kad njegovu ranu pogledaju pažljivije. Onda će shvatiti da je on spasao sve njih.

Vilson zaspa bez snova.

Slobodan Ivkov

O NAPREDOVANJU POLJOPRIVREDE, UOPŠTE

»Zamuti da bi se razbistrilo«

Američka poslovica

—... a sistem programirane akumulacije u predstojećem periodu privrednog razvoja Jugoslavije bi se mogao optimalno koncipirati kao kombinacija objektivizacije proporcija u raspodeli dohotka (između vasionske transportne radne organizacije »Jugovuča« i prometno-uslužno-reproduktivno-poslovne organizacije »Jugorastur«, odnosno njene OUR »Jugopiličar«) i programiranje ukalkulisane dodatne akumulacije nastale u procesu korišćenja transportnih usluga spornog kosmodroma »Provalije II«, koja bi se koristila za određene prioritetne privredne sektore definisane društvenim planovima privrednog razvoja...

Uputstva su mu nalagala da ovakve i još duže tekstove izgovori u jednom dahu, te ih proprati odlučnim izrazom lica na kome se nikako ne bi smelo primetiti odsustvo kiseonika kao posledica prethodne pretpostavke. Govornica je po standardnim pravilima Besedničkog esnafa bila udaljena od slušališta dovoljno daleko da slušaoci ne primete ubrzano disanje Govornika koji je nadoknadivao propušteno, a to prikrivao Izrazom Lica Zvanične I Svečane Tišine Koja Podvlači Rečeno.

Pošto se oporavio i lice mu poprimilo koliko-toliko normalnu boju, ovaj službenik sedme klase, petog ogranka (iz koga je po svaku cenu hteo da prede u četvrti sve se nadajući da je Esnafski kontrolor, obavezno prisutan negde u publici, primetio njegov teoretski doprinos Veštini Vrbovanja i Pridobijanja produženjem pauze za tri sekunde ukradene nameštanjem naočara i kravate) spremio se da nastavi govor, ali...

— I zato bi vi 'teli da u našem selu gradite i drugi jerodrom? — usudio se da razbije pedantno pripremanu svečanu tišinu najkuražniji provalijski seljak. Ostali su još uvek ćutali.

— Kosmodrom... Kosmodrom, a ne aerodrom, dragi druže. Osetite li kvalitativnu razliku? Vojvodina se pokazala nekako kao najperspektivnija i najpogodnija za infrastrukturne projekte prioritetnog tipa. Sem toga, ako kosmički transportni objekat mimoiđe sletnu stazu (što se, na žalost, sve češće dešava zbog zastarele tehnike) pašće na njive, a to je, složićete se, ipak manje šteta od prisilnog ateriranja na neki propulzivniji stambeno-industrijski kompleks.

— 'Oćete kasti da su Provalije manje vredne od veliki' varoši? — u glasu seljaka se osetio preteći prizvuk.

— Ne! Ne! Nikako! — požurio je da objašnjava. — Samo mislim da bi za prosperitet vašeg sela...

Polako je počeo žaliti što je iznajmio svoje usluge budućim graditeljima tako jeftino. Esnaf, sem diplomatskog imuniteta, nije davao nikakve garancije svojim članovima. Pa čak ni prvo na besplatno lečenje. A on se, u odsustvu sa posla ostalih Govornika zbog prolećnih radova na njihovim vikendicama, morao odvažiti da sasvim sam dođe u Provaliju i u Mesnoj kancelariji održi govor.

— Ta man'te se šale. Gradite vi to u blizini Nova Sada, a ne ovdi — okuražio se i drugi seljak da da svoj konstruktivni doprinos ovoj diskusiji.

— Pričekajte malo sa ishitrenim ocenama, da ne kažem diskvalifikacijama. Vidite, vaše selo je jedno od poslednjih naselja koje se bave prevazidenom poljoprivrednom delatnošću. Ali, ne mari. Bez obzira na to, u razvijenom savremenom industrijalizovanom društvu (akcenat bacam na našu tešku industriju: čeličane, valjaonice i visoke fabričke dimnjake) ove 2084. godine, potrebno je ostvariti objektivizaciju formiranja akumulacije u decentralizovanoj institucionalnoj bazi... — znao je da sve ovo podseća na suvoparne političke govore, ali je utoliko bolje delovalo. Osetio je čvrsto tle ispod nogu.

— ?

— ... a seoska domaćinstva nastoje da premoste jaz između raspoložive realne aktive i željenog iznosa te aktive putem formiranja akumulacije kao dohodovnog toka...

— ? ? ?

— ... što znači... — nastavio je mleti njihovu inicijativu. —... da ruralna domaćinstva žele, u stvari, da povećavaju svoj životni standard kroz povećanje holdinga realne aktive koja je sadržana u zemlji i ostaloj pasivi, dok ovi — grabio je nezaustavljivo ka cilju — holdinzi u obliku gotovog novca, prema tome, niveliraju neku oportunitetnu cenu, tj. cenu koja se implicitno plaća time što se gubi kamata koja se dobija na holdinge kamatonosnih finansijskih aktiva, što opet samo znači...

— Da će nama dati novce, iseliti nas iz naši' kuća i oduzeti nam zemlju — ovaj seljak je pokazivao opasno visok stepen pronicljivosti.

— Nemojte tako... — pokušavao je Govornik da ublaži ovaj “zaključak” koji baš i nije bio daleko od istine.

»Da bi verovao u ono što govoriš, ne smeš verovati ni u šta«, ponavljao je u sebi uporno esnafsku krilaticu za prvu pomoć pre no što je ponovo sa dosadom počeo da koristi već klasične govorničke gestove.

Stvarno je svašta radio.

Podizao je i spuštao prvo jednu pa drugu obrvu odražavajući time, navodno, svoj uzdržani humorni skepticizam prema svakom pokušaju suprotstavljanja njegovim argumentima. Kad ih je obe istovremeno spuštao, činio je to naglo, glumeći namrštenost, mrgodnost, raspoloženje i tihu pretnju. Njima je ličio na olujni oblak, sebi na naduveni balon.

Svejedno, letelo se i ovako i onako.

Povremeno je, da bi svom egu razbio monotoniju stezao vilice u znak odlučnosti. Brzo je odustao jer se tako ipak teže govorilo, a i pljuvao je po prvim redovima govoreći ovako kroz zube.

Pri svetu tome, naravno, najmanje je bilo važno šta je pričao.

Strah ga je bilo samo od onih koji su u ovako napetoj situaciji mogli nekontrolisanim i glasnim puštanjem vetrova izražavati nemi bojkot i suptilno razbijati Autoritativnost Rečenog, pa možda i navesti ostale na konkretnija ispoljavanja revolta.

Sa zadovoljstvom je primetio da, iako je to bila zdrava seljačka sredina, nije bilo nijednog vetropira.

Znači, još uvek se na selu poštovao gradski čovek, a strepnja da se pred njim ne ispadne prost bila je jača od želje za inatom i samopotvrđivanjem.

— Je l' imamo pravo da se žalimo? — doprlo je do njega čim se prvi put mašio za čašu sa vodom.

— Čini mi se da ste se žalili i kod izgradnje prvog kosmodroma, pa...

— Jeste. Prošli put su nas uputili na vodovod, ali su nam ovi odbili žalbu zbog pogrešnog taksiranja...

— Samo se nemojte dekuražirati. Treba uvek iznova pokušavati. Ima načina, kompentetnih institucija... I ja vam savetujem... — do vraga, nije više znao šta da ih »posavetuje«. Muk.

Teoretski se u priručniku »Ubedi ih sam« dopuštala mogućnost da Govornik iscrpi mogućnosti za besedu i ućuti. Praktično je to bilo skoro nemoguće. Bar u petom ogranku Esnafa. Kada se kasnije prisećao ove situacije, teško je sebi priznavao da se u tim trenucima panika uvlačila u njega upravo zbog takve mogućnosti. Neverovatno.

— Znači, to nam je — šta nam je... — javio se neko iz pozadine.

Možda je baš Esnafski kontrolor provocirao?! Postojalo mu je sve više svejedno i znao je zašto. Trebalo je što pre otići odatle na čist vazduh.

— Tako nekako ispada... Sagnuo je glavu, premda je to »Kodeks nagovaranja« izričito zabranjivao u ovakvim situacijama. Zavladala je tišina. Svi prisutni su ga još uvek gledali. Sa kakvim osećanjima, to nije znao.

— Pa dobro, ja onda idem... — počeo je da pakuje poslovnu torbu, primećujući da niko za to ne mari. Setno je slagao u nju prvo preklopnu čašu, pa bokal sa vodom, pa svoj podsetnik... Umalo da zaboravi u žurbi sklopiti montažnu govornicu, ali uslovni refleksi su učinili svoje. Nespretno je čučeći zatvorio torbu, pa je gajtan od mikrofona virio napolje. Ne mari. Samo što pre i što dalje otići odavde. Dakle, još neko vreme će morati da ostane u petom ogranku.

Polako je ustao.

— Odoh ja... Do videnja... — izbegavali su njegov pogled. To je samo naslućivao, ne i video, pošto se i sam tako ponašao.

— Zbogom... doprlo je iz dna sale.

Niko više nije imao šta da kaže.

Tek kada je selo porušeno, nadležni su odlučili da se kosmodrom ne gradi na tom mestu pošto su prioriteti ipak bili drugačije koncipirani, a fleksibilna orijentacija je...

Seljaci?

Oni su, opet, sa svojim »kvantumima realne aktive« kupili zemljište negde na Titanu.

Ili je to možda bila Evropa?

Eventualno Ganimed...

Niko više danas ne može sa sigurnošću tvrditi gde se izgubila ta kolonija seljaka. Možda su neki od Jupiterovih ili Saturnovih satelita prozvali »Provalije«.. Možda.

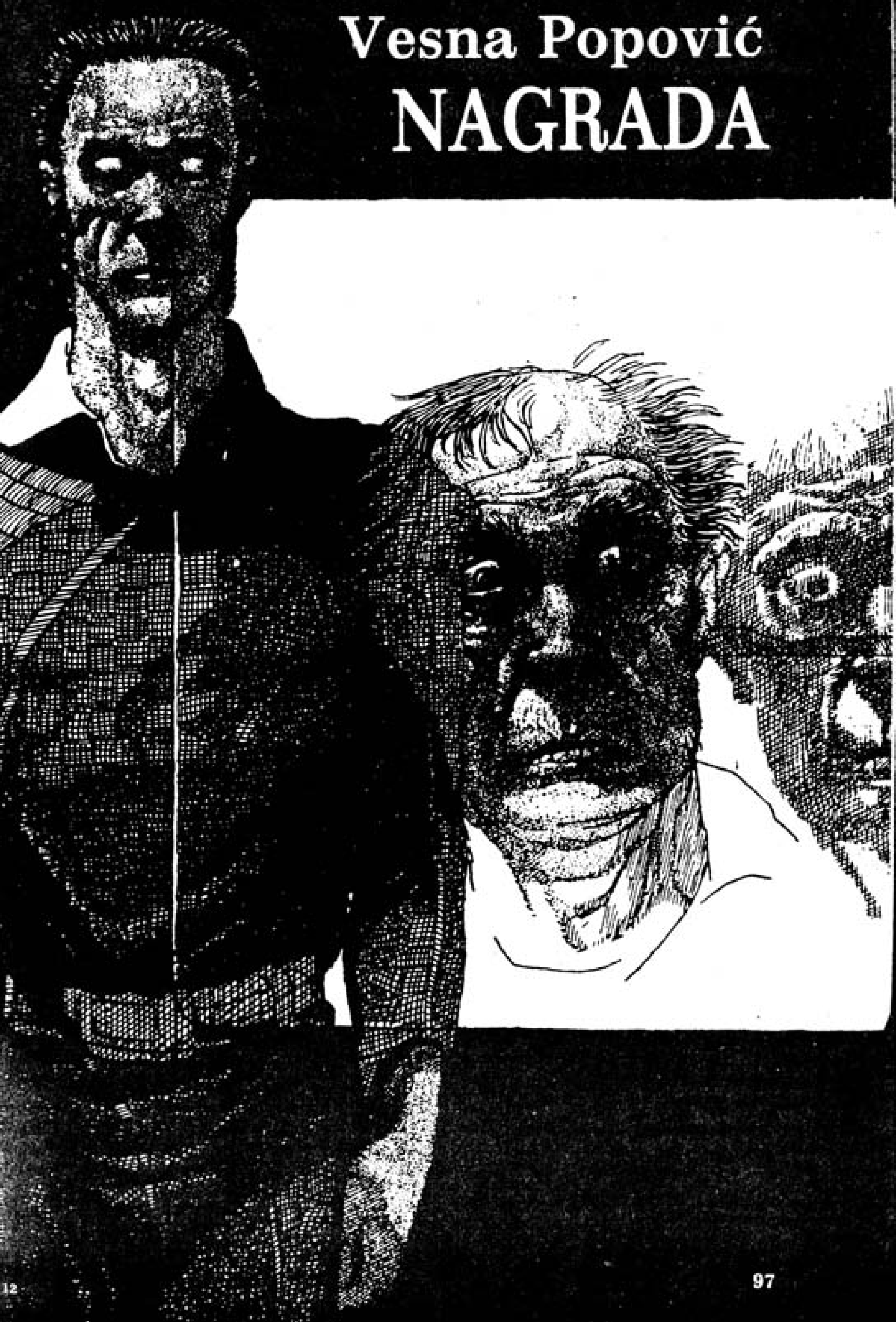
Ko će ih, uostalom, znati...

U svakom slučaju je izvesno da još i danas negde oru nebeske njive.

Sombor, Beograd (1982—1987)

Vesna Popović

NAGRADA

Sutra će mi biti uručena nagrada. Moje ime upisat će se zlatnim slovima pored šesnaest imena na ploči koja dominira na ulazu u Akademiju. Postat ću sedamnaesta osoba na svijetu — svijetu od skoro jedanaest milijardi ljudi — koja je zaslužila ovo visoko priznanje.

Sutrašnjoj svečanosti prisustvovat će najuglednije ličnosti iz cijelog svijeta. Primit ću čestitke od najvećih ljudi našeg vremena, i bit će mi uručena diploma na kojoj će kićenim starinskim slovima s mnoštvom kvačica biti upisano moje ime.

Sutra će se moj račun na banci povećati za ne mali iznos — to je onaj opipljivi dio nagrade o kojem se uvijek najmanje govori. Bankovni kompjuter napisat će moje ime i pretvoriti ga u karticu, a i ta je kartica dio počasti koju ću sutra primiti.

Godine — decenije — posvetio sam radu na razvitku ideje čovjekoljublja. Moje ime upisalo se nevidljivim ali trajnim slovima u misli svih onih koji teže ka istom, ali su imali manje sposobnosti ili manje energije da učine onoliko koliko sam ja učinio.

Mnoštvo djela o etici čovječanstva nosi moje ime. Napisao sam ih ne žaleći truda i vremena, i kada vidim da ih je netko primijetio, da je netko u njima našao nešto toliko vrijedno da me za to želi nagraditi, onda je moj život potpun.

Nisam na kraju životnog a ni radnog vijeka. Preda mnom još stoje godine koje me pozivaju na daljnji rad, koje mi kažu: »Nisi još učinio sve što možeš«, i koje za mene predstavljaju izazov. Ne, nisam na kraju radnog vijeka.

Ali nisam niti na početku. Sedamdeset mi je godina. Godine su to kada gledanje unaprijed ima smisla samo ako se čovjek može osvrnuti za sobom i reći: »Eto, to sam učinio. Preostale godine utrošit ću na upotpunjavanje i zaokruživanje svega što sam do danas napravio.« A ja uistinu mogu reći — neka se to ne shvati neskromno — da sam mnogo napravio. Ne postoji niti jedna iole vrijedna biblioteka na čijim se policama ne nalazi barem nekoliko mojih djela pisanih s ciljem da ljudima usade ideju o ljubavi prema bližnjem.

Ne znam koliko sam uspio da tu ideju uistinu usadim među suvremenike, ali nema sumnje da sam svojim djelima snažno privukao pažnju javnosti. Rezultat te pažnje zaista je izuzetno značajan, jer — sutra ću primiti nagradu, sutra će moje ime zablistati kao kruna cijelom mojem dosadašnjem životu. Sutra je moj dan.

Da, sretan sam — sretan, raznježen, i pomalo uznemiren. Bez razloga uznemiren, naravno, jer što bi se moglo dogoditi? Danima — tjednima — ispitivala je komisija moj rad i moju savjest. Moj život je tako čist i tako pun i tako plodonosan da mi je Komisija odala i posebno neformalno priznanje.

A ipak sam uznemiren. Znam ono što Komisija ne zna. Znam ono što nitko ne zna i bojim se — bojim se unatoč tome što za to samo ja znam i što očito nema nikakvih svjedoka. Punih pedeset godina nisam osjećao tako jak i tako paralizirajući strah, a sada — bojim se da se ne odam. Budem li stalno mislio na to, napokon ću se zaista i odati. A ne budem li mislio, možda ću se odati iz neopreznosti.

Osjećam strah — grozan strah. Jer, ako netko sazna za ovo, ja neću dobiti nagradu. A nagrada — to nije samo ime na ploči, ime na diplomi i nešto novca. Ili — nagrada jeste upravo to — onda kad je dobijete ili onda kad je niste niti trebali dobiti. Ali kad je trebate dobiti pa to onda netko pokvari — kad cijeli svijet sazna da ste je trebali dobiti a nećete je dobiti zato što činjenice iz vašeg života nisu onakve kakvima ste tu nagradu navodno zaslužili — što je onda nagrada? Pretvara se u sve ili ništa, u čast ili propast.

Jer, meni je sedamdeset godina. U ovim godinama kad se treba prije svega osvrtati za sobom a tek onda gledati ispred sebe, ja sebi ne mogu dopustiti da stisnem zube i počnem iz početka. Sa dvadeset sam godina to sebi mogao dopustiti — sa dvadeset sam godina to i učinio; ubio sam čovjeka, i iskoristivši okolnost da za to nitko nije saznao, odbacio sam ovu činjenicu kao nevažeću i nastavio sam živjeti pogleda uprtog unaprijed, opreznije nego do tada ali ne manje samouvjereno.

A sada moje samouvjerenosti nestaje. Moj unaprijed uprti pogled okrenuo se unazad i s užasom se zaustavio na činjenici da sam ubojica.

Svjedoka nema — barem još uvijek ne. Ali postoji nešto što mi stvara punu i posve opravdanu nesigurnost. Postoji vremeplov.

Ne tvrdim da je jako vjerojatno da će netko otići baš tamo — na ono mjesto i u ono vrijeme gdje sam ubio čovjeka — i da će pri torn ostati nezamijećen te ću unatoč njegovom prisustvu počiniti to djelo, ali mogućnost ipak postoji.

Međutim, postoji i druga mogućnost. Odem li ja upravo tamo — na ono mjesto i u ono vrijeme, zar ne bih mogao spriječiti ubojstvo? Riješio bih se tada ne samo svjedoka već i same činjenice da se to ikad dogodilo. I tada, kad bude puna istina da u mojoj prošlosti nema mrlje, bit će nagrada ne samo komisijski već i istinski zaslužena. I više neće biti mjesta strahu.

Eto, zato sam iskoristio privilegiju da se bez ikakvih teškoća — jer, ja nisam bilo tko — sećem kroz strogo čuvana mjesta. Strogo pazeći da izgledam prirodno i da ne izazovem nikakvu sumnju (uostalom, tko bi se i usudio sumnjati u mene), uspio sam pronaći ne samo gdje se čuva vremeplov već i kako da posve neopažen dospijem do njega. Proučio sam i način rukovanja tom čudnom i pomalo stravičnom mašinom koja ima tu moć da može mijenjati ljudske sudbine. Noćas ću sjesti u nju. Moram to učiniti. Moram sebe spriječiti da počinim ubojstvo koje sam počinio prije pedeset godina dok sam još bio mlad i dok sam vjerovao da mi je činjenica što nije bilo svjedoka dovoljna garancija za budući život koji je, kako je ovih pedeset godina pokazalo, postao izuzetno vrijedan.

Zar da dopustim mogućnost da ikad dođem u situaciju da svijetu objašnjavam zašto sam to učinio? I kako bih mu uopće objasnio nešto takvo? Ni sebi ne mogu baš naročito dobro objasniti taj čin. Bio sam miran dvadesetogodišnjak koji u sebi nije osjećao agresivne porive. Taj ih je prokleti odrpanac zaista sam izazvao, i oni su se u meni javili u naletu koji nisam mogao svladati.

Ubio sam ga da bih ga ušutkao. Nisam to učinio svjesno, ali on nije niti tvrdio da ću to svjesno učiniti. Tvrdio je samo to da nisam ono što mislim da jesam, i da moram o tome razmisliti, ili će mi se kad-tad dogoditi da izgubim kontrolu nad sobom i pokažem svoju pravu prirodu, a moja prava priroda je — tvrdio je on — izrazito agresivna.

Ne, nisam ja agresivan. Zar pedeset godina koje su slijedile nakon ovog događaja ne dokazuju da je moja priroda izrazito čovjekoljubiva, dobronamjerna, puna vjere u čovjeka? Ne, nisam ja agresivan. Htio bih vidjeti drugoga na mojem mjestu. Do danas sam, uostalom, svima i dokazao tko sam i koliko vrijedim. Ali tada nisam imao ovaj argument u rukama. Ne, nisam ja agresivan. Ja sam izazvan.

Mrzim tog čovjeka — čovjeka mrtvog već pedeset godina. Još uvijek ga mrzim istim bijesom koji se u meni tada javio. Ponešto nemoćnim bijesom, čini mi se. Ta me je nemoć i navela da ga udarim i da ga ubijem. I još uvijek ga mrzim toliko snažno da bih — neka mi oprosti moje čovjekoljublje — da ga nisam ubio tada učinio to sada, za kaznu zbog muka koje mi ovog časa nanosi.

A eto — vraćam se pedeset godina u prošlost da bih mu spasio život, da bih sebe spriječio da ga ubijem.

Cijena za čovjekoljublje, pretpostavljam — spasiti život čovjeku kojeg mrzim više od ikoga na ovome svijetu. Da je moguće to pribrojiti djelima za koja dobivam nagradu, gdje bi mi bio kraj? Ali to je nemoguće objelodaniti iz razloga — no, pa iz već posve jasnih i očitih razloga.

Baš je ovaj svijet nakrivo nasađen. Za najhumanije djelo koje činim — spas ljudskog života — neću biti nagraden; štoviše, ovo djelo i činim zato da mi nagrada ne bi izmakla, a sazna li se za njega, izmaknut će mi.

Srećom po mene, bio ovaj svijet nasađen pravo ili krivo, ja u njemu stojim u istoj liniji. Suprotno obrazloženju uz nagradu, ja nikad nisam želio da popravim ovaj svijet.

Zašto bih ga popravljao? Čime me je zadužio? Ja sam želio samo da u njemu nađem što bolje mjesto. Ako se to uspijeva time što tvrdiš da želiš popraviti postojeće stanje, ni to nije moja krivica. Ali bolje je o tome ne govoriti. Želim li biti zadovoljan ovim svijetom (ili barem svojim mjestom u njemu) moram tvrditi da njime nisam zadovoljan.

Da, da — kao što rekoh (šteta što ova ideja ne odgovara čovjekoljublju koje propagiram, jer bih je rado upotrijebio u nekom djelu) nije važno stoji li ovaj svijet pravo ili krivo već je važno da ja stojim u njemu u paralelnoj liniji.

I, zar da mi u tome zasmeta nekakav odrpanac? Odvratna spodoba koja me je presrela i iz čistog mi mira počela dosađivati.

Šetao sam mirno i nikoga ne dirajući. Spremao sam, zapravo, govor za fakultetsku svečanost. Naime, u to sam vrijeme bio student, a upravo sam bio izabran i za predstavnika fakulteta na izuzetno značajnom mitingu, te nisam namjeravao propustiti priliku da se istaknem govorom.

Nisam lako došao do te — prve u mojem životu — velike počasti. Trebalo je eliminirati mnoštvo kandidata od kojih je jedan, neki... kako se ono zvao?.. bio posebno opasan.

Eh, mladi studentski dani! Bio sam tako mlad, tako samouvjeren, tako pun sebe da sam bio uvjeren da sam svojom ličnošću ispunio i cijeli svijet; tako vedar, tako neoprezan, i — tako sretan zbog izbora.

Šetao sam puteljkom obraslim korovom. Namjerno sam izabrao to divlje neuređeno mjesto, jer je bilo pusto, a meni je trebao mir. Spremao sam govor koji bi trebao biti efektan, kako bi se pamtio barem onoliko dugo koliko mi je bilo potrebno.

Izgovarajući misli naglas, želio sam ih čuti i ocijeniti njihov efekat; pokušavao sam, ponavljajući ih, pronaći najbolji način da ih izgovorim, akcentirajući čas jednu čas drugu riječ. U dvostrukoj ulozi govornika i kritički raspoloženog slušaoca osjećao sam vlastitu pamet i to mi je godilo.

Pun uzbuđenja pri najvatrenijem dijelu govora o uzvišenosti svemira i sitnosti ljudskog roda, upravo sam se bio razmahao i riječima i rukama, kad me je presreo taj odrpanac.

Ne mogu poreći da mi je već na prvi pogled bio posebno odvratan i da je to možda i potenciralo moju krajnje oštru, pa kad razmislim — i preoštru, reakciju. Ali, eto, dogodilo se. Dogodilo se, do vraga! Što ja tu mogu? Zašto nije gledao svoja posla? Zašto me nije ostavio na miru? Zašto me je izazivao? I to tko? Tko? Obični, najobičniji bijedni odrpanac.

Mrzim odrpance. Ako i nema što obući, mogao se barem oprati. Bio je sav blatnjav, a odjeća koja je djelovala kao da je nekad bila prilično skupa (poklonila mu ju je valjda žena nekog imućnijeg čovjeka — možda pokojnog, a možda samo čovjeka koji se bespovratno i beznadno ugojio toliko da je očito da više nikad neće ući u to odijelo) visila je u prljavim ritama. Cipele su bile pune blata, a isto tako i kosa. Mora biti da je prespavao pod nekim drvetom ili grmom a noćas je padala kiša.

Iznenadio me je u vježbanju za govoranciju, i primijetio sam da me promatra tako prodorno i tako podsmješljivo da sam ga zamrzio istog časa.

Učinilo mi se ipak najpametnijim da se pretvaram kao da ga nisam niti primijetio, i da produžim dalje. Da se tako zbilo, svršilo bi povoljnije i po mene i po njega — ali spodoba očito, davno nije ni sa kim razgovarala, i ja sam, izgleda, trebao postati žrtva. Pošao je za mnom, i što sam vise ubrzavao korak, ubrzavao je i on.

Napokon mi je to dosadilo. Stao sam, okrenuo se, i pokušao da djelujem što autoritativnije.

»No, što je?« upitao sam, i on je ustuknuo.

»Ništa«, rekao je. I opet je šutio, no, promatrao me je pri tom tako drsko ispitivački da sam osjećao kako počinjem gubiti živce.

Kad čovjek zrelo pogleda, čudno je što sam se toliko iznervirao. Ali bilo je nečega u

njegovoj pojavi što me je doslovce izluđivalo, izvodilo me iz takta, grizlo.

»Što hoćete?« ponovo sam progovorio, ali više nisam osjećao sigurnost u sebe i očito sam gubio autoritativnost s kojom sam želio nastupiti.

»Da porazgovaramo malo — ha?« upitao je tako prepotentno kao da je cijela svrha mojeg postojanja samo u tome da s njime razgovaram.

»Nemam vremena«, odbrusio sam i krenuo dalje. Sve do tada smatrao sam ga bezopasnom skitnicom, bar mi je razum tako govorio, mada mi se već počelo nametati osjećanje da bih trebao biti oprezan.

I zaista, nije ga se bilo lako otarasiti. Prilijepio se za mene poput pijavice — taj odvratni stvor preprečio mi je put prikazujući se pri torn vrlo razljućenim.

»Ni ja nemam vremena«, ljutito je rekao. Umjesto da mu cinično kažem da to što nemamo vremena samo dokazuje da se trebamo što prije rastati (a niti mi je to palo na pamet, niti bih se, i da jest, usudio da mu to kažem jer sam se najednom strahovito uplašio) naprosto sam stao. Najednom sam pomislio da me možda namjerava opljačkati ili čak i gore od toga, i pobjegao bih glavom bez obzira da mi se od straha nisu odsjekle noge. A on me je promatrao kao da uživa u tome, onako kako odrasli promatraju djecu — s visoka, kao da o njima sve znaju. Sebi ponekad daju to pravo oni ljudi koji ničim ne mogu zaslužiti vaše poštovanje pa pucaju na jedini adut — starost, te famozne godine koje neke ljude jesu učinile nadmoćnim no njega, očito, samo odrpancem.

»Sviđa mi se što ne bježiš«, nacerio se, i pomislih kako bi ga trebalo dobro nalupati zbog te prepotencije.

»Ma, mičite mi se s puta!« ljutnja mi je pomogla da svladam strah, i to me je pokrenulo. Odgurnuo sam ga, i njegove je nadmoćnosti nestalo kad je posrnuo. Pa, da — koga sam se uplašio!? Mogao bih ga otpuhnuti da hoću.

Mora biti da je i on to uvidio što mu je i te kako zasmetalo, jer je pokazao upravo neopisivu ljutnju. Tako je bučno prasnuo da sam bio prije svega iznenađen, a tek onda uplašen uvrijeđen, i te kako bio uvrijeđen, jer bio sam mlad i samouvjeren, bio sam netko, a on mi je — star i odrpanac mogao samo zavidjeti.

»Slušaj, balavac jedan«, povikao je ljutito. »Što ti misliš da sam ja!? I što ti misliš da si ti!? Razbudi se malo, pogledaj oko sebe, ako ne želiš imati problema u životu!«

On to meni! On — odrpanac koji nije znao kako da uredi vlastiti život. Iz čiste zavisti vrijeđa pristojnog mladog čovjeka kako bi se barem pred nekim osjetio važnim.

»Ha... Baš će meni odrpanac davati savjete!« nisam mogao a da mu ne kažem: »Zašto ih nisi za sebe upotrijebio, ti bijedna spodobo, pa da ne ideš ovako prljav kroz svijet?«

Pogodio sam ravno u cilj, i bilo mi je drago. Zgromio bi me da je mogao, zamahnuo je da me udari, ali se na vrijeme sjetio da sam jači od njega, te me nije udario. Odnosno, udario me je, ali ne rukom. Udario me je riječima, riječima prepotentnog starkelje koji nema drugih aduta osim godina i njima pokriva sve svoje neuspjehe, riječima zlim i zlonamjernim, izrečenim s mržnjom prema onima kojima se život tek otvara nudeći svijetlu budućnost koju je i on nekad imao i koju je upropastio. Bila je to zavist, bio je to napad onoga koji je davno izgubio i traži žrtvu pred ko-jom će svoj poraz nazvati pobjedom.

»Slušaj, dripčino«, povikao je, »nisam ja ovdje zato da bih slušao tvoja baljezganja. Što misliš da si ti — ha? Popio si svu mudrost svijeta — ha? E, pa, lijepo, ali ja ti nisam jedan od tvojih glupavih klipana koji ti se dive misleći da si pametan. Bilo bi ti bolje da se spasiš od vlastite prepotencije ako ne želiš da te ona uništi. Nauči se pameti dok je još vrijeme, balavče jedan uobraženi! Nemaš ništa drugo osim laktova. Znaš samo gurati, i ništa više. Jesi li u životu učinio išta korisno? Ja jesam. A ti? No, reci. Nisi, naravno. Ali u stanju si ubiti čovjeka ako ti se nađe na putu — ubiti ga isto ovako kao što si mene gurnuo. Bijedo jedna, što ti misliš da si? Obična agresivna budala, i ništa više«.

»Ma, tko si ti da...« jedva sam procijedlo u nemoćnom bijesu. On meni da sam prepotentan. On meni da sam uobražen. On meni da sam agresivan. On, kojem je napad na pristojne mlade ljude jedini način da osjeti veličinu svoje besmisleno utrošene starosti. On meni.

A bio je uporan u tim napadima.

»Umjesto da pitaš tko sam ja, zapitaj se tko si ti«, nastavio je istim tonom. »Nisi ono što misliš da jesi, niti ono što želiš biti. Gubi se odavde, i razmisli o tome na mini. Hajde — gubi se!«

I tada sam prasnuo. S kakvim pravom on sa mnom tako razgovara? Nisam mu ja kriv što nije uspio u životu. Nisam ga ja učinio odrpancem, već vlastita nesposobnost.

Ali nedostajalo mi je riječi, osjećao sam pravo gušenje od tog nedostatka izraza koji su bili negdje unutra u meni i nisu se uspijevali složiti u red u kojem bi mogli izaći. To gušenje, u osjećanju nesposobnosti da mu se suprostavim riječima, izazvalo je nagon za koji nisam znao da u meni tinja, — nagon da udaram, valjda i nagon da ubijem. Ja koji sada, pedeset godina kasnije, dobivam nagradu za ideje poput »ljubi bližnjega svog«, »tko tebe kamenom, ti njega kruhom«, »kada te ošamare, pruži i drugi obraz« (premda mi ovo posljednje baš nikako ne ide u glavu), ja koji sam i tada bio uvjeren da sam pun čovjekoljublja, razjareno sam skočio na odrpanca, i neko smo se vrijeme sasvim ravnopravno hrvali.

Da — bio sam mlad, a on me je izazvao, i zato sam se s njim potukao. Ali zašto sam ga ubio i time natovrljao sebi brigu na vrat?

Ne znam. Ne znam, zaista. Sjećam se samo da sam ga najednom nadjačao, skočio na njega i zaustio da nešto kažem — da mu održim, valjda, nekakvu bukvicu (uvijek sam volio držati bukvice) padne li mi, naravno, na pamet. Kunem se svime što mi je drago da ga nisam imao namjeru ubiti — pobijediti da, ali ne ubiti. Ali kad se počeo smijati — tako odvratno smijati — shvatio sam da me je izazvao na agresivnost, da sam svojim ponašanjem upravo potvrdio ono što mi je rekao, te da me je, dakle, pobijedio. On mene.

Ne shvaćajući što radim i želeći samo da zaustavim taj smijeh, u nemoćnom sam i slijepom bijesu zgrabio kamen i njime udarao odrpanca po glavi tako dugo dok se nije prestao smijati.

Tek tada sam shvatio što sam učinio. Ubio sam čovjeka. To što je on mrtav, pa ni to što sam ga ja ubio nije me osobito pogodilo — a ni sada me ne pogađa. Ali pogodilo me je, a peče me i sada, to što sam ja — JA — postao ubojica.

Pobjegao sam glavom bez obzira. Da sam na putu kući ikoga sreo, rekao bih mu što sam učinio. Ionako sam bio uvjeren da je za mene sve zauvijek propalo.

Ali nikoga nisam sreo, a nitko me nije niti došao potražiti. Prošao je dan, pa još jedan, pa još... Shvativši da postoji mogućnost da se izvučem, udvostručio sam — ili čak udesetostručio — svoj oprez.

Uslijedila je fakultetska svečanost. Održao sam govor, s time da sam prvobitno zamišljeni koncept malo izmijenio te malo spustio uzvišeni svemir a povećao važnost ljudskog roda. Spomenuo sam također i nedovoljno poštovanje koje mladi ukazuju ljudima koji su na kraju svojeg puta, ljudima koji su u svojem životu različito uspjeli, ali dijele zaslugu za današnji svijet; bilo je posebno zapaženo da ja, tako mlad, tako duboko saživljeno govorim o tome. Sve u svemu, govor je bio i efektan i originalan i lijep. Meni se, naravno, činilo neophodnim da uputim ljude u to da sam pun čovjekoljublja, kako se ne bi dogodilo da netko pomisli suprotno.

I tako se moj govor dugo pamtio, a ja od tada znam samo za uspone. Nikako ne želim dopustiti da sada, sa sedamdeset godina, najednom doživim pad.

I sada čekam da krenem. Smiješno — idem po vremeplov, uskoro ću se moći naći u svakom vremenu koje poželim, a sada moram čekati još dva sata.

Počeo sam se osvrtati tražeći čime da utučem ovo vrijeme. Uobičajene razbibrige

nisu me privlačile, bio sam isuviše napet. Bit će najbolje da pregledam dnevnu poštu. Sudeći po naznakama pošiljalaca, unutra nema ničeg zanimljivog — prospekti, reklame, nekoliko pozivnica i neki mali omot koji sam otvorio.

»Tjedan dana prije dvadesetog rodendana učinili ste veliku podlost«, pisalo je. »Ne odreknete li se novčanog dijela nagrade u dobrotvorne svrhe, pobrinut ćemo se da niti ne dobijete nagradu, već da je dobije netko drugi koji je zaslužuje. Da — imate pravo — ovo je ucjena.«

Ne, nisam ostao hladnokrvan. Ali nisam osjećao strah kakav bih sigurno osjetio da nisam imao »asa u rukavu« — vremeplov. Zato mi je bilo lako da se nasmijem i promrmljam nešto o tome kako sam isuviše snažna ličnost a da bi me se moglo ucjenjivati, te da pomislim kako bi to bio izvanredan odgovor ucjenjivaču, a i moj efektan nastup. Ali, eto, postoje i takvi efektni nastupi kakve je korisnije ne upotrebljavati, ma koliko zgodno da djeluju.

»Uostalom«, — pomislio sam »to je bilo tjedan dana poslije a ne prije mojeg dvadesetog rođendana. Ucjenjivač koji tako griješi ne može biti baš spretan.«

Više se nisam uzrujavao — naprotiv, ova ucjena došla mi je kao stimulans, kao pravo i opipljivo opravdanje za ono što činim. Ja sam zadužio čovječanstvo svojim djelima. Sedamdeset godina života utkao sam u ta djela. Svoj život!

A što je za čovječanstvo učinio ovaj bijedni ucjenjivač? Koliko njegovih godina stoji utkano u dobrobit čovječanstva? Želi na brzinu — ucjenom — postići da nešto novca ode u dobrotvorne svrhe. Mojeg novca!

Dobrotvorne svrhe! U korist čovječanstva! Nije nego. A čime je, molit ću lijepo, zadužilo ovo čovječanstvo? Zadužio sam ja njega. Zato mi i daje nagradu.

Sve je teklo po planu. Pokrenuo sam vremeplov bez ikakvih teškoća, reguliravši ga tako da se pojavi na zadanom mjestu i vremenu. Ništa nije moglo proći nepredviđeno. Uskoro ću sresti samog sebe.

Brižljivo sam se pripremio za taj susret. Nije to bio običan susret, bio je to susret sa samim sobom «— taj »mladi ja« doduše, neće znati da sam to ja, to jest da je to on, ali pošto sam ipak pedeset godina stariji i, treba da na njega, to jest sebe, ostavim povoljan utisak.

Imao sam pri tome onu prednost kakvu nikad ranije nisam imao u kontaktu s ljudima — poznavao sam ga tako dobro da sam mu znao svaku najskriveniju misao — jer, bio sam to ja.

Obukao sam najbolje odijelo, očešljao svoju sijedu, ali još uvijek gustu kosu, glatko sam se izbrijao. Autoritativni mudri starac — da, tako sam izgledao. Na mene su uvijek ostavljali utisak ti autoritativni mudri starci koji mirišu na sapun i vodicu za brijanje.

Miris sapuna i vodice izgubio se, doduše, uslijed znojenja u pretoploj kapsuli vremeplova, no to, napokon, i nije bilo tako važno. Važno je bilo postići cilj, a ne utisak.

Vremeplov se zaustavio na blatnjavom tlu — da, bio sam na pravom mjestu. Dobro se sjećam da je tog dana tlo bilo mokro od kiše koja je dobro napadala tokom noći.

Blatnjavi teren bio je uveliko od koristi, jer sam po klizavom tlu lakše gurao vremeplov kako bih ga sakrio. Nisam smio dopustiti da itko — moj mladi »ja« ili, pak, onaj odrpanac kojem ću spasiti život — vidi mašinu. Ugurao sam vremeplov tako duboko u grmlje da me je granje izgreblo i oštetilo moje najbolje odijelo (za primanje nagrade morat ću uzeti neko drugo), a uz to sam se toliko zapuhao da sam jedva došao do daha.

Da, tako je — nisam više mlad. Nisu za mene fizički napori. Nekoliko sam se puta poskliznuo i pao dok, sav zadihan, nisam napokon sakrio mašinu tako dobro da je nitko ne može vidjeti.

Zadovoljan obavljenim poslom, osvrnuo sam se oko sebe. Odrpanac se još nije bio pojavio, a moj mladi »ja« kretao se puteljkom živo gestikulirajući.

Uvijek sam bio ozbiljan, nisam od sebe pravio majmuna, i vidjevši sebe kako gestikuliram, kreveljim se i izvikujem neke davno isprane fraze o uzvišenosti svemi-ra i sitnosti ljudskog roda — da to izvikujem ja koji cijelog života stvaram djela o uz-višenosti ljudskog roda... Uostalom, izgledao je taj mladi klipan toliko smiješno onako razmahan, da mi je bilo upravo nevjerojatno pomisliti da sam to ja — ja sam.

AH bio sam to ja, ja koji ću uskoro postati ubojica ako sada ne učinim nešto da to spriječim.

Priznajem da sam, gledajući mladog sebe ovako samouvjerenog, prepotentnog i bučno razmahanog, po prvi put pomislio da postati ubojica i nije tako strano ovoj mladoj i drskoj spodobi. I, znajući da je drski stvor koji se preda mnom nalazi, kriv što sada moram spašavati neokrnjenost svojeg ugleda, osjećao sam prema njemu i neki bijes. Što li samo misli ta dvadesetogodišnja balavurdija? Za njega ne postoji sutra — a ja sam njegovo sutra. Misli samo na danas, i nije ga briga što će biti s njime za pedeset godina.

Uostalom, tako se smiješno razmahivao da se nikako nisam mogao diviti svojoj mladosti nego sam na nju gledao s podsmjehom starca koji je već davno prerastao te gluposti.

Napokon me je primijetio. Prestao je s govorancijama i razmahivanjem i nastavio put ne obraćajući pažnju na mene. Ovako miran već mi se više dopadao — to sam već bio ja — i najednom sam bio nekako zbunjen; nisam znao što da kažem, kako da započnem razgovor. Bio sam, naime, toliko siguran da mi je sa samim sobom lako razgovarati, da nisam ni pokušao planirati kako da mu pridem.

Da mi ne bi umakao, pošao sam za njim. Ubrzao je korak, pa sam ubrzao i ja, osjećajući da ću se, požuri li još vise, opet zadihati. Na drugo nisam ni mislio već da uspijem hodati što brže a da se pri torn što manje zapušem. A on je najednom stao.

»No, što je?« upitao je okrenuvši se, i ja sam ustuknuo. Što da mu kažem? Htio sam razgovarati s njime, da, ali kako da počnem? Naprosto nisam znao kako da počnem, i to me je iznenadilo. Pa, bio sam to ja — JA! Morao sam znati kako da razgovaram sa samim sobom. Ako ja ne znam, tko će znati? I tko će spriječiti ovo moje »ja« da ubije odrpanca koji će uskoro naići?

»Ništa«, odgovorio sam tek toliko da dobijem na vremenu, kako bih se snašao. A priznajem, nisam se snašao, i samo sam ga — to jest sebe — promatrao ne uspijevajući da sakrijem znatiželju.

Moram priznati da nije ličio na ono što sam o sebi sačuvao kao sjećanje o sebi. Izgledao je manje inteligentan, manje uglađen, manje vrijedan poštovanja, manje uočljiv — čak mi se činio i manjim nego u mojim uspomenama u kojima sam nekako bio ako ne fizički a ono umom i objektivnom ljudskom vrijednošću, barem za glavu viši od ostalih ljudi — za ovu mudru glavu koja je ovog časa blenula u mene nimalo pametno.

»Što hoćete?« upitao je nesigurno.

»Da porazgovaramo malo — ha?« čim je on izgubio sigurnost, ja sam je ponovo zadobio.

»Nemam vremena«, rekao je arogantno i nastavio put. Mladi gospodin nema vremena. Žuri se. Kuda li se samo žuri? Da ubije odrpanca, valjda. Ja znam da tamo žuri, a on to ne zna. Ja znam ono što on ne zna. A on za mene nema vremena. On nema vremena. A odrpanac će uskoro naići i ja — ja, a ne on — moram požuriti da obavim ono što sam naumio. Bio sam ljut, ljutila me je žurba, mladenačka nestrplji-vost za koju nisam ranije zapažao da je u sebi nosim u većoj mjeri, ljut na ono mlado »ja« što žuri u nepriliku.

»Ni ja nemam vremena«, preprečio sam mu put. Pogledao me je iznenađeno, i u očima sam mu zamijetio strah. Uplašio se. Nisam ga želio uplašiti, nisam želio mladog sebe niti bilo kakvog sebe vidjeti uplašenog, a on je bio uplašen. Iznenađen, uplašen, ali i nepomičan. Da, nepomičan, jer zna svladati strah. Ipak sam to ja. Osmjehuo sam se s

mnogo blagonaklonosti.

»Sviđa mi se što ne bježiš«. rekao sam.

»Ma, mičite mi se s puta!« odgurnuo me je tako snažno da sam posrnuo. Zaista sam se iznenadio. Zašto je to učinio? Ako i nije znao tko sam, nije li mogao pokazati malo poštovanja prema meni, mojem izgledu i mojim godinama? Balavac jedan! Što li on sebi umišlja? Što li on samo misli da sam ja? Dolazim da mu pomognem, da ga spasim, ja — jedan od najvećih ljudi svojeg vremena došao sam da jednog anonim-nog balavca spasim od zločina, a on...

»Slušaj, balavac jedan«, prasnuo sam. Što ti misliš da sam ja!? I što ti misliš da si ti!? Razbudi se malo, pogledaj oko sebe, ako ne želiš imati problema u životu!«

O, da, uvijek sam volio držati bukvice, a moje ime i moj položaj omogućavali su mi da to činim u obilatoj mjeri. Dječurliji koja misli da je pred njima — baš svima od njih — tako svijetla budućnost da će ih sve učiniti genijima pa već sada počinje koristiti privilegije za koje je uvjerena da će joj pripasti, uistinu i treba držati bukvice. Dječurlija me je i slušala, jer ja sam bio priznati veliki um, ono kako su oni gledali u sebe, u budućnost. Smatrali su me svojom budućnošću i slušali su me. A ovaj balavac ovdje čija budućnost zaista i jesam, on me nije slušao. I ne samo da me nije slušao, već mi je to želio i jasno dati na znanje.

»Ha«, prasnuo je i on. »Baš će meni odrpanac davati savjete. Zašto ih nisi za sebe upotrijebio, ti bijedna spodobo, pa da ne ideš tako prljav kroz svijet?«

On to meni! Pomislio sam da ću iskočiti iz kože kad mi je to rekao. Mene, uvijek čistog i urednog, tako nazvati samo zato što sam se malo uprljao i izgrebao skrivajući vremeplov, mene tako uvrijediti... A i tko me vrijeđa? Jedan najobičniji balavac koji ništa korisno u životu nije učinio i koji bi preda mnom morao klečati. Jedan balavac koji se upravo sprema da iskaže svoju agresivnost nad nekom skitnicom koju sam pretekao, pa je sad iskazuje na meni. Derište jedno! Zamahnuo sam da ga udarim, no na vrijeme pomislih kako ja nisam agresivan, te zato to ne treba učiniti, a uostalom, udario bih samog sebe. No ipak sam bio isuviše bijesan i da bih se uspio posve svladati. U meni je kipjelo, i nisam se mogao suzdržati a da ga dobro ne na-prašim.

»Slušaj, dripčino«, povikao sam, »nisam ovdje zato da bih slušao tvoja baljezganja. Što misliš da si ti — ha? Popio si svu mudrost svijeta — ha? E, pa, lijepo, ali ja ti nisam jedan od tvojih glupavih klipana koji ti se dive misleći da si pametan. Bilo bi ti bolje da se spasiš od vlastite prepotencije ako ne želiš da te ona uništi. Nauči se pameti dok je još vrijeme, balavče jedan uobraženi! Nemaš ništa drugo osim laktova. Znaš samo gurati, i ništa vise. Jesi li u životu učinio išta korisno? Ja jesam. A ti? No, reci. Nisi, naravno. Ali u stanju si ubiti čovjeka ako ti se nađe na putu — ubiti ga isto ovako kao što si mene gurnuo. Bijedo jedna, što ti misliš da si? Obična agresivna budala, i ništa više.«

»Ma, tko si ti da...«

»Umjesto da pitas tko sam ja«, nastavio sam »zapitaj se tko si ti. Nisi ono što misliš da jesi, niti ono što želiš biti. Gubi se odavde i razmisli o tome na miru.« Jako mi se žurilo da ga što prije potjeram s ovog mjesta — »Hajde — gubi se!«

Eto, da me je poslušao i otišao — a bio mi je cilj da ga potjeram prije nego sretne odrpanca — sve bi bilo u redu. Ali ne. Umjesto toga, skočio je na mene u bijesu koji ga je tjerao da udara, da ubije ako može.

Da, možda sam ipak o sebi imao pogrešno mišljenje. Ipak mi agresivnost nije nešto strano. Ni meni ni njemu. Tukll smo se sasvim ravnopravno. Želio je da me što jače udari, a i ja sam s istom željom promatrao njegov nos s namjerom da ga dobro razbijem.

Uostalom, barem se tuče sa mnom, a ne s odrpancem. Ipak sam ga spriječio da... Ah!

Da sam bio mirniji i sabraniji, odmah bih shvatio. Da nas je netko, znajući sve od

samog početka, promatrao sa strane, i on bi mnogo ranije shvatio. Ali bio sam se isuviše razbijesnio a da bih mogao razložno misliti.

Poderane odjeće, znojan i blatnjav od guranja vremeplova, bio sam pravi odrpanac. Sve što sam maločas rekao u potpunosti odgovara onome što mi je prije pedeset godina rekao taj odvratni starac. Prije pedeset godina ubio sam samog sebe. Ja sam bio odrpanac. Zato me je taj čovjek toliko i nervirao. Gledao sam samog sebe i prema tom ostarjelom sebi osjećao sam odvratnost.

I sada ću biti ubijen. Straha koji me je naveo da se prestanem braniti najednom je nestalo. Nisam mogao zadržati pravu provalu smijeha koja je izletjela iz mene, i sjećam se da sam se nastavio smijati i kad me je počeo udarati kamenom...

Kad sam se probudio iz nesvijesti, moj mladi »ja« već je bio daleko.

Ustao sam, oteturao do vremeplova i podesio komande za povratak. Vrativši se u bazu, oprao sam najprije sebe a zatim uprljan oklop i unutrašnjost mašine.

Posjekotine na glavi nisu bile strašne. Malo su boljele ali su imale i dobru stranu — nisu krvarile i lako su se mogle sakriti kosom. Vratio sam se kući neopažen, uništio poderano odijelo i za sutrašnju svečanost pripremio drugo koje mi doduše, nije bilo toliko drago ali je posve odgovaralo prilici.

Još jednom sam pred ogledalom ponovio govor koji ću održati prilikom preuzimanja nagrade, i zaključio da će biti vrlo efektan.

Bio sam posve miran. Pismo ucjenjivača bilo je uništeno, a i da nije, teško da bi me moglo ugroziti to što sam samom sebi razbio glavu. Lako mi je, bude li potrebno, reći da sam bio opterećen vlastitom idealnošću, te sam želio vidjeti kako to izgleda kad čovjek učini nešto loše, pa kako pri torn nisam mogao dopustiti da itko strada, isprobao sam to na samom sebi. To čak zgodno i djeluje.

Naravno, mogao bih se još jednom vratiti na isto mjesto i pokušati da učinim da susret protekne drukčije, no čini mi se da to ne bi bilo nimalo pametno. Upoznavši sebe kao dvadesetogodisnjaka, shvatio sam da su moje uspomene na sebe samog bile iskrivljene. Nisam bio ono što sam o sebi mislio, nisam bio preteča sadašnjeg ja, nisam ni otvoreno ni u sebi bio čovjekoljubiva osoba.

Nikad ne bih pomislio da toliko pišem i govorim o čovjekoljublju da nisam vjerovao da sam ubio čovjeka i svojim kasnijim djelima pokušavao samo da što bolje sakrijem i što više udaljim od sebe tu činjenicu. Sve što sam u ovih pedeset godina postigao, bilo je napravljeno samo s tim, jednim jedinim, ciljem, na koji sam polako počeo zaboravljati jer mi je predobro krenulo. No, nestane li te činjenice, to jest, nestane li mojeg pedesetogodišnjeg vjerovanja da sam ubio čovjeka, nestala bi i moja djela.

I ne bi bilo ništa od nagrade.

Samo mi još jedno pitanje ne daje mira. Jesmo li ono što mislimo da jesmo, ono što pamtimo da jesmo ili nešto treće?

Ako je fotografija odraz stvarnog stanja stvari, što znači izjava »nisam fotogeničan«? Ne znači li to zapravo »ne sviđam se sam sebi«? Fotografija me je ovjekovječila onakvog kakav sam zaista bio tog trenutka, a ja tvrdim da nisam bio takav, jer pamtim da nisam bio takav. A tko je mjerodavniji? Subjektivnost mojeg pamćenja punog samodopadnosti, ili objektivnost fotografije? A i gdje sam ljepši? Jesam li to u svojem pamćenju ili na fotografiji — to ovisi isključivo o nečijem ukusu. O ukusu nekog stranca.

Kada ste sami postavljeni u ulogu tog stranca, kad ne znate da je fotografija koju promatrate upravo vaša (a prije pedeset godina nisam znao da promatrajući odvratnog starca promatram sebe) vi donosite svoj sud kao da se radi o drugoj osobi i gubite predrasude. Ne znajući da promatram sebe, nazvao sam odrpanca odvratnim starcem, i takvim ga vidim i danas — kao odvratnu spodobu. Ne mogu a i ne želim da je na bilo koji način identificiram s onim što sam sada.

Slično je i s mladim »ja« koje sam sreo, mada sam ovdje znao koga promatram. Odvratni prepotentni i agresivni balavac s kojim sam se potukao ne zaslužuje ni mrvicu mojeg poštovanja. Ali ono što pamtim da sam ja bio, to je ono što volim. Mlado »ja«, koje sam sreo, nema s ovom uspomenom nikakve veze, i ja strogo odbijam da ih povežem.

Ja, čovjek koji zna što je etika i moral, imam vrlo loše mišljenje o ove dvije osobe (staroj i mladoj) s kojima sam se sukobio. Gledajući ih sa strane, i objektivno ih ocijenivši, one su za mene nule.

O sebi, naprotiv, imam visoko mišljenje. Ja sam ja.

Pitam se samo što u meni vide oni koji mi dodjeljuju nagradu — mene ili jednog od one dvojice. Ili nekog četvrtog?

Tog četvrtog glumim cijelog života, i TO sam ja.

Jutro je, i vrijeme je da krenem. Miran sam. Svladao sam svoju nestrpljivost — moram izgledati dostojanstveno.

Izašao sam ranije kako bih se prošetao. Želio sam uživati u danu u kojem ću primiti nagradu kako bih ga što bolje pamtio. Čak sam i sjeo na klupu u parku — odavno to nisam učinio, bio sam prezaposlen.

Da, lijepo je nigdje ne žuriti, imati za sobom rad koji je priznat i uživati u njegovim plodovima.

»Ne okrećite se«, čuo sam tihi glas iza sebe. Odmah sam znao tko je to, i nije me bilo briga.

»Ne okrećem se«, mirno sam odgovorio.

»Tjedan dana prije dvadesetog rođendana učinili ste podlost«, rekao je tiho. »Podsjećam vas da je jedini način da ne budete raskrinkani i da zadržite nagradu da se odreknete njenog novčanog dijela u dobrotvorne svrhe.«

»A ako neću?«

»Razmislite. Tjedan dana prije dva...«

»Tjedan dana POSLIJE, glupane. I, ništa se nije dogodilo. Dokaži da jeste. Mene nitko ne može ucijeniti. Nisam taj tip.« Bilo mi je drago što to mogu izgovoriti, toliko drago da me je pojava ucjenjivača oraspoložila.

»U tom slučaju, oprostite se od nagrade. I osvježite sjećanje. Bilo je to tjedan dana prije rođendana.«

Kada sam se okrenuo, nikoga nije bilo iza mene. Ostao sam sjedeti. Imao sam još vremena, a bilo je tako ugodno sjedeti u parku.

Polako sam zatim počeo shvaćati o čemu govori ucjenjivač. Usredsredivši svoje misli i sjećanja na vjerovanje da sam ubio čovjeka, zaboravio sam sve ostale događaje koji su mogli ukaljati moj ugled. Za ovaj mi, uostalom, nikad i ne bi palo na pamet da će ga itko otkriti. Mislio sam da sam sve izveo savršeno i bez opasnosti po sebe.

Tjedan dana prije mojeg dvadesetog rođendana intenzivno sam se borio s konkurentima za izbor predstavnika fakulteta na značajnom mitingu. Imao sam samo jednog ozbiljnog konkurenta, nekog... nikako mu se ne mogu sjetiti imena...

Bio sam dovoljno pametan da vidim da je u svemu bolji od mene i da postoji samo jedan način da ga se otarasim — da mu nešto podmetnem. A kako sam sistematičan i sposoban čovjek, moja je podmetaljka bila izvanredno izvedena, a mene je posve ostavila po strani. Izuzetno efektna, podmetaljka je pogodila pravo u cilj, te je konkurent izgubio ne samo kandidaturu, već i pravo na studij.

Netko je, dakle, ipak otkrio da sam to ja napravio. A pokvarenjaštvo kojim sam se poslužio sigurno ne može ići u prilog obrazloženju uz nagradu.

Ali — razmislimo malo — da li bih, da se nisam poslužio pokvarenošću, postao predstavnik fakulteta na mitrngu? A da nisam postao predstavnik, ne bih vježbao govor. A da nisam vježbao govor, ne bih sreo odrpanca. Ne bi bilo niti mojeg brilijantnog

govora na mitingu, i ne bih bio zapažen. Ne bi bila zapažena ni moja prava djela. A da ona nisu bila zapažena, ne bih toliko radio na narednim. A bez tih djela ja ne bih dobio nagradu.

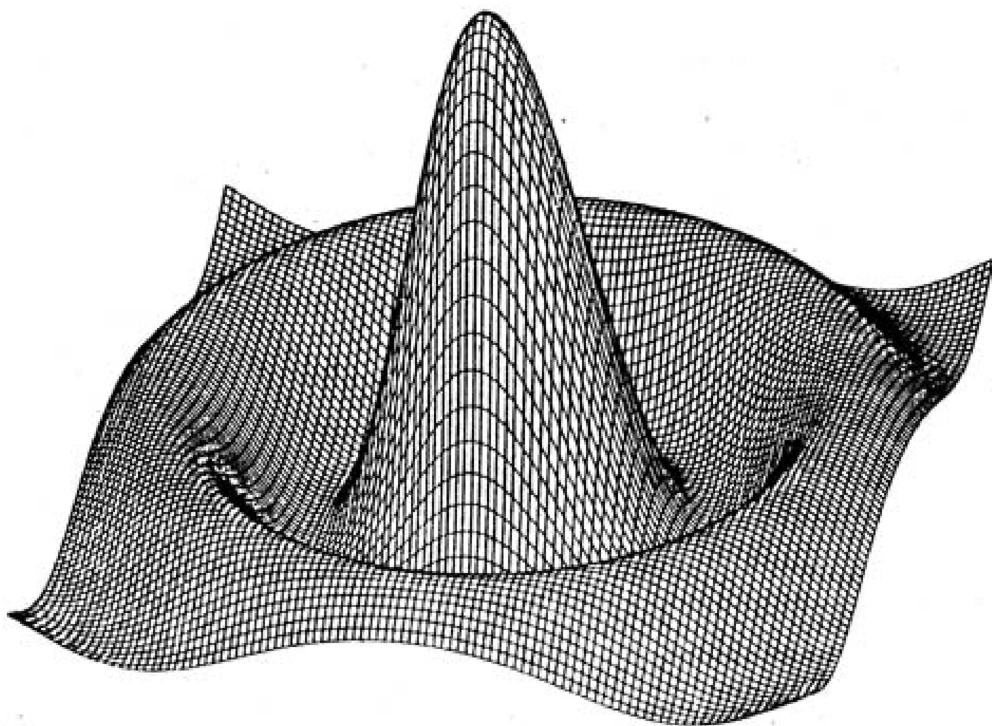
Kao što rekoh, svijet je nakrivo nasađen, ali to uopće i nije važno. Važno je da ja s njime stojim u paralelnoj liniji.

Danas mi je uručena nagrada. Moje ime upisano je zlatnim slovima pored šesnaest imena na ploči koja dominira na ulazu u Akademiju. Postao sam sedamnaesta osoba na svijetu — svijetu od skoro jedanaest milijardi ljudi — koja je zaslužila ovo visoko priznanje.

Diploma stoji na mojem zidu. Moje ime napisano je na njoj kićenim starinskim slovima s mnoštvom kvačica.

Moje ime upisano je i na darovnici u punom iznosu novčanog dijela nagrade, koju sam, uz burni pljesak prisutnih uzvanika, namijenio u dobrotvorne svrhe.

Još dugo vremena ponavljat će moje ime ljudi koji iskreno vjeruju mojoj čovjekoljubivoj misli.

INTERVJU

Dragan R. Filipović

Kada se u domu Filipovićevih, 1958. godine, rodio drugi sin, nisu ni sanjali da će imati toliko »muka« sa njim. Titovoužičani su još manje mogli znati da će Dragan R. Filipović jednog dana sloviti za jednog od najboljih SF pisaca na srpskohrvatskom govornom području. Nakon trideset godina, to je upravo počelo da se dogada.

Šta je bilo pre toga? Do profesionalnog posvećivanja sadašnjem pozivu (pisca), trebalo je da prođe puno godina i lutanja. Nesvršeni student Fakulteta političkih nauka u Beogradu (ostala su dva nepoložena ispita), isprobao se kao novinar, scenarista nekih strip-crtača, radio-amater i muzičar (u lokalnom rock-bendu). Zahvaljujući činjenici da su ga izbacili iz »Vesti« i »Ježa«, dobili smo SF početnika. A da zna da piše i SF literaturu, ukapirao je tokom »Orvelove 84«, pet godina nakon što je postao »štitonoša«. Neki će se verovatno setiti prve njegove objavljene priče »Svemirska bajka«, štampane u »Siriusu«, 1979. godine. To mu, međutim, za sada, nije otvorilo vrata u ovom časopisu. Elem, po poslednjim tračevima, tamošnje je uredništvo ipak odlučilo da ponovo reskira malo papira i za njega. Čestitamo!

Priče je još objavljivao u »Alefu«, »Politikinom zabavniku« i »SF internationalu« (dobro ste pročitali, reč je o američkom magazinu!). Dečje novine će mu, 1987. godine, objaviti prvi roman »Oreska«, a u pripremi je i drugi »Dobro jutro, Kristina«. Ovaj potonji se intenzivno prevodi za američkog izdavača, koji već fura Draganove priče u pomenutom magazinu. Reč je, inače, o kalifornijskom izdavaču »Andromeda Press«. Konačno, oktobra 1988. godine, pojavila se i »Zlatna knjiga«, u ediciji »Znak Sagite«, samostalnog izdavača iz Beograda, Bobana Kneževića.

• *Da krenemo od kraja. Ti si jedini ili jedan od retkih, jugoslovenskih SF pisaca koji objavljuje vani. Kako je sve to krenulo?*

— Kažu da nisam jedini. Tačnije, ima indicija da su Zoran Živković i još neki objavili po jednu priču. U Americi ili Japanu. Međutim, Krsto Mažuranić, koji važi za poznavaoca prilika, rekao mi je da sam ja jedini. Kako je došlo do moje saradnje sa američkim izdavačem? Nećeš verovati, sve je to išlo nekako obično. U »Emitoru«, glasilu beogradskog kluba »Lazar Komarčić«, pročitao sam obaveštenje preneto iz »Lokusa«. Pisalo je da

nezavisna, kalifornijska kuća »Andromeda Press«, traži romane nepoznatih pisaca. Kako nisam imao preveden roman, a ni mogućnosti da to obavim za neko normalno vreme, poslao sam kratku priču »Govnokradica«. Nakon toga, skoro sam i zaboravio celu stvar. Onda se čovek javio. Napisao mi je da oni do tada nisu izdavali priče, ali da upravo kreću sa časopisom antologijskog tipa, koji bi donosio priče. Zamolio me je da proširim svoju priču na najmanje desetak strana, i da mu pošaljem sve što imam prevedeno. Poslao sam, zajedno sa onom prvom, osam priča i on ih je sve prihvatio. Za sada su objavljene dve, a ostalih šest čekaju na red. Takođe je izvesno da će mi, nakon što te priče izađu u »SF internationalu«, objaviti i knjigu sa zbirkom priča. »Govnokradica« je objavljen pod nazivom »Jail house blues«.

• *To sve izgleda nekako neverovatno? Prava naučnofantastična priča?*

— Apsolutno nikakvu vezu ili menadžera nisam imao. Napisao sam pismo, čovek je odgovorio, i krenulo je...

• *Znači li to da i ostali jugoslovenski autori mogu probati?*

— Mislim da većina naših autora, koji imaju objavljenih priča ili roman, mogu konkurisati na tom velikom tržištu. Problem je jedino pronaći pravi časopis. Dakle, onaj koji preferira baš tu vrstu SF-a, koju piše konkretni pisac. Jedini je problem vezan za prevod. I finansijski I umetnički. Ali, ako se ne pokuša, onda nikada nećemo znati vredi li to što radimo. A najbolje merilo je upravo ovo tržište koje poseduje ubitačnu konkurenciju. Ja lično, ne računam na neke enormne tiraže i uspeh preko noći. Bilo bi mi drago da moja knjiga bar okupi jedan krug od, recimo, nekoliko hiljada čitalaca. Ljubitelja slovenske i balkanske tematike.

• *Pomenuo si pravu stvar. Reč je o tematici. Međutim, ti si se, tek u nekoliko poslednjih priča i u »Zlatnoj knjizi«, oslobodio klišea, koji su važeći za anglo-američku literaturu. Je li to proizišlo iz prilagođavanja inostranom izdavaču, ili je pre reč o promeni tvojih razmišljanja?*

— Bio je to upravo prelom u meni. Odgajan sam, kao i većina ovdašnjih autora, pod dogmom da je zapadni SF krajnja granica i da se izvan njega nema šta tražiti. Pišući prve svoje priče, osećao sam veliku sputanost. Svaki časopis ima neka svoja pravila. Priča to mora da ispoštuje da bi uopšte bila uzeta u obzir. Taj period zato i smatram nekim svojim »prvim krugom« stvaranja. E, onda se desila priča »Biciklista«. Radeći na njoj, otkrio sam da se prilično dobro snalazim u toj građi. Osetio sam da je sve manje »papirnog« i izveštačenog u mom pisanju. Bio sam, međutim, sumnjičav prema tržišnoj vrednosti toga što radim. Mislim na prihvatljivost kod izdavača. Ipak, vrlo brzo sam ostavio takva razmišljanja i jednostavno se pomirio sa činjenicom da moram baš tako da pišem, pa šta bude. Onda su došle priče: »Kad zlo spava«, »Slovenska« i, konačno, roman »Zlatna knjiga«. Boban (Knežević) je to nazvao »Kosovskim ciklusom«. Ja, ipak, ostajem pri svome. Dakle, reč je samo o »drugom krugu« u mom stvaranju.

• *Zašto baš kosovska tematika? Je li to povlađivanje trenutnoj situaciji, ili je ipak izraz autorskog stava?*

— Prosto, kosovska tematika je tu, jer je u svakome od nas. Isto kao i političko, versko, nacionalno, ili ko zna koje još ludilo. Hoću da kažem, naša situacija je totalno opredelila ono što ovog trenutka radim. Ali to nije ono osnovno što potenciram u svom radu. U osnovi svega je priča koja se dešava ovde i mora sadržati sve što se ovde nalazi! Bilo bi, čini mi se, idiotski da junak priče prolazi našim ulicama, a ponaša se kao da seta Njujorkom.

• *Tvoja »Zlatna knjiga« nije čista SF literatura. Ona, naime, ima pomalo epske fantastike, pomalo je na tragu (novog) srpskog nadrealizma, a opet poseduje i karakteristike SF-dela. Da li to znači da si definitivno odustao od tržišnih zahteva, ili je samo reč o eksperimentu?*

— To je jedna »nesvrstana knjiga« (smeh). Ulazeći u ovaj projekat, odbacio sam sve zakone SF žanra, ili bilo kog drugog. Imao sam, jednostavno, priču

koja najbolje funkcioniše. Smeštena u ovu našu svakodnevnu fantastiku. To je svojevrsni balans izmedu neke čiste fantastike, SF-literature i »glavnog toka«. Nijednog momenta ne pada u neku čvrstu kategoriju. Fioku! Rekli su mi da to nije pametno, sa stanovišta tržišta. Ali, kada sam završio prvu glavu, prestao sam da razmišljam o tome. Pozvao sam Igora (Kordeja) telefonom i rekao: »Imam je!« Potpuno sam uleteo u fazon. Forma mi više nije predstavljala problem. Jedne noći sam uspeo da uradim dve glave.

• Kako je teklo pisanje »Zlatne knjige« i, uopšte, kako izgleda pisanje Dragana R. Filipovića?

— U pripremnom periodu prerađujem gomilu materijala koji mi je potreban za autentično pisanje. U pitanju je na hiljade stranica najrazličitije literature. Kad se suočim sa mašinom, onda sve te »pripreme« ostavljam sa strane. Stavim slušalice na uši, ubacim kasetu sa muzikom čija atmosfera odgovara filingu koji želim da postignem, i gazim. Bez prekida. Celu glavu, nezavisno od vremena koje mi treba. To zna da bude baš iscrpljujuće. Recimo, radeći na liku Fatmira, utvare turskog vojnika, odlazio sam na Stari grad, na mesto gde on »sedi«. Tu sam satima posmatrao Užice u magli, sve dok mi se u glavi ne bi oformila slika grada iz 19. veka. Moram da priznam, to mi je često polazilo za rukom. Nekoliko puta sam čak osetio i onaj spokoj, svojstven islamu. To je tek uloga »posmatrača« dogadaja koji neizbežno dolaze. Kismet.

• *U »Zlatnoj knjizi«, čitalac saznaje karaktere i događaje kroz priču. Nema klasičnih »opisnih« delova.*

— Mislim da je davno prošlo vreme književnosti koja je »prozor u svet«. Način »opisivanja«, koji pominješ, mogao je biti zanimljiv »pismenim« ljudima koji se sa knjigom susreću dva ili tri puta u životu. Pročitaju i kažu: »Jebote, jesi li video kako je opisan Stari grad?!« Današnji čitaoci raspolažu s mnogo više predznanja i puno im je manje potrebno da povežu stvari. Da oforme sliku u svojoj glavi. Ako ja treba sve da sažvaćem, a Igor

da detaljno to ilustruje — šta će čitalac da radi?

• *S tim u vezi je i »filmsko pripovedanje«.*

— Ovo su osamdesete godine. Film zahteva brzog gledaoca, koji se neće osećati uskraćenim ako mu kroz petominutni dijalog autor ne objasni o čemu se tu zapravo radi. Klinci na video-igrama imaju brže reflekse nego piloti super-soničnih aviona. Zato ni književnost ne sme usporavati »brze«. Ko može — može, ko ne može — neće ni moći!

• *Ako tome dodamo i mnoštvo dijaloga?*

— Stvara se sažimanje. Dijalozima se mnoge stvari mogu skratiti. Ne moraš trošiti ogromne količine papira za ono što se može izraziti kroz tri replike. I sami dijalozi su svedeni na najminimalnije. To nisu »knjiške« govorancije već sleng. Brz, direktan i ubitačan. Surov. Uvek me je nervirala činjenica da niko ne govori jezikom kojim se većina autora koristi u svojim knjigama.

• *Odakle saradnja sa Igorom i je li to već neka celina, u smislu koautorstva?*

— Igor je moj drug i to je najvažnija komponenta naše saradnje. On radi drugačijim izražajnim sredstvima, ali mislim da taj tekst i crtež — zajedno — izvrsno funkcionišu. Sada planiramo i strip koji bi bio rađen po »Zlatnoj knjizi«. Biće još mnogo drugih lepih projekata. Igor bi, recimo, voleo da mu napravim nešto, direktno za strip. Dakle, originalni predložak.

• *Ti imaš iskustvo i sa »zvaničnim« i sa samostalnim izdavačima. Koji su korektniji?*

— Ma, isto ti je sa bilo kojim izdavačem. Najviše bi mi odgovaralo kada bih imao dovoljno para da samostalno izdajem svoje knjige. Ipak, sa nezavisnim izdavačem je mnogo lakše naći zajednički jezik. Dovoljno je pogledati naslovne strane »Oreske« i »Zlatne knjige«, pa da ti sve bude jasno. Onaj slajd na prvoj knjizi, nema veze niti sa pričom niti sa bilo čime drugim. Samostalni su izdavači i brži. Recimo, »Dobro jutro, Kristina« je moj drugi roman, ali se još uvek nije pojavio. »Dečje novine« su nešto usporile. Zato ispada da je »Zlatna knjiga«, moj drugi roman, a u stvari reč je o trećem. Doduše, SF stručnjaci kažu da je u pitanju samoubilački akt Bobana Kneževića. Zato što je reč o jugoslovenskom autoru.

• *Mi smo još uvek u fazi kada se koriste pseudonimi.*

— Kod mene je to nemoguće. Kad pročitaš prve tri strane, odmah je jasno da je reč o Jugoslovenu. Dakle, ne mogu pisati pod pseudonimom, čak i da hoću. I, sve je više ljudi koji objavljuju pod svojim imenom. Recimo: Čurčić, Anđelković, Raos... Jednostavno, dosta im je sakrivanja iza nevešto sročenih američkih imena. Jedino mi je žao što su neki talentovani momci prinuđeni na takve kompromise, zbog hronične besparice. Šteta!

Dragan Stošić

Peđa Vuković

KO JE GOSPODAR PRSTENOVA?

*»**FRODO LIVES!**« (Frodo živi!) — Njujorški grafiti iz sedamdesetih »Svet se deli na one koji su pročitali Hobita i Gospodara prstenova i na one koji će to tek učiniti.« — Sunday Times*

Kako se moglo dogoditi da jedna dugačka fantastična romansa, napisana u, na prvi pogled, već poznatom i mnogo puta korišćenom maniru herojske potrage (Heroic Quest) i bez — opet, na prvi pogled — posebnih novina i ezoteričnih uvida postane: prvo »tajno znanje« polako širećeg kruga čitalaca od pedeset četvrte do polovine šezdesetih a zatim... drugo, da krajem šezdesetih, možda ponesena opštim prevratom u »popularnoj« kulturi, eksplodira u mega-hit— samo engleski izdavač je od '54. do'74. objavi dvadeset i jedno izdanje, a Amerikanci preko pedeset i postane sveopšte »tajno« znanje, sve do tvrdnje da je njeno poprište, Srednja-zemlja u stvari pravi svet dok je ovaj samo njen iskrivljeni odraz, senka senke?

Prvu ekspanziju *Gospodar prstenova* je doživeo u doba psihodelije (Do tada se širio postepeno ali neumoljivo što je postala karakteristika za način njegove propagacije, pa i kod nas.) Taj trenutak za njegovu eksploziju je pomalo čudan jer su se u SF-žanru u drugoj polovini šezdesetih dešavale sasvim druge stvari, a ta knjiga, kao što rekosmo, na prvi po-gled ne nudi nikakvu ezoteriju i kao da joj je jedina veza sa hipicima forsirana i prilično besmislena tvrdnja da hobiti puše travu. Srećom, kao što ćemo videti postoje mnoge druge veze.

Drugu ekspanziju je doživeo sredinom sedamdesetih, u doba smrti prof. Tolkina i '77 sa pojavom Silmariliona. Treću, ovog puta forsiranu, doživeo je početkom osamdesetih, kao pratnja relativno neuspelom crtanom filmu **Ralfa Bakšija** *Gospodar prstenova — prvi deo.* (Gde li je drugi?)

Dakle, pokušajmo da, ako možemo, prodremo do srži ovog dela, i odgovorimo na to pitanje — KAKO DOLAZI?

PRVO: **ŽANROVSKI IZVORI**

Kao što rekosmo Gospodar prstenova je »herojska romansa« i po formi i po duhu. To je, u osnovi, srednjovekovni žanr, koji se, opet, oslanja na mitove iz iskonskih davnina — na kraju krajeva i »Ep o Gilgamešu« se vrlo lako može opisati kao »herojska romansa«.

Danas se ovaj žanr obično smatra podžanrom spekulativne fantastike, naziva se žanrom mača i magije (Sword and Sorcery), u doba kad je Gp. napisan, bio je već više-manje izgrađen. To su započeli Englezi krajem 19og. veka a dovršili Amerikanci do početka pedesetih. (G.p. je pisan uz dosta muka u drugoj polovini tridesetih i tokom četrdesetih a poslednji, treći tom je izašao 1955.) Međutim, malo je verovatno da je Tolkin uopšte poznavao savremena dela žanra u kom je pisao već se oslanjao na njegove korene. Stvarni pomaci u ovom žanru učinjeni su tek od druge polovine sedamdesetih,

prvo sa **Donaldsonovim** imitacijama Tolkina, a zatim... **Ann McCaffrey** je stvarala svoju *Pern* seriju, **Ursula** je stvorila zapostavljenu *Earthsea* trilogiju, tu je i *Killshandra*, dela **C. F. Cherryh**, Kraljevska princeza herojske fantastike **Tanith Lee, Jo Clayton** itd... (šta sad? pa ovo su sve žene! hm, ima tu nečeg ali to je već druga tema. Da se izvadimo, recimo da je poslednji i jedan od zaista najboljih pokušaja spajanja epske fantazije i tvrdog SF-žanra trilogija *Helikonija* **Brajana Oldisa**, uskoro i na našem jeziku.)

Obično se smatra da je prvi autor »pravih« herojskih romansi izvesni multitalentovani **William Morris**, koji je prvi takav roman napisao 1895, a najpoznatije delo mu je *Izvor na kraju sveta* (1896) vrlo dugačak roman, što je za žanr karakteristično. Ali najkarakterističnije je da na putu do tog Izvora, ili na putu do *Planine Usuda*, kroz Tolkinovu *Srednju-zemlju*, ili bezbrojnim zemljama *Konanovog* sveta možete biti ubijeni. Hoću reći, autor stvara kompletan — što kompletnije zna i ume — svet u koji zaranja i vodi nas kroz taj svet, zahtevajući od nas baš kao i ceo SF-žanr — ono što Englezi zovu »suspesion of disbelief« tj. »privremenim obustavljanjem neverice.«

Posle Morisa, mnogi su stvarali svetove »koji su na ovaj ili onaj način uspeli da izbegnu izlizanost do kojih bi došlo da su ikada stvarno postojali«. Prvo Englezi kao **Lord Dunsany, C. S. Lewis** i posebno **E. R. Eddison** čiji »*Crv Ourobros*« (*The Worm Ouroboros*) najbolji i samostalni deo njegove *Zimiamvia trilogije* iz tridesetih, predstavlja autentično, ekscentrično i do sada neprovaljeno remek-delo.

A onda je došao nalet Amerikanaca koji su to definitivno spakovali u žanr, prvenstveno preko magazina *Weird Tales*. Tu su **H. P. Lovecraft** — mada se taj možda i više oslanjao na gotski horor — **T. H. White, A Merritt, Clark Ashton Smith**, i najveći od svih s kraja dvadesetih i početka tridesetih: **Robert E. Howard**, autor besmrtne sage o *Konanu varvarinu*. Pored nekoliko magazina i fanzina posvećenih isključivo Tolkinu i Srednjoj zemlji, samo je *Konan* imao svoj magazin — zvao se *Amra*. Sledili su i mnogi drugi u sve okoštalijem maniru. **Fletcher Pratt, Poul Anderson Mervyn Peake, L. Sprague de Camp, Lin Carter, Fritz Lieber** koji je među prvima pokušao da osveži žanr humora, parodiranjem ali i koristeći ga i za uvide u savremeni svet. Mora se pomenuti jedan od najinteresantnijih u okviru žanra, Englez **Michael Moorcock** koji je mogao da bude i najbolji da se nije ugušio u hiper-produkciji, koristeći se tim novcem za finansiranje svojih i tuđih »novotalasnih SF-tvorevina« kroz časopis *New Worlds*. Neke njegove cikluse možete naći u ediciji Plava ptica — za decu!

DRUGO: **DUHOVNI IZVORI**

Dakle, Tolkin se nije oslanjao na okvire tada postojećeg žanra. Stoga, kao profesor anglo-saksonskog na Oksfordu, okružen krajnje *main-stream* pogledom na literaturu, još u tridesetim, morao je sebi i drugima da objasni *zašto* oseća potrebu da se izrazi putem fantastično-mitološke imaginacije, tada uglavnom smatrane primitivnom i nemoćnom. To je učinio u dva predavanja, 1936. i 38. godine. Danas se ono prvo »*Beovulf: mon-strumi i kritičari*« smatra klasičnim kritičkim pristupom torn delu. »Jednostavno je preokrenuo dotadašnji stav kritičara da je glavni nedostatak stare poeme to što njen junak nema druga posla već da ubija zmajeve i tako »irelevantne stvari stavlja u centar a ozbiljne na ivice«. Tolkin je utvrdio da je baš zmaj najbogatiji mračni dragulj poeme koji joj daje uzvišeni ton i stvarnu ozbiljnost. Braneći zmajeve i s njima ceo jedan magični »faerie« svet (vilenjački je najbliži ali neadekvatan prevod), Tolkin je branio nagone sopstvene kreativne imaginacije. Jer, u tom trenutku svet Srednje-zemlje i njegovi stanovnici su uveliko kucali na vrata njegovog plodnog uma.

Mitološka imaginacija-izmaštavanje - stvaranje je ovde ključna stvar. Ona je bila i jeste jedan od glavnih magneta *Gospodara prstenova*. Jer, Tolkin je uvideo da su njegovi savremenici zaboravili da mitološka imaginacija može da se pozabavi ozbiljnim moralnim i spiritualnim problemima na duboko razotkrivajući način i s velikim uvidom. (Na žalost malo ko je od ranijih pisaca

žanra mača i magije svoju maštu ovako koristio.) Tolkin je otkrio i naučio putem stvaranja sopstvenog mitološkog sveta, nešto novo a ipak jako staro — *živuća mitologija može pre da PROBUDI nego zamagli našu VIZIJU i uvid u stvarnost*.

I ovaj uvid — i to kako se kroz priču do njega dolazi — jeste ono što privlači čitaoce od šezdesetih do danas. I tada i danas traže se novi uvidi u stvarnost i govori se o povratku prirodi. A to je, pored mnogo čega drugog, ono što on nudi: povratak prirodi. Ne u smislu vraćanja u šume — mada nam ni to ne bi škodilo — već UVIDA u šume i celu prirodu koju smo prosto zaboravili da vidimo... Najzad, kako možete videti Hobita i patuljka koji se kriju iza drveta kad ni samo drvo, njegovu suštinu, ne vidite? Sad, zamislite koliko je ovaj stav fascinirao sve mlade duhom šezdesetih i koliko može da ih fascinira sada, posle stvari koje je, pored ostalih, pokušao da nam pokaže jedan **Kastaneda**?

I, pre nego što pogledamo ŠTA i KAKO je Tolkin stvorio, još ponešto o samom činu stvaranja.

Tolkin: »*Baš kao što je mit onaj čovekov imaginativni čin koji je sposoban... da postane sadržajno veoma značajan — kao celina, prihvaćen, neanaliziran« tako i faerie ostaje neprobojan za analizu.* (Faerie je mitski svet velški, gelski, škotski, nordijski od koga su postale engleske 'fairy tales' tj. bajke — svet pun moćnih bića koja su se u engleskim bajkama prevodila u beznačajna, blesava, pakosna stvorenjca koja je Tolkin tako mrzeo — o tom svetu može se prilično saznati iz knjige »*Vile i vilenjaci*«, u izdanju Otokara Keršovanija i to više iz vrhunskih ilustracija nego iz samog teksta.

Ali jasno je u njegovim rečima o žudnji da je još pre pedeset godina stekao uvid u ceo pokretački motiv SF-žanra, pre nego što je sam žanr imao ikakav kritički aparat. A koliko njegovo delo izaziva i zadovoljava primordijalne žudnje i približava se srcu tajne zavirivanja u druge svetove? Na to najbolje odgovor znaju oni koji stalno iznova čitaju Gospodara prstenova — jer to je jedna od onih knjiga koju, jedanput pročitanu, kad god vas obuzme žudnja možete da uzmete sa police, otvorite bilo gde i pođete u drugi svet... ili ovaj naš ali viđen onako kako to obično ne uspevamo.

Kao i sva fantastika, i ova zahteva »voljno uzdržavanje neverovanja«. Ali na to Tolkin kaže: »to nije baš ono što se dešava... pre... dešava se da pripovedač postaje — *ako je u stanju — sub-kreator. On stvara sekundarni svet u koji vaš duh može da uđe. Dok ste unutra, ono što on priča je 'istinito': ako je u skladu sa zakonima tog sveta. Zbog toga verujete u to dok ste unutra. Umetnička veština koja vas stavlja u drugi svet izaziva pozitivno a ne negativno stanje sekundarne vere — 'začarano stanje'*«.

Neka nam sam profesor Tolkin objasni staro značenje engleske reči *spell:* »pored smisla: baciti čini, imala je i značenje: pričati, pripovedati«. Očigledno da je za njega čin stvaranja sekundarnog sveta podjednako magijski kao i bacanje čini.

SREDNJA-ZEMLJA: **IZMIŠLJENI SVET**?

Veliki broj čitalaca se složio u jednom: dok prvi put (a još i više deseti) putujete Srednjom — zemljom izgleda vam jako poznata, mada sigurno niste nikada bili na tom čudnom mestu. Tipičan *'déja vué'* doživljaj. I, čudno — mada, da li je to čudno, u stvari? — mnogi su svoje prvo LSD, trip-putovanje opisali sličnim rečima. Zaista, kako je uopšte moglo da se desi da Gospodar prstenova NE postane mega-hit baš u drugoj polovini šezdesetih? Naravno, mnoge druge osobine mu omogućuju trajnu popularnost. I biće to i kad drugi svetovi u okviru ovog primarnog budu osvojeni. Kako ne bi bio? (Kako se mahinalno čovek koristi izrazom »osvojeni«! Mi, ljudi izgleda tako gledamo na stvari čak i kad to ne želimo!)

Sama kreacija Srednje zemlje, i njena Tri doba u svoj njenoj celovitosti, bila bi dovoljna da Tolkina uvrsti među velike. A on je učinio mnogo vise.

Ali prvo,... gde se ona nalazi?

Evo šta o tome i o onom našem početnom pitanju — KAKO/ZAŠTO? — kaže Piter Bigl (Beagle) 1973. povodom PEDESETOG doštampavanja epa u mekom povezu. (Do danas je, samo u Americi bilo još toliko doštampavanja i izdanja, što u

mekom što tvrdom povezu, što neautorizovanih.) Bigl je jedan od onih za koga je Tolkin bio magus »tajnog znanja« još od 1958. kada je uspeo da nade tu, tada retku knjigu.

»(U šezdesetim) milioni ljudi su postali svesni da je industrijsko društvo postalo paroksizam negostoljubivosti živim bićima, neuračunljivo nemoralno i, najzad, i smrtonosno... Šezdesete su doba u kome je reč progres izgubila svoju staru svetlost, a beg (eskapizam) prestao da bude komično opscen. Danas je taj impuls opet reakcionaran. (Od sedamdesetih, ova klackalica — a sa njom i Tolkinova popularnost — više puta je pretezala i na jednu i na drugu stranu, a danas je, otprilike, u ravnoteži. Ne smemo zaboraviti, ipak, da je u Americi od celog SF-žanra najprodavaniji Žanr mača i magije. Kod nas je u stripu taj žanr odavno veoma popularan a sve je bliži i »seriozinijoj« publici. — P.V.). Ali zaljubljenici Srednje zemlje hoće da odu tamo. Ja bih, i to prvi.

»Jer, na kraju krajeva, mi volimo Srednju zemlju i njene stanovnike, a ne Tolkinovu ogromnu veštinu kojom nam in je pokazao. Ranije sam tvrdio da je svet koji on slika bio tu mnogo pre njega, i dalje u to verujem! On je dovoljno veliki mag da može da se 'priključi' na svima zajedničke košmare, sanjarenja i sumračne fantazije; ali nije ih on izmislio: samo im je našao mesto gde će živeti, zelenu alternativu ovom svakodnevnom ludilu, ovde, u zatrovanom svetu. Svi smo u zvezde kovali pogrešne istraživače i pronalazače — lopove što pobijaju zastave, ubice što nose krstove. Daj da najzad slavimo one što kolonizuju snove.«

Na ovaj nadahnuti, emotivni uvid dodajemo Tolkinov: »*Fantazija nije toliko o vilenjacima i ostalima koliko o opasnoj zemlji, oblasti ili stanju gde faeries (vilinska bića uopšte mogu biti supstancijalna i dodirljiva. Faerie sadrži mnoge stvari pored vilenjaka, patuljaka, zmajeva, trolova, džinova, itd.: ona sadrži mora, sunce, mesec, nebo i zemlju i sve na njoj, drvo i pticu, kamen i vodu, vino i hleb, i nas, smrtne ljude kada smo začarani.*«

Iz obe tvrdnje jasno je da Srednja zemlja (i svaki dobar sekundarni svet) nije neko posebno mesto već stanje izmenjene svesti u osnovnom okviru našeg sveta. Sekundarni svet izvire iz primarnog i tako mora da bude — jedino tako je apsolutno stvaran.

I zaista, Tolkin u toku putovanja naizmenično signalizira: ovo jeste naša Zemlja, ovo *nije* ona. Uglavnom nam dopušta da je doživimo kao ovaj svet u dalekoj prošlosti, možda u nekom interglacijalnom zatišju pleistocena, i na severozapadu Evrope, pre mnogih kontinentalnih promena... Ovo je prilično verovatno — i čitavi eseji su napisani o tome — pod uslovom da ne tražimo preciznu hronologiju koja bi spojila sekundarni svet direktno sa ovim. Tolkinu ne pada na pamet da nam je pruži. Jer on dobro zna da umetnost fantazije cveta đubrena uzdržljivošću i prikrivanjem.

Tolkin ne nudi samo novi — u stvari veoma stari — način gledanja. On nudi nova — opet, u stvari, veoma stara i zaboravljena čula.

Dakle, po njegovoj formuli subkreacije, tj. stvaranja fantastičnih, sekundarnih svetova, oni moraju da poseduju: prvo »čudesnost i različitost« koja proizilazi iz njihove oslobođenosti dominacije činjenica koje se mogu opservirati i, drugo »unutrašnju konzistenciju«. Treće proizilazi iz njegovog nabrajanja šta sve sadrži svet *faerie* — pored raznovrsnih čuda, i uobičajene stvari, ali začarane. On dobro zna da čitaoci ne mogu stvarno da budu zainteresovani za svet i njegova bića ako u njima ne mogu da prepoznaju dobar deo sebe i sveta svakodnevnog iskustva. Zato dodaje da taj svet mora biti u domenu mogućeg (u okviru *faerie*) i »uverljivog da bi potakao sekundarnu veru«.

Dakle, odgovor na pitanje u naslovu ovog poglavlja je »Da, ali...« Da, Srednja — zemlja jeste mesto mnogih čudesa. Ali sva ona su pažljivo smeštena u klimatski geografski i opštepojavni okvir, sa poznatim nebom noću, poznatim biljem, životinjama i pticama danju, sa ljudima i čovekolikim stvorenjima, sa društvenim uređajima, ne mnogo različitim od naših. U toku *putovanja* mogu se, iz dana u dan,

precizno pratiti vremenske prilike i često sasvim blizak okoliš. Zato čitalac pohodi Srednju — zemlju sa »sugurnošću prepoznavanja« koja ga sa lakoćom zavodi da prihvati sve što se dešava. Poznato ali ne previše, čudesno ali ne previše — to je pravilo koga se drži.

On je otišao i korak dalje. U prologu se koristi standardnom tehnikom zauzimanja poze »samo« prevodioca i urednika starih tekstova i tek u Dodacima (Apendiksima) ponekad je napušta da bi nešto komentarisao. Usput, Apendiksi nisu nikakav balast; »školjke i travuljina na koritu broda Epa« — po nekim kritičarima. Oni su pre dobar deo oplate tog broda. Pravi su »kovčeg čuda« za svakog ko se malo potrudi, a za Tolkina sredstvo da svoj svet čvrsto postavi u vremenu i prostoru i, istovremeno, komentariše naš. Oni nude nekoliko hiljada godina istorije, jezika, tradicije, itd. nekoliko naroda i čine temelj i vrhunac divovske planine koju je Tolkin izgradio. U kombinaciji sa *Silmarilionom* nude kompletnu povest sveta od samog početka svih početaka.

Nije potrebno da se ovde bavimo detaljima pomoću kojih on postiže vezu dva sveta ali na jednu njegovu »tehniku« moramo obratiti pažnju jer mnogo govori o samom autoru i čvrsto postavlja njegovo delo u spekulativnu fantastiku.

Već smo rekli da mngi ovaj svet doživljavaju kao izbledelu i osiromašenu kopiju Srednje zemlje. Istovremeno, Tolkin nam stalno stavlja do znanja da je treće doba, u kome se radnja dogada, tek bled i osiromašen odsjaj ranijih doba, u kome se radnja događa, tek bled i osiromašen odsjaj ranijih doba Srednje zemlje. U ta doba, posebno prvo, pušta nas da tek malo zavirimo, čineći ih tako sjajnijim i privlačnijim, budeći žudnju. Glavni materijal istorije Srednje zemlje — uglavnom napisan još pre samog *G.p.* — sređivao je do kraja života ne osećajući se spremnim da nam ga pokaže. To je učinio tek njegov sin putem *Silmariliona*.

Drugi deo ove »tehnike« jeste u poređenju »svog« doba Srednje zemlje sa našim. (Sam izraz Srednje zemlje nije njegov: to je »ovaj« svet, između neba i pakla.)

Najvažniji su neki njegovi mračni uvidi i predosećaji o budućnosti, koji će od Srednje zemlje napraviti ovo što je ona danas. Pored divovskih geološko-klimatskih promena koje dolaze, pokazuje nam početne korake u dugom procesu povlačenja, skrivanja ili nestanka svih ostalih inteligentnih, svesnih vrsta, koji će ostaviti čoveka samog na Zemlji. Tolkina lično najviše boli istrebljenje šuma.

Glad koju čovek oseća za komunikacijom sa prirodom — toliko izražena u popularnom misticizmu i ekološkim pokretima... sve su to residualni tragovi slobodne komunikacije između vrsta koja je do trećeg doba postojala i već u njemu se gubi.

Tolkin je siguran da verovanje modernog čoveka da je on jedina inteligentna vrsta na Zemlji nije bila dobra za njega. Odsečen od prirode i njenog mnoštva živih bića, stvorio je veštački, industrijalizovani svet koji guši onu njegovu stranu koja je emfatična, imaginativna, sloboda. Kreativna fantastika je Tolkinov lek za to.

Čovek je sam u svetu jer u to veruje. Očigledno da Tolkin govori da izgled sveta zavisi od svesti njegovih stanovnika, njihovih duhovnih i moralnih vrednosti. Mnogo je primera za to u samoj priči ali najvažniji nalazimo u Apendiksima (A).

I tako dolazimo do krajnje teme u vezi sa Tolkinovim sekundarnim svetom: reč je o samom obliku Arde — Arda na *quenya* jeziku visokih vilenjaka (eldara) znači 'kraljevstvo' i ime je cele zemlje kao kraljevstva Manvea »kralja« čuvara sveta. Zemlja je nekada bila ravna i na njenom krajnjem zapadu nalazio se kontinent Aman. Iza njega, dalje ka zapadu bilo je još samo okružujuće more sveta, i na samom kraju Zidine noći. Posle prvog velikog sukoba sa Melkorom—Morgotom Valarijem (Sile) na Amanu su izgradili Valinor — Besmrtnu zemlju.

Očigledno da je Aman bio deo sveta i do njega se moglo doći dugim ali običnim putovanjem, kao što su to činili vilenjaci na početku.

Na početku drugog doba ljudi koji su učestvovali u ratu i padu Morgota, a na strani vilenjaka dobili su kao nagradu ostrvo, Numenor, nadomak Besmrte

zemlje, ali im je zabranjeno da plove na zapad.

Naravno — a zašto »naravno«, videćemo malo kasnije kad budemo pogledali kako Tolkin vidi prirodu ljudi — Numenorci, potaknuti mahinacijama Saurona pokušavaju da osvoje Besmrtnu zemlju, zamišljajući da će tako osvojiti i besmrtnost. Tada Valari privremeno napuštaju svoje »starateljstvo« pozivajući ruku Eru Iluvatara — Jednog Stvaraoca. On menja zakrivljuje celu »matricu« onoga što Tolkin naziva »Ea«. Ta reč označava ceo svet, materijalni univerzum, i istovremeno je reč koju je Iluvatar izgovorio na početku materijalnog postojanja pa znači i, otprilike »neka bude«. Sam izraz »materijalno postojanje« implicira nekakvo drugačije postojanje pre toga. Sama Ea i Arda u njoj jesu otelotvorenje vizije muzike, koju su pre »materijalnog univerzuma« pevali pratioci Iluvatarovi — Amur (andeli?) Prva i druga deca Iluvatarova — vilenjaci i ljudi — kao i sve ostale stvari i bića, samo su teme u okviru Prvog pevanja.

Dakle, postupci ljudi čine da Sile — ili Sila — promene matricu sveta — ili kako bi to Tolkin rekao »uvedu novu temu« — i prebace Ardu tamo gde može biti okrugla. Pošto su Tolkinove reči: »Oblik sveta bi izmenjen i on bi savijen« očigledno da je i cela materijalna vaseljena, Ea, zakrivljena. Međutim, Valinor ostaje u staroj matrici. Štaviše, tamo ostaje i »pravi put« otvoren Vilinbrodovima ili SF terminologijom rečeno »interdimenzionalna vrata«. Međutim, tačnije od izraza da je Valinor u drugoj dimenziji jeste da je ostao u starijoj mitsko-duhovnoj dimenziji. Tu leži ključ ove suštinske promene sveta potaknute izmenom svesti njegovih stanovnika.

Međutim, zašto tako spektakularna izmena osnovnih osobina sveta? Aman kontinent besmrtnika — koji toliko liči na ostrva blaženih iz mnogih mitologija — već je jedanput bio odvojen, bolje reći zabranjen. Protiv povratka izgnanih Noldora, Valeri su digli začaranu branu. Čemu promena? Naravno ne samo invencije radi, jer videli smo da je Tolkinova ogromna invencija uvek pod kontrolom i u funkciji sveta koji stvara. Nikad ne služi sama sebi, za razliku od najvećeg broja dela ovog žanra. Ovde ne samo da nas premešta iz jedne epohe sveta u drugu, već istovremeno i iz jednog tipa mita u drugi. Svet je bio ravan u skladu sa tipom svesti stanovnika. U skladu s tim su i rani mitovi — kod Tolkina odraženi u prvom dobu, i još pre, u tzv. starijim danima: rani, kosmogonijski, »spektakularni« o nastanku bića i stvari itd. i što je najvažnije, »bogovi« i »polubogovi« su direktno prisutni. U sledećoj epohi, u skladu sa promenom svesti menja se i tip mitova. (Reč koju bi mnogi ovde upotrebili: RAZVOJ SVESTI pogrešna je.) Bogovi se udaljavaju sve dok ne postanu samo »mit u mitu« i najčešće se pominju u vezi sa proviđenjem i »slučajnošću« a radnja je unekoliko manje spektakularna, a sadržaj i značenje mitova bliži svakodnevici — što ne znači i osnovnim pitanjima »ljudskog stanja«. Ukratko: svet je onakav kakv svesna bića zaslužuju i stvaraju, mada su i sama delimično stvorena kao tema u velikoj muzici sveta.

Dodajmo da je i sam Tolkin bio svestan da je 'posednut' snagom sveta koji je izmislio — odnosno otkrio, kako je i sam mislio. Od 1917. — kada je počeo sa beleženjem vizija sveta koji se polako otkrivao pred njegovim unutrašnjim okom, on je i za sebe samog sve više postajao - izvor »tajnog značenja«. Taj materijal — čiji jedan deo je i *Silmarilion* — odavno je postao fiksna tradicija. Štaviše, te stare legende — stare u smislu ne samo da potiču iz dalekog prvog doba, već i u relacijama njegovog života — postale su sredstvo za njegova najdublja razmišljanja i u njima su se taložili njegovi najdublji uvidi i teološke i filozofske preokupacije. Naravno, taj materijal je postao i osnova za njegov drugi literarni pokušaj — izvesni ep, *Gospodar prstenova*. (Prvi je bio priča za decu, *Hobit.*)

Dokaz opsednutosti su i bezbrojne karte, mape, crteži simbola, grbovi i to najviše iz prvog doba. (Mapa i prikazani grbovi sa potpisima su bazirani na njegovim originalima.) Šta to znači kad čovek počne »pod stare dane« da vodenim i drvenim bojicama crta naivne

ali slatke pejsaže? (Nikada nije prikazivao svoje likove s lica znajući ono što neki tek sad otkrivaju kroz stripove i filmove: ti likovi se svakom prikazuju u drugačijem obličju!) Materijala ima toliko da njegov izdavač *Allen & Unwin* već dve decenije izdaje svake godine drugi kalendar najčešće ispunjen Tolkinovim originalima.

A sad pređimo na teme u okviru velike muzike. Pošto je svako živo biće zasebna tema poslužićemo se »slobodnim narodima« da se pozabavimo osnovnim temama kojima se Tolkin bavio u svom delu.

OO: **SLOBODNI NARODI**

Kada dva hobita sretnu Drvobradog — enta, pastira drveća, gospodara Fangorn šume — on im peva jednu pesmu, mnemoničko sredstvo, koja nabraja živa stvorenja. Pesma izričito kaže da na prvo mesto dolaze četiri — kasnije pet, kada ubroji i hobite — slobodna naroda, koji se, očigledno razlikuju od svih ostalih stvorenja. Oni su inteligentni, ili preciznije, Tolkinovim rečima »oni koji govore rečima«. To su, po starosti: vilenjaci (elfovi), patuljci, enti, ljudi i hobiti kao vrsta ljudi. (Enti su postojali pre vilenjaka ali pošto su ih vilenjaci probudili i naučili da govore, po definiciji vilenjaci su prvi.) Međutim, najvažnije je ono SLOBODNI narodi. Ako se to uzme u obzir, tu bi bili i orki, trolovi, zmajevi i slični jer svi oni govore, ali su se odrekli slobode.

Sad ćemo pokušati da obradimo narode u parovima u skladu sa temama koje ih spajaju, ponekad na krajnje čudan način. Prvo prvi i poslednji iz pesmice Drvobradog, ali, u stvari, prva i druga deca Iluvatara, i tema koja večno stoji između njih: besmrtnost jednih i poklon drugih.

TEMA A01 **BESMRTNOST KAO STAPANJE**: VILENJACI -DECA ZVEZDA

TEMA B02 **SMRTNOST KAO POKLON**: LJUDI - POSETIOCI SVETA

Tolkin — pardon, božanski Valari — nazivaju vilenjake i ljude »starijom i mladom decom »Iluvatara« jer je takav bio osnovni program, tj, sled tema u muzici sveta. Ostali su na ovaj ili onaj način ušli u program i prepleli svoje teme sa ostalim kasnije. Ali, prvi, vilenjaci i sledbenici, ljudi, sledili su jedni za drugim, očigledno srodni. I čak ni čuvari nisu u potpunosti razumeli njihove teme, posebno ljudsku. Zato se Valari uglavnom bave vilenjacima.

Pre nego što ih uporedimo, recimo da su vilenjaci — elfovi — očigledno bili prva ljubav Tolkinova. Uzeo ih je iz mitologija naroda na severozapadu Evrope. Ceo taj svet mi zovemo »vilinski« mada naše, slovenske vile nemaju skoro nikakve veze sa njihovim i obrnuto. Zato ćemo odsad »vilenjake« zvati rečju koju je Tolkin odabrao među mnogim nazivima »vilinskih« stvorenja, tj. sveta Faerie: elfovima. Tolkinovi gospodski, moćni lepi i, uglavnom, dobri elfovi najverovatnije »potiču« od polumitskog naroda Tuatate-Danan, mitskog sećanja na prastanovnike Britanskih ostrva. Oni su se pred nadiranjem drugih naroda povukli — ili u podzemlje ili na skrivena ostrva. Opet se srećemo sa varijacijom »ostrva blaženih«. Po legendi dvorovi su im u brdima. To Tolkin reflektuje činjenicom da mnogi vilin-kraljevi žive u podzemnim dvorovima, bez obzira što su se pojavili na Zemlji pod zvezdama »pre Sunca i Meseca« i one su im prva ljubav. Druga ljubav elfova u Srednjoj zemlji je more, što odražva njihovu usađenu želju i potrebu za Besmrtnom zemljom: Valinorom.

Sa elfovima je počelo stvaranje čitavog Tolkinovog sveta. Još kao učenik, uživao je u igri stvaranja jezika i pisama. Već kao profesor i lingvistički stručnjak stvorio je jezik i pismo Quenya, kome je nedostajao narod koji će se njima služiti, a tom narodu istorija i mesto gde će se ona odvijati... Još kasnije narodi su se množili i granali i menjali, sa njima i jezici i pisma... i ostalo je već istorija. U epu nam prezentira pet jezika i dva pisma u više varijacija. Međutim, vrhunsko ostvarenje mu je melodični jezik Quenya — »starovilenjački« i njegovo pismo tenguar. Skoro hiljadu reči nam je pokazao a pismo je vrhunac lingvističkog umeća. To je koso, potpuno fonetsko pismo koje svojim izgledom dočarava mutnu davninu

i zlatno doba moćnih eldara — visokih elfa. Međutim, tenguar nije obično pismo — to je fonetski sistem u kome oblik znaka tj. slovo, tačno definiše mesto artikulacije zvuka u ustima, njegovu zvučnost i tako dalje. Na primer: produžavanje osnovnog stubića znaka znači da serija bezvučnih glasova postaje serija odgovarajućih zvučnih. Detalji se nalaze u Apendiksu E. Ovim Tolkin nadmašuje i Vuka, ali sasvim je normalno da takvo pismo postoji samo u sekundarnom svetu.

Međutim čujmo reči samog Iluvatara (iz Silmariliona): »Jer, priča se da, zavlada tišina, pošto su valari otišli (da otelotvoruju viziju — prim P.V.) i čitavo jedno doba Iluvatar sеđaše sam sa svojim mislima. Tad progovori, i reče: Gle, ja volim Zemlju koja će biti dvor Quendima (oni što govore — opšte ime za elfe) i Atanima (drugi narod)! Ali, Quendice biti najlepši od svih zemaljskih stvorenja, i imaće i zamisliće i stvoriće više lepote no ijedno od sve moje dece. A Atanima ću dati novi poklon! Stoga njegova volja bi da se u srcu ljudi usadi žudnja za nečim izvan sveta i da u njemu počinka ne mogu naći; al' da imaju osobinu (vrlinu?) da sopstveni život oblikuju, međ' silama i prilikama sveta, i to izvan muzike Ainura što je kao sudbina svemu ostalom; i njihovim delovanjem sve će biti dovršeno, u obličju il' delu; a svet ispunjen (tj. kompletiran) sve do zadnjeg i najmanjeg delića.«

»Al' Iluvatar je znao da će ljudi, bačeni među moćne sile uzburkanog sveta, skretati često, i da svoje poklone neće harmonično koristiti, i reče: I oni će (kao i ostali — P.V.) otkriti u svoje vreme da sve što čine na kraju, samo odražava i doprinosi slavi moga dela...«

Kako smo neharmonično koristili svoje poklone, možemo videti svuda oko nas. Jedino nam ostaje nada da sve što činimo, ma kako to bilo, doprinosi celini i da ćemo i mi učestvovati u ispunjavanju vizije. Najzad »još u davnini Valari objaviše Eldarima da će Atani učestvovati u drugoj muzici...«

Već je jasna vizura kojom Tolkin gleda. čoveka. Dodajmo da naglašava njegovu grubost i neemfatičnost sa prirodom. Zato junacima daje baš suprotne osobine.

Što se tiče izgleda, elfi i ljudi su vrlo slični. Jedan od naziva elfova za ljude jeste »zakržljali«. Mi smo bleđa, grublja vizija elfova.

Medutim, Tolkin elfove ne prikazuje nadrealnim. Naprotiv, čini ih prilično običnim. Imaju nekoliko ekstra osobina kao što su neumornost i lakoća. Ali ono što ih zaista izdvaja jeste njihava percepcija sveta. Legolas, elf iz družine prstena »čuje« kako kamenje ruševina Eregiona nariče za svojim davno nestalim vilin-gospodarima. Čak i gospa Galdriela — nauzvišeniji i najstariji elf u epu, koja je učestvovala u svim događajima još od pre prvog doba izgleda skoro obično. Jedino joj se u očima i glasu oseća dubina uvida u dušu, prostor i vreme. Ova bliskost elfa sa svetom je sasvim prirodna jer su oni deo njega onako kako mi zasada ne možemo da zamislimo. S druge strane, oni pa čak ni Valari, ne mogu da zamisle kuda ljudi idu posle smrti — van granica ograničene vaseljene zvane Ea. Kuda? Jer, ubijeni elfi idu u dvorane čekanja i kad-tad će se vratiti u svet, makar na njegovom kraju. Mi nećemo. Šta je poklon? Samo Iluvatar zna. Ali rečeno je: »Smrt je poklon onima zvanim »strancima« i na njemu će im na kraju pozavideti čak i Sile sveta, kako se vreme bude trošilo...« Zasad, poklon je uglavnom prokletstvo i uzrok pada. Stoga elfi, ne da nisu neprirodni ili natprirodni, već su »prirodni, mnogo prirodniji« od nas, insistira Tolkin.

U očima elfova, koja nam Tolkin pokazuje, na Srednjoj zemlji svetluca sjaj večne mladosti jer im to omogućuje da ne posrnu pod teretom deset hiljada eona... Ali u tim očima sija i večna tuga.

Evo kako Legolas objašnjava »brzinu« vremena za vilenjake: »Ono nikad ne stoji mada na nekim mestima teče sporije nego na drugim. Jer, za elfa svet se kreće, a kreće se i veoma brzo i veoma sporo. Brzo, jer se oni sami malo menjaju a sve ostalo promiče pokraj njih: zbog toga boluju. Sporo, jer oni ne broje godine što trče, bar ne sebe radi. Godišnja doba što prolaze su tek stalno ponavljanje istih namreškanih talasića na dugoj, dugoj struji.«

Kako ne bi bili zauvek tužni. Oni, besmrtni, gledaju kako sve smrtne stvari oko njih — koje tako vole — stare i umiru. Zato moraju odgovoriti zovu mora i otići u Besmrtu zemlju spremljenu za njih. Ako ostanu, biće osudeni da »zaborave i budu zaboravljeni« pretvarajući se često u bleskasta stvorenja iz bajki koja pakoste čoveku ne znajući više ni zašto.

I tako, elfi odlaze ostavljajući čoveku načetu i nedovršenu Zemlju.

Sami smo i zebnja steže srce savremenog čoveka. Jer, dok elfovi znaju kuda idu i zadovoljni su unutar sveta, nas potresa nemir a nemamo vere pred neizbežnim putovanjem u nepoznato koje nam je Iluvatar udelio. Zar je čudo što se tako otimamo za moć i stvaramo tol'ke kultove?

A sad, pre nego što se posvetimo sledećoj grupi slobodnih naroda — nekoliko reči o Tolkinovij najvećoj ljubavi: šumama i nekome ko je sam u njima. Tako ćemo još dublje ući u Tolkinovu viziju suštine sveta.

TEMA C03 **ŠUMA KAO KOLEKTIVNA SVEST I VRHUNSKA MISTERIJA**

Za Tolkina šume spadaju u primordijalne žudnje čovekove, na koje fantastika mora da odgovori.

Duboka lična ljubav počela je rano u životu. Kao klinac najviše je voleo priče o Indijancima »i, pre svega, šume u tim pričama.« Napisao je da mu je glavna inspiracija za priču Niglov list (Leaf by Niggle) jablan koji je svakog jutra gledao kroz prozor. Pomenuti jablan »vlasnik je podrezao i unakazio (sic!), ne znam zašto. Sad je posečen, manje varvarska kazna za ikakav zločin za koji bi se mogao optužiti, na primer to što je veliki i živ. Ne mislim da je imao prijatelja ili nekog ko bi ga oplakivao, izuzev mene i para sova.«

Tolkinova emfatija s tim jablanom, osećanje da je on nešto živo, su tako jaki da u njemu bude indignaciju kakva bi se mogla osetiti povodom ubistva čoveka. To uostalom jeste ubistvo! Zar je onda čudno što je u svom sekundarnom svetu drveću dao pastire da ga brane i preko njih ga uključio u zajednicu slobodnih naroda?

TEMA C04 **TOM BOMBADIL** - Inkarnacija **TAJNE VATRE**

Uz samu »Pokrajinu« hobita leži Stara šuma. I u njoj grupa hobita, u svojoj prvoj pravoj avanturi sreće na izgled luckasto stvorenjee koje za njih ima i luckasto ime. Ali, to je »gospodar šume, vode i brega« — što bi trebalo da znači da je on duh šume. Međutim, Tom kaže: »Najstariji sam, eto šta sam... Tom je bio tu pre reke i drveća: Tom pamti prvu kap i prvi žir...« Ovo od Toma čini nešto više — zaista najstarije biće, nastalo verovatno u trenutku kada se vizija Ainura ovaplitila uEuiu njoj Ardu, Zemlju. U povesti stvaranja sveta u Silmarilionu se kaže da je Iluvatar viziji nastaloj od muzike »dao biće i postavio je sred praznine, a Tajna vatra bi poslata da gori u srcu Sveta; i bi nazvan Ea.«

Znači tek kada je u Biće usađena Tajna vatra Energija? Pokretačka sila Boga? reč tj. Ea? — počelo je postanje. Istovremeno Ištari, čarobnjaci i poslanici čuvara u Srednjoj zemlji su poklonici Tajne vatre.

Stoga, »benevolentni duh šume« je samo pojavni oblik Tomov. Da li nas ovde Tolkin upoznaje sa pravom inkarnacijom originalne životne sile koja je izabrala šumu kao obitavalište, pokorava se samo sopstvenim zakonima i gospodara nema? Da li je to on što ona nalazi u svojim obožavanim šumama? Možda.

Posredni dokaz za to je i činjenica da je Tom jedini lik nad kojim strašni izazov prstena nema nikakvu moć. Za razliku od svih ostalih noseći ga on ne postaje nevidljiv tj. ne prelazi u drugu realnost prstena. On čak parodira famozno Sauronovo Oko-što-ne-trepće u plamenom prstenu tako što kroz prsten gleda hobite svojim nasmejano-začikavajućim plavim okom. Svi, i najstariji, priznaju da niko ne bi mogao Tomu oduzeti prsten, ali znaju da bi na kraju Stare šume postala ostrvo u okeanu Sauronove tame, a možda bi Tom čak i izgubio prsten! Jer, Toma ne zanimaju trenuntne frke svesnih bića, svet izvan šume, niti izvan nje ima ikakve moći... mozda sopstvenom željom? Da li to Tolkin, možda nesvesno, govori da originalni, osnovni princip ostaje samo u

starim šumama (ili tamo najbolje dolazi do izražaja?) i da ga oni čuvaju . . ?

A sad ćemo jedne kraj drugih postaviti dva naroda koji na izgled nemaju nikakve veze...

TEMA D05 — *»NAKNADNO« STVORENI PREDSTAVNICI—ZAŠTITNICI DELOVA SVETA*

D06 — **ENTI**: *Pastiri šuma*

D07 — **PATULJCI**: *Obožavaoci materijalnih blaga Srednje zemlje*

Šta mogu enti — pastiri šuma — i patuljci — kovači i majstori što često u podzemlju žive — imati zajedničko? Iznenađujuće mnogo.

Prvo: i jedni i drugi, pred slobodnim narodima predstavljaju i čuvaju nešto posebno vredno na/u Srednjoj zemlji. Jedni, najvrednije među živim svetom, drugi samo vrednost i lepotu neživog sveta.

Drugo: oba naroda nisu postojali u originalnoj viziji-muzici sveta. Mada, ne sme se zaboraviti da je sve oduvek postojalo u duhu Iluvatara i da je za Melkora palog i ljude rekao: »sve što učinite samo će doprineti slavi moga dela i vašim delima ćete moju Eu učiniti celom!«

Idemo redom. Prvo: Enti su pastiri šuma i sve što čine je isključivo u funkciji opstanka šuma. Stvorila ih je Vala Yavana »Ona-što-daje-plodove«, gospodarica flore, kraljica zemlje. Stvorila ih je pred dolazak dece Iliivatarove da zaštiti ono svoje delo koje je najviše volela — drveće. Elfi su ih govorom probudili baš kada je trebalo da štite šume i da im budu predstavnici, da delaju za njih. Očigledno je da su direktan rod drveću i bilju uopšte — biljna inteligencija? Na izvestan način da; jer, prvo, u epu njihova Fangorn šuma poseduje očigledne geštelt osobine i, drugo, neko obično drveće se polako budi postajući enti i obrnuto. Za sebe kažu da »dobro ulaze u druge stvari« (tj. živa bića). Po ovome su srodni elfima-vilenjacima. Ali, za razliku od elfa, enti kao da su rešili problem frustracije besmrtnosti. Suština njihovog rešenja je u tretiranju nagomilanih sećanja ili memoriji uopšte.

Za njih je život istorija u kojoj prošlost izrasta u sadašnjost i svakog dela se sećaju mirno i po redu. U jeziku enta, koji čak ni vilenjaci ne mogu da nauče, imena osoba i mesta neprestano rastu, sadržavajući sve događaje koji su ih učinili onim što jesu.

Kao što enti predstavljaju šumu, tako patuljci predstavljaju lepotu nežne materije. Od četiri starije rase, patuljci nesumnjivo pokazuju najviše ljubavi za sve oblasti Srednje zemlje i njena blaga.

Jer, ma koliko Noldor-vilenjaci voleli srednju zemlju i dela svojih ruku — a oni su napravili i Silmarile i prstenje moći — svi će otići u Besmrtnu zemlju. I ljudi, ma koliko voleli materijalna dostignuća i posedovanje, žude za nečim »iza«. Ne i patuljci. Oni su jedini potpuno zadovoljni u Srednjoj zemlji. Od nje su nastali i legende drugih naroda kažu da se u nju i vraćaju — u kamen.

Njih je »u dubinama vremena« stvorio Vala Aule koji čini par sa Yavanom. On je taj što vlada svim supstancama od kojih ja Arda načinjena — izuzev vazduha i vode čiji su gospodari Manwe i Ulmo. (Duh vatre, Melkor je pali Vala — Morgot, neprijatelj). Aule je ne samo kovač već i majstor svih zanata i uživa u delima veštine ruku ma kako mala bila. Mnogo su Noldor-vilenjaci od njega naučili. »Njegovi su dragulji u dubinama i zlato što sjaji u ruci, ništa manje no zidine planina i bazena mora.« Velika dela je počinio u početku svoje veštine, slično palom Melkoru, ali on je ostao veran Illivataru i čini to stvaranja radi a ne moći radi. Nestrpljiv da dočeka dolazak prvorođenih, stvorio je patuljke »u želji za stvarima koje nisu ja, da bi i one perceptirale lepotu Ee«. Iluvatar ih je prihvatio i njihovu temu prepleo sa ostalim. Jedino je odredio da spavaju sve dok ne dođu prvorođeni.

Zato što su napravljeni u doba tame i moći Melkorove na Srednjoj zemlji i zato što Aule nije dobro razumeo temu prvorođenih »napravi ih tvrdim i jakim da istrajavaju«. Stoga su ko kamen tvrdi, tvrdoglavi, brzi i na prijateljevanju i neprijateljevanju, a podnose težak rad i glad bolje no i jedan narod što govori, i žive dugo, daleko duže od onoga što je

dodeljeno ljudima, pa ipak, ne zanavek.«

Odavde jasno proizilaze sve ostale osobine patuljaka — kako posesivnost tako i osećaj za lepotu neživog, posebno kamena. U tolikoj meri da su u stanju da »doteruju« pećine ne bi li istakli njihovu prirodnu lepotu — delo njihovog tvorca, Aulea.

U Tolkinovoj »knjizi«, posesivnost i mašine nikad nisu vrlina. Negativci su ti koji uvek izgraduju gigantske kovačnice i postrojenja: industriju. Ali bio je svestan lepote zanata i njihovih ostvarenja.

Zato je kod patuljaka ljubav za posedovanjem uravnotežena uživanjem u sve maestralnijim i veštijim poduhvatima svog majstorstva. Oduvek su njihovi čekići, peći i delta, iznosile na svet sve lepše stvari a njima donosili bogatstvo i uticaj u velikim dogadajima Starijeg sveta.

Njihova druga osobina — žeđ za posedovanjem i težnja ka gomilanju blaga — donela im je naravno, mnogo štete, još više ih odvajajući od ostalih naroda. I sedam prstenova, njima namenjenih, su bili dizajnirani da iskoriste tu njihovu slabost.

I enti i patuljci imaju problema sa potomstvom. Entima su žene otišle a patuljci ih imaju malo i polako izumiru.

Interesantno je kako se rasa enta razdvojila. Žene enta nisu bile zadovoljne šumama takvim kakve jesu. I one su se interesovale i za ostalo bilje, i to ne samo da s njim razgovaraju »veći da ih ono čuje i sluša naređenja«. Tako su otišle na plodniju zemlju i začele agrikulturu koju su ljudi preuzeli od njih.

Patuljci nemaju taj problem sa svojim materijalom. Oni s podjednakom lakoćom uživaju u prirodnoj lepoti kamena kao i u njegovom preoblikovanju, otkrivanju lepote »skrivene« u njemu.

Dodajmo, na kraju, da se obe rase osećaju odvojene od ostalih, posebno patuljci. Drvobradi kaže: »ja nisam u potpunosti ni na čijoj strani jer niko nije u potpunosti na mojoj strani«. Patuljci »imaju mnogo čudnih verovanja u vezi sa svojim početkom, svrhom i krajem«.

A sad pogledajmo najviše i najprizemnije, »andele« i »najniže i najmanje« koji su ipak ključni i glavni su junaci epa.

TEMA E08 **VALARI:** *Čuvari sveta i manifestovano PROVIĐENJE*

Valari se ne pojavljuju direktno u epu. Ali Čarobnjaci su poslanici Valara i to reda Majara, istog reda kao i Sauron, glavna snaga zla. Čarobnjacima je zabranjeno da se koriste svojim moćima i pojavljuju se u ljudskom obličju. Dvojica od njih igraju ključne uloge: jedan popušta iskušenju prstena i pada a drugi je glavni okupljač snaga dobra. Njemu je čak dato da se posle smrti vrati »da završi započeto«

Medutim, postoji drugi, možda važniji način na koji Sile »učestvuju« u radnji. U tekstu ima mnogo rečenica kao: »Prsten je bio namenjen tebi, Frodo!« ili »Dobrom srećom, ako se to srećom može zvati...« Tolkin direktno pušta da proviđenje igra veliku, čak ključnu ulogu. Nevidljiva ruka pokreće likove i stavlja ih u situacije. Ali to ih ne čini ništa manje slo-bodnim. Put kojim treba da krene svaki lik potpuno je jasan. Baš kao što je jasan i trenutak kada je svako potpuno Slobodan da donese odluku da li će tuda poći. Isto kao što se svakom bitnijem liku u jednom trenutku nudi prsten. On predstavlja moć i to u onom obliku koji je najveći izazov za iskušavanog, i u onolikoj meri kolika je inherentna moć iskušavanog.

Slika dobra je već prilično jasna: Tolkin zagovara »prirodnu religiju«. Dobro je inherentno i prirodno stanje sveta a kapacitet za razvoj i sticanje moći je takođe inherentan svakom biću. Dobro je, naravno, i sloboda izbora. Sledstveno, zlo je žudnja za moći koja nam ne pripada i izbor, takođe Slobodan, da se svima ostalima uskrati ta sloboda, da im se nameće... bilo šta.

Postoji jedna scena... kad verni Sam teška srca odlučuje da ostavi svog ljubljenog Froda nevoljnog junaka za koga veruje da je mrtav i sam nastavi izvršenje zadatka. Tada, još neodlučan, kroz magle kojima je Sauron privremeno zamračio svet, ugleda visoku i postojanu zvezdu i, na svoj zdrav »seljački« način, shvata da su stvarne Sile sveta toliko iznad i toliko postojane, da je sve što Sauron može da učini sitna mrljica na svekolikom šaru vaseljene. On o tome ne razmišlja ali ta

zvezda je signal da su osnovne pokretačke sile nedodirljive, makar svet potonuo u hiljadugodišnju tamu. I naravno, zahvaljujući onom imperativu slobodnog izbora i samo zlo je inherentno svetu i ima svoju ulogu...

A sad oni najmanji i najslabašniji na izgled, koji su ipak, izabrani da iznesu teret iskušenja prstena moći i nama ispričaju povest...

TEMA E09 **HOBITI**: *Tradicija i Predstavnici **AUTORA** na Srednjoj zemlji*

1937. Tolkin je izmislio pomalo smešna, simpatična bića za tipičnu bajku koju je pisao: Hobit, ili tamo i opet nazad. Kao i sama knjiga, oni su samo utelotvorenje bajkovitosti. Pišući je, nije ni znao kakvog drveta seme je posejao. Prsten koji Bilbo — »junak« — nalazi je obični »prsten nevidljivosti«. Tek će kasnije u Tolkinovom umu »postati« strašni jedan prsten.

Uz mnogo muka, Tolkin je otkrio da je kroz hobite našao način da prezentira svet čija starija doba su tada već »postojala« ali kasnija istorija je tek trebalo da se odigra. I nije slučajno što u epu koji je usledio oni ne samo da su glavni likovi već su i njegovi autori: Gospodar prstenova je ispričan iz njihovog ugla.

Zašto baš oni, najmanji (i po visini i po značaju), rustični, zainteresovani samo za svoje sitne događaje u svojoj sitnoj Pokrajini i za to da sve ostane kao što je i bilo? Pa, baš zato! Oni su toliko bajkoviti da su najobičniji — i po Tolkinu, najnormalniji — u sekundarnom svetu. Ako svaki od naroda zastupa nešto ili nekoga onda hobiti zastupaju autora koji se krije iza njih kao prevodilac »njihove« Crvene knjige Vestmarča čiji je ep jedan deo!

Šta stvara tradicija, po Tolkinu kako je to prikazao preko hobita? Čvrstoću po potrebi, »true heart« (otprilike: držanje samozadatog), držanje obećanja, isterivanje stvari na čistinu da ne bi bile nejasne, vernost, veru da je dobro stvarno, moguće i postojano, »svoje čuvamo, tuđe nećemo« i naravno gomilu sitnih negativnih osobina kao što je recimo tvrdoglavost (sic?), zadrtost. Sve to omogućuje baš njima da se odupru izazovu prstena ili da posluže kao kamenčić koji će pokrenuti lavinu dela velikih naroda. Oni su istovremeno zaduženi za komične scene kao i za najtragičnije, što srce stežu... u kojima, ako posedujete sekundarnu veru, iznenada otkrivate suzu u uglu oka a srce ispunjeno...

A sad, i druga strana zaslužuje par reči, jer bez nje ne bilo ni priče...

TEMA F10 **SAURON, »NESLOBODNI« NARODI**: *Priroda zla*

Nećemo posebno opisivati »neslobodne«. Svi su oni došli iz kolektivnog nesvesnog. Bilo da su već postojali u mitovima, kao zmajevi, ili ih je Tolkin odatle specijalno upecao za svoju pripovest. Ipak opišimo jedno stvorenje koje dobro predstavlja Tolkinov pogled na zlo.

Na ulazu u mračnu zemlju, Mordor »junaci« sreću Šelobu. To je zao duh u obličju divovskog pauka, otelotvorenje »duha proždiranja« koja bi najradije ždrala »dok je ceo svet ne bi mogao zadržati«. Sauron je koristi kao stražara, ali ona, baš kao i on služi samo sebi. Njen predak je Ungolijanta »zao duh došao iz spoljne praznine«. Plela je mreže od »ne-svetlosti« tj. odsustva svetlosti i oko sebe i u umovima bića, a hranila se samom svetlošću. Njena daleka naslednica, Šeloba, zadovoljava se materijalnijom hranom. Međutim, najvažnije je da je Ungolijanta u pomami gladi na kraju proždrla samu sebe. Zlo mora da bude upereno protiv nekog i ako nema protiv koga, okrenuće se ka sebi. Zlo nekako, zna da je negativno. Ono ima ugrađenu osobinu pada. Ali to je samo potencijal na kome se mora mnogo raditi kao što Tolkin u svom epu opetovano prikazuje.

Ali čarobnjak Gandalf kaže: »ništa u početku nije bilo zlo.« Pa, kako nastaje?

Naravno, žudnjom za moći van svog »domena« i potencijala, i željom za vladanjem. A ta želja proizilazi iz žudnje da se stvara van muzike, odnosno matrice sveta. Rezultat toga je nesposobnost da se stvarno stvori bilo šta već da se iskrivljuje i unakazuje postojeće. Najgore delo palog Vale, Melkora, su orki —

travestija visokih vilenjaka. To mu je jedna od glavnih osobina: pakosno parodiranje.

I što više to čini, sve više gubi moć za kojom toliko žudi. Sauron, u početku jedan od Sila, gubi najzad moć da uzme ma kakvu materijalnu formu. U doba radnje on je tek moćni ali bestelesni zlokobni duh. Manifestuje se kao Oko-što--netrepće već neprestalno sumanuto zuri, prodirući do srži ali videći samo slabosti i potencijal za zlim što postoji u svakome. Najgora sudbina koju Tolkin zamišlja je: biti »svučen« sa dušom večno izloženom prezrivom pogledu zlog oka koje će izopačiti, nipodaštavati i rugati se svim slabostima bića. Poštovanje privatnosti i slabosti — bolje rečeno specifičnih osobina — svakog, pa i najnižeg jeste apsolutna osobina i prerogativ snaga dobra.

Kao što je dobro personalizovano u predstavnicima čuvara —čarobnjacima — i, još više, »programiranim« proviđenjem tako je i zlo personalizovano u Saurpnu. On, što se njega tiče, nije ni zao niti je na ičijoj strani. On zastupa samo sebe. Sigurno, ne svog palog gospodara. Apsolutni je monomanijak i tu leži njegova glavna slabost. »Mudra budala« kaže za njega Gandalf. On ne može da zamisli da bi se neko ponašao drugačije od njega. Konkretno — da neko neće iskoristiti moć prstena već pokušati da ga uništi. Tako on ima »ugrađen« pad — u svojoj žudnji za moći. Sledeća važna osobina mu je pakost ili sadizam kako bismo mi to danas nazvali — mada je to više od toga. Nije dovoljno da bića izvršavaju njegovu volju — ona to moraju da čine protiv svoje moći. Najviše voli da korumpira: da prijatelj izdaje prijatelja zaveden lažima.

Ah, laži i izdaje. Najmoćnije sredstvo zla, pored iskušenja moći. Kako on uživa u njima. Ali, baš zahvaljujući tome, on živi u stalnom stanju sumnje. Jer, opet, ako on to radi, ne može da zamisli da drugi nisu takvi... A svoje najvernije sluge devet jahača nagradio je veštačkom besmrtnošću koja je samo »razvlačenje« života a ne »više« života, dok nisu postali utvare. U stalnim mukama, bez svoje volje, a najveća muka je potpuna podređenost Njegovoj volji...

Ipak, Tolkin je o zlu najviše rekao kroz ključni lik Goluma. To je stvorenje koje je dugo posedovalo prsten. Ovaj ga je korumpirao ali ne dokraja jer je Golum rod hobitima — što znači veoma čvrst u svom prirodnom stanju. To stvorenje živi u neizrecivom, šizofrenom paklu. Strahovito žudi za Njim, »svojim prekrasnim« a negde u sebi zna šta je To. Tolkin nam zlo predstavlja nalik opijumu. Po kineskoj poslovici: »Prvo čovek uzima opijum, zatim opijum uzima opijum i, na kraju, opijum uzima čoveka.« Golum je na prelasku iz druge u treću fazu...

Ne, zli se ne osećaju dobro. To ih, na žalost, najčešće čini još više zlim...

Savremena mitologija: **FRODO ANTI-FAUST**

— Potapajući ih u mit vidimo ih jasnije — C. S. Lewis

Zašto je određenim čitaocima toliko apsolutno potrebno ono što Tolkin daje, u tolikoj meri da redovno, kad završe treći tom Gospodara prstenova ponovo odmah počinju sa prvim? Odgovor leži duboko u psihi savremenog čoveka.

Uglavnom jasno je da sada mi, poput Saurona, možemo da kontrolišemo prirodu, pa čak i umove ljudi, ali da svaki dodir te kontrole neizbežno iskvaruje, uništava, iskrivljuje.

Već smo rekli da je u većini fantastičnih epova ovog tipa zadatak nešto/nekoga naći i onada nešto s tim učiniti. U G. p. to nešto postoji na početku — problem je šta s Tim? Naravno, čini se ono najteže — ali ovom slučaju to je uništavanje predmeta. Da li je to moguće?. Težina i način kako je to učinjeno neizbežno su učinili da glavni nosilac prstena postane heroj ovog doba. Bolje rečeno on simbolizuje nas... i zato bolje da »Frodo živi!« jer inače... ovog puta smo možda pali zauvek.

Dodajmo da je Tolkin, u svojoj mudrosti, podelio, glavnog junaka na četvoricu. Jer Frodo, Sam i šizofreni Smeagol-Golum mogu samo zajedno da izvrše zadatak. Sam je sidro koje Froda povijenog pod teretom iskušenja drži na zemlji. Ali Sam je nosilac u jednoj od najpotresnijih scena: kad usred Mordora,

pod užasnom težinom neumornog iskušenja prstena moći, što mu potpuno sažiže um, Frodo ne može više ni da hoda. Sam odlučuje da, pošto već on ne može da uzme prsten, nosi svog voljenog gospodara zajedno sa prstenom... dve sićušne figure što se vuku šljakom lunarnog pejsaža Mračne zemlje...

Golumovu ulogu ne možemo otkriti sem da kažemo da u njemu mora da nadvlada zlo da bi Prsten bio bačen...

A Sam? Na kraju Frodo mora da ode u Besmrtnu zemlju jer samo ona može da zaleči rane koje su mu nanete. I ako se sve bajke završavaju kako »on« dolazi »njoj« i »živeli su zauvek srećno« — a baš to Sam čini na samom kraju — onda je Sam, ruralni baštovan »izbijen« među silnicima sveta pravi junak epa! Da li je moguće...?

SILMARILION

Već smo rekli da je ovo posthumno objavljena zbirka pripovesti koje počinju »U početku beše...« a završavaju krajem trećeg doba i, simboličnim prelaskom sekundarnog sveta u primarni. Prireivač je Tolkinov sin. Dobri profesor je na tome radio praktično celog života. Čini se da je sam imao utisak da tako »stari« mitovi ne mogu dobiti finalnu formu — ili da bar to on ne može da učini. A ima nagoveštaja da nije bio siguran da to uopšte treba izneti pred publiku — to je bilo njegovo'. Nedovršenost je jasna — koliko po izvesnim nekonzistentnostima toliko po malo monotonom »arhipoetskom« jeziku na kome se bez osveženja insistira.

Perspektiva je sasvim drugačija, »ptičija«, mada se povremeno fokusira bliže na neke likove kao u pripovesti 'O Berenu i Lutieni' i još nekima. Da bismo dali neku predstavu o brzini naracije, recimo da ceo sadržaj G P.-a čini samo polovinu poslednje glave.

Silmarilion donosi upravo neverovatno bogatsvo mitskog materijala ali o tome drugom prilikom jer će valjda, izgleda, najzad, uskoro, možda izaći na našem jeziku jer su prava odavno otkupljena.

FRODO - SADA I ZAUVEK (Zašto Frodo? Ko je, na kraju krajeva, *Gospodar Prstenova?*)

Sam Tolkin je list poredio sa individualnom pričom na »Drvetu priča« Simbol drveta stoji koliko za njegovo celokupno delo toliko, još više, za živuću, rastuću tradiciju fantastike uopšte. Čini se skoro nemogućim doprineti tom prastarom čudu, dodati novi »list«. Ali »seme drveta se može ponovo zasejati u svako tlu, pa čak i onom zagađenom modernim industrijalizmom i svaki list, hrasta, jasena i trna je jedinstveno, unikatno otelotvorenje starog tkanja«. Ipak on je, instinktivno, napisao povest o gašenju sekundarnog sveta. Zašto? Da pobudi žudnju za još mnogim? Ili kao upozorenje?

I na kraju, kakva je funkcija kreativne fantastike danas. I, samim tim u čemu je značaj ponovnog objavljivanja Gospodara prstenova kod nas (a usput i sve češćeg, mada još stidljivog, pojavljivanja kvalitetne, savremene, kreativne fantastike »za odrasle«),

Tolkin te funkcije definiše kao »*Ozdravljenje, beg i utehu*«.

Ozdravljenje i izlečenje je »*ponovo zadobijanje jasnog pogleda na stvari*«. Poklon izlečenja nam treba više nego ikad, u našim sauronskim deluzijama predugo smo zamišljali da nam je priroda rob a ne tihi gospodar. U iskustvu mitskog izlečenja »*bićete upozoreni da je sve što ste imali ili znali bilo opasno i moćno, i nije bilo efikasno okovano, slobodno i divlje, ništa više vaše no što je ono bilo više*.« Kreativna fantastika ima moć da nas izleči od slepila nametnutog svakodnevicom, ponovnim otkrivanjem sveta oko nas i dobronamernim uvidom koji smo nekada imali u druge vrste, drugačije umove. Pošto je ovo direktno domen SF-žanra ovim se Tolkin i duhovno smešta u osnove žanra, kome bi inače pripadao samo zbog forme i posesivnosti samog SF-žanra.

Beg, druga funkcija savremene fantazije nije »*bekstvo dezertera*« već »*beg zarobljenika*« savremenih emocija »*gađenja, besa, osude i pobune*« protiv onoga što naziva »robotskim dobom, dobom što je izgubilo kontakt sa životom prirode kao i samom ljudskom prirodom«. Opet, ma koliko SF-žanr bio opsednut robotima, Tolkin je u skladu sa savremenim SF-

žanrom.

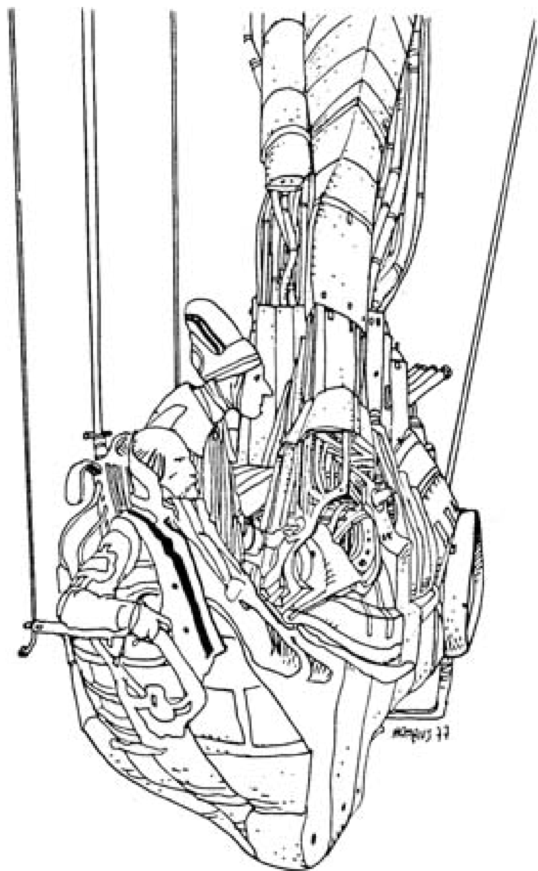
Treću funkciju Tolkin doživljava kao toliko važnu da je može opisati samo u metaforama religioznog iskustva, stavljajući je rame uz rame sa najuzvišenijim žanrom — tragedijom. Kao što je pročišćenje tragedije »istinska forma drame (tragedije), njena najviša funkcija tako je suprotno istinito za fantastiku... čija funkcija je »uteha hepienda« koja može da dovede do »iznenadnog i čudesnog milosrđa... evangeliuma (anđeoskog hora, muzike sfera...) što daje bežeći trenutak osećaja sreće, sreće što egzistira iza zidina sveta«. Tolkin nam govori da u određenim trenucima fantazija tako može da deluje na duh da se ne može razlikovati od religioznog iskustva... »daleki odsjaj ili eho evangelijuma u stvarnom svetu«.

I zato, uvek, negde...

»Frodo živi« za nas, umesto nas, ako ne umemo ili nećemo sami.

LITERATURA:

Američka i engleska izdanja
J. R. R. TOLKIEN:
LORD OF THE RINGS (1966. 1974)
SILMARILLION (1977)
TREE AND LEAF (1965)
THE ROAD GOES EVER ON (1967)
takođe RANDEL HELMS: TOLKIEN'S WORLD (1974) P
AUL H. KOCHER: MASTER OF MIDDLE-EARTH (1972)
J. E. A. TYLER: THE TOLKINE COMPANION (1976, 1978)
Tolkine journal III, IV (1967.)
J. Chevalier-A. Gheerbrant: REČNIK SIMBOLA (1983)
Robert Graves: THE WHITE GODDESS (1961.)

ALEF 13

U SLEDEĆEM BROJU ALEFA MOĆI ĆETE DA PROČITATE DRUGI DEO DILEJNIJEVOG ROMANA »DRAGULJI SA APTORA«, • PRIČE HAUARDA PRONCINIJA, FRICA LAJBERA, ANĐELE KARTER, RANIJE NAJAVLJENIH MARKESA I AGATE KRISTI. OD DOMAĆIH AUTORA IMAĆETE PRILIKU DA ČITATE DRAGANA R. FILIPOVIĆA I NAJNOVIJU PRIČU IZ NJEGOVOG KOSOVSKOG CIKLUSA: »BEŽIM U NOĆ«. TAKOĐE, BIĆE UVRŠTENE I NEKE OD VAMA DOBRO POZNATIH RUBRIKA: PRIKAZI KNJIGA, ZANIMLJIVOSTI, VESTI...

Cena pojedinačnog primerka 4.900 dinara. Godišnja pretplata: 58.800 dinara. Polugodišnja pretplata: 29.400 dinara. Godišnja pretplata za inostranstvo: 39 DM, 270 Asch, 32 Sfr, 128 FF, 134 Skr, 31 USA $, 42 A $ i 42 C $

Dinarska pretplata uplaćuje se opštom uplatnicom na žiro-račun: 65700—603—6350 — NIŠRO »Dnevnik«, OOUR Izdavačka delatnost, Novi Sad, sa naznakom »za Alef«.

Pretplate za inostranstvo uplaćuju se na devizni račun NIŠRO »Dnevnik«, Radna zajednica zajedničkih službi: 25730—421—8049882, takođe sa naznakom »za Alef«.

Cena oglasnog prostora za crnobelu stranu iznosi 300.000 dinara, za unutrašnje strane korica 400.000 i za poslednju, spoljnju stranu — 500.000 dinara.

ALEF - SCIENCE FICTION MAGAZIN • Izdavač: NIŠRO »Dnevnik«, OOUR Izdavačka delatnost, 21000 Novi Sad, Bulevar 23. oktobra 31 • Direktor NIŠRO »Dnevnik«: JOVAN SMEDEREVAC • Rukovodilac OOUR Izdavačka delatnost: ILIJA VOJNOVIĆ • Glavni i odgovorni urednik OOUR Izdavačka delatnost: TODOR ĐURIĆ • Sekretar Redakcije: ZDENKA KARABASIL • Korektor: SAVA MALEŠEVIĆ •Štampa: NIŠRO »Dnevnik«, OOUR Štamparija

GOVORNIK ZA MRTVE

Orson Skot Kard

